

Sayı 2 | 2017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

YASAMA BÜLTENİ

İÇTİHATLAR – MÜTÂLAALAR

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

Yıllık Bilgi Derleme

YASAMA BÜLTENİ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Yayına Hazırlayan
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Araştırma ve İnceleme Birimi

**Yasama Bülteni, Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı yayınıdır.
Yılda bir yayımlanır.**

Yasama Bülteni, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı yayınıdır.
Yılda bir yayımlanır.

Yasama Bülteni, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki yasama ve denetim uygulamalarını izlemeyi ve bu alanda bilgi birikimi oluşturmayı amaçlar. Bültende, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'ndaki usul tartışmaları ile Başkanlık tutumları-içtihatları, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığınca yasama uzmanları marifetiyle hazırlanan mütalaalar (bilgi derlemeleri, araştırmalar, bilgi notları), yasama verileri ve istatistikler, yasama alanını ilgilendiren haberler ve söyleşiler yer alır.

Yasama Bülteni'nde yer alan yazılarda ifade edilen görüşler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının resmî görüşü olarak değerlendirilemez ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığını bağlamaz. Yazılar, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Biriminin ön incelemesi, en az başkan yardımcısı düzeyinde bir yöneticinin onayı ve Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının oluru ile yayımlanır.

Yönetim Yeri
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Ana Bina 1. Kat Bakanlıklar – 06543 – ANKARA
Tel: (312) 420 67 97

Yayın No: TBMM 2018/13-KKB/7

TBMM Basımevi – 1. Baskı Nisan 2018
Baskı Adedi: 200

Ankara
2018

İÇİNDEKİLER

Takdim **V**

Usûl Tartışmaları, Tutumlar ve İctihatlar Sicili

1_38

Genel Kuruldaki Başkanlık Tutumları Listesi	3
Genel Kuruldaki Başkanlık Tutumları.....	7

Mütâlaalar **39_220**

Milletvekili Dokunulmazlığının Kısmi Olarak Kaldırılması	41
Milletvekilliğinin Kesin Hüküm Giyme Halinde Düşmesi.....	47
Tutuklu Milletvekillerinin Yasama Çalışmalarına Katılımı Sorunu	58
Milletvekili Devamsızlığı Uygulamaları ve Sorun Alanları	62
TBMM Genel Kurulunda HSK Üye Seçimi ve Birleşik Oy Pusulası	73
TBMM Başkanının Seçilmesi Süreci.....	88
Kurum Bütçelerinin Genel Kurul Görüşmelerinde Verilebilecek Değişiklik Önergeleri	91
Milletvekilinin Komisyon Üyeliğinin Mensubu Olduğu Siyasi Parti Grubu Tarafından Re’sen Sonlandırılıp Sonlandırılmayacağı	107
Danışma Kurulu ve Siyasi Parti Grup Önerilerine İlişkin Usul ve Teamülün İctüzük Değişikliği Kapsamında Değerlendirilmesi	117
İctüzüğün 52’nci Maddesine Göre Hükümetin Talebi Üzerine Gündemin Tanzimi	128
Hükümetin Genel Kurul Görüşmeleri Sırasındaki Temsilinde “İlgili Bakan” Ölçütü (İctüzük Md. 62).....	130
Görüşmelere Devam Önergesi ve Gerekçe Sorunu	134
Anayasa Değişikliklerinin Son Oylamasından Önce İctüzüğün 86’ncı Maddesine Göre Söz Verilip Verilemeyeceği	142
Kanun Önerilerinin Komisyona İadesinde Milletvekillerinin Önerge Verme Hakkı (İct. Md. 87/1 ve Md. 88)	143
Temel Kanun Yönteminde Komisyona Geri Verme Uygulaması (İctüzük Md. 88).....	154
İctüzüğün 145’inci Maddesinde Geçen “Haftanın Belli Bir Günü” İbaresinin Anlamı....	158
İctüzüğün 146’ncı Maddesinin İkinci Fıkrasının Son Cümlesi Hükümü.....	162
Milletvekili Disiplin Hükümlerinin Uygulanmasında Zaman ve Yetki Sorunu	170
Meclis Soruşturması ile İlgili Mütalaalar	182

Yasama Verileri ve İstatistikler

221_348

26. DÖNEM 2. YASAMA YILI İSTATİSTİKLERİ	223
Yasama ve Denetim İstatistikleri	223
Araştırma ve İnceleme Bürosu 26. Dönem Verileri	225
26. Yasama Dönemi 1. ve 2. Yasama Yıllarında İşleme Alınan Denetim Önergeleri.....	226
26. Yasama Dönemi 1. ve 2. Yasama Yıllarında İşleme Alınan Soru Önergeleri Son Durumlarına Göre Dağılımları	227
26. Yasama Dönemi Denetim Önergelerinin Yasama Yıllarına Göre Dağılımları	228
YASAMA DÖNEMLERİNE GÖRE TBMM BAŞKANLIĞINA SUNULAN DENETİM ÖNERGELERİ SAYILARI.....	230
YASAMA DÖNEMLERİ İTİBARIYLA DİLEKÇE KOMİSYONU İSTATİSTİKLERİ.....	231
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİLGİ VE VERİLER.....	232
İŞ YÜKÜ TAKİP SİSTEMİ VERİLERİ	236
1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ.....	241
17'NCİ YASAMA DÖNEMİNDEN İTİBAREN KURULAN MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI	275
MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER.....	295
TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER.....	302
DİSİPLİN CEZASI UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÇİZELGE.....	316

Faaliyet ve Projeler

349_356

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞININ FAALİYET VE PROJELERİ	351
Kanun ve Karar Bilgi Sistemi Projesi	351
Dilekçe Komisyonu Çalıştayı	351
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çalıştayı.....	352
Yasama ve Denetim İşlemleri Rehberleri.....	353
Yasama Bilgilendirme Eğitimleri.....	354
Anayasa Web Sitesinin Geliştirilmesi Projesi.....	355
Parlamentolar ve Parlamenter Gözetim ve Denetim SIGMA Raporu	355
“Bir Zamanlar Meclis” Söyleşileri	355

Yayınlar

357_364

TAKDİM

2017 yılı içinde ilk sayısı neşredilen Yasama Bülteni, Meclis çalışmalarımıza önemli katkılar sunmuş; Genel Kurul usul ve içtihatları çerçevesinde başkanvekillerimizin, milletvekillerimizin ve yasama görevlilerimizin temel başvuru kaynağı olmuştur.

Yüce Meclisimizin çalışma usullerinin tarihsel bir bakış açısıyla tahlilini ve gelecek kuşaklara aktarılmasını gaye edinen Yasama Bülteni; Genel Kuruldaki içtihatları, yasama meselelerine ışık tutan mütâlaaları ve yasama verilerini sistemli bir şekilde uygulayıcılara intikal ettirmektedir.

Yasama Bülteninin yeni sayısının da zengin muhtevasıyla parlamento geleneğimize ve Meclisimizin kurumsal yapısına güç katacağı muhakkaktır. Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı çalışanlarını tebrik ediyor; Meclisimiz için faydalı olmasını niyaz ediyorum.

İsmail KAHRAMAN

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Anayasa, kanunlar ve içtüzük metinlerinin yanı sıra parlamento teamülleri ve başkanlık tutumları/içtihatları, parlamento hukukunun temel kaynakları arasında yer almaktadır. Anayasa, kanun ve içtüzük hükümlerinin tutarlı bir yorumuna ulaşmak, parlamento teamüllerini kökleştirmek, Genel Kurul'da Başkanlık tutumlarına istikrar kazandırmak, ancak parlamento uygulamalarının titiz bir biçimde takip edilmesi ile olanaklıdır. ***Usûl Tartışmaları, Tutumlar ve İçtihatlar Sicili***; parlamento usûllerine ilişkin tartışmaları, yorumları, içtihatları ve uygulamaları, ilgili tutanaklar eşliğinde yıllara sâri şekilde izlemeyi amaçlamaktadır. Bu sicilin uzun vadede, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının temel bilgi havuzunu oluşturması ve parlamento hukukunun başlıca kaynakları arasında yer alması öngörülmektedir.

USÛL TARTIŞMALARI, TUTUMLAR VE İÇTİHATLAR SİCİLİ

GENEL KURULDAKİ BAŞKANLIK TUTUMLARI LİSTESİ

Mevzuat	Tarih	Dönem/Yıl (Birleşim)	Konu	Başkan/Başkan Vekili	Sayfa
AY. 76, 84 İçt. 136	21 Şubat 2017	26/2 (72. B)	Bir Milletvekilinin Seçilmeye Engel Bir Suçtan Hükmü Giydiğine Dair Kesinleşen Mahkeme Kararı Hakkında Gelen Tezkerenin Genel Kurulda Bilgiye Sunulacağına ve Milletvekilliğinin Düşüğü Tespitinin Açıklanacağına İlişkin	Ayşe Nur BAHÇEKAPILI	7
AY. 83, 97	13 Ocak 2017	26/2 (57. B)	Hatibin Kullandığı İfadenin Anayasanın 83/1'inci Maddesi Kapsamında Alınan Kararla Meclis Dışında Tekrarlanması Durumunda Yasama Sorumsuzluğu Kapsamında Değerlendirilmeyeceğine İlişkin	Ahmet AYDIN	9
AY. 96, Başkanlık Divanı Kararı, Mutabakat Metni	18 Ocak 2017	26/2 (61. B)	Gizli Oylama Dâhil Bütün Oylamalarda Bakanların Vekâletle Oy Kullanabileceğine, Bir Bakanın Birden Çok Bakana Genel Vekâlet Vermesi Durumunda Ayrıca Belli Bir Oylama ve Oturum İçin Özel Bir Vekâlet Aranmayacağına, Genel Vekâletname Yanında Özel Vekâletnamenin de Verilmesi Durumunda Özel Vekâletin Esas Alınacağına ve Bir Bakanın Sadece Bir Bakan İçin Vekâletten Oy Kullanabileceğine İlişkin	Ayşe Nur BAHÇEKAPILI	11
AY. 121, İçt. 128	6 Haziran 2017	26/2 (101. B)	OHAL Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Başkanlıkça Gündemin 8. Kısımına Son Sıra Dan Alınmasının Usule Uygun Olduğuna İlişkin	Ahmet AYDIN	13
AY. 133	16 Ekim 2017	26/3 (8. B)	Başkanlığın Boş Bulunan RTÜK üyeliği İçin Siyasi Parti Gruplarının Üye Sayısı Oranlarını Dikkate Alarak Aday Bildirme Hakkını Belirleme İşleminde Bir Yanlılık Bulunmadığına İlişkin	Ahmet AYDIN	15
İçt. 13	22 Kasım 2017	26/3 (27. B)	Oylama Sonucuna İlişkin Başkan Tarafından Selven Yapılan Açıklamaların İçtüzüğün 13'üncü Maddesi Kapsamında Sayılamayacağına İlişkin	Ayşe Nur BAHÇEKAPILI	17

İçt. 16, 148	10 Ocak 2017	26/2 (54. B)	Oylama Tutanaklarında Oyların Sayım ve Tasnifine İlişkin Bilgiler Dışında Başka Bir Hususta Şerh Konulamayacağına, Aksi İfadelere Yer Verilirse Hukukî Yok Hükümde Sayılacağına ve Oylama Tutanağından Çıkarılacağı İlişkin	Ahmet AYDIN	18
İçt. 16, 148	11 Ocak 2017	26/2 (55. B)	Kürsüde Görevli Kâtip Üyenin Oylama Tutanağını İmzalamaktan İmtina Etmesi Durumunda Sayım İşlemine Katılan Diğer Bir Kâtip Üyenin Tutanağı İmzalayabileceğine İlişkin	Ahmet AYDIN	20
İçt. 19, 49	12 Haziran 2017	26/2 (104. B)	Danışma Kurulu Toplantı Çağrısında Bulunmayan ve Danışma Kuruluna Getirilmeyen Grup Önerilerinin Genel Kurulda İşleme Alınmayacağına İlişkin	Mehmet Akif HAMZAÇEBİ	22
İçt. 21, 28	9, 16 Mayıs 2017	26/2 (89. ve 92. B)	Bir Milletvekilinin İstifa Etmeden Komisyon Üyelığının Siyasi Parti Grupunun Talebi Üzerine Düşürülüp Yerine Bir Başka Milletvekilinin Seçilmesi ile ilgili Geçen Birleşimde Alınan Genel Kurul Kararı Üzerinde Başkanın Takdir Yetkisinin Bulunmadığına İlişkin	Ahmet AYDIN - Mehmet Akif HAMZAÇEBİ	23
İçt. 23, 25, 51	24 Temmuz 2017	26/2 (117. B)	Araverme Sırasında TBMM Başkanlığına Sunulan Teklifin Tatilde ve Aravermede Çalışma Kararı Alan Anayasa Komisyonuna Havale Edilmesi, Komisyonunda ve Genel Kurulda Görüşülmesi İşleminin İçtüzüğe Uygun Olduğuna İlişkin	Ahmet AYDIN	25
İçt. 23, 34, 74	9 Ocak 2017	26/2 (53. B)	Teklifin Tali Komisyonlara Havale Edilmemesine Karşı Oturumu Yöneten Başkanca Bir İşlem Yapılmayacağına İlişkin	Ahmet AYDIN	27
İçt. 54	16 Ekim 2017	26/3 (8. B)	Televizyon Yayınının Gereklerinin Yerine Getirilmesinin ve Ulusal Televizyon Yayını Gereklerini Normal Çalışma Gün ve Saatlerinin Dışındaki Özel ve Önemli Hâllerin Belirlenmesinin Başkanlığın veya Başkanlık Divanının Sorumluluğunda Olduğu, Oturumu Yöneten Başkanın Bir Sorumluluğunun Bulunmadığı ve Görüşme Usulüne İlişkin Bir Husus Olmadığı İçin Usul Tartışması Açılmayacağı	Ahmet AYDIN	29

İçt. 59	9 Ocak 2017	26/2 (53. B)	Gündem Dışı Söz Verilmesinin Oturumu Yöneten Başkanın Takdirinde Olduğuna Gündemin Yoğunluğunu Da Dikkate Alarak Mutat Çalışma Günlerinin Dışındaki Birleşimlerde Verilmeyebileceğine İlişkin	Ahmet AYDIN	31
İçt. 60, 65	8, 9 Aralık 2016	26/2 (34, 35 ve 63. B)	Kürsüde Hatip Tarafından (Milletvekiline Ait Olmayan) Elektronik Ses ve Görüntü Kaydı Dinletilmesinin/İzletilmesinin Çalışma Usullerine Aykırı Olduğuna İlişkin	Mehmet Akif HAMZAÇEBİ- Pervin BULDAN- Ayşe Nur BAHÇEKAPILI	32
İçt. 84, 87	9 Ocak 2017	26/2 (53. B)	Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle Maddelerine Geçilmeden Reddine veya Komisyona Geri Verilmesine İlişkin Önergelerin İşleme Alınmayacağına İlişkin	Ahmet AYDIN	34
İçt. 84, 87, 88	24 Temmuz 2017	26/2 (117. B)	Genel Kurul Gündemine Göre Görüşülme Sırası Gelen Teklifin Anayasaya Aykırılığını Değerlendirme Görev ve Yetkisinin Genel Kurulda Olduğuna, Oturumu Yöneten Başkanlık Divanının Bu Konuda Bir Değerlendirme Yapamayacağına ve Resen Teklifi Gündemden Çıkarıp, Komisyona İade Edemeyeceğine İlişkin	Ahmet AYDIN	36
İçt. 87, 88	24 Şubat 2016	26/2 (43. B)	Milletvekillerinin Tasarı veya Teklifin Komisyona Geri Verilmesine Yönelik Önergelerinin İşleme Alınmayacağına İlişkin	Pervin BULDAN	38

GENEL KURULDAKİ BAŞKANLIK TUTUMLARI

26.2	Bir Milletvekilinin Seçilmeye Engel Bir Suçtan Hüküm Giydiğine Dair Kesinleşen Mahkeme Kararı Hakkında Gelen Tezkerenin Genel Kurulda Bilgiye Sunulacağına ve Milletvekilliğinin Düştüğü Tespitinin Açıklanacağına İlişkin	
AY. 76, 84 İçt. 136		
Tarih/Birleşim: 21.02.2017 / 72. B.		Başkanvekili: Ayşe Nur BAHÇEKAPILI
Açıklama Metni	BAŞKAN - ...Başbakanlığın, Anayasa'nın 84'üncü maddesine göre Van Milletvekili Figen Yüksekdağ Şenoğlu'nun kesin hüküm giydiğine dair kesinleşen mahkeme kararı hakkında bir tezkeresi vardır, okutup bilgilerinize sunuyorum: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına İlgi: 03/02/2017 tarihli ve 35601974-0870-2016-E.340/7195 sayılı yazı Van Milletvekili Figen Yüksekdağ Şenoğlu'nun, terör örgütü propagandası yapmak suçundan cezalandırılmasına ilişkin Adana (Kapatılan) 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/11/2013 tarihli ve E: 2012/178 ve K: 2013/211 sayılı kararının, Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 22/09/2016 tarihli ve E: 2015/8449 K: 2016/4723 sayılı kararı ile onanması nedeniyle; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine dair Adalet Bakanlığından alınan ilgi yazı sureti ve eki dosya ilişikte gönderilmiştir. Gereğini arz ederim. Nurettin Canikli Başbakan Yardımcısı BAŞKAN - Anayasa'nın 76'ncı maddesi kapsamında milletvekili seçilmeye engel bir suçla ilişkin olan ve Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince bilgiye sunulan kesinleşmiş mahkeme kararı doğrultusunda Van Milletvekili Figen Yüksekdağ Şenoğlu'nun milletvekilliği düşmüştür. Bilgilerinize sunulur.	
	...	
	BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Yıldırım. Şöyle bir açıklama yapmak isterim sayın milletvekilleri. Bunu, bu açıklamayı defalarca yaptık ama görülen o ki bir kez daha tekrarlamamız gerekiyor. Gündemi Başkanlık hazırlıyor. Meclis başkan vekillerinin görevi hazırlanan gündemi İç Tüzük'e, teamüllere ve tabii ki Meclisteki grup başkan vekillerinin ortak kararına ve eğilimine uygun olarak yönetiyoruz. ... BAŞKAN - Bu konuda gündemi değiştirmek şeklinde bir yetki hiçbir Meclis başkan vekilinin görevinde değil. İçeride uzun uzun tartıştık bütün grup başkan vekilleriyle. Burada içeride Anayasa'nın 76'ncı, 84'üncü ve 83'üncü maddesinin ikinci fıkrasını yeteri kadar tartıştık. Bu konuda geri alma şeklinde bir yetkim de yok. Hem Meclis başkan vekilinin gündemi değiştirme yetkisinin olmamasından kaynaklı hem de Anayasa'ya uygun bir işlem olmasından kaynaklı benim bu konuda kararımı geri alma şeklinde bir tasarrufum söz konusu asla olamaz. Ama madem usul tartışması açmak istiyorsunuz, bu talebinizi yerine getireceğim. ... BAŞKAN - Benim kararım şu anda oluştu, kararımı bildireyim size söz vereceğim, lütfen. Sayın milletvekilleri, bu işin siyasetini her yerde her zaman tartışırım. Şu anda bulunduğum mevki açısından bunu yapamıyorum ama tutumunda Anayasa'ya ve İç Tüzük'e herhangi aykırı bir durum yoktur. Kararı da geri alma gibi bir yetkim olmadığı için tutumunda ısrar ediyorum.	

İşlem	Usul tartışması açıldı. Başkanın tutumunda değişme olmadı.
Not	Başkanın tutumuna ilişkin itirazlar, söz konusu hükmün Anayasanın 83. ve 14. Maddesinin yanlış yorumuna dayandığı, bir önceki uygulamayla tutumun örtüşmediği ve gruplara ön bilgilendirmenin yapılmadığı bağlamında gelişmiştir.
Anayasa	B. Milletvekili seçilme yeterliliği MADDE 76- ... En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. 5. Milletvekilliğinin düşmesi MADDE 84- ... Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.
İçtüzük	Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma MADDE 136- ... Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

26.2	Hatibin Kullandığı İfadenin Anayasanın 83/1'inci Maddesi Kapsamında Alınan Kararla Meclis Dışında Tekrarlanması Durumunda Yasama Sorumsuzluğu Kapsamında Değerlendirilmeyeceğine İlişkin	
AY. 83, 97		
	Tarih/Birleşim: 13.01.2017 / 57. B.	Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Sayın Paylan, lütfen sözlerinizi düzeltin, bir soykırım yoktur.</i> ... <i>BAŞKAN - Acılar yaşanmış olabilir karşılıklı ama bir soykırım olarak nitelendiremezsiniz bunu.</i> ... <i>BAŞKAN – Ben söyleyeceğimi söyledim. Siz de bu milleti yaralayıcı ifadeler kullanamazsınız.</i> ... <i>BAŞKAN – Lütfen ... Bu milletin kürsüsü, bu milleti yaralayıcı bir şekilde kullanılamaz. Burası Türkiye Büyük Millet Meclisi.</i> ... <i>BAŞKAN – Ben müdahale edebilirim; kaba ve yaralayıcı sözler kullanamaz. Bu milleti yaralayan bir ifadeyi kullanmaması gerektiğini ifade ettim ben.</i> ... <i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, İstanbul Milletvekili Sayın Garo Paylan'ın "Soykırım." şeklindeki ifadesi Türkiye Cumhuriyeti'ne ve milletimizin tarihi şahsiyetine hakaret içeren, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasını gerektiren bir fiildir. Bu nedenle Sayın Paylan'a İç Tüzük'ün 163'üncü maddesi uyarınca Meclisten geçici olarak 3 birleşim çıkarma cezası verilmesini teklif ediyorum.</i> <i>Sayın Paylan, savunma yapacak mı? İstenirse kendisi ya da yerine bir başka arkadaşı savunma yapabilir. Savunma için süre vereceğim. Eğer yoksa, savunma yapmayacaktır...</i> ... <i>BAŞKAN – Siz mi yapacaksınız Sayın Önder.</i> <i>Tamam, buyurun, savunma için size de iki dakika süre...</i> ... <i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, İstanbul Milletvekili Sayın Garo Paylan'a İç Tüzük'ün 163'üncü maddesi uyarınca Meclisten geçici olarak üç birleşim çıkarma cezası verilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i> <i>Sayın milletvekilleri, Anayasa'mızın 83'üncü maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanı teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.</i> <i>Bu hükme göre Sayın Paylan'ın söz konusu soykırım ifadelerini Meclis dışında tekrarlamaması ve bu sözlerin tutanakten çıkarılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i> <i>Birleşime on dakika ara veriyorum.</i>	
İşlem	Usul Tartışması açılmadı. Söz konusu fiile ilişkin mahiyeti ayrı 3 ayrı karar verildi.	
Not	Oturumu yöneten Başkan, disiplin cezasının yanında bahse konu sözlerin Anayasa 83/1 kapsamında Meclis dışında tekrarlanamamasını oya sundu ve kabul edildi. Ayrıca söz konusu ifadelerin tutanaktan çıkarılması da oylanıp kabul edildi. Anayasanın 97 nci maddesinin açık hükmü karşısında tutanaktan çıkarmaya ilişkin bu son Meclis kararının sadece söz konusu Anayasa hükmünün son fıkrası çerçevesinde sonuç doğuracağı yani Anayasa hükmünün 1. Fıkrasına göre tutanak dergisinden söz konusu ifadelerin çıkarılamayacağı sadece tutanağın internetteki (ve başka surette) yayımından söz konusu ifadelerin çıkarılacağı söylenebilir.	

Anayasa

Yasama dokunulmazlığı

MADDE 83- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

...

Görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması

MADDE 97- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.

Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.

26.2	Gizli Oylama Dâhil Bütün Oylamalarda Bakanların Vekâletle Oy Kullanabileceğine, Bir Bakanın Birden Çok Bakana Genel Vekâlet Vermesi Durumunda Ayrıca Belli Bir Oylama ve Oturum İçin Özel Bir Vekâlet Aranmayacağına, Genel Vekâletname Yanında Özel Vekâletnamenin de Verilmesi Durumunda Özel Vekâletin Esas Alınacağına ve Bir Bakanın Sadece Bir Bakan İçin Vekâleten Oy Kullanabileceğine İlişkin	Tarih/Birleşim: 18.01.2017 / 61. B.	Başkanvekili: Ayşe Nur BAHÇEKAPILI
AY. 96, Başkanlık Divanı Kararı, Mutabakat Metni		Açıklama Metni	BAŞKAN – (...)Sayın Özel'in bir talebi ve itirazıyla ilgili grup başkan vekilleriyle bir toplantı gerçekleştirdik. Sayın Özel, ısrarında, talebinde kararlıysa ve devamlıysa bir usul tartışması açalım ama usul tartışması açmadan önce ben kendi fikrimi söyleyeyim, ona göre uygun kararı veya talebi verirsiniz. Sayın milletvekilleri, Sayın Özel bakanların anayasa değişikliklerinde ve gizli oylamada vekâletname ile oy kullanmayacağını ileri sürdü. Şöyle bir düşünceye sahibim: Anayasa'nın 96'ncı maddesinin son fıkrasında "Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılmadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler." şeklinde bir hükmü bulunmaktadır, bu, Anayasa'nın hükmüdür. Burada ve Anayasa'nın başka bir hükmünde vekâleten oy için herhangi bir istisna da bulunmamaktadır. Bugüne kadarki uygulamalara bakıldığında ise gizli oylamanın yapıldığı Anayasa değişikliği tekliflerinin hepsinde ve Meclis soruşturması raporlarının hepsinde, oylamasında vekâleten oy kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca, Meclis başkan vekillerinin Meclis Başkanıyla birlikte, 7 Nisan 2016 tarihli mutabakat metnine göre "Gizli oylama dâhil bakanların vekâletle oy kullanmasında genel vekâletlerinin bulunması durumunda ayrıca belli bir oylama için özel bir vekâlet aranmayacak şekilde bir bakanın birden fazla bakanın yerine vekâleten oy kullanılması hususu gözetilecektir." diye bir hüküm de bulunmaktadır. Yine, ayrıca Başkanlık Divanının 6 Aralık 1985 tarihli 70 sayılı Kararı'nda ise her oturum için ayrı ayrı bir yetki belgesi aranmaması ve birden çok bakana da yetki verilebileceği benimsenmiş ve uygulama da bu şekilde olmuştur. Benim açımdan, bakanların Anayasa değişikliği teklifinde vekâleten oy kullanmaları konusunda gerek Anayasa gerek İç Tüzük gerek Başkanlık Divanı kararları ve gerekse de tecrübelerimize dayanarak bir aykırılık bulunmadığı şeklindedir. Bu konuyu açıkladıktan sonra eğer usul tartışması açılmasına ilişkin bir ısrarınız varsa içeride de görüştük, bir usul tartışması açalım. ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan... BAŞKAN – Buyurun. ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Biraz önce izah etmiştim, daha uzun uzun izah etmeyeceğim, siz de özetlediniz. Biz, bakanların vekâletle oy kullanmasını, o vekâletlerin Anayasa oylamasında da kullanılmasını ve Anayasa oylamasında dahi özel değil, genel vekâlet kullanılmasını ayrı ayrı doğru bulmuyoruz; bu konuda tutumunuz değişmediyse kaçınılmaz olarak bir usul tartışması talep ediyoruz. BAŞKAN – Evet, değişmedi çünkü ben bu konudaki tutumumu gerek Anayasa hükmüne gerekse de Başkanlık Divanınca alınmış olan kararlara ve yaşanan tecrübelere dayandırıyorum. Bu nedenle tutumumda ısrar edeceğim. Usul tartışması açalım, her parti grubuna birer söz hakkı vereceğim. (...) Ben size bu tutumum konusunda hem Anayasa hükümlerine gönderme yaptım hem de Başkanlık Divanının 2 tane protokol kararını sizlere bilgi olarak sundum. Bu nedenle, gizli oylama dâhil tutumumu açıklıyorum ve Genel Kurulun oyuna sunacağım: Gizli oylama dâhil bütün oylamalarda bakanların vekâletle oy kullanabileceği, bir bakanın 1'den çok bakana genel vekâlet vermesi durumunda ayrıca belli bir oylama ve oturum için

	<i>özel bir vekâlet aranmayacağı, genel vekâletname yanında özel vekâletnamenin de verilebileceği ve bu durumda özel vekâletin esas olacağı ancak bir bakanın sadece 1 bakan için vekâleten oy kullanacağı şeklinde tutumumu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i>
İşlem	Usul tartışması açıldı. Oturumu yöneten Başkan tutumunu Genel Kurulun oyuna sundu ve tutumu kabul edildi.
Not	Usul tartışmasındaki Anayasanın ilgili maddesinde “bir bakana yetki verilebileceği” şeklindeki ifadenin muğlaklığı genel vekâletin geçerliliği karşısındaki tartışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.
Anayasa	Toplantı ve karar yeter sayısı MADDE 96- (...) Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir. 5. Anayasanın 96 ncı maddesinin 2 nci fıkrasına göre, bir bakanın başka bir bakan yerine yetkiyle oy kullanması konusunda yapılan uygulamalarda beliren tereddütleri gidermek üzere; a. Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında kendi adına oy kullanmak üzere birden çok bakana da yetki verebilir. Yetki verdiği bakanlardan herhangi birinin kendi yerine oy kullanabileceğini belirtmek suretiyle Meclis Başkanlığına yazılı olarak bildirmesi yeterlidir. (Örnek: Katılamadığım oturumlarda aşağıda adları yazılı bakanlardan herhangi biri yerime oy kullanmaya yetkilidir.) Her oturum için ayrı bir yetki belgesi aranmamalıdır. b. Başkanlıkta bir tereddüdün doğması veya milletvekillerinin itiraz etmeleri halinde iki oy kullanan bakana, hangi bakan yerine oy kullandığı, Başkan tarafından sorulmak suretiyle beyanın zapta tescili sağlanmalıdır.
7/4/2016 tarihli TBMM Başkanvekillerinin Uygulamalarında Birlik Sağlanmasına Yönelik Mutabakat Metni	4. Bakanların oy kullanmasına ilişkin genel vekâletin geçerliliği ile bir bakanın birden fazla bakana vekâleten oy kullanamaması Gizli oylama dahil, bakanların vekaletle oy kullanmasında, genel vekaletlerin bulunması durumunda ayrıca belli bir oylama için özel bir vekalet aranmayacak; sadece bir bakanın birden fazla bakana vekaleten oy kullanmaması hususu gözetilecektir.

26.2	OHAL Kanun Hükmünde Kararnamelerinin Başkanlıkça Gündemin 8. Kısımına Son Sıradan Alınmasının Usule Uygun Olduğuna İlişkin	
AY. 121, İçt. 128		
Tarih/Birleşim: 06.06.2017 / 101. B.		Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	... BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün “Olağanüstü Hâl ve Sıkıyönetim Kanun Hükmündeki Kararnamelerinin Görüşülmesi” başlıklı 128’nci maddesinin ikinci fıkrasında “Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.” şeklinde bir düzenleme vardır. Bu düzenlemeye göre de zaten elinizdeki kırmızı kitapçıga baktığımızda da şu an itibarıyla komisyonda görüşülmeyen 19 adet olağanüstü hâl kanun hükmünde kararname Genel Kurulun gündemine Başkanlıkça alınmıştır. Öte yandan, İç Tüzük’ün 49’uncu maddesinde “Gündemdeki işlerin görüşme sırası Başkanlıkça alınış tarihlerine göre tespit edilir.” hükmü de bu konuya ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi uygulamalarında esas alınmaktadır. Nitekim, Başkanlıkça, kanun hükmünde kararnameler Genel Kurul gündemine alınmıştır. Ancak, kanun hükmünde kararnamelerin görüşme sırası ve gündemin belirlenmesi İç Tüzük’ün 49’uncu maddesi dikkate alınarak Genel Kurulun takdirinde bulunmaktadır. Az önce Adalet ve Kalkınma Partisi grup önerisiyle Genel Kurulun onayına sunuldu ve gündemin 1’inci maddesine alındı. Bugüne kadarki yerleşik tüm Meclis uygulamalarımız da bu yöndedir. Buna göre, az önce kabul edilen AK PARTİ grup önerisiyle 485 sıra sayılı Kanun Tasarısı gündemin birinci sırasına alınmıştır. Dolayısıyla, kanun hükmünde kararnamelerin gündemdeki diğer işlerin önüne alınması ve görüşülmesi hususunda, Genel Kurulca kabul edilen bir danışma kurulu veya siyasi parti grubu önerisi olmaması nedeniyle şu aşamada Başkanlığımızca yapılacak bir işlem bulunmamaktadır. Dolayısıyla, tutumumuzda bir değişiklik yoktur. 485 sıra sayılı Kanun Tasarısı’nın görüşmelerine devam ediyoruz. ...	
İşlem	Usul tartışması açıldı. Başkanın tutumunda değişme olmadı.	
Not	Gündeme alma işlemi Başkanlığın işlemi olduğu için Oturumu yöneten Başkanvekilinin resen Başkanlığın işlemini düzeltmesi mümkün gözükmemektedir. Genel Kurulun ise İçt. 49 kapsamında gündemi değiştirmesi her zaman mümkündür. İçt. 50 ve 128/1 inci maddeleri lafzı karşısındaki Başkanlığın Gündeme alma işlemi tartışmaya konu olmaktadır. Geçmiş dönemlerde OHAL Kanun Hükmünde Kararnameleri çıkarılmadığı için uygulamanın teamül boyutuna henüz gelmediği söylenebilir.	
Anayasa	Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme MADDE 121- ... Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İçtüzükte belirlenir.	
İçtüzük	Özel gündem MADDE 50 – Danışma Kurulu, Anayasa ve İçtüzüğün emredici hükümleri gereğince, belli bir sürede sonuçlanması gereken, muayyen bir veya birkaç konunun yer alacağı özel gündemler ve görüşme günleri tespit edebilir. Bu konular, özel gündemde Başkanlık sunuşundan sonra yer alır. Özel gündem maddelerinden sonra, genel hükümler gereğince tespit olunmuş gündem maddelerine yer verilir.	

Olağanüstü hal ve sıkıyönetim kanun hükmündeki kararnamelerinin görüşülmesi

MADDE 128- Anayasanın 121 ve 122 nci maddeleri gereğince çıkarılan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun hükmünde kararnameler, Anayasanın ve İçtüzüğün kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesi için koyduğu kurallara göre ancak, komisyonlarda ve Genel Kurulda diğer kanun hükmünde kararnamelerle, kanun tasarı ve tekliflerinden önce, ivedilikle en geç otuz gün içinde görüşülür ve karara bağlanır.

Komisyonlarda en geç yirmi gün içinde görüşmeleri tamamlanmayan kanun hükmünde kararnameler Meclis Başkanlığınca doğrudan doğruya Genel Kurul gündemine alınır.

26.3	Başkanlığın Boş Bulunan RTÜK üyeliği İçin Siyasi Parti Gruplarının Üye Sayısı Oranlarını Dikkate Alarak Aday Bildirme Hakkını Belirleme İşleminde Bir Yanlılık Bulunmadığına İlişkin
AY. 133	
Tarih/Birleşim: 16.10.2017 / 8. B.	
Başkanvekili: Ahmet AYDIN	
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Önder.</i> <i>Tabii, Meclis Başkanlık Divanı, gündemdeki bir konuyla ilgili önüne gelen bir konuyu görüşmekle mükellef, onu iade etme şansı şu an itibarıyla yok. Kaldı ki RTÜK temsil oranları ölçeğinde belirleniyor, yani grupların milletvekili sayısı oranında belirlenen nisap üzerinden bu iş görülüyor. Sadece RTÜK’te değil, Kişisel Verileri Koruma Kurulu, komisyonlara üye seçimleri, Başkanlık Divanı seçimleri hep aynı hesaplama yöntemleriyle yapılıyor.</i> <i>Bahsettiğiniz gibi, 2015 Haziranından sonra milletvekili sayısı eşit olunca her 2 siyasi partiye mensup olan adaylar üzerinden seçim yapılıyor. Genel Kurul sonuçta kararını vermiş oluyor. Dolayısıyla benim şu aşamada tutumumu değiştirmem söz konusu değil. Eğer sizin bir talebiniz varsa onu...</i> ... <i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun üye seçimleri 6112 sayılı Kanun’un 35’inci maddesi çerçevesinde yapılmakta olup buna göre boşalan üyeliklerin siyasi parti gruplarına dağılımı, ilk seçimde siyasi parti grupları kontenjandan seçilen üye sayısı ve siyasi parti gruplarının hâlihazırdaki oranı dikkate alınmak suretiyle yapılır. Bu hüküm gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca siyasi parti gruplarının Türkiye Büyük Millet Meclisinde ve RTÜK’te temsil edildikleri mevcut üye sayıları dikkate alınarak boşalan üyeliklerin hangi siyasi parti grup ya da gruplarına düştüğü belirlenmektedir.</i> <i>Bugünkü birleşimde, boşalması söz konusu 3 üyelik için seçim yapılacaktır. Bu 3 üyelik için AK PARTİ’nin temsil edilmeyen 2,27; CHP’nin temsil edilmeyen 1,20; HDP’nin temsil edilmeyen 0,90 RTÜK’te temsil oranı bulunmaktadır.</i> <i>Bu itibarla RTÜK’te 14 Temmuz 2017 tarihinde boşalan 2 üyelik, siyasi partilerin Türkiye Büyük Millet Meclisinde mevcut üye sayısı ve RTÜK’te temsil edilmesi gereken üye sayısı dikkate alınarak Adalet ve Kalkınma Partisine, 4 Kasım 2017 tarihinde boşalacak üyelik ise aynı şekilde kanunun açık hükmü gereğince Cumhuriyet Halk Partisine düşmektedir.</i> <i>Söz konusu hesaplama, kanun hükmünün ve teamülün bir gereğidir. HDP’ye şu an üye verilmemesi 25’inci Dönemde yapılan seçim işleminin bir sonucudur. Kaldı ki mevcut kanun sistematğinde RTÜK üyelerinin siyasi partileri temsil etmesi düzenlenmemiştir. RTÜK üyeleri, ilgili kanun gereğince siyasi partilere üye olmamakta ve siyasi faaliyette bulunmamaktadır. Dolayısıyla tutumunda herhangi bir değişiklik yoktur.</i>
İşlem	Usul tartışması açıldı. Başkanın tutumunda bir değişme olmadı.
Not	Tartışmanın odağı RTÜK’ün mevcut üyelerinin aday gösteren gruplara dağılımı ile siyasi parti oranlarına göre grup kontenjanları arasındaki farktan kaynaklanmadır. Söz konusu durum Kanunun sadece boşalan üyelik için kontenjan belirlenmesini gözetmesi yani tüm üyelikler için aynı anda seçimi benimsememesinin tabii bir neticesidir.

Anayasa Md. 133	Madde 133- ... Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir. ...
6112 sayılı Kanun md. 35/2	Madde 35- ... (2) Seçim için, siyasi parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasi parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Ancak, siyasi parti gruplarında, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak seçimlerde kime oy kullanılacağına dair görüşme yapılamaz ve karar alınmaz. ... (5) Üst Kurul üyelerinin görev süresi altı yıldır. Üyelerin üçte biri iki yılda bir yenilenir. Üyelerin görev sürelerinin bitiminden iki ay önce; üyeliklerde herhangi bir sebeple boşalma olması halinde, boşalma tarihinden veya boşalma tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise tatilin bitiminden itibaren bir ay içinde aynı usulle seçim yapılır. Bu seçimlerde, boşalan üyeliklerin siyasi parti gruplarına dağılımı, ilk seçimde siyasi parti grupları kontenjanından seçilen üye sayısı ve siyasi parti gruplarının hâlihazırdaki oranı dikkate alınmak suretiyle yapılır. Üyeliklerdeki boşalma sebebiyle yapılan seçimlerde seçilen üyeler, yerlerine seçildikleri üyelerin görev süresini tamamlar.

26.3	Oylama Sonucuna İlişkin Başkan Tarafından Sehven Yapılan Açıklamaların İçtüzüğün 13'üncü Maddesi Kapsamında Sayılamayacağına İlişkin	
İçt. 13		
Tarih/Birleşim: 22.11.2017 / 27. B.		Başkanvekili: Ayşe Nur BAHÇEKAPILI
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, 117'nci madde üzerinde önerge işlemine dair Sayın Elitaş'ın dile getirdiği hususla ilgili olarak tutanak üzerinde yapılan incelemede söz konusu madde üzerindeki ikinci önergenin oylama sonucunun sehven "Kabul edilmiştir." şeklinde açıklandığı görülmektedir. Söz konusu önergenin oylama sonucuna ilişkin Divanımızda bir tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu önerge kabul edilmemiştir. Kayıtlara geçmesi açısından bilgilerinize tashihen sunulur.</i>	
İşlem	Tutuma ilişkin usul tartışması açılması talebi olmadığı gibi bir itirazda yapılmadı.	
Not	Açıklama oylama sonucuna dair bir ihtilafın olmadığı bir durum için salt maddi hata mahiyetinde yanlış ifadenin kayıtlarda düzeltilmesi adına yapılmıştır. Maddi olgu olarak oylamada bir hata bulunmadığından İçtüzüğün 13. maddesi kapsamında bir işleme gerek görülmemiştir.	
İçtüzük	Başkanlık Divanının görevleri MADDE 13- (1) Başkanlık Divanı, kanunlar ve İçtüzük gereğince verilen görevleri yerine getirir. (2) Genel Kuruldaki oylamalarda ve seçimlerde önemli bir yanlışlık olduğu iddia edilirse, Başkan usul görüşmesi açabilir ve gerekirse oya başvurarak düzeltme yapar. Yanlışlık birleşimden sonra anlaşılırsa Meclis Başkanı, Divanı toplayarak takip edilecek yolu kararlaştırır.	

26.2	Oylama Tutanaklarında Oyların Sayım ve Tasnifine İlişkin Bilgiler Dışında Başka Bir Hususta Şerh Konulamayacağına, Aksi İfadelere Yer Verilirse Hukuken Yok Hükmünde Sayılacağına ve Oylama Tutanağından Çıkarılacağı İlişkin	
İçt. 16, 148		
Tarih/Birleşim: 10.01.2017 / 54. B.		Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – ... Şu anda sizin bu talebinize baktığımızda, usul tartışması açmanın dahi mümkün olmadığı görülmektedir. Zira, burası ne benim tutumla alakalıdır ne İç Tüzük'e aykırı ne de teamüllere aykırı bir husus vardır. Tamamen usulüne uygun tutulmuş bir tutanak vardır ve bu tutanağa herhangi bir şerhin yazılmasının doğru olmadığı kanaatindeyim. Zira, kâtip üyeler tarafından tutulan ve az önce, bir önceki oturunda okumuş olduğum, gizli oylamanın sonucuna ilişkindir. Bu tutanak yapılan oylama sonucunda Divana intikal ettirilen zarf ve pulların sayım ve dökümüne ilişkin olup söz konusu tutanakta bu husus dışında bir konuya yer verilmesi, bu konuda şerh düşülmesi veya bunun okunması mümkün görülmemektedir.</i>	
	...	
	<i>BAŞKAN – Oy sayım ve dökümünde bir anlaşmazlık olmadığı kâtip üyeler tarafından da imzalanan tutanaktan da anlaşılmaktadır. Bütün kâtip üyeler, bütün Başkanlık Divanı üyeleri buradaydı. Dolayısıyla, 1'inci madde üzerinde oylama İç Tüzük'ün 148'inci maddesinde belirtilen gizli oylama usulüne uygun olarak yapıldığından burada tutanağa oylama sonuçları dışındaki bir şerhin yazılmasının doğru olmadığı ve bu bağlamda da bunun tutanağa geçmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyim.</i>	
	<i>Dolayısıyla, burada, uygun görürseniz, bir zorlamaya gitmeden kaldığımız yerden devam edelim.</i>	
	...	
	<i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, herhâlde tartışmalar, polemikler bitti, ben bir kanaat koyacağım ortaya. Öncelikle şunu ifade edeyim ki, Meclis Başkanlık Divanı başkan ve kâtiplerden, üyelerden oluşuyor. Sadece başkan değil kâtip üyelerle birlikte, tamamen Anayasa ve İç Tüzük'e göre tarafsız bir şekilde görev ifa etmek zorundalar. Başkan vekilinin görevleri bellidir, kâtip üyelerin görevleri bellidir.</i>	
	...	
	<i>BAŞKAN – Hiç kimse partizanca hareket ederek eline gelen bir metni oraya şerh etme hakkına ve hukukuna sahip değildir, bunu açık bir şekilde ifade ediyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar) Bunu net bir şekilde ifade ediyorum ve bu gözlerimizin önünde, bu bir.</i>	
	...	
	<i>BAŞKAN – Bir saniye, bitirelim. Kâtip üyeler tarafından tutulan tutanak gizli oylamanın sonucuna ilişkindir.</i>	
	...	
	<i>BAŞKAN – Bu tutanak yapılan oylama sonucunda Divana intikal ettirilen zarf ve pulların sayım ve dökümüne ilişkin olup söz konusu tutanakta bu husus dışında bir konuya yer verilmesi, bu konuda şerh düşülmesi veya bunun okunması mümkün görülmemektedir. Oy sayım ve dökümünde bir anlaşmazlık olmadığı kâtip üyeler tarafından imzalanan tutanaktan da anlaşılmaktadır. Kaldı ki sadece buradaki kâtip üyeler değil, diğer tüm Meclis Başkanlık Divanı üyelerinin huzurunda net bir şekilde sayım ve döküm işlemi yapılmıştır ve buna ilişkin bir itiraz da yoktur. Dolayısıyla 1'inci madde üzerindeki oylama İç Tüzük'ün 148'inci maddesinde belirtilen gizli oylama usulüne uygun yapılmıştır.</i>	
İşlem	<i>GÜLAY YEDEKİ (İstanbul) – Gizli oylama yapmadınız Başkan.</i>	
	<i>BAŞKAN – Oylama tutanaklarında oylamanın sayım ve dökümüne ilişkin bilgiler dışında başka bir hususa yer verilemeyeceği, bu bilgiler dışında bir ifadeye yer verilirse bunların hukuken yok hükmünde sayılacağı ve oylama tutanağından çıkarılacağı yönündeki tutumumu Genel Kurulun oylarına sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i>	

Not	Başkanın oylama tutanağında oylamanın sayım ve dökümüne ilişkin bilgiler dışındaki katip üyenin koyduğu şerhi okutmaması ve sadece oylama tutanağında yer alan sayıma ilişkin bilgileri Genel Kurulun bilgisine sunması şeklindeki tutumu; usul tartışmasının ardından oylanarak kabul edilmiştir. Konulan şerh oylama sırasında gizliliğe riayet edilmediği hususunda olmuştur. Konu yaklaşık iki hafta sonra Başkanlık Divanınca da değerlendirilmiş ve aynı paralelde ilke karar benimsenmiş; ancak Başkanın açıkladığı tutumdan farklı olarak çıkartma işlemi vurgusu yapılmaksızın sadece sonuç tutanağının bilgiye sunulacağı belirtilmiştir. Kaldiki Başkan tutanakta bir çıkartma işlemi yapmadan sadece bilgiye sunmama ile yetinerek tutum sergilemiştir.
İçtüzük	Kâtip üyelerin görevleri MADDE 16- Kâtip üyelerin görevleri şunlardır: 1. Tutanakların tutulmasını denetlemek; 2. Tutanak özetlerini yazmak; 3. Genel Kurulda evrak okumak; 4. Yoklama yapmak; 5. Oyları saymak; 6. Seçimlerin düzen ve dürüstlük içinde geçmesini denetlemek; 7. Söz sırasını kaydetmek. Gizli oylama usulü MADDE 148- Milletvekillerine, beyaz, yeşil ve kırmızı renkte üç yuvarlak birden verilir. Bunlardan oy olarak kullanılacak yuvarlak, bunun için gösterilen kutuya atılır. Diğer iki yuvarlak ayrıca belirtilen yere bırakılır. 25/1/2017 tarih ve 29 nolu Divan kararı 4.b)... Oylama sonuç tutanaklarına ve ad defterlerine oylamanın sayım ve tasnifine ilişkin bilgilerin dışında başka hiçbir şerh konulamamasına, aksi durumda bu şerhin yok sayılarak sadece sonuç tutanağının bilgiye sunulmasına, ... Karar verildi.

26.2	Kürsüde Görevli Kâtip Üyenin Oylama Tutanağını İmzalamaktan İmtina Etmesi Durumunda Sayım İşlemine Katılan Diğer Bir Kâtip Üyenin Tutanağı İmzalayabileceğine İlişkin	
İçt. 16, 148		
Tarih/Birleşim: 11.01.2017 / 55. B.		Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, tutumumu açıklıyorum. Divan olarak tüm birleşimlerde görüşülen teklifin gizli oylama işlemlerinin İç Tüzük'e uygun yürütülmesi adına gereken önlemleri almış, hatırlatmaları yapmış ve usulüne uygun olarak da yerine getirmişiz ve bundan sonraki süreçlerde de hiç endişeniz olmasın aynı hassasiyetle yerine getireceğiz. İç Tüzük'ün “Kâtip üyelerin görevleri” başlıklı 16'ncı maddesinde oy saymak bütün kâtip üyelerin görevleri arasında belirtilmiştir. Teklifin maddelerine geçilmesi, 1'inci ve 2'nci maddesinin oylamasının tasnifi ve sayımı tüm kâtip üyelerce birlikte yapılmıştır.</i> <i>YAŞAR TÜZÜN (Bilecik) - 6'ncı maddeyi oku Başkan, 6'ncı maddeyi oku.</i> <i>EMRE KÖPRÜLÜ (Tekirdağ) - Atlayarak okuma Sayın Başkan.</i> <i>BAŞKAN - Oy sayım ve tasnifinde bir anlaşmazlık yaşanmamış olup bu durum kâtip üyeler tarafından imzalanan tutanaktan da anlaşılmaktadır. Söz konusu tutanak yapılan oylamaya ilişkin Divana intikal ettirilen zarf ve pulların sayım ve tasnifi sonucuna ilişkin olup tutanakta da kabul edilmiştir. Çünkü bir konuya yer verilmesi, bu konuda şerh düşülmesi veya bunun okunması mümkün görülmemektedir. Bu kapsamda oylama tutanaklarında oylamanın sayım ve dokümanına ilişkin bilgiler dışında başka bir hususa yer verilemeyeceği hususu dünkü birleşimde usul tartışmasına konu edilmiş ve tutumum oya sunulmak suretiyle Genel Kurulca da kabul edilmiştir. Dünkü birleşimde 2'nci maddenin oylaması işlemi sırasında, nöbet çizelgesine göre Divanda okuma yapılan taraftaki kâtip üye Sayın Özcan Purçu iken yerine Sayın Ali Haydar Hakverdi oturmuştur. Sayın Hakverdi ise oy tasnifine katılmasına, tasnife, sayım ve işlemine ve sonucuna bir itirazı olmamasına rağmen, oylamanın yapılmasına ilişkin şerh koyma ısrarıyla oylama sonucunu içeren tutanağı imzadan imtina etmiştir. Bunun üzerine, tasnif ve sayım işlemine katılan başka bir kâtip üye de tutanak imzalanmıştır. Kâtip üyeler tarafından tutulan tutanak gizli oylamanın sonucuna ilişkindir.</i> <i>Kâtip üyenin oy tasnifi tutanağını imzalamadığı için Genel Kurulun bekletilmesi ancak bir hakkın suistimali olur. Bütün kâtip üyelerin 16'ncı maddeye göre oyların sayımı hususunda görev ve yetkisi vardır ve bu görev diğer kâtip üyelerce de hep birlikte yerine getirilmiştir. Divanda görevli kâtip üye tarafından oylamanın sayım sonucuna ilişkin tutanağın imzalanmaması durumunda, sayım işlemine katılan bir başka kâtip üye tarafından ilgili tutanağın imzalanması İç Tüzük'e uygun olduğundan dünkü birleşimdeki tutumun bu şekilde gerçekleşmiştir.</i> <i>Şimdi, Divanda görevli kâtip üye tarafından oylamanın sayım sonucuna ilişkin tutanağın imzalanmaması durumunda sayım işlemine katılan bir başka kâtip üye tarafından ilgili tutanağın imzalanması hususunu ve bu bağlamdaki tutumumu Genel Kurulun oyuna sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i> <i>Tutumumda bir değişiklik yoktur.</i>	
İşlem	Usul tartışması açıldı ve yapılan oylama sonucunda Başkanın tutumu kabul edilmiştir. Aynı konu paralelinde bir önceki günkü birleşimde de başka bir usul tartışması açılmıştır.	
Not	Kâtip üyenin oylamanın sayım ve tasnifi dışında başka bir hususa (oylamada gizliliğe riayet edilmediği) dair şerh koyma talebinin, aynı birleşimde bir önceki oylamadaki Başkanın tutumu çerçevesinde Başkan tarafından izin verilmemesi üzerine, Kürsüde görevli Kâtip üye tutanağı imzalamaktan imtina etmesi üzerine, sayım işlemine katılan bir başka kâtip üye tarafından tutanağın imzalanması üzerine usul tartışması açılmıştır. Konu yaklaşık iki hafta sonra Başkanlık Divanında da değerlendirilmiş ve aynı paralelde ilke kararı benimsenmiştir.	

İçtüzük	Kâtip üyelerin görevleri MADDE 16– Kâtip üyelerin görevleri şunlardır: 1. Tutanakların tutulmasını denetlemek; 2. Tutanak özetlerini yazmak; 3. Genel Kurulda evrak okumak; 4. Yoklama yapmak; 5. Oyları saymak; 6. Seçimlerin düzen ve dürüstlük içinde geçmesini denetlemek; 7. Söz sırasını kaydetmek. Gizli oylama usulü MADDE 148– Milletvekillerine, beyaz, yeşil ve kırmızı renkte üç yuvarlak birden verilir. Bunlardan oy olarak kullanılacak yuvarlak, bunun için gösterilen kutuya atılır. Diğer iki yuvarlak ayrıca belirtilen yere bırakılır.
25/1/2017 Tarih ve 29 No.lu Divan Kararı	4.b) ... Tutanakların tasnifte hazır bulunan katip üye tarafından imzalanmasına, aksi durumda tasnif işlemine katılan başka bir katip üye tarafından da imzalanabilmesine, ... Karar verildi.

26.2	Danışma Kurulu Toplantı Çağrısında Bulunmayan ve Danışma Kuruluna Getirilmeyen Grup Önerilerinin Genel Kurulda İşleme Alınmayacağına İlişkin	
İçt. 19, 49		
Tarih/Birleşim: 12.06.2017 / 104. B.		Başkanvekili: Mehmet Akif HAMZAÇEBİ
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN- Sayın milletvekilleri, HDP Grup Başkanlığı tarafından Divanımıza bir çağrı yazısı ile bir grup önerisi sunulmuştur. Söz konusu grup önerisi ve çağrı yazısı Danışma Kurulu toplantısı bittikten hatta genel kurul açıldıktan sonra Divanımıza ulaşmıştır. İçtüzüğün 19 uncu maddesine ve meclis teamülüne göre Danışma Kurulu toplantı çağrısı bulunmayan ve Danışma Kuruluna getirilmeyen grup önerileri Genel Kurulda işleme alınmamaktadır. Kaldı ki 31 Mart 2016 tarihli grup başkanvekilleri mutabakat metninde de Danışma Kurulu çağrısının Genel Kurul toplantı saatinde makul bir süre önce yapılması benimsenmiştir.</i> ...	
İşlem	Usul tartışması açılmadı. Grup önerisinin işleme alınmayacağına ilişkin açıklama okunmuştur.	
Not	Danışma kurulu çağrısı olmayan ve danışma kurulu toplantısında sunulmayan bir grup önerisinin Genel Kurul açıldıktan sonra işleme alınması, İçtüzüğün 49 uncu maddesinde “Danışma Kurulunun görüşü alınıp, Genel Kurulca kararlaştırılmadıkça, Başkan tarafından görüşüleceği önceden bildirilmeyen hiç bir husus, Genel Kurulda konuşulamaz.” şeklinde ifade edilen gündemin belirliliği ilkesine aykırı düşecektir. Yani grupların veya milletvekillerinin haberi olmadan bir grup önerisiyle gündemin değiştirilmesine netice verecektir. Diğer yandan bir grubun çağrısının olup olmaması veya bu çağrıya dayalı Danışma Kurulu toplantısının yapıp yapılmaması bir grubun zamanında çağrı yazısını göndermemesinin geçerli bir mazereti olamaz.	
İçtüzük	Danışma Kurulu MADDE 19- Danışma Kurulu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur. Bu Kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir ve Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir. Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağrılabilir. Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır. İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir. MADDE 49 - ...Danışma Kurulunun görüşü alınıp, Genel Kurulca kararlaştırılmadıkça, Başkan tarafından görüşüleceği önceden bildirilmeyen hiç bir husus, Genel Kurulda konuşulamaz. ...	

26.2	Bir Milletvekilinin İstifa Etmeden Komisyon Üyelığının Siyasi Parti Grubunun Talebi Üzerine Düşürölüp Yerine Bir Başka Milletvekilinin Seçilmesi ile ilgili Geçen Birleşimde Alınan Genel Kurul Kararı Üzerinde Başkanın Takdir Yetkisinin Bulunmadığına İlişkin
İçt. 21, 28	
Tarih/Birleşim: 9, 16.05.2017 / 89, 92. B.	Başkanvekilleri: Ahmet AYDIN - Mehmet Akif HAMZAÇEBİ
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN (Ahmet AYDIN) - Adalet Komisyonunda Milliyetçi Hareket Partisine düşen bir üyelik için Bursa Milletvekili Kadir Koçdemir'in yerine İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu aday gösterilmiştir.</i> <i>Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i> <i>BAŞKAN - Avrupa Birliği Uyum Komisyonunda Milliyetçi Hareket Partisine düşen bir üyelik için Bursa Milletvekili Kadir Koçdemir'in yerine Ankara Milletvekili Zühal Topcu aday gösterilmiştir.</i> <i>Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i> <i>(09.05.2017/89. B.)</i> <i>BAŞKAN (Mehmet Akif HAMZAÇEBİ)- Sayın milletvekilleri, Anayasa'nın 94'üncü ve İç Tüzük'ün 64'üncü maddelerine göre Genel Kurulda tartışılan konular hakkında, ileri sürülen görüşler hakkında herhangi bir şekilde kişisel görüşümü ifade etmem ya da tartışmalara katılmam mümkün değildir. Bu nedenle ortaya konulan seçim sonuçlarının meşruiyetiyle ilgili tartışmalarda herhangi bir şekilde görüş ifade etmem mümkün değil. Ancak Sayın Altay'ın ifade ettiği bir konu var, ona ilişkin bir açıklama yapmak istiyorum: Milliyetçi Hareket Partisi Grubu tarafından Adalet Komisyonunda Milliyetçi Hareket Partisine düşen 1 üyelik için Bursa Milletvekili Kadir Koçdemir'in yerine İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu aday gösterilmiştir. Bu bildirim üzerine Genel Kurulun 9/5/2017 tarihli 89'uncu Birleşiminde söz konusu seçim işlemi sonuçlandırılmıştır. Söz konusu işlemin alışılmış teamüle uygun olmadığı anlaşılmakla birlikte, oturumu yöneten Başkan olarak önceki bir birleşimde sonuçlandırılmış bir Genel Kurul kararı üzerinde bir tasarruf yetkimin bulunmadığı açıktır. Bir Genel Kurul kararı kabul edilmesiyle birlikte sonuçlarını doğurmaktadır. Dolayısıyla Bursa Milletvekili Sayın Kadir Koçdemir'in üyeliğinin sonlandırılmasına ilişkin olarak yapabileceğim bir işlem bulunmamaktadır. Burada benim siyasi parti gruplarına önerim, siyasi parti gruplarının bir araya gelerek bugüne kadar teamül olarak gelmiş olan bu konuda bir uygulama birliğini sağlamalarıdır.</i> <i>Sayın Altay'ın usul tartışması talebini karşılıyorum, usul tartışmasını açıyorum.</i> <i>(16.05.2017/92. B.)</i>
İşlem	89 uncu birleşimde yapılan seçim işlemine ilişkin yapılan itiraz üzerine usul tartışması açıldı. Başkanın alınan Genel Kurul kararına ilişkin takdir yetkisi olmadığı yönündeki tutumu oya sunulmadı.
Not	İçtüzüğün 21 nci maddesinin usulde paralellik ilkesi çerçevesindeki yorumu ile İçtüzüğün 28 nci maddesinin istisnalar dar yorumlanır ilkesi çerçevesindeki yorumu ve teamül tartışmanın boyutları olarak karşımıza çıkmaktadır. Oturumu yöneten Başkan tartışmanın esasına girmeden, geçen birleşimde işlemi tamamlanmış ve alınmış bir Genel Kurul kararına ilişkin takdir yetkisi olmadığına ilişkin tutum sergilemiştir.

İçtüzük

Parti gruplarının komisyonlarda temsili

MADDE 21- Başkan, 11 inci maddenin ilk fıkrasında belirtilen oranlara göre, komisyonlarda da siyasî parti gruplarına düşen üye sayısını tespit eder.

Bir siyasî parti grubu, herhangi bir komisyonda kendisine düşen üyelikten vazgeçebilir.

Siyasî parti grupları, adaylarını belli edilecek bir süre içerisinde Başkanlığa bildirirler. Bütün komisyonlar için, siyasî parti gruplarınca bildirilen adayların isimlerini gösterir listelerin Genel Kurulca, işaret oyu ile onaylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur.

Plan ve Bütçe Komisyonu ve Dilekçe Komisyonu üyeliğine seçilen milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı ve Bakanlar Kurulu üyeleri, Meclis komisyonlarında görev alamazlar.

Komisyonlara devam

MADDE 28- Komisyon üyeleri, komisyon toplantılarına devama mecburdurlar. Komisyon devam cetvelleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve siyasî parti grubu başkanlıklarına sunulur.

İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasî parti grubunca komisyondan geri çekilebilir.

Bu suretle boşalan üyelik en kısa zamanda tamamlanır.

Disiplin suçları ve cezaları:

Madde 53 –

(...)

Bir partiye mensup milletvekilinin; o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden kesin olarak çıkarılması, partiden çıkarılmayı ve partiden kesin olarak çıkarılması da Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu üyeliğinden çıkarılmayı gerektirir.

Bir üyenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubundan geçici olarak çıkarılması hakkında verilen ceza, bu üyenin ceza süresince gruptaki çalışmalara katılmamasını gerektirir.

Hakkında geçici çıkarma cezası verilen parti üyesi, faaliyetine katılmayacağı parti organlarına hiçbir teklif yapamaz.

Ancak bu hüküm o üyenin parti tüzüğüne, programına, partinin diğer mevzuatına ve organlarının bağlayıcı kararlarına uyması zorunluğunu ortadan kaldırmaz. Geçici çıkarma cezası verilen parti üyelerine, parti içinde hiçbir görev verilemez.

Disiplin konusunda tedbir kararı:

Madde 59 – Partiden geçici çıkarmayı veya kesin çıkarmayı gerektiren hallerde, disiplin cezası verilmesi için sevk kararı almaya yetkili olan parti organları, tedbir niteliğinde olmak üzere, disiplin kuruluna sevk edilen üyeyi parti içindeki görevlerinden derhal uzaklaştırabilirler.

İlgili, bu tedbir kararının kaldırılmasını sevk edildiği disiplin kurulundan isteyebilir. Bu istek, disiplin kurulu tarafından yedi gün içinde karara bağlanır.

Siyasi
Partiler
Kanunu

26.2	Araverme Sırasında TBMM Başkanlığına Sunulan Teklifin Tatilde ve Aravermede Çalışma Kararı Alan Anayasa Komisyonuna Havale Edilmesi, Komisyonunda ve Genel Kurulda Görüşülmesi İşleminin İçtüzüğe Uygun Olduğuna İlişkin
İçt. 23, 25, 51	
Tarih/Birleşim: 24.07.2017 / 117. B.	
Başkanvekili: Ahmet AYDIN	
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – ...</i> <i>Yine, bugün, Adalet ve Kalkınma Partisi grup önerisinin Genel Kurulun onayına sunulması suretiyle almış olduğumuz Genel Kurul kararıyla biz bu İç Tüzük Değişiklik Teklifi'ni ve Anayasa Komisyonu Raporu'nu gündemin ilk sırasına aldık ve şu anda da görüşmek durumundayız. Meclis Başkanlık Divanı olarak bizim bunu görüşememek gibi bir lüksümüz, bir durumumuz söz konusu olamaz. Gündeme giren, Genel Kurulun oyuyla gündeme gelen bu değişiklik teklifini görüşmek zorundayız. ...</i> <i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, malumları olduğu üzere, Genel Kurul'un 17 Haziran 2017 tarihli 109'uncu Birleşiminde 4 Temmuz 2017-13 Temmuz 2017 tarihleri arasında on gün süreyle Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarına ara verilmesi kararlaştırılmıştır. Buna mukabil Genel Kurulun 16 Haziran 2017 tarihli 108'inci Birleşiminde Anayasa Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatilde ve ara vermede bulunduğu sürede çalışabilmesine karar verilmiştir. Görüşülmekte olan (2/1783) esas numaralı Teklif 7 Temmuz 2017 tarihinde Anayasa Komisyonuna havale edilmiştir. Görüldüğü üzere söz konusu teklif Türkiye Büyük Millet Meclisinin ara verme süresinde çalışabilmesi Genel Kurul tarafından kararlaştırılmış bir komisyona havale edilmiştir. Geçmiş uygulamalara bakıldığında Türkiye Büyük Millet Meclisinin tatil veya ara vermede olduğu dönemde komisyonlara tasarı veya tekliflerin havale edildiği görülebilmektedir. Bu doğrultuda, Genel Kurulun 23 Ocak 1992 tarihli ve 156 sayılı Karar'ıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinin komisyon çalışmaları hariç olmak üzere 28, 29, ve 30 Ocak 1992 tarihlerinde çalışmalarına ara verilmesi kararlaştırılmıştır. Söz konusu karar uyarınca ara verme kapsamında yer alan 29 Ocak 1992 tarihinde komisyonlara tasarı ve tekliflerin havale edildiği görülmektedir.</i> <i>Bu açıklamalar ışığında, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ara vermede olduğu dönemde (2/1783) esas numaralı teklifin Anayasa Komisyonuna havalesi İç Tüzük'e uygundur. Dolayısıyla tutumunda bir değişiklik yoktur. Kaldığımız yerden devam ediyoruz.</i>
İşlem	Usul tartışması açıldı. Oturumu yöneten Başkan, tutumunu oya sunmadı.
Not	Tatil ve aravermede çalışma kararı alan komisyonların, sadece tatil ve araverme öncesinde kendilerine havale edilen işleri görüşebilecekleri ve kendilerine yeni iş havale edilemeyeceği, bu yüzden görüşülmekte olan İçtüzük değişikliği teklifinin görüşülmesinin İçtüzüğe uygun olmadığına ilişkin görüş üzerine usul tartışması açılmıştır. Başkan, oturumu yöneten Başkanlık Divanının Genel Kurul'da gündeme alınmış bir işin görüşülüp görüşülmesine karar verme yetkisinin bulunmadığını belirttikten sonra geçmişte de araverme sırasında bazı komisyonlara işlerin havale edildiğini belirterek İçtüzüğün hükmüne uygun alınan Komisyonun kararı gereğince 2/1783 esas numaralı teklifin aravermede ilgili komisyona havale edilmesinin İçtüzüğe uygun olduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan usul tartışmasında söz alan Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop'un "İç Tüzük'ün komisyonun ara verme ve tatilde çalışmasını öngörmesi, komisyona aynı zamanda havalenin yapılmasının mümkün olduğunu içermektedir. Buna mantıkta delalet yollarından "iktiza yoluyla delalet" denir. Yani sözün manaya delaletinde bir mananın doğru kabul edilebilmesi için başka bir mananın da varsayılması, zaruri olarak öngörülmesi gerekir. Dolayısıyla, komisyonun tatilde, özellikle -ara verme kısa olacağı

	<i>için- tatilde çalışabilmesi aynı zamanda kendisine bir şeyin havale edilmesini de içermektedir. Aksi hâlde komisyonun tatilde çalışmasının bir manası kalmaz.” açıklaması Başkanın tutumunu desteklemektedir.</i>
İçtüzük	Komisyonlara Havale, Esas ve Tali Komisyonlar MADDE 23- Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir. ... Tatil ve Araverme Sırasında Komisyonların Çalışması MADDE 25- Hangi komisyonların tatil ve araverme sırasında çalışacağı, Başkanın teklifi üzerine Genel Kurulca tespit edilir. Gelen Kağıtlar Listesi MADDE 51- Başkanlığa gelen kanun tasarı ve teklifleri, resmi tezkereler ve komisyon raporları ile soru, genel görüşme, Meclis araştırması, Meclis soruşturması ve gensoru önergeleri, gelen kağıtlar listesinde yayımlanır. Bunlardan Genel Kurula sevk edilenler bu listede ayrıca belirtilir. Başkanlığa geliş tarihleri de ayrıca gösterilir. Gelen kağıtlar Meclisin toplantı günleri dağıtılır ve tutanağa eklenir. Gelen kağıtlar, tatile rastlamadığı takdirde, Cumartesi ve Pazar hariç, her gün yayımlanır, ilan tahtasına asılır ve ilk birleşim tutanağına eklenir.

26.2 İçt. 23, 34, 74	Teklifin Tali Komisyonlara Havale Edilmemesine Karşı Oturumu Yöneten Başkanca Bir İşlem Yapılmayacağına İlişkin
Tarih/Birleşim: 09.01.2017 / 53. B.	Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Bir dakika... 34'e de geleceğim.</i> <i>23 Başkanlığa veriyor bu yetkiyi. 34 de bu yetkiyi esas komisyona veriyor. Esas komisyonun yetkisinde. "Esas komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için, bir başka komisyonun düşüncesini öğrenmeyi gerekli görürse, tasarı veya teklifin o komisyonda görüşüldükten sonra iadesini isteyebilir."</i> <i>Şimdi, bir: 23 Başkana bu yetkiyi veriyor. Başkan bu yetkiyi kullanmadı ya da kullandı, Başkanın takdirinde. Kullanmadı diyelim. İki: Esas komisyonda böyle bir yetki var, esas komisyonun gerek görmesi hâlinde bunu kullanabilir. Dolayısıyla bu yetki Başkanın ve esas komisyonun. Bu bir. Tamamen usulüne uygun bir işlem yani aykırı bir şey yok.</i> <i>İkincisi, bugüne kadarki anayasa değişikliklerini açın, bakın, hep esas komisyonda, ana komisyonda görüşmeler yapılmış, tali komisyonlarda görüşmeler yapılmamış.</i> <i>Bir üçüncüsü de, İç Tüzük'ün 73'üncü maddesinde de bir hüküm var. Havaleye itirazla ilgili bir probleminiz varsa ki bunu kanun teklifinde yapamıyorsanız, tasarıda ancak eğer havaleye itirazla ilgili bir itirazınız varsa...</i> <i>Dolayısıyla, bugüne kadar, şu ana kadarki az önceki açıklamalarınızın hiçbirinde açıklamalar değil. Tamamen usule uygun bir işlem tesis edilmiş ve usule uygun olan bu işlemlere göre de biz şu anda görüşmelere başlamış durumdayız. Sizin bu müracaatlarınızı kabul etmek mümkün değildir diye ben kanaatimi ifade ediyorum Sayın Özel.</i> ... <i>BAŞKAN – Bakın, şunu söylüyorum: Şu anda hem Başkanlığın hem Komisyonun yetkisinde olan bir konuyu konuşuyoruz, bir.</i> <i>İkincisi: Komisyona ilişkin her türlü iddiayı bizim şu anda karşılama durumumuz yok çünkü bu görüşülmüş, rapora bağlanmış, bastırılmış, dağıtılmış ve Genel Kurulun gündemine gelmiş. Bundan sonraki süreçte Başkanlık Divanının değil, Genel Kurulun vereceği kararla, oylamalarla, Genel Kurulun katkısıyla, katılımıyla farklı birtakım şeyler yapabiliriz. Onun dışında, bizim, Başkanlık Divanı olarak -az önce de ifade ettim- önümüze gelen bu raporu görüşmeme, iade etme, başka türlü bir işleme tabi tutmak gibi bir lüksümüz ya da bir şansımız dâhi yok. Biz, gündeme bağlılık ilkesi gereğince bunu görüşmek durumundayız. İstirham ediyorum yani bu konuda bir katkı olacağını, tartışmalar zenginleştirir, eyvallah...</i> ... <i>BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.</i> <i>Sayın milletvekilleri, İç Tüzük'ün 23, 34 ve 73'üncü maddeleri gereği tutumunda bir değişiklik yoktur zira söz konusu kanun teklifi Başkanlıkça Anayasa Komisyonuna havale edilmiş, bu komisyonda görüşülüp rapora bağlanmış, söz konusu rapor Meclis Başkanınca bastırılıp dağıtılmış ve Genel Kurul gündemine girmiştir. Söz konusu teklife ve rapora ilişkin komisyon görüşmelerindeki usule dair bir aykırılık iddiasını ya da Anayasa'ya aykırılık iddialarını değerlendirme görev ve yetkisini haiz makam, Genel Kurulun bizzat kendisidir. Başkanlığımızın resen böyle bir değerlendirme yetkisi veya işleme almama yetkisi bulunmamaktadır.</i> <i>Yine, bir başka husus, özellikle hatırlatmak istiyorum, 7 Nisan 2016 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekillerinin ve Başkanın imzaladığı mutabakat metninde, İç Tüzük'te açıkça düzenlenmiş veya teamülü yerleşmiş hususlar ile gündem dışına çıkılmasını konu edinen veya Başkanın tutumuna ilişkin olmayan usul tartışmaları taleplerinin Başkanlıkça karşılanmayacağı dikkate alınmış ve belirtilmiştir. Zira, teamül gereği de, hem İç Tüzük hem de Meclis teamüllerine baktığımızda da bütün Anayasa değişiklik teklifleri esas komisyonlarda sadece görüşülmüş. Tali komisyonlar isterlerse görüş bildirebilir ya da esas komisyon isterse tali komisyona gönderebilir. Bu bağlamda tutumunda bir değişiklik yoktur diyorum ve böylece bütün bu tartışmalar nihayetinde geneli üzerinde...</i>

İşlem	Usul tartışması açıldı. Oturumu yöneten Başkanın tutumu değişmedi.
Not	Milletvekili, Esas Komisyon olarak Anayasa Komisyonuna havale edilen Anayasa Değişiklik Teklifinin bazı maddelerinin başka komisyonları da ilgilendirdiğini, bu nedenle tali olarak o komisyonlara havale edilmesi gerekirken havale edilmediğini, bu durum karşısında esas komisyonun İçtüzüğü'nün 34 üncü maddesine göre diğer komisyonlardan görüş alması gerektiğini, komisyonun bu yöndeki önerileri işleme almadığını belirterek usule ilişkin bu eksikliklerin giderilmesi talebine ilişkin oturumu yöneten Başkan olarak aşamaları geçmiş usul eksikliği iddialarına ilişkin bir işlem yapılamayacağı belirtilmiştir.
İçtüzük	Komisyonlara havale, esas ve tali komisyonlar MADDE 23- Tasarı, teklif veya kanun hükmünde kararnamelerin hangi komisyonlarda görüşüleceği, esas ve tali komisyonların hangisi olacağı, işin komisyonlara havalesi sırasında Başkanlık tarafından tespit edilir. Raporu Genel Kurul görüşmelerine esas olacak komisyona esas komisyon denir. Tali komisyonlar, işin kendilerini ilgilendiren yönü veya maddeleri üzerinde esas komisyona görüş bildiren komisyonlardır. Başkanlıkça, esas komisyona ve diğer komisyonlara havale birlikte yapılır. Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler. Tali komisyonlarca süresi içinde görüş bildirilmemesi; esas komisyonun raporunu hazırlamasına engel değildir. Görüş alma, görüş bildirme MADDE 34- Bir komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklifi, başka bir komisyonun ihtisası dahilinde görürse, gerekçeli olarak tasarı veya teklifin o komisyona havale edilmesini isteyebilir. Bir komisyon, kendisine havale edilen tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için, bir başka komisyonun düşüncesini öğrenmeyi gerekli görürse, tasarı veya teklifin o komisyonda görüşüldükten sonra iadesini isteyebilir. Bir komisyon, başka bir komisyona havale edilmiş bir tasarı veya teklif yahut herhangi bir mesele için düşüncesini belirtmekte yarar görürse, o tasarı veya teklifin kendisine havale edilmesini isteyebilir. Böyle hallerde, ilgili her iki komisyon aynı görüşte iseler, Meclis Başkanı gereğini yerine getirir ve Genel Kurula bilgi verir. İki komisyon arasında uyuşmazlık çıkarsa, mesele Meclis Başkanı tarafından Genel Kurula sunulur ve görüşme yoluyla halledilir. Kanun teklifleri MADDE 74- Milletvekillerince verilen kanun tekliflerinde bir veya daha çok imza bulunabilir. Kanun teklifleri de, gerekçesi ile birlikte Başkanlığa verilir. Komisyonlar, şartlarına uymayan kanun tekliflerini, sahiplerine tamamlatmaya yetkilidirler. Kanun teklifleri, Başkanlıkça komisyonlara doğrudan doğruya havale edilir.

26.3	Televizyon Yayınının Gereklerinin Yerine Getirilmesinin ve Ulusal Televizyon Yayını Gerektiren Normal Çalışma Gün ve Saatlerinin Dışındaki Özel ve Önemli Hâllerin Belirlenmesinin Başkanlığın veya Başkanlık Divanının Sorumluluğunda Olduğu, Oturumu Yöneten Başkanın Bir Sorumluluğunun Bulunmadığı ve Görüşme Usulüne İlişkin Bir Husus Olmadığı İçin Usul Tartışması Açılmayacağı
İçt. 54	
Tarih/Birleşim: 16.10.2017 / 8. B.	
Başkanvekili: Ahmet AYDIN	
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Bu konuyla ilgili, bildiğim kadarıyla bir açıklama yapayım. Evet, bahsettiğiniz üzere, 54’üncü maddede, Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla yapılacak televizyon yayınında, önemli ve özel hâller saklı kalmak kaydıyla çalışma saatleri artırılıyor ve o oranda Meclis televizyonu saatleri de artırılıyor. Şimdi, buradaki bu hâl, daha önce, İç Tüzük hükmü olmadan TRT ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı arasında yapılan protokol hükmünün buraya dercedilmesi. Daha önceki uygulamalarda da bu vardı. Çalışma saatleri 14.00-19.00’du onda, önemli özel hâller vardı ve orada o protokol hükümleri uyarınca genel uygulama, bugüne kadarki aksamayan uygulama bir, grup toplantıları; iki, bütçe görüşmeleri; üç, 23 Nisan ve 1 Ekim gibi Meclisin açıldığı durumlarda, oturumlarda hangi güne, hangi saate denk gelirse gelsin özel ve önemli hâl olarak Meclis televizyonu o oturumlar boyunca yayın yapmış yani önceki uygulamanın ve önceki protokolün aslında aynısını buraya dercetmiş. Daha önceki uygulamalarda da hiçbir zaman hiçbir gensoru ya da Meclis soruşturması, denetim konuları bu kapsamda, özel ve önemli bir hâl olarak çalışma saatleri dışında yayınlanmamış. Dolayısıyla, aslında uygulamada hiçbir farklılık yok...</i> <i>BAŞKAN – ...</i> <i>Şimdi, Meclis televizyonu yayınıyla ilgili burada bu Başkanlık Divanının şu anda vereceği bir karar olamaz, mümkün değil; bu bir.</i> <i>İkincisi, 63’üncü madde çok açık; hangi konuda siz usul tartışması açabilirsiniz? Yani şu anda gensorunun görüşülüp görüşülmemesi mi? Yani “Görüşmeye yer olup olmaması” mı ya da “Başkanı gündeme...” gündemi zaten uyguluyoruz veya “Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet” gibi usule ait konular.</i> <i>Şimdi, bu usule, şu andaki çalışma usul ve esaslarına ait tutumunda herhangi bir sıkıntı var mı? Yok. Şu andaki tartışma konusu Meclis televizyonu. Meclis televizyonu da buranın işi değil. Şu anda Başkanlık Divanı olarak önümüzde bir gündem var ve bu gündemi biz icra etmekle mükellefiz.</i> <i>Dolayısıyla, usul tartışmasından da ziyade birleşime bir on dakika ara vereyim. On dakika ara veriyorum ve sizleri arkaya davet ediyorum.</i> <i>Buyurun.</i> <i>...</i> <i>BAŞKAN – Teşekkür ediyorum tüm gruplarımıza bu anlamda.</i> <i>Gerek Cumhuriyet Halk Partisinin bu anlamdaki yazılı başvurusu, gerekse de bugün gündeme gelen bu konuyla ilgili tüm gruplar kanaatlerini paylaştı. Sayın Meclis Başkanımız, geldiği zaman biz bu kanaatleri Sayın Başkanımızla paylaşıyoruz. Gerek görmesi hâlinde belki grup başkan vekilleriyle ya da Başkanlık Divanında meseleyi el alalım. Bu konuyla ilgili daha genişletici bir yorum yapılabilir mi, yapılamaz mı, o toplantılarda çıkacak karara göre hareket edeceğiz diyorum ve bu anlamda katkı sunan değerli grup başkan vekillerine de bir kez daha teşekkür ediyorum.</i>
İşlem	Usul tartışması açılmasına ilişkin talep karşısında, Başkan, ara vererek grup başkanvekilleri ile yaptığı toplantı neticesinde, konunun, Meclis Başkanına iletileceğini, Başkanın gerek duyması hâlinde sorunun grup başkanvekilleriyle yapılacak bir toplantıda ya da TBMM Başkanlık Divanında ele alınabileceğini, uygulamaya ilişkin yorumun buna göre yapılması

	gerektiğini ifade etmiş, talep usul tartışmasının konusunu oluşturmadığı için buna ilişkin talebi reddetmiştir.
Not	Gensoru ön görüşmelerinin, İçtüzüğün 54'üncü maddesi kapsamında önemli ve özel hal sayılıp sayılmadığı ve bu kapsamda Meclis TV tarafından, İçtüzük'te belirtilen çalışma saatleri dışında da karasal yayın olarak televizyonda yayınlanıp yayınlanamayacağı, tartışmanın konusunu oluşturmuştur. Tartışmaya konu uygulamada, görüşmeler internet üzerinden TBMM TV'de yayınlanırken; karasal yayın olarak yayınlanmamıştır. Dolayısıyla tartışmanın odağı ve konusu, gensoru görüşmelerinin İçtüzüğün 54'üncü maddesinde belirlenen “önemli ve özel hâller” kapsamında olup olmadığıdır.
İçtüzük 54	Toplantı günleri MADDE 54- Resmi tatile rastlamadığı takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, Salı günü saat 15.00'ten 21.00'e, Çarşamba ve Perşembe günleri saat 14.00'ten 21.00'e kadar toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi vasıtasıyla yapılacak televizyon yayınında, önemli ve özel haller saklı kalmak kaydıyla bu fıkrafta düzenlenen toplantı günleri ve saatleri esas alınır. Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurul, toplantı hafta, gün ve saatlerini değiştirebileceği gibi, diğer günlerde de toplantı yapılmasına karar verebilir.
2954 sayılı Kanun md. 21	Türkiye Büyük Millet Meclisi ve açıköğretim yayınları ile eğitim ve öğretim amaçlı yayınlar ve diğer yayınlar Madde 21- ... Kuruma tahsis edilen TV kanallarından biri olan TRT 3'ten TBMM TV aracılığıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetleri yansıtılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi faaliyetlerinin hangi ölçüde yansıtılacağı hususu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğüne birlikte hazırlanacak protokolle belirlenir. Bu yayınlardan ücret alınmaz. ...
6112 sayılı Kanun md. 26/3	Frekans planlaması ve tahsis Madde 26- ... (3) Kamu kurum ve kuruluşlarının ikaz, duyuru ve eğitim maksadıyla karasal radyo veya televizyon yayını yapma talebinde bulunmaları halinde; bu talepler yapılacak protokol çerçevesinde Türkiye Radyo-Televizyon Kurumundan hizmet alınarak karşılanır. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kanunlarında radyo ve televizyon yayını yapabileceklerine ilişkin hüküm bulunan kamu kurum ve kuruluşlarından Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu tarafından herhangi bir ücret alınmaz. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu haricindeki kamu kurum ve kuruluşlarına kanal, frekans veya multipleks kapasitesi tahsisi yapılmaz. ...
Protokol	Yayın süresinde değişiklik Madde 5- TBMM Başkanlığına tahsis olunan yayım süresinin yansıtılan faaliyet için yeterli olmaması ve önemli ve özel hallerde durum TBMM Başkanlığı ve TRT tarafından ayrıca değerlendirilir. Bütçe, Hükümet Programı, Konuk, Yabancı Devlet Adamlarının Parlamentodaki konuşmaları gibi toplantılar özel haller kapsamındadır.

26.2	Gündem Dışı Söz Verilmesinin Oturumu Yöneten Başkanın Takdirinde Olduğuna Gündemin Yoğunluğunu Da Dikkate Alarak Mutat Çalışma Günlerinin Dışındaki Birleşimlerde Verilmeyebileceğine İlişkin	
İçt. 59		
Tarih/Birleşim: 09.01.2017 / 53. B.		Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN – Sayın Altay, 59'uncu maddeye göre gündem dışı söz talep etme hakkınızın olduğunu biliyorum, kabul ediyorum ancak 59'uncu maddeyi okuduğumuzda bu konuda karar verme yetkisinin de aynı şekilde aynı oturumu yönetecek olan Meclis başkan vekiline ait olduğunu da göreceksiniz. Dolayısıyla, bugüne ilişkin olarak gündem dışı söz talepleri değerlendirilmemiştir, Meclisin rutin çalışma tarihleri dışında olduğu için. Buna ilişkin uygulamalar da çokça vardır, farklı uygulamalar da vardır, buna ilişkin de uygulamalar vardır yalnız bunu takdir yetkisi tamamen Meclis başkan vekiline aittir. Ben bugün tabii, bu hafta nöbetçi değildim malumunuz, ben de burada algıladım ancak bugün yine aynı şekilde 3 kişiye gündem dışı söz yerine 60'ı uygulamak suretiyle sisteme giren sayın 15 milletvekiline ben söz vereceğim. Takdirimiz bu yöndedir, bugünü bu şekilde değerlendirelim. Bundan sonraki günlere ilişkin olarak da inşallah kanaatimizi sizlerle daha sonra paylaşıyoruz. Buyurun Sayın Altay.</i> ... <i>BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Yıldırım.</i> <i>Sayın milletvekilleri, İç Tüzük'ün 59'uncu maddesi uyarınca gündem dışı söz verme yetkisinin tamamen birleşimi yöneten başkanın takdirinde olduğuna, gündemin yoğunluğuyla görüşülen işin özelliğine göre gündem dışı söz verme takdirinin birleşimi yöneten başkana ait olduğuna, ayrıca, yine, normal çalışma günleri olan salı, çarşamba ve perşembe günleri dışında gündem dışı söz verilmesine yer olmadığına ilişkin tutumumu Genel Kurulun oylarına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.</i> <i>Dolayısıyla, tutumunda bir değişiklik yoktur. Şunu tekrar ifade edeyim ki: İç Tüzük 59 her hâlikârda bu yetkiyi oturumu yöneten başkana veriyor.</i>	
İşlem	Usul tartışması açıldı. Oturumu yöneten Başkanın tutumu oylanmış ve kabul edilmiştir.	
Not	(Pazartesi günlü birleşimde) Gündem dışı söz verilmemesinin teamüllere aykırı olduğunu belirterek oturumu yöneten Başkanın tutumu üzerinde usul tartışması açılmıştır. Akabindeki birleşimleri de yöneten Başkan; Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri gündem dışı söz taleplerini vermiş, Cuma ve Cumartesi günü 57. ve 58. birleşimde ise 53. üncü Birleşimdeki tutumu çerçevesinde gündem dışı söz talebini vermemiştir. Bunun yanında bu birleşimlerde 15 milletvekiline birer dakika kısa açıklama hakkı vermiştir.	
İçtüzük	Gündem dışı konuşma MADDE 59 – Meclis Genel Kuruluna duyurulmasında zaruret görülen olağanüstü acele hallerde beşer dakikayı geçmemek üzere, Başkanın takdiriyle en çok üç kişiye gündem dışı söz verilebilir. Hükümet bu konuşmalara cevap verebilir. Hükümet, olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz isterse, Başkan, bu istemi yerine getirir. Hükümetin açıklamasından sonra, siyasî parti grupları birer defa ve onar dakikayı aşmamak üzere, konuşma hakkına sahiptirler. Grubu bulunmayan milletvekillerinden birine de beş dakikayı geçmemek üzere söz verilir.	

26.2 İçt. 60, 65	Kürsüde Hatip Tarafından (Milletvekiline Ait Olmayan) Elektronik Ses ve Görüntü Kaydı Dinletilmesinin/İzletilmesinin Çalışma Usullerine Aykırı Olduğuna İlişkin
Tarih/Birleşim: 8/9.12.2016 / 34., 35., 63. B.	Başkanvekilleri: Mehmet Akif HAMZAÇEBİ- Pervin BULDAN-Ayşe Nur BAHÇEKAPILI
Açıklama Metni	<i>BAŞKAN (Mehmet Akif HAMZAÇEBİ) - Sayın Konca, lütfen efendim, Genel Kurula hitap edin.</i> ... <i>BAŞKAN - Tabletten bir şey dinletmek istiyorsunuz ama hiç anlaşılıyor. Lütfen efendim...</i> ... <i>BAŞKAN – Sayın Konca, hiç anlaşılıyor. Lütfen efendim... Birleşime otuz beş dakika ara veriyorum.</i> ... <i>BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 34’üncü Birleşiminin Dördüncü Oturumunu açıyorum. 2017 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2015 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı’nın görüşmelerine devam ediyoruz. Komisyon? Yerinde. Hükümet? Yerinde.</i> <i>Sayın milletvekilleri, birleşime ara vermeden önce, Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Siirt Milletvekili Sayın Besime Konca konuşuyordu. Sayın Konca konuşması sırasında mikrofonun yan tarafına bir şey koymaya çalışıyordu. Doğrusu, ben onun ne olduğunu buradan fark edemedim, Kâtip Üyemiz Sayın Fahri Kıpçık’a sordum, acaba bir fotoğraf mı koymaya çalışıyor şeklinde bir tereddüdüm oldu. Sonra “iPad”i oraya yerleştirmeye çalıştığını anladık ama “iPad”den dinletilmek istenen konuşma da doğrusu hiçbir şekilde duyulmuyordu.</i> <i>Önceki uygulamalara baktık, böyle bir uygulamanın olmadığını gördük geçmişte. Bir istisnai örnekte böyle bir dinletmenin tutanaklara da yansımadağını gördük. Yani sadece “Bir video kaydı izletilmiştir.” şeklinde bir kaydın tutanağa geçtiği görülmüştür. Yani amaç bir konuşmanın tutanaklara yansıtılması ise, böyle bir yansıma da gerçekleşmiyor.</i> <i>Ben milletvekili arkadaşlarımı anlıyorum, tutuklu milletvekillerinin, özellikle de eş genel başkanların sesini bir şekilde Genel Kurula duyurmak istiyorlar, bunu anlayışla karşılıyorum, ancak bir de Meclisin kuralları var tabii ki kendisine söz verilen milletvekili konuşur.</i> <i>Evet, şimdi Sayın Besime Konca’ya yeniden söz vereceğim, konuşmasının sekiz dakikalık bölümü duruyor, iki dakikasını kullanmıştı.... (8.12.2016 / 34. B. Başkanv.: Mehmet Akif HAMZAÇEBİ)</i> <i>BAŞKAN(Pervin BULDAN) – Teşekkür ederim Sayın Usta. AKP Grubundan da özellikle böyle bir itiraz geldi. Ancak, şunu ifade etmek isterim: Bugün burada ya da dün bu salonda, Genel Kurulda sesi dinletilenler bu Parlamente’nin üyeleri, dışarıdan herhangi bir insan değil. Sayın Selahattin Demirtaş, Sayın Figen Yüksekdağ, bugün dinletilen Sayın İdris Baluken hâlâ milletvekili, şu anda tutuklular ama bu Parlamente’nin birer üyesiler. Dolayısıyla, elbette ki başkalarının, milletvekili olmayan insanların burada yapacakları konuşmalara itiraz edilebilir, ancak bu Parlamente’nin üyelerine itirazı ben doğru bulmuyorum. Şu anda tutuklu olmalarından kaynaklı, birer dakikalık sözlerinin buradan dinletilmesinin hiçbir mahzuru olmadığını özellikle belirtmek istiyorum.</i> ... <i>BAŞKAN - Ben de bu sesi dinletilenlerin özellikle parlamenter olmaları açısından itiraz etmediğimi de belirtmek istiyorum Sayın Usta. (9.12.2016 / 35. B. Başkanv.: Pervin BULDAN)</i> <i>BAŞKAN - Şimdi ben gerekli ikazımı yapayım.</i> ... <i>BAŞKAN - Sayın Özel, sayın milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi başkan vekilleri ve Meclis Başkanıyla yapılan 31 Mart 2016 tarihli toplantıda “Genel Kurula ürün ve eşya getirilmeyecektir.” diye bir kararımız var.</i>

	... BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, bir müsaade eder misiniz, rica ediyorum. Ayrıca, 8/12/2016 tarihli 34’üncü Birleşimin sonrasında, saat 18.50 ve 19.40 arasında, Başkan Vekili Mehmet Akif Hamzaçebi başkanlığında, 4 siyasi parti grubunun grup başkan vekilleri Erhan Usta, Mehmet Naci Bostancı, Levent Gök ve Çağlar Demirel’in katılımıyla yapılan toplantıda hatibin kürsüde elektronik ses ve görüntü kaydını dinletip dinletmeyeceği değerlendirilmiştir. Söz konusu toplantıda, İç Tüzük’e ve teamüllere göre, Başkan tarafından söz verilen hatibin ancak konuşma yapmasının esas olduğu, elektronik ses ve görüntü kaydını dinletmesinin çalışma usullerine aykırı olacağı, çalışma düzenini bozucu sonuçlar doğurabileceği ve tutanak kaydında bulunmadığı tespitiyle söz verilen hatiplerin kürsüde konuşma yapmanın dışında bir elektronik ses veya görüntü kaydının dinlettirilmemesi hususunda anlayış birliğine varılmıştır. Ancak, yorucu bir dönemden geçtik, bugün o yorucu dönemin son günü. Ben günün önemine binaen, bir daha tekrarlanmaması düşüncesiyle, teamül olmaması düşüncesiyle Sayın Özel’e iki dakika söz verdim. Buyurun. (20.01.2017 / 63. Birleşim / Başkanv.: Ayşe Nur BAHÇEKAPILI)
İşlem	Usul tartışması açılmadı. İki birleşimde de konuya ilişkin konuşmalar, tartışmalar yapıldı.
Not	8.12.2016 tarihli 34’inci Birleşimde bir milletvekilinin kürsüden iPad ile ses dinletmeye çalışması üzerine (itirazları da dikkate alarak) oturumu yöneten Başkanvekili Birleşime ara vermiştir. Bu oturum sonrasında arada (saat 18:50-19:40) Başkanvekili Mehmet Akif Hamzaçebi Başkanlığında 4 Siyasi Parti Grubunun Grup Başkanvekilleri Erhan Usta, Mehmet Naci Bostancı, Levent Gök ile Çağlar Demirel’in katılımıyla yapılan toplantıda hatibin kürsüde elektronik ses ve görüntü kaydını dinletip dinletmeyeceği değerlendirilmiştir. Söz konusu toplantıda; İçtüzüğe ve teamüllere göre Başkan tarafından söz verilen hatibin, ancak “konuşma” yapmasının esas olduğu, elektronik ses ve görüntü kaydının dinletmesinin çalışma usullerine aykırı olacağı, çalışma düzenini bozucu sonuçlar doğurabileceği ve tutanak kaydının da bulunmadığı tespitleriyle, söz verilen hatiplerin kürsüde konuşma yapmanın dışında bir elektronik ses veya görüntü kaydını dinlettirilmemesi hususunda anlayış birliğine varılmıştır. Akabindeki Oturumda/Birleşimde söz konusu görüşmeye grup sözcülerince atf yapıldığı görülmektedir. Ancak ertesi günü 9.12.2016 tarihli 35’inci Birleşimde usul tartışması açılmadan konu ile ilgili söz alan siyasi parti grup başkanvekillerinin 2 si sadece milletvekillerine ait ses ya da görüntünün dinletilebilmesi/izletilmesinin uygun olacağı, diğer ses kayıtlarının dinletilmesinin yanlış olacağı yönünde diğer ikisi ise herkes için kürsüden ses kaydının dinletilmemesi gerektiği yönünde görüş sunmuşlardır. Bu ikinci birleşimde oturumu yöneten Başkanvekili milletvekillerinin ses kaydının dinletilebileceği diğer haller/kişiler için ise uygun bulmadığını belirtmiştir. Bu iki oturumdaki Başkanvekillerinin tutumlarının milletvekillerinin dışındaki kişilerin ses kaydının dinletilmemesi noktasında örtüştüğü, birbirini desteklediği ve bu yönüyle emsal alınabileceği düşünülmektedir. Bu kez 63’üncü Birleşim’de oturumu yöneten Başkan, daha önceki oturumları yöneten Başkanların tutumuna atf yaparak hatibe ikazda bulunarak aynı paralelde tutumunu açıklamış; ancak emsal teşkil etmemesi şartıyla hatibin ses kaydı dinletmesine müsamaha göstermiştir.
İçtüzük	Söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar MADDE 60– Adını önceden kaydetmeyen veya oturum sırasında Başkandan söz almayan hiç kimse konuşamaz. Gündemde bulunan veya belli bir günde görüşme konusu olacağı Anayasa, Kanun veya İçtüzük gereğince bilinen konular dışında, kâtip üyeler, söz alma istemi kaydedemezler. Konuşma, Başkanlığa ve Genel Kurula hitap edilerek kürsüden yapılır. ... Görüşmelerde genel düzen MADDE 65– Genel Kurulda söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak ve çalışma düzenini bozucu hareketlerde bulunmak yasaktır.

26.2 İçt. 84, 87	Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin Anayasaya Aykırı Olduğu Gerekçesiyle Maddelerine Geçilmeden Reddine veya Komisyona Geri Verilmesine İlişkin Önergelerin İşleme Alınmayacağına İlişkin
Tarih/Birleşim: 09.01.2017 / 53. B.	Başkanvekili: Ahmet AYDIN
Açıklama Metni	BAŞKAN – (...)Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile 1982 Anayasası'nın ilk 4 maddesinde değişiklik yapılması söz konusu değildir. Devletin şeklinin cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile cumhuriyetin nitelikleri ve devletin bütünlüğü, resmî dili, bayrağı, millî marşı ve başkentine dair hükümlerde herhangi bir değişiklik yapılmamaktadır. Dolayısıyla, Anayasa değişikliği teklifi ile 1982 Anayasası'nın değiştirilemeyecek hükümlerinde bir değişiklik yapılmadığından Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Anayasa'nın 4'üncü maddesinde ifade edilen teklif yasağı kapsamında değildir ve teklifin görüşülmesinde Anayasa'ya aykırılık söz konusu değildir. Yine, gündemimizde olan iş, bir Anayasa değişikliği olup Türkiye Büyük Millet Meclisi tali kurucu iktidar olarak görev yapmaktadır. Yapılan işlemin tabiatı gereği teklif edilen düzenlemenin yeni bir anayasal statü oluşturmaya, mevcut anayasal hükümleri değiştirmesi, kaldırması mümkündür. (2/1504) esas no.lu ve 447 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin Başkanlıkça esas olarak havale edildiği Anayasa Komisyonunda görüşülmüş, rapora bağlanmış ve rapor Başkanlığa sunulmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca Komisyon raporu bastırılarak dağıtılmış ve Genel Kurulun gündemine girmiştir. Başkanlığımızın da gündeme girmiş bir tasarı ve teklifi işlemi almama, gündemden çıkarma ve Komisyona iade etme yetkisi bulunmamaktadır. Genel Kurulda teklifin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında diğer hususlarla birlikte Anayasa'ya aykırılık iddialarının da dile getirilmesi mümkün olup Genel Kurulun teklifin tümü üzerindeki görüşmelerinden sonra teklifin maddelerine geçilmesini reddetme yetkisi de bulunmaktadır. Yine, İç Tüzük'ün 84'üncü maddesine göre, tasarı veya teklifin belli bir maddesinin Genel Kurulda görüşülmesi sırasında Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle reddini isteyen önergeleri diğer önergelerden önce oylanır. Yine, İç Tüzük'ün 87'nci maddesine göre, teklifin bir maddesinin değiştirilmesi ve reddi de istenebilir. Görüldüğü gibi, bir tasarı veya teklifin Genel Kurulda değiştirilmesine ve reddedilmesine olanak tanıyan çok sayıda kural bulunmaktadır. Bu nedenle teklifin görüşmelerinin başında Anayasa'ya aykırılık iddialarına ve teklifin görüşülmeyeceğine ilişkin başvurunuzun ve buradaki usul tartışması gereği işleme alınmasının İç Tüzük'e uygun olmadığını düşünmekteyim. Tutumunda bu bağlamda bir değişiklik olmadığını ifade ediyorum. Yine, sayın milletvekilleri, benzer bir gerekçeyle Başkanlık Divanına bir öneri gelmiştir. Teklifin tümünün görüşmelerine başlamadan önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi'nin Anayasa'ya aykırı olduğu belirtilerek maddelerine geçilmeden reddine ilişkin, Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle esasa geçilmeden İç Tüzük'ün 87'nci maddesine göre geri çekilmesini isteyen Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım ve arkadaşları tarafından verilmiş bir önerge Başkanlığımıza intikal etmiştir. Saygıdeğer milletvekilleri, Başkanlığımızın bu konudaki görüşünü de kısaca açıklamak istiyorum. İç Tüzük'ün söz konusu 84'üncü maddesi bir kanun teklifinin Genel Kuruldaki görüşmesi sırasında belli bir maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle verilecek önergeleri düzenlemektedir. Yine İç Tüzük'ün 87'nci maddesinde kanunlarda veya İç Tüzük'te aksine bir hüküm yoksa kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümetin değişiklik önergeleri verebileceği belirtilmiştir. Henüz teklifin maddelerine geçilmesine karar verilmemiştir. Teklifin Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle geri çekilmesine dair bir önergenin işleme alınması da bu bağlamda mümkün bulunmamaktadır. Ancak teklifin maddeleri görüşülürken her madde

	üzerinde Anayasa'ya aykırılık önergesi verilmesi mümkün olacaktır. Dolayısıyla, bu önergeyi de işleme alamıyoruz. (...) <i>BAŞKAN – (...) teklifin görüşmelerinin başında Anayasa'ya aykırılık iddialarına ve teklifin görüşülemeyeceğine ilişkin tüm başvuruların işleme alınmayacağı hususundaki sürdürmüş olduğum, değiştirmedığım tutumumu Genel Kurulun onayına sunmak istiyorum. Kabul edenler.... Kabul etmeyeneler.... Kabul edilmiştir.</i>
İşlem	Usul tartışması açıldı. Oturumu yöneten Başkan, tutumunu Genel Kurulun oyuna sundu; tutum kabul edildi.
Not	Anayasa değişiklik teklifinin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında, teklifin tümünün Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergenin işleme alınmamasının İçtüzüğün 84 ile 87/1 maddelerinde yer alan hükümlere dayandırılarak, önergenin madde üzerinde verilebileceği ve maddelerine geçilmesi oylamasının verilen önergeyle aynı mahiyette olduğu gerekçesine dayandırılması tabiidir. Teamül de bu doğrultuda gelişmiştir. Anayasaya aykırılık iddiasıyla teklifin tümünün komisyona geri verilmesine ilişkin önergenin işleme alınmamasının gerekçesi için ise İçt. Md. 84 ile 87/1 kapsamında geri verme önergesinin madde üzerinde verilebileceği ve teamülün de bu şekilde geliştiği söylenebilir. Bununla birlikte İçtüzüğün 87'inci maddesinin birinci fıkrasında geçen "tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi... için önerge verilebilir." şeklindeki hüküm ile "tümünün" ibaresinin 1996 İçtüzük değişikliğiyle kasten konulması, bu uygulamayı tartışmaya açmaktadır. Ayrıca maddelerine geçilmesine dair oylama ile komisyona geri çekme önergesinin mahiyetlerinin ve sonuçlarının farklı olması nedeniyle Başkanın tümünün reddi önergesine ilişkin bir önceki uygulamasındaki dayanağı burada ileri sürebilmesini mümkün kılmamaktadır.
İçtüzük	Anayasaya Aykırılık Önergeleri MADDE 84- Bir kanun tasarısı veya teklifinin Genel Kuruldaki görüşülmesi sırasında tasarısı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler, diğer önergelerden önce oylanır. Değişiklik Önergeleri MADDE 87- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dâhil her madde için yedi önerge verilebilir. Her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak, bu hak; ilgili siyasî parti grubuna mensup milletvekillerce kullanılmaması halinde, diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerce kullanılabilir. ...

26.2	Genel Kurul Gündemine Göre Görüşülme Sırası Gelen Teklifin Anayasaya Aykırılığını Değerlendirme Görev ve Yetkisinin Genel Kurulda Olduğuna, Oturumu Yöneten Başkanlık Divanının Bu Konuda Bir Değerlendirme Yapamayacağına ve Resen Teklifi Gündemden Çıkarıp, Komisyona İade Edemeyeceğine İlişkin
İçt. 84, 87, 88	
Tarih/Birleşim: 24.07.2017 / 117. B.	
Başkanvekili: Ahmet AYDIN	
Açıklama Metni	ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – ...Bu noktada, Başkanlık Divanı olarak sizin Anayasa'ya aykırılığı son derece açık olan, öncelikle Anayasa'da toplantı yeter sayısı olarak tarif edilen üçte 1'lik yani 184 milletvekilinin hazır bulunması durumu, kürsü dokunulmazlığı, kürsü masuniyeti maddesinin açıkça ihlal edilmesi ve yine Genel Kurulun zamanını almamak için değinmediğim ama ileride, her bir maddede ayrı ayrı Anayasa'ya aykırılığını iddia ve ifade edeceğimiz maddelerinden dolayı Genel Kurul gündemine alınmaksızın -her ne kadar sıra sayısı almış ve bastırılmış olsa da- kanun teklifinin Anayasa'ya aykırılık yönünden yeniden değerlendirilmek üzere Anayasa Komisyonuna iadesini talep ediyoruz. BAŞKAN – (...) Sayın Özel, ilgili İç Tüzük değişiklik teklifi, Meclis Başkanlığımıza verildikten hemen sonra ilgili komisyon olan, esas komisyon olan Anayasa Komisyonuna gönderilmiş ve Anayasa Komisyonu İç Tüzük'e uygun olarak bu teklifi ele alarak görüşmüş ve görüşme neticesinde raporunu da yazmış ve bunu Meclisimize, Genel Kurulumuza göndermiştir. Yine, bugün, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubunun kararıyla ve Genel Kurulun onayına sunulmak suretiyle almış olduğumuz Genel Kurul kararıyla biz bu İç Tüzük değişiklik teklifini ve Anayasa Komisyonu Raporu'nu gündemin ilk sırasına aldık ve şu anda da görüşmek durumundayız. Meclis Başkanlık Divanı olarak bizim bunu görüşmemek gibi bir lüksümüz, bir durumumuz söz konusu olamaz. Gündeme giren, Genel Kurulun oyuyla gündeme gelen bu değişiklik teklifini görüşmek zorundayız. Kaldı ki, Anayasa'ya aykırılık iddiaları İç Tüzük'ümüzün 84 ve 87'nci maddelerinde çok açık bir şekilde düzenlenmiştir. Tümü üzerinde böyle bir aykırılık iddiası değil ama madde sırası geldiğinde maddeler üzerinde ayrı ayrı Anayasa'ya aykırılık iddialarında bulunulursunuz, buna karar verecek olan mercii de yine Genel Kurulun kendisidir ve Genel Kuruldan çıkar ya da çıkmaz, çıkarsa da çıktıktan sonra ilgili yer Anayasa Mahkemesidir. Dolayısıyla Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla birlikte de bizim bunu görüşmemek gibi bir durumumuz söz konusu olamaz. İç Tüzük'ün 84 ve 87'nci maddelerine göre değişiklik önereleri belli bir maddeye ilişkin ve madde üzerinde görüşme sırasında ancak verilebileceğinden biz bu teklifi görüşmek durumundayız. Başkanlık Divanının yapabileceği başka hiçbir işlem yoktur. ... BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, söz vereceğim. Ben kanaatimi ifade ettim. İç Tüzük'ün 84'üncü maddesi Anayasa'ya aykırılık önerelerini düzenliyor. "Bir kanun tasarısı veya teklifinin Genel Kuruldaki görüşülmesi sırasında tasarısı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler, diğer önergelerden önce oylanır." Dolayısıyla maddelere geçildikten sonra her madde üzerinde bunu verebilirsiniz ve öncelikli olarak görüşülüyor. ... BAŞKAN – Yine, 87'nci maddesi değişiklik önerelerini düzenliyor. "Kanunlarda veya İç Tüzük'te aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önereleri verebilir." Ve sonuçta, bu önergeler verildikten sonra karar mercisi de Genel Kurulun kendisidir. Dolayısıyla, Başkanlık Divanı olarak yapabileceğimiz bir şey yoktur. Tutumunda bir değişiklik olmadığı için usul tartışmasını açayorum talebiniz üzerine. ... BAŞKAN – (...)

	Sayın milletvekilleri, söz konusu kanun teklifi Başkanlıkça Anayasa Komisyonuna havale edilmiş ve bu Komisyonunda görüşülüp rapora bağlanmıştır. Söz konusu rapor Meclis Başkanlığınca bastırılıp dağıtılmış ve Genel Kurul gündemine girmiştir. Dolayısıyla, teklife ve rapora ilişkin Komisyon görüşmelerindeki usule ilişkin aykırılık iddialarını ve yine şimdi dile getirilen Anayasa'ya aykırılık iddialarını değerlendirme görev ve yetkisi de Genel Kurula aittir veya geçtikten sonra başvuru yapılması hâlinde Anayasa Mahkemesine aittir. Bu vesileyle, Başkanlığımızın resen böyle bir değerlendirme yetkisi yoktur veya teklifi işleme almamak gibi bir yetkimiz, görevimiz bulunmamaktadır. Dolayısıyla tutumda bir değişiklik yoktur.
İşlem	Usul tartışması açıldı. Oturumu yöneten Başkan, tutumunu oya sunmadı.
Not	Tutuma esas ve Başkan'ın reddettiği talep, Teklifin görüşmelerine başlamadan, Başkanlıkça gündemden çıkarılmasına, komisyona iadesine ilişkin olup şifahi bir taleptir. Teklifi gündemden çıkarma, komisyona iade etme, tümünü iade etme gibi oturumu yöneten başkanın resen bir yetkisinin olmadığı bu yetkinin Genel Kurulda olduğu açıktır. Ayrıca İçtüzüğün 87 nci maddesine göre değişiklik önergelerinin görüşmelere başlanıldıktan sonra yazılı verilmesi esastır. Bu açılardan söz konusu talebin karşılanamayacağı açıktır. Bununla birlikte Başkanın, teklifin maddelerinin komisyona iadesinin esas olduğu açıklaması ise son dönem uygulamasıyla örtüşmekle birlikte İçtüzüğün 87 nci maddesinin “<i>teklifin tümünün komisyona iadesi... hakkında önerge verilebilir</i>” hükmüyle örtüşmemektedir. Söz konusu hükmün Genel Kurulun yetkisini düzenleyen içeriği ile 88 inci maddenin komisyona mahfuz hak tanıyan içeriğinin farklı olduğu dikkate alındığında bu iki hüküm arasında özel-genel hüküm ilişkisi bulunmadığı söylenebilir. Niyâbeten görev yapan Komisyonun yetkisinin olduğu bir halde Genel Kurulun yetkisinin olmadığını ileri sürmek İçtüzüğün sistematığıyla de örtüşmeyecektir. Başkanın tutumu 09.01.2017 tarih 53. Birleşimdeki tutumuyla paraleldir.
İçtüzük	Anayasaya Aykırılık Önergeleri MADDE 84- Bir kanun tasarı veya teklifinin Genel Kuruldaki görüşülmesi sırasında tasarı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddini isteyen önergeler, diğer önergelerden önce oylanır. Değişiklik Önergeleri MADDE 87- Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dâhil her madde için yedi önerge verilebilir. Her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak, bu hak; ilgili siyasî parti grubuna mensup milletvekillerince kullanılmaması halinde, diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerince kullanılabilir. ... Metnin Veya Maddenin Geri İstenmesi MADDE 88- Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. ...

26.1	Milletvekillerinin Tasarı veya Teklifin Komisyona Geri Verilmesine Yönelik Önergelerinin İşleme Alınmayacağına İlişkin	
İçt. 87, 88		
Tarih/Birleşim: 24.02.2016 / 43. B.		Başkanvekili: Pervin BULDAN
Açıklama Metni	BAŞKAN – ... Tasarının 6'ncı maddesi üzerinde dört önerge vardır, okutacağım fakat okutmadan önce, İç Tüzük'ün 88'inci maddesi, tasarı veya teklifin tümünün veya bazı maddelerinin komisyona geri verilmesini esas komisyonun veya hükümetin isteyebileceğini düzenleyen özel bir hüküm getirmektedir. Bu özel hüküm gereği, esas komisyon veya hükümet dışında, milletvekillerinin tasarı veya teklifin komisyona geri verilmesine yönelik önerge vermeleri mümkün bulunmamaktadır. Tasarı veya teklifin komisyona geri verilmesine yönelik Meclis uygulaması da bu yöndedir. Dolayısıyla, talebiniz hakkında bir işlem yapmam mümkün değildir Sayın Gök. Bu konuda bir usul tartışması talebiniz vardır. Ben usul tartışmasını açıyorum. Lehte ve aleyhte 4 konuşmacı belirleyeceğim.	
İşlem	Usul tartışması açıldı. Usul tartışması sonunda oturumu yöneten Başkanvekilinin görüşü değişmedi. Talep üzerine Başkanın tutumu oya sunuldu. Başkanın tutumu kabul edildi.	
Not	CHP Grup Başkanvekili, Genel Kurul'da görüşülmekte olan Kanun Tasarısının Avrupa Birliği tarafından çıkarılacak konu ile ilgili bir tüzüğün çıkarılmasına kadar tasarının komisyona iade edilmesini talep etmiştir. Oturumu yöneten Başkanvekili ise İçtüzük'ün 88'inci maddesi gereğince, bir işin komisyona geri verilmesinin ancak hükümet veya komisyon tarafından istenebileceğini belirterek talebi reddetmiştir. Milletvekilinin talebi üzerine Genel Kurulun kararına dayalı geri göndermeyi düzenleyen İçtüzük'ün 87/1 inci maddesinin yanında komisyon ve hükümetin talebinin doğrudan sonuç doğurmasını öngören 88 inci maddesinin birbiriyle çakışmayan lafızların açıklığı dikkate alındığında ayrı ayrı uygulama kabiliyetinin olduğu da ileri sürülebilir.	
İçtüzük	Değişiklik önergeleri MADDE 87– Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dahil her madde için yedi önerge verilebilir. Her siyasi parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak, bu hak; ilgili siyasi parti grubuna mensup milletvekillerince kullanılmaması halinde, diğer siyasi parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerince kullanılabilir. ... Metnin veya maddenin geri istenmesi MADDE 88– Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.	

MÜTÂLAALAR

MİLLETVEKİLİ DOKUNULMAZLIĞININ KİSMİ OLARAK KALDIRILMASI*

Anayasa'nın 83'üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, "Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır."

1961 Anayasası'nın 79'uncu maddesinin ikinci fıkrasındaki hüküm de, 1982 Anayasası'nda yer alan temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmasına ilişkin düzenleme hariç, aynı içeriği taşımaktadır. Söz konusu 79'uncu madde hükmünde, dokunulmazlığın kapsamı belirlenirken Meclis üyesinin Meclis kararı olmaksızın tutulamayacağı, sorguya çekilemeyeceği, tutuklanamayacağı ve yargılamayacağı kural altına alınmıştır. Maddenin gerekçesinde, 1924 Anayasası'nın 17'nci maddesine göndermede bulunulmuş ve söz konusu madde hükmünün esasının aynen korunduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, 1924 Anayasası'nın 17'nci maddesi hükmüne bakıldığında, konumuz bağlamında dokunulmazlığın kapsamının sorgulanamama, tutulamama ve yargılanamama ile sınırlı tutulduğu, 1961 ve 1982 Anayasalarındaki düzenlemeden ayrık olarak tutuklanamama hususuna dokunulmazlık hükmü kapsamında yer verilmediği görülmektedir.

1973 tarihli TBMM İçtüzük Teklifi gerekçesinde "yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına tutuklamanın mümkün olmaması kaydıyla karar verilebilmesi hususu ile milletvekilinin her hangi bir sebeple ihzaren celbinin de yasama dokunulmazlığı hükümlerine tabi olduğu belirtilmiştir." denilerek tutuklamanın ve "sanığı veya tanığı, kendi arzusu nedeniyle gelmediği için mahkeme önüne hâkim kararı ile zorla getirtme" anlamında ihzaren celbin de yasama dokunulmazlığı kapsamı içinde değerlendirilmek istendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu gerekçenin dayandığı madde, İçtüzük Teklifi'nin "Tutuklamanın mümkün olamaması başlıklı" 182'nci maddesidir:

* Dr. Gönal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

MADDE 182. — Genel Kurul, dokunulmazlığın kaldırılmasıyla birlikte tutuklamayı mümkün kılmak istemediği takdirde, bunu, komisyon raporunu veya bir önergeyi kabul etmek suretiyle kararında belirtir.

Görüldüğü gibi bu madde, milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması sürecinde Meclise, bir istisna tanıma olanağı sunmakta; 1961 Anayasası'nın 79'uncu maddesinde tadadi olarak sayılmış bulunan tutulamama, sorguya çekilememe, tutuklanamama ve yargılanamama önlemlerinden tutuklamanın ayırık tutularak dokunulmazlığın diğer öğeler bakımından kaldırılabilmesine hukuksal dayanak sağlama ve usulü belirleme iradesini yansıtmaktadır. Daha açık bir deyişle, bu maddenin öngördüğü düzenlemeye göre, Meclisin iradesine bağlı olarak milletvekili dokunulmazlığı, tutuklamaya izin vermeyecek bir kapsam içinde kaldırılabilecektir. Milletvekili tutulabilecek, sorguya çekilebilecek, yargılanabilecek ancak tutuklanamayacaktır.

Bu yönde bir düzenleme öngören madde, Anayasa Komisyonunca İçtüzük Teklifi metninden çıkarılmış ve Teklif bu içerikle karar altına alınmıştır. Anayasa Komisyonu raporunda metinden çıkarmanın gerekçesine ilişkin bir açıklama yer almamaktadır. Bu çerçevede, yürürlükteki İçtüzük'te dokunulmazlığın sınırlı bir kapsamda kaldırılmasına olanak tanıyan bir düzenleme veya genel karar bulunmamaktadır. 1927 tarihli TBMM Dahilî Nizamnamesinin "Teşrinî masuniyetin kaldırılması başlıklı on yedinci babında (178 ila 182'nci maddeler) dokunulmazlığın sınırlı bir kapsamda kaldırılabilmesine yönelik bir düzenleme bulunmamaktaydı.

1996 yılında Partilerarası Uyum Komisyonu çalışmaları kapsamında Anayasa'nın 83'üncü maddesinin değiştirilmesine ilişkin bir çalışma yapılmış; bu çalışmalar sonucunda üzerinde uzlaşılan metin, Anayasa değişiklik teklifi olarak Meclis Başkanlığına sunulmuştur. Teklif 6.2.1997'de Anayasa Komisyonunca kabul edilmiş ancak 22.3.1999 tarihli birleşimde Genel Kurulca reddedilmiştir. Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Antalya Milletvekili Deniz Baykal ile 292 milletvekilinin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 83 üncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi'nin 1'inci maddesi, Anayasa'nın 83'üncü maddesinde konumuzu ilgilendiren boyutuyla şu yönde bir düzenleme öngörmekteydi:

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz. Bir milletvekili hakkında seçimden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, milletvekilliğinin sona ermesine bırakılır. Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruştur-

ma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır. Dokunulmazlık süresince dava ve ceza zamanasını işlemez.

Şu kadar ki, ağır cezayı gerektiren cürümlerde suçüstü hali ile zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma cürümlerinden dolayı bir milletvekilinin **sorguya çekilmesi ve yargılanması için** Meclisin kararı aranmaz. Bu hallerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır. Ancak bu hallerde de suç işlediği ileri sürülen milletvekili, ağır cezayı gerektiren cürümlerde suçüstü hali veya Meclisin kararı olmadıkça **tutulamaz ve tutuklanamaz**. (TBMM Tutanak Dergisi, B.61, 22/3/1999, s. 536).

Bu öneri, belli suçlar özelinde dokunulmazlığın kapsamının Anayasa hükmü ile sınırlanmasını öngörmektedir. Buna göre, ağır cezayı gerektiren cürümlerde suçüstü hali ile zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma cürümleri, **sorguya çekilme ve yargılanma yönlerinden** Meclis kararı aranmaksızın milletvekili dokunulmazlığının kapsamı dışında kalacak, ancak **tutulma ve tutuklanma için** Meclis kararı aranacaktır. Genel Kurul'da reddedilen bu öneri, dokunulmazlık kapsamının sınırlanması bakımından yukarıda sözü edilen İktüzük teklifinin 182'nci maddesi ile benzeşse dahi, dokunulmazlığın genel koruma düzeninin istisnalarını Meclisin dokunulmazlığın kaldırılması kararına gerek duymaksızın doğrudan belirlemesi ve yargı yetkisinin sınırlarını belirlemesi bakımından farklılaşmaktadır.

I. Görüldüğü gibi, Türkiye parlamento tarihinde dokunulmazlığın sağladığı genel koruma alanının (tutulamama, sorguya çekilememe, tutuklanamama ve yargılanamama) sınırlanmasına, ayrıca sınırlamadan ayırık olarak dokunulmazlığın kaldırıldığı durumlarda da kısmi koruma sağlamaya yönelik girişimlerin bulunduğu dikkat çekmektedir. Ancak mevzuat ve uygulama, bu türden istisnalara olanak tanıyacak bir içerikte gelişmemiş, dokunulmazlık bütün koruyucu boyutları ile birlikte var olmuş; dokunulmazlığın kaldırılması da -ilgili suç isnadı ve adli talep bağlamında- koruyucu hukuksal çerçevenin bütünüyle ortadan kaldırılması şeklinde gerçekleşmiştir.

Öte yandan, Anayasa'nın 83'üncü maddesinin dördüncü fıkrası "Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır." hükmünü içermektedir. Bu fıkra, yeniden seçilen milletvekilleri için; tutulamama, sorguya çekilememe, tutuklanamama ve yargılanamama güvencelerinin ikinci fıkradan farklı olarak tek tek sayılmayarak genel olarak "soruşturma ve kovuşturma"dan söz edilmesi, Anayasa koyucunun

ikinci fıkradaki güvenceleri bir bütün olarak ele aldığını gösteren bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Yine, Anayasa'nın 83'üncü maddesinin ikinci fıkrasında dokunulmazlığın kapsamı sayılırken tutma, sorguya çekme ve tutuklama yasağı ile birlikte yargılama yasağından söz edilmektedir. Tutma, sorguya çekme ve tutuklama, geniş anlamda yargılama faaliyetinin konusunu oluşturmaktadır. Bu unsurlar arasındaki kuvvetli bağdan yola çıkarak Anayasa koyucunun dokunulmazlık kapsamındaki güvenceleri bir bütün olarak kavradığı ileri sürülebilir.

Diğer yandan İçtüzüğün 131 inci maddesinde dokunulmazlığın kaldırılması hakkındaki **"istem"** Komisyona havale edilmesinden bahsedilmesi, bu güne kadar ki uygulamada adli makamların bu *istemi* 'dokunulmazlığın kaldırılması' şeklinde muhakeme işlemlerinde bir ayırım gözetmeksizin genel yöneltmeleri dikkate alındığında, İçtüzüğün havale konusu yapılan talebe bağlı komisyonun -istem bazlı- konuyu bütün olarak değerlendirmesi gerektiğini işaret ettiği söylenebilir.

Dokunulmazlığın kısmi olarak kaldırılması usulünün bu gerekçelerle Anayasa'ya uygun olmadığı iddia edilebilir.

II. Bununla birlikte; yasama dokunulmazlığının amacı, milletvekillerini keyfi ve asılsız ceza kovuşturmalarından ve tutuklamalardan korumaktır. Anayasa Mahkemesi de *"Yasama dokunulmazlığı bir amaç olmayıp, milletvekillerinin hal-kın iradesini, Meclise tam olarak yansıtarak, milli iradenin eksiksiz gerçekleşmesini sağlamalarının aracıdır... Kuşkusuz Anayasa Koyucunun yasama dokunulmazlığına 83 üncü maddede yer vermekle güttüğü erek, yasama görevini yürütenlerin bu görevi her türlü kaygı ve baskıdan uzak olarak güvenceli bir biçimde ve gereği gibi yapmalarını sağlamaktır. Diğer bir deyişle, yasama dokunulmazlığının amacı, milletvekillerinin, keyfi bir ceza kovuşturmasıyla, geçici bir süre için de olsa görevlerini yapmaktan alıkonulmalarını önlemektir"* diyerek bu kurumun amacını tarif etmiştir.¹

Yasama Dokunulmazlığı Kurumunda gözetilen bu amaç dikkate alındığında, yasama görevine katılım bakımından yargılama gibi muhakeme işlemlerinde görülmeyen çekince, tutuklama gibi hürriyeti sınırlayan işlemlerde görülebileceği, dolayısıyla Meclisin yargılama sürecinin yasama çalışmalarını engellemeyecek bir boyutla sınırlandırılmasında, tutuklamayla sınırlı bir tasarrufta bulunmasında -Anayasal düzenlemede gözetilen- menfaatinin bulunduğu; bu itibarla bu yaklaşımın Anayasanın amaçsal yorumuna uygun düşeceği değerlendirilebilir.

1 AYMK, E. 1994/21, K. 1994/40, K.T.21.3.1994, <http://www.anayasa.gov.tr>, E.T.5.11.2004

Anayasanın sözüne ve ruhuna da aykırı olmayan bu türden bir yorumla, bir yandan yasama dokunulmazlığı kurumunun varlığında korunan menfaat ve gözetilen amaç dikkate alınırken diğer yandan da *kanun önünde eşitlik* anayasal ilkesinin uygulanması gözetilmiş olacak, bu Anayasal ilkeler arasında denge sağlanabilecektir.

Diğer yandan Anayasa'nın 83'üncü maddesinin ikinci fıkrası, muhakeme sürecinin temel bileşenlerini sayarak Meclise bunların tümü için dokunulmazlığın kaldırılması *yetkisini* tanımıştır.

Anayasa hukukunun yetkilerle ilgili temel ilkelerinden biri olan *qui potest majus, potest etiam minus* ilkesi, çoğu yapmaya yetkili olanın azı yapmaya da yetkili olmasını ifade etmektedir. Kemal Gözler, bu ilkenin uygulanmasında neyin büyük neyin küçük olduğunun belirlenmesinde *omne totum est maius sua parte* (her bütün kendi parçasından büyüktür) ilkesinin esas olduğunu belirtmektedir. Buna göre, makama bir yetki verilmiş ise, o makamın, o yetkinin parçası niteliğinde olan diğer bir yetkiye de sahip olduğu söylenebilir.² Bu ilke, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına uygulandığında, yasama dokunulmazlığının kısmi olarak kaldırılmasının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkisi kapsamında olduğu sonucu çıkmaktadır.

Türkiye'nin muhakeme sistemindeki sorguya çekme işlemi ile yargılama işlemi arasındaki ayrılmaz ilişki ile bu işlemlerin yapılması için ihzaren celp (yakalama/tutulma) işleminin gerekliliği dikkate alındığında; dokunulmazlığın kısmi kaldırılması kararının bir muhakeme tedbiri olan ve (yargılama ile verilmekle birlikte) yargılamanın diğer işlemleri için bir şart teşkil etmeyen *sadece tutuklama* işlemi *istisna* tutularak alınması mümkün gözükmektedir.

Bu kapsamda, yasama dokunulmazlığının kaldırılması kararlarının, tutulma, sorguya çekilme ve yargılanmaya izin verecek; ancak tutuklama yasağını sürdürecektir biçimde verilmesinin olanak dâhilinde bulunduğu düşünülmektedir.

Bu türden bir kısmi dokunulmazlık uygulamasının karşılaştırmalı hukukta yabancı olmadığı belirtilmelidir. Örneğin Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'nın 46'ncı maddesinin ikinci fıkrası "bir milletvekili suçüstü halinde veya ertesi gün tutuklanmış olmadıkça, cezayı gerektiren bir eylemden dolayı ancak Federal Meclisin izniyle hesap vermeye çağrılabilir veya tutuklanabilir," hükmünü içermektedir. Bu hükümden, dokunulmazlığın Federal Meclis kararı ile kaldırılması yönünden ikili bir ayrıma gidildiği ve Meclis kararının hesap vermeye çağırılma veya tutuklamaya izin verme yönünde olabileceği, tek tip ve bütünsel bir dokunulmazlık kaldırma durumunun söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Arnavutluk

2 Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi-I*, 2011: 307-8

Parlamentosu İçtüzüğü'nün 118 ve 119'uncu maddelerinde de, dokunulmazlığın kaldırılmasında ceza soruşturmasına izin verme veya tutuklamaya izin verme bağlamında benzer bir ayrıma gidildiği görülmüştür.

Yukarıdaki tespitler çerçevesinde TBMM'nin dokunulmazlığın kısmen kaldırılmasına ilişkin kararının kapsamı Karma Komisyonun Genel Kurulun takdirine sunacağı kararının (komisyon raporu) oylanmasıyla belirlenebileceği gibi komisyon raporunun görüşülmesi sırasında bir önerenin kabul edilmesiyle de olabilir. Bu şekilde 1973 içtüzük teklifinde yer alan ve genel Meclis kararı biçiminde yerleştirilmeye çalışılan usul, birel Meclis Kararları (eylemli içtüzük uygulaması) şeklinde uygulama kabiliyeti kazanacaktır.

MİLLETVEKİLLİĞİNİN KESİN HÜKÜM GİYME HALİNDE DÜŞMESİ*

Sorun: Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme halinde düşmesi durumunda TBMM Başkanlığının bilgiye sunma işlemi takdir yetkisinin olup olmadığı

I. İlgili Mevzuat Hükümleri

1. Kanun-i Esasi

Madde 48- Meclis-i Umumi azasından birinin hıyanet ve Kanun-i Esasiyi nakız ve ilgaye tasaddi ve irtikap töhmetlerinden birile müttehem olduğuna mensup olduğu heyet azayı mevcudesinin sülûsanı ekseriyeti mutlakasile karar verilür veyahut kanunen hapis ve nefyi mucip bir ceza ile mahkum olur ise azalık sıfatı zail olur ve bu af'alin muhakeemesile mücazâtı ait olduğu mahkeme tarafından rüyet ve hükmolunur.

2. 1924 Anayasası

Madde 12- Yabancı devlet resmi hizmetinde bulunanlar terhipli cezaları gerektiren suçlardan veya hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, kısıtlılar, yabancı Devlet uyrukluğunu ileri sürenler kamu hizmetinden yasaklılar, Türkçe okuyup yazma bilmeyenler milletvekili seçilemezler.

Madde 17-...Seçiminden önce veya sonra bir milletvekili hakkında verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi milletvekilliği süresinin sonuna bırakılır. Milletvekilliği süresi içinde zamanaşımı yürümez.

Madde 27- Bir milletvekilinin vatan hayınlığı ve milletvekilliği sırasında yiyicilik suçlarından biriyle sanık olduğuna Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamutayı hazır üyelerinin üçte iki oy çokluğu ile karar verilir yahut on ikinci maddede yazılı suçlardan biriyle hüküm giyer ve bu da kesinleşirse milletvekilliği sıfatı kalkar.

Kanunu Esasi Encümeni tarafından sunulan *Teşkilatı Esasiye hakkında Kanunu Esasi Encümeni mazbatası ve teklifi kanunisinde* milletvekilliğin düşmesi ile ilgili olarak bir gerekçe sunulmamıştır.

* Nezahat YUCA (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu-Yasama Uzmanı)
Bu bilgi notuna ilişkin hazırlık kapsamında, ilgili anayasa ve içtüzük maddeleri ve gerekçeleri, içtihat niteliğindeki yargı kararları, ilgili Başbakanlık tezkereleri ve Adalet Bakanlığı yazıları, Genel Kuruldaki ilgili birleşim tutanakları ve İrfan Neziroğlu'nun "Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları" adlı kitabı, Kadir Aktaş'ın "TBMM Uygulaması Anlatımıyla Yasama Dokunulmazlığı" adlı kitabı, Faruk Bilir'in "Türkiye'de Milletvekilliği ve Milletvekilliğinin Sona Ermesi" adlı kitabı, Necmi Yüzbaşıoğlu'nun "1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku" adlı kitabı, Erdal Onar'ın "1982 Anayasasında Milletvekilliğinin Düşmesi" başlıklı makalesi ve Yusuf Solmaz Balo'nun "Yasama Dokunulmazlığı" başlıklı makalesi incelenmiştir.

3. 1961 Anayasası

b) Milletvekili Seçilme Yeterliği

Madde 68-...

Türkçe okuyup yazma bilmeyenler, kısıtlılar, yükümlü olmasına ve muaf bulunmamasına rağmen muvazzaf askerlik hizmetini yapmayanlar veya yapmış sayılmayanlar ve kamu hizmetlerinden yasaklılar ile ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymiş olanlar ve -taksirli suçlar hariç olmak üzere- beş yıldan fazla hapis cezasıyla veya zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlardan biriyle kesin olarak hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar da, milletvekili seçilemezler.

...

d) Yasama Dokunulmazlığı

Madde 79-...

Bir Meclis üyesi hakkında seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır. Üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

...

e) Üyeliğin Düşmesi

Madde 80- Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, bir üyenin seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi, çekilmesi, kısıtlanması, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul etmesi veya Meclis çalışmalarına izinsiz veya özürsüz ve aralıksız olarak bir ay katılmaması yüzünden üyeliğinin düştüğünün kendi Meclisince karara bağlanması hallerinde sona erer.

Temsilciler Meclisine sunulan Anayasa Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporunda, üyeliğin düşmesi ile ilgili 80 inci madde gerekçesinde kuvvetler ayrılığına değinilerek, yargı yetkilerinin yargı organlarına ait olduğu ve meclislerin belirli bir oy çokluğu ile bir üyenin üyelik sıfatını kaldırmasının uygun olmadığı belirtilmiştir.

4. 1982 Anayasası

B. Milletvekili seçilme yeterliliği

Madde 76- (...)

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerlikle ilişkisi olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık,

resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

4. Yasama dokunulmazlığı

MADDE 83-

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.

5. Üyeliğin düşmesi (İlk hali)

MADDE 84- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan, partisinden istifa ederek; başka bir partiye giren veya seçim hükümetleri hariç Bakanlar Kurulunda görev alan, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul eden, Meclis çalışmalarına özürsüz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmayanların üyeliğinin düşmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verilir.

5. Milletvekilliğinin düşmesi

MADDE 84- İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifa'nın geçerli olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

Üyeliğin Düşmesi (4121 sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişikliğine esas teşkil eden kanun teklifinin ilgili maddesi):

Madde 84- İstifa eden, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen, kısıtlanan milletvekilinin üyeliği, Meclis Başkanlık Divanınca bu hususun Genel Kurulun bilgisine, sunulduğu tarihte düşer.

23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Anayasa Değişiklik Teklifi Kanununun 9 uncu maddesinde 84 üncü maddede yapılan değişikliğin gerekçesinde; “Ayrıca, istifa eden, TBMM üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı hüküm giyen ve kısıtlanan milletvekilinin üyeliğinin düşmesi Meclisin salt çoğunluk kararına bağlanmaktan çıkarılmakta ve Başkanlık Divanınca bu hususun Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla yetinilmektedir.” denilmektedir.

Anayasa Komisyonunun değişiklik gerekçesinde ise “Teklif, kısıtlanan milletvekilinin milletvekilliğinin Genel Kurula bilgi verilince sona ermesini kabul etmiştir. Kısıtlama yargısal bir karar olduğu cihetle, bu suretle, yargısal bir kararın Meclisin

onayına sunulması gibi kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı bir usûl ortadan kaldırılmış olmaktadır. Komisyonumuz da aynı görüştedir. Teklif, milletvekilliğinin kesin hüküm giymekten ötürü düşmesi halinde de aynı esası benimsemiş olup, Komisyonumuz, aynı gerekçeyle bu görüşe katılmıştır.” ifadesine yer verilmiştir.

5. İçtüzük Metinleri

Meclisi Meb’usan İçtüzüğü ile 1927 Tarihli İçtüzükte konuyu doğrudan düzenleyen bir hükme rastlanılmamıştır.

TBMM İçtüzüğü

Mahkumiyet ve çekilme (İlk hâli)

MADDE 112- Bir milletvekili Anayasanın 68 nci maddesinde yazılı suçlardan biri ile cezalandırılmış olursa, hükmün kesinleşmesi tarihinde milletvekilliği sıfatı düşer.

Bir üye, milletvekilliğinden çekildiğini Başkanlığa yazılı olarak bildirdiği takdirde, çekilme yazısının Genel Kurula sunulması ile milletvekilliği sona erer.

5/3/1973 tarihli ve 584 numaralı Karara esas Teklifin bu maddeye ilişkin gerekçesinde milletvekilliğinin kesin kazai hüküm giymiş olmaktan ötürü düşmesi ile milletvekilliğinin sona ermesine neden olan durumların, *hukukun genel ilkele-rine ve Anayasanın ruhuna uygun olarak düzenlendiği* belirtilmiştir.

Üyelikten istifa, hükümlülük ve kısıtlanma (16/5/1996 tarihli ve 424 numaralı Kararla değişik hali)

MADDE 136-

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğine seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin hüküm giyen veya kısıtlanan milletvekili hakkındaki kesinleşmiş mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla üyelik sıfatı sona erer.

II. İlgili Mevzuat Hükümlerinin Değerlendirilmesi¹

1982 Anayasasının 84 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen “*Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.*” hükmü ile milletvekilliğinin düşme nedenlerinden biri olarak “kesin hüküm giyme” hali düzenlenmiştir. Maddede belirtilen kesin hükümden, milletvekili seçilmeye engel olacak bir ceza mahkemesi hükmünün kastedildiği açıktır. Dolayısıyla, bir mahkûmiyet milletvekili seçilmeye engel olmuyorsa, AY.83/3 kapsamında değerlendirilerek, milletvekilliğinin düşmesine de neden olmayacaktır.

¹ İlgili makale için bkz. “1982 Anayasasında Milletvekilliğinin Düşmesi”, Doç. Dr. Erdal Onar, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg14/erdalonar.pdf (Erişim Tarihi: 28.02.2017)

Milletvekilliğinin düşmesine yol açan hüküm giyme hallerinin neler olduğunu ortaya çıkarmak bakımından, konunun düzenlendiği 1982 Anayasasının 76 ncı maddesine gitmek gerekmektedir. “Milletvekili seçilme yeterliliği” kenar başlığını taşıyan 76 ncı maddede:

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, askerlikle ilişkisi olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırmak, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

denilmektedir.

Yukarıdaki düzenlemeyle, milletvekili seçilmeye engel olan hüküm giyme halleri iki grup halinde ele alınmıştır. Birinci grupta, hükmolunan ceza; taksirli suçlar hariç olmak üzere, toplam bir yıl veya daha fazla hapis cezası ile süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasının kesinleşmesi milletvekili seçilmeye engel olurken; ikinci grupta yer alan suçlar için ise ceza miktarına bağlı olmaksızın mahkûmiyetin kesinleşmesi milletvekili olarak seçilmeyi engellemektedir.

Bir milletvekilinin yargılanıp, hüküm giyebilmesi için, 1982 Anayasasının 83 üncü maddesinde düzenlenen yasama dokunulmazlığının kaldırılması gerekmektedir. 83 üncü maddenin üçüncü fıkrası uyarınca “*Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamanaşımı işlemez.*” Bu düzenleme, Anayasanın 84 üncü maddesinin ikinci fıkrası ile ele alındığında, milletvekilliğinin düşmesine bağlı infaz engeli olan dokunulmazlığın sona ermesi için milletvekili seçilmeye engel bir suçun işlenmesi ve bu suça ilişkin mahkûmiyet hükmünün Genel Kurula bildirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Anayasanın 84 üncü maddesinin ilk halinde, kesin hüküm nedeniyle milletvekilinin milletvekilliğinin düşürülmesi Genel Kurulun kararına bağlanmakta ve TBMM’nin istememesi halinde, kesin hükme rağmen, milletvekilinin milletvekilliğinin düşürülmemesi imkânı sağlanmaktaydı. Bu durum da yargı organınca verilen ve kesinleşen bir hükmün infazının, yasama organı tarafından askıya alınması sonucunu ortaya çıkarabilecekti. Söz konusu sakınca “...yargısal bir kararın Meclisin onayına sunulması gibi kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı bir usul ortadan kaldırılmış olmaktadır” sözleri ile maddede yapılan değişikliğin gerekçesinde de belirtilmiştir.

Anayasanın 84'üncü maddesinin 1995 yılındaki değişikliğine esas kanun teklifinde, söz konusu bildirim usulünün, Başkanlık Divanınca Genel Kurula bildirim şeklinde iken Meclis görüşmeleri sırasında Divanın bu görevinden vaz geçildiği görülmektedir. Dolayısıyla genel teamül doğrultusunda Genel Kurula bilgiye sunma görevinin Meclis Başkanlığında olduğu söylenebilir. Meclis Başkanlığının bu görevini yaparken ihtiyaç duyması durumunda İçtüzüğü'nün 13'üncü maddesine göre Başkanlık Divanının görüşüne başvurması tabiidir.

Anayasanın 84 üncü maddesinin ve TBMM İçtüzüğü'nün 136 ncı maddesinin yeni hallerinde, milletvekilliğinin, kesin hüküm giyilmesi durumunda, konu ile ilgili mahkeme kararının, Genel Kurula bildirilmesi ile düşeceği hüküm altına alınmış ve böylece milletvekilliğinin, mahkûmiyetin kesinleştiği tarihte değil, söz konusu kesin hükmün, TBMM Başkanlığınca Genel Kurula bildirildiği tarihte son bulacağı düzenlenmiştir.² Anayasanın 84 üncü ve İçtüzüğü'nün 136 ncı maddesi, muhatap olarak TBMM'yi kabul etmekte ve Meclis Başkanlığına kesinleşen kararı bildirme görevi vermektedir. TBMM'nin, üyeliğin düşmesine yönelik bir işlem başlatabilmesi açısından ise kendisine ulaşan bir mahkeme kararına ve bu kararın da Genel Kurulun bilgisine sunulmasına gerek bulunmaktadır.³

III. TBMM Uygulamaları

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyilmesi halinde düşmesi konusu ile ilgili olarak; 1. Dönem Millet Meclisi Zonguldak Milletvekili Nuri BEŞER'in, 26. Dönem İstanbul Milletvekili Figen YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU'nun, Diyarbakır Milletvekili Nursel AYDOĞAN'ın, Siirt Milletvekili Besime Konca'nın, Muş Milletvekili Ahmet YILDIRIM'ın ve Şanlıurfa Milletvekili İbrahim AYHAN'ın milletvekillikleri kendileri ile ilgili mahkeme kararlarının Genel Kurula sunulması ile düşmüş; 24. Dönem Van Milletvekili Kemal AKTAŞ, İstanbul Milletvekilleri Sebahat TUNCEL ile Engin ALAN hakkındaki mahkeme kararları ise Genel Kurulun bilgisine sunulamamıştır.

a) 1. Dönem Millet Meclisi Zonguldak Milletvekili Nuri BEŞER

1. Dönem Millet Meclisi Zonguldak Milletvekili Nuri Beşer'in milletvekilliği; Devletin Askeri Kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif etmekten dolayı Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen kararın, Yargıtayın onaması ve 1. Dönem Millet Meclisinin 1. Yasama yılının 21.09.1962 tarihli 119. Birleşiminde bilgiye sunulması ile düşmüştür.⁴

2 Kadir Aktaş, TBMM Uygulaması Anlatımıyla Yasama Dokunulmazlığı, Adalet Yayınları, Ankara, 2009, s. 107; Yusuf Solmaz Balo, TBB Dergisi, 2012 (100), s. 25-26.

3 İrfan Neziroğlu, Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008, s. 331-332.

4 Tutanak için bkz: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c007/mm_01007119.pdf (Erişim Tarihi: 28.02.2017)

b) 24. Dönem Van Milletvekili Kemal AKTAŞ

Van Milletvekili Kemal Aktaş hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçuna ilişkin olarak verilen 2 yıl 1 aylık mahkûmiyetin kesinleştiğine ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının (d), (e) ve (f) bentleri ile Anayasanın 84 üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince milletvekilliğinin TBMM Genel Kurulunca düşürülmesine dair Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 08.03.2012 tarihli ve 2012/1-189 ilamat no.lu “Hükümlüler İçin Fezleke”si, ekleriyle birlikte Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığınca Adalet Bakanlığı ve Başbakanlık aracılığıyla 30.05.2012 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

TBMM Başkanlığı konuya ilişkin yaptığı değerlendirme sonucunda, 02.07.2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanunun geçici 1 inci maddesi kapsamında, Milletvekilinin durumunun yargı mercilerince yeniden değerlendirilmesi amacıyla Kemal AKTAŞ ile ilgili yazı ve eklerini 5/7/2012 tarihli yazı ile iade etmiştir. Yasama dönemi sonuna kadar yeni bir mahkeme kararı bildirimi olmamıştır.

Söz konusu uygulamada TBMM Başkanlığı hükmün kesinleşmesinden sonra (o hükmün sonuçlarını kısmen de olsa değiştirme niteliği olan) yapılan yasal düzenleme bağlamında hükmün niteliğinin değişmesi/değiştirilmesindeki tereddüt ve tespiti dayalı olarak İçtüzüğü’nün 136 ncı maddesi kapsamında bir mahkeme kararı olup olmadığının tespiti için iade işlemini yapmıştır.

c) İstanbul Milletvekilleri Sebahat TUNCEL ve Engin ALAN

Başbakanlığın 22 Mayıs 2015 tarihli tezkereleriyle, İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel’in, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ilişkin İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 18/9/2012 tarih ve 2006/358 esas sayılı kararının, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 24/12/2013 tarih ve 2013/2670 esas sayılı kararı ile onanması ve İstanbul Milletvekili Engin Alan’ın, Türkiye Cumhuriyeti icra vekilleri heyetini cebren ıskat veya vazife görmekten cebren men etmek suçundan 18 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına ilişkin İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/9/2012 tarih ve 2010/283 esas sayılı kararının, Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 09/10/2013 tarih ve 2013/9110 esas sayılı kararı ile onanması nedeniyle konunun Anayasanın 84’üncü maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde Genel Kurulun bilgisine sunulması talep edilmiştir.

Söz konusu Mahkeme kararları, TBMM’nin 07.04.2015 tarihinde tatile girmesi nedeniyle Genel Kurulun bilgisine sunulamamıştır. Sebahat TUNCEL ve Engin ALAN’ın milletvekillikleri, 07.06.2015 tarihinde yapılan 25’inci Yasama Dönemi

Milletvekili Genel Seçimi ile sona erdiğinden takip eden dönemde bir işlem tesisine mahal kalmamıştır. Ayrıca bilgiye sunma işleminin yapılamadığı ve milletvekili görevinin sona erdiği Başbakanlığa 27.7.2015 tarihli yazı ile bildirilmiştir.

d) TBMM 26. Dönem Van Milletvekili Figen YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU

Başbakanlığın, Van Milletvekili Figen Yüksekdağ Şenoğlu'nun, terör örgütü propagandası yapmak suçundan cezalandırılmasına ilişkin Adana 7. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/11/2013 tarihli ve E: 2012/178 ve K: 2013/211 sayılı Kararı'nın, Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 22/9/2016 tarihli ve E: 2015/8449 K: 2016/4723 sayılı Kararı'yla onanması nedeniyle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin tezkeresi Genel Kurulun bilgisine 21 Şubat 2017 tarihli 72. Birleşimde sunulmuş ve Anayasanın 84 üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince milletvekilliği düşmüştür.⁵ Okuma işlemiyle milletvekilliğinin düştüğü Başkan tarafından da ifade edilmiştir.

Genel Kurulda söz konusu tezkerenin bilgiye sunulması ile ilgili olarak bir usul tartışması açılmış; Başkan tutumunu, *“bir milletvekilinin seçilmeye engel bir suçtan hüküm giydiğine dair kesinleşen mahkeme kararı hakkında gelen tezkerenin genel kurulda bilgiye sunulacağı ve milletvekilliğinin düştüğü tespitinin açıklanacağı, oturumu yöneten başkanvekili olarak Başkanın konuya ilişkin tezkeresini okutmama yetkisinin bulunmadığını”* dile getirmiş ve *“bildirimin geri almasının söz konusu olamayacağı”* şeklinde açıklamıştır.

Usul tartışmasında Başkanın tutumu lehinde; Başkanlık tarafından hazırlanan gündeme bağlı bulunduğu ve Meclis Başkanlığına sunulan kesin hükmün bir mahkeme kararı olduğu, Başkanın da Anayasanın 84 üncü maddesinin ikinci fıkrası kapsamında bu mahkeme kararını Genel Kurulun bilgisine sunmakla görevli olduğu şeklinde görüş beyan edilmiştir. Başkanın tutumu aleyhinde ise söz konusu mahkeme hükmünün Anayasanın 83. ve 14. maddesinin yanlış yorumuna dayandığı, bir önceki (Kemal Aktaş) uygulamayla Başkanın tutumunun örtüşmediği ve gruplara ön bilgilendirmenin yapılmadığı ifade edilmiştir.

Figen Yüksekdağ Şenoğlu ile ilgili verilen kesin hüküm 1 yılın altında ceza öngörmekle birlikte “terör örgütü propagandası yapmak” suçuna ilişkindir. Söz konusu suç 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Meclis Başkanlığı aşağıdaki güncel yargı kararlarını da dikkate alarak söz konusu mahkeme kararını Anayasanın 84'üncü maddesi ve İçtüzüğü'nün 136 ncı maddesi kapsamında olan bir ceza hükmüne ilişkin olduğunu değerlendirmiştir.

⁵ Tutanak için bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil2/ham/b07201h.htm> (Erişim Tarihi: 28.02.1017)

Danıştay 8. Dairesi, Bitlis İli Hizan İlçesi Kolludere Belediye Başkanı Lezgin Bingöl ile ilgili 01.03.2011 tarihli kararında terör örgütü propagandası yapmak suçunun, terör eylemi kapsamında olduğuna oyçokluğu ile karar vermiştir. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu da 23.06.2011 tarihli kararında oyçokluğu ile 3713 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen bütün suçların terör eylemi niteliğinde olduğuna oy çokluğu ile karar vermiştir.

Terör örgütü propagandası yapmak suçunun, terör eylemi kapsamında olduğuna ilişkin bir başka Danıştay kararı da Hakkari ili Yüksekova ilçesi Belediye Başkanı hakkında verilmiştir. Söz konusu karara ilişkin davada, İçişleri Bakanlığı tarafından, terör örgütü propagandası yapmak suçundan dolayı 10 ay hapis cezası ile cezalandırılan Yüksekova Belediye Başkanının, seçilme yeterliliğini kaybetmesi sebebiyle 5393 sayılı Belediye Kanununun 44 üncü maddesi uyarınca Belediye Başkanlığından düşürülmesi talebiyle Danıştay 8. Dairesine başvurulmuştur. Danıştay 8. Dairesi de 28.3.2011 günlü ve E:2011/237, Karar: 2011/1849 sayılı kararıyla 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinde, 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla, yirmi beş yaşını dolduran her Türk vatandaşının belediye başkanlığına seçilebileceği kuralına yer verildiğini, 2839 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin üçüncü fıkrasında ise; affa uğramış olsalar bile terör eylemlerinden mahkûm olanların milletvekili seçilemeyecekleri hükmüne yer verildiğini dolayısıyla da Yüksekova Belediye Başkanının 2839 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca seçilme yeterliliğini kaybettiği gerekçesiyle Belediye Başkanlığından düşürülmesine karar vermiştir. Yapılan itiraz üzerine, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 23/6/2011 tarihli ve Esas: 2011/819, Karar: 2011/677 sayılı kararında 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda düzenlenen bütün suçların terör eylemi niteliğinde olduğunun kabulünün gerektiğini belirtmiş, terör örgütünün propagandasını yapmak suçunun 2839 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen terör eylemleri kapsamında olduğu sonucuna varmıştır.

e) TBMM 26. Dönem Diyarbakır Milletvekili Nursel AYDOĞAN

26. dönem Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan hakkında örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçundan dolayı Diyarbakır 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 13/01/2017 tarih ve 2014/153 Esas ve 2017/15 sayılı Karar ile 4 yıl 8 ay 7 gün hapis cezası verilmiş ve söz konusu Karar, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 02/03/2017 tarihli ve 2017/209 Esas-2017/304 sayılı Kararı ile onanarak kesinleşmiştir.

Anayasanın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Nursel AYDOĞAN'ın milletvekilliğinin düşürülmesi için kesin mahkeme kararının Genel Kurula su-

nulması amacıyla hazırlanan Başbakanlık tezkeresi 09/05/2017 tarihli 89. Birleşimde⁶ bilgiye sunulmuş ve milletvekilliği düşmüştür.

Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 220'nci maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre (TCK m. 220/6), “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır.”⁷

f) TBMM 26. Dönem Siirt Milletvekili Besime KONCA

26. Dönem Siirt Milletvekili Besime Konca'nın terör örgütü propagandası yapmak suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ilişkin Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/05/2017 tarihli ve Esas: 2017/43 ve Karar: 2017/125 sayılı Kararı, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 04/07/2017 tarihli ve Esas: 2017/1143 ve Karar: 2017/1121 sayılı ilamı ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmek suretiyle kesinleşmiştir.

Besime KONCA'nın milletvekilliğinin düşürülmesi için kesin mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulması amacıyla, Anayasanın 84'üncü maddesi uyarınca düzenlenen Başbakanlık Tezkeresi, 03.10.2017 tarihli 2. Birleşimde Genel Kurulun bilgisine sunularak, milletvekilliği düşürülmüştür.

g) TBMM 26. Dönem Muş Milletvekili Ahmet YILDIRIM

26. Dönem Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım hakkında, Cumhurbaşkanına hakaret suçundan 1 yıl 2 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına dair verilen Muş 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 21/06/2017 tarihli ve 2016/669 esas, 2017/208 sayılı kararı, Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin 25/12/2017 tarihli ve 2017/2112 esas, 2017/1751 karar sayılı ilamı ile istinaf başvurusu esastan reddedilmek suretiyle kesinleşmiştir.

Ahmet YILDIRIM'ın milletvekilliğinin düşürülmesi için kesin mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulması amacıyla, Anayasa'nın 84'üncü maddesi uyarınca düzenlenen Başbakanlık Tezkeresi, 27/02/2018 tarihli 64. Birleşimde Genel Kurulun bilgisine sunularak, milletvekilliği düşürülmüştür.

6 Tutanak için bkz: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil2/ham/b08901h.htm> (Erişim Tarihi: 28.06.2017)

7 Prof. Dr. Ersan Şen, TCK m. 220/6 ile suç işleyen kişinin; örgüte üye olmamakla ve suç örgütüne hakim olan hiyerarşik ilişkide bulunmamakla beraber, örgüt adına işlediği suçun yanında, örgüte üye olmasa da örgüt adına suç işlediğinden dolayı örgüt üyesi gibi cezalandırılmasının öngörüldüğünü belirtmektedir. Prof. Dr. Ersan Şen, “Üyesi Olmadığı Örgüt Adına Suç İşleme”, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2337504-uye-si-olmadigi-orgut-adina-suc-isleme>, (Erişim Tarihi: 28.06.2017)

h) TBMM 26. Dönem Şanlıurfa Milletvekili İbrahim AYHAN

26. Dönem Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Ayhan'ın, terör örgütü propagandası yapmak suçundan 1 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ilişkin verilen Şanlıurfa 5. Ağır Ceza Mahkemesinin 17/07/2017 tarihli ve 2016/28 esas, 2017/126 sayılı kararı, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 01/12/2017 tarihli ve 2017/1762 esas, 2017/1963 karar sayılı ilamı ile istinaf başvurusu esastan reddedilmek suretiyle kesinleşmiştir.

İbrahim AYHAN'ın milletvekilliğinin düşürülmesi için kesin mahkeme kararının Genel Kurulun bilgisine sunulması amacıyla, Anayasa'nın 84'üncü maddesi uyarınca düzenlenen Başbakanlık Tezkeresi, 27/02/2018 tarihli 64. Birleşimde Genel Kurulun bilgisine sunularak, milletvekilliği düşürülmüştür.

Sonuç

Anayasanın 84 üncü maddesinin ikinci fıkrasının lafzının ve gerekçesinin açıklığı, yapılan düzenlemenin amacı ve mahkeme kararlarının bağlayıcılığına dair diğer anayasal düzenlemeler karşısında, maddenin lafzi, amaçsal ve mantıki yorumu Başkanlığın doğrudan bilgiye sunma işlemini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda TBMM Başkanlığının yetkisi; takdiri değil, bağlı yetki olup ve sorumluluğu bir görevin icrasından ibaret nitelik taşımaktadır. Yine bu güne kadar ki teamül ve ilgili hükümlerin tarihsel yorumu da bu uygulamayı teyit etmektedir.

TUTUKLU MİLLETVEKİLLERİNİN YASAMA ÇALIŞMALARINA KATILIMI SORUNU*

Mevzuat Hükümleri ve Değerlendirme

1- Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilmektedir. Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilmektedir. Tutuklama bir güvenlik tedbiridir. Bu güvenlik tedbirinin uygulanmasına yargı organları karar vermektedir.

2- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da tutukluların hak ve yükümlülükleri aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Tutukluların hakları

Madde 114- (1) Tutuklulardan çalışmaları istenebilir; ancak, buna mecbur tutulamazlar. Tutuklular istediklerinde idare, barındırıldıkları odalarda çalışmalarına izin verebilir. Odada çalışma imkânı yoksa, tutukluların iş yerlerinde çalışmalarına da izin verilebilir. Bu takdirde kendileri hakkında çalışmakta olan hükümlülere ait rejim uygulanır.

(2) **Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde tutuklular, kurumun bu husustaki genel düzenine uymak suretiyle ziyaretçi kabul edebilirler. Ancak soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkeme, soruşturmanın veya davanın selameti bakımından tutuklunun ziyaretçi kabulünü yasaklayabilir veya bu hususta kısıtlamalar koyabilir.**

(3) **Tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilir.**

(4) Tutuklu, savunması için istediği müdafii seçmek ve görevlendirmek hakkına sahiptir. Her dereceden kurum görevlileri bu hususta tutukluya tavsiyelerde bulunamaz.

(5) Tutuklunun müdafii ile olan haberleşmesine ve kurum düzeni çerçevesinde temas ve görüşmelerine hiçbir suretle engel olunamaz ve kısıtlamalar konulamaz.

(6) Özel kanunda yer alan hükümler saklıdır.

* Dr. Günel SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

3- Görüldüğü gibi, 5275 sayılı Kanun'un 114'üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında hükme bağlandığı üzere; **soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkeme, soruşturmanın veya davanın selameti bakımından tutuklunun ziyaretçi kabulünü yasaklayabilir veya bu hususta kısıtlamalar koyabilmekte; tutukluların yazılı haberleşmeleri ile telefonla görüşmeleri, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince kısıtlanabilmektedir.**

Aynı kanunun 115'inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre, tehlikeli hâlde bulunan, delil karartma tehlikesi olan, soruşturmanın amacını veya tutukevinin güvenliğini tehlikeye düşüren veya **suçun tekrarına olanak verecek davranışlarda bulunan** tutuklulara, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde hâkim veya mahkemesince **belirli süre ile dışarıyla ilişkisinin, ziyaretçi kabulünün ve telefon görüşmelerinin kısıtlanması** tedbiri uygulanabilmektedir.

4- TBMM Başkanlık Divanının; 22.2.2012 tarihli ve 15 sayılı kararı ile, milletvekili seçildiği halde tutuklulukları devam eden, and içemeyen ve Meclis çalışmalarına katılamayan 8 milletvekili (İstanbul Milletvekili Engin ALAN, İzmir Milletvekili Mustafa Ali BALBAY, Mardin Milletvekili GÜLSER YILDIRIM, Şanlıurfa Milletvekili İbrahim AYHAN, Şırnak Milletvekili Faysal SARIYILDIZ, Şırnak Milletvekili Selma IRMAK, Van Milletvekili Kemal AKTAŞ, Zonguldak Milletvekili Mehmet HABERAL) hakkında, tutukluluk hallerinin milletvekilliği açısından özür sayılması kabul edilmiştir. Söz konusu Başkanlık Divanı Kararı şu şekildedir: “ ... 6) a) Tutuklu milletvekillerinin özlük haklarından yararlandırılmasına, b) Tutukluluk halinin milletvekillerinin devamsızlığı açısından özür sayılmasına, c) Belirlenmiş sağlık mazeretlerinin ve tutukluluk halinin devamsızlık açısından onaya tabi tutulmamasına, ç) Bir yasama yılı içerisinde aralıksız olarak iki ay veya daha fazla belirlenmiş sağlık mazeretleri veya tutukluluk hali bulunan milletvekillerine ödenek ve yolluklarının verilmesinin onaya tabi tutulmamasına, (...)”

Milletvekili devamsızlığının milletvekilliğinin düşmesine yol açacak bir durum doğurabileceği dikkate alındığında; Başkanlık Divanının kararı ile ortaya konulan iradenin, tutukluluk nedeniyle milletvekilliği statüsünün etkilenmesinin amaçlanmadığı yönünde belirttiği anlaşılmaktadır.

5- Anayasa Mahkemesinin 2012/1272 sayılı başvuruya ilişkin 4/12/2013 tarihli kararında şu ifadelerle yer verilmektedir:

112. Anayasa'nın 83. maddesi, milletvekillerinin hiç bir baskı ve tehdit altında kalmadan serbestçe yasama faaliyetlerini yürütebilmelerini temin etmek için yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı kurumlarına yer vermiştir. Bu bağlamda milletvekillerine yasama faaliyetleri sıra-

sındaki oy ve sözleri nedeniyle mutlak bir sorumsuzluk tanınmıştır. Ayrıca milletvekillerinin işledikleri iddia edilen suçlar nedeniyle tutulma, tutuklanma, sorgulanma ve yargılanmaya karşı, yasama faaliyetlerine aksatmadan katılmalarını temin etmek maksadıyla dokunulmazlık yoluyla koruma altına alınmışlardır. Bu güvenceler, milletvekillerine tanınan bir ayrıcalık ya da imtiyaz olmaktan ziyade, temsil ettikleri seçmenlerinin görüş ve düşüncelerinin siyasal alanda gereği gibi yansıtılmasını sağlamaya dönük koruyucu tedbirlerdir. Nitekim Anayasa Mahkemesi 30/12/1997 tarihli kararında dokunulmazlığın amacını “yasama organı üyelerini, görevlerini tam olarak yerine getirmelerini engelleyecek gereksiz suçlamalardan korumak” şeklinde ifade etmiştir (AYM, E. 1997/73, K. 1997/73, K.T: 30.12.1997).

113. Bununla birlikte Anayasa’nın 83. maddesinde yasama dokunulmazlığına bazı istisna ve sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre dokunulmazlık kural olarak milletvekilliği süresiyle sınırlıdır. Yine bu süre içerisinde, seçimden önce veya sonra herhangi bir suç işlediği iddiasıyla bir milletvekilinin dokunulmazlığının Meclis kararıyla kaldırılabilmesi mümkündür. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ile seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasa’nın 14. maddesindeki durumlar ise dokunulmazlık kapsamı dışında tutulmuştur. Davaya bakan mahkemenin gerekçesinden, başvurucunun durumunu Anayasa’nın 14. maddesi kapsamında kaldığı yönünde değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

114. Anayasa’nın 83. maddesinde 14. maddeye atıfla getirilen istisna, Anayasa’nın 67. maddesindeki seçilme hakkı da dikkate alındığında dar ve özgürlük lehine yorumlanmalıdır. Bu nedenle tutukluluğunun devamı hakkında karar verilen kişi milletvekili olduğu takdirde, çatışan değerlere bir yenisi eklenmekte ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının yanında, seçilmiş milletvekilinin tutuklu olması nedeniyle yasama faaliyetine katılamaması sonucu mahrum kalınan kamu yararının da dikkate alınması gerekmektedir.

6- Anayasa’nın 83’üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ile-ri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisce başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar. Bu kapsamda **bir milletvekilinin (tutuklu olsa dahi) yasama faaliyetinin suç kapsamında değerlendirilmesi, bu faaliyetlerin “suçun tekrarına olanak verecek davranışlar” olarak nitelendirilerek 5275 sayılı Kanun’un 114’üncü ve 115’inci maddeleri ile ilişkilendirilmesi olanaklı görülmemektedir.**

Sonuç

Yasama faaliyetlerinin niteliği ve bu çalışmaların Anayasa'nın 83'üncü maddesi ile korunması hususu dikkate alındığında; tutuklu milletvekilinin (hakkında yasama faaliyetleri dışında başka bir gerekçe ile 5275 sayılı Kanun'un 114'üncü ve 115'inci maddelerinde belirlenen tedbirler uygulanmıyorsa) yasama ve denetim önergelerine imza atmak, kanun teklifi vermek gibi faaliyetlerine devam edebileceği değerlendirilmektedir. Bu yöndeki uygulamanın, tutukluluk hali ile Anayasa'nın 67'nci ve 83'üncü madde hükümlerini bütünsel olarak ele alan ve Anayasa Mahkemesi kararında işaret edilen yasama faaliyetine katılamama sonucu mahrum kalınan kamu yararını da gözeten bir uygulama olacağı düşünülmektedir.

TBMM İçtüzüğü'nde kanun teklifleri, değişiklik önergeleri ve denetim önergelerinde milletvekillerinin imzasına atıfta bulunan birçok hüküm bulunmaktadır. TBMM uygulamasında söz konusu hükümler, ilgili yasama veya denetim belgesindeki imzanın ıslak imza olması ve *ilgili milletvekiline ait bulunması* yönlerinden yapılan incelemeye bağlı olarak işlem konusu olmaktadır. Bu yönüyle, milletvekili tutuklu bulunsan bile, teklif veya önerge sahibine ait olduğu tespit edilen ıslak imzalı yasama belgelerinin işleme alınabileceği değerlendirilmektedir; uygulama da bu şekildedir.

Milletvekillerinin tutuksuz yargılanmasına ilişkin yasal düzenleme konusu Genel Kurulun takdirinde olan bir konudur.

Tutuklu milletvekillerinin vekâleten oy kullanması konusu, Anayasa, İçtüzük ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun kapsamında değişiklik yapılarak düzenlenebilecek bir konudur.

Tutuklu milletvekillerinin posta ve diğer iletişim yollarıyla, Genel Kurul ve komisyonlarda fiilen yürütülen yasama faaliyetlerine katılmasının (söz alma, oy kullanma gibi) mümkün olmadığı düşünülmektedir.

MİLLETVEKİLİ DEVAMSIZLIĞI UYGULAMALARI VE SORUN ALANLARI*

I. Sorun Alanı

A. Milletvekili devamsızlığı durumunun söz konusu olabilmesi hangi koşullarda gerçekleşebilir? Müşahede ile açılan veya yoklaması kesilen bir birleşimde hiçbir milletvekilinin devamsızlık yapmadığı mı varsayılacaktır? Müşahede ile açılan bir birleşim sırasında yoklama işlemiyle devamsız olduğu belirlenen bir milletvekili bu birleşime katılmış mı sayılacaktır? Devamsızlık sadece yoklama ve açık oylama işlemiyle mi saptanabilir? Müşahede ile açılan ve yoklamanın yapılmadığı bir birleşim için, milletvekilinin yurt dışında olduğu çeşitli verilerle saptanabiliyorsa devamsızlık belirlemesi yapılabilecek midir?

II. Mevzuat Hükümleri

Anayasa'nın 84'ncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, "Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir."

TBMM Genel Kurulu birleşiminin Başkanın müşahedesi ile açılmasına ilişkin İçtüzük hükmü şöyledir:

Yoklama

MADDE 57 – Başkan birleşimi açtıktan sonra tereddüde düşerse yoklama yapar.

Görüşmeler sırasında işaretle oylamaya geçilirken, yirmi milletvekili ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebilir.

Yoklama, elektronik oy düğmelerine basmak veya Başkan lüzum gördüğü zaman ad okunmak suretiyle yapılır.

Yoklama sonucunda, üye tamsayısının en az üçte birinin mevcut olmadığı anlaşırsa, oturum en geç bir saat sonrasına ertelenebilir. Bu oturumda da toplantı yeter sayısı yoksa, birleşim kapatılır.

Milletvekillerinin devamsızlığı ile ilgili TBMM İçtüzüğü hükümleri ise şunlardır:

MADDE 138– Bir milletvekili Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içinde toplam beş birleşim günü katılmazsa devamsızlığı Başkanlık Divanınca tespit edilir ve Anayasa ve Adalet Komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyona gönderilir.

* Dr. GÜNAL SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

Karma Komisyon, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasındaki hükümlere göre durumu inceler ve raporunu hazırlar.

Bu raporu görüşen Genel Kurul devamsızlık sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi gerektiğine üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verirse, üyeliği düşer. Üyeliğinin düşmesi istenen milletvekili isterse Karma Komisyon'da ve Genel Kurul'da kendisini savunur veya bir üye-ye savundurur. Son söz her halde savunmanındır.

Oylama, Karma Komisyon raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından itibaren yirmidört saat geçmeden yapılamaz.

Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

Devamsızlık ve izin

MADDE 151– Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekili o birleşimde yok sayılır.

Başkan yazıyla başvuran bir milletvekiline on günü aşmamak üzere izin verilebilir.

Daha uzun süreli izinler için, Başkanlık Divanının sunuşlar arasında yer alacak teklifi üzerine, Genel Kurul, görüşmesiz ve işaretle oylama suretiyle karar verir.

Devamsızlık cetveli

MADDE 152– Başkanlık Divanı milletvekillerinin Genel Kurul veya komisyon çalışmalarına katılmadığı günleri gösterir bir cetvel düzenleyerek bu cetvelin ilgili üyelere ait kısımlarını özel surette kendilerine gönderir.

Cetvele itirazı olan milletvekili aldığından başlayarak yedi gün içinde yazı ile itiraz edebilir.

Başkanlık Divanı itirazı inceler; gerekiyorsa ilgili üyeden bilgi ve belge ister, bundan sonra varacağı sonuca göre devamsızlık cetveli yayımlar.

Devamsızlık cetveli bir yasama yılı içinde en az üç defa yayımlanır.

Devamsızlığın müeyyidesi

MADDE 153– Bir yasama yılı içinde izinsiz veya özürsüz olarak toplam kırkbeş birleşimden fazla yok sayılan milletvekilinin yolluklarının üç aylığı kesilir.

İki ay için izin alanların ödenek ve yollukları

MADDE 154– Bir yasama yılı içinde aralıksız olarak iki ay veya daha fazla izin almış olan milletvekillerine ödenek ve yolluklarının verilebilmesi, Genel Kurulun kararına bağlıdır. Genel Kurul, bu konudaki kararını, Başkanlık Divanının sunuşlar arasında yer alacak teklifi üzerine görüşmesiz ve işaretle oylama suretiyle verir.

III. Devamsızlığın Saptanmasında Esas Alınacak Ölçütler Sorunu

A. Uygulama

Mevcut uygulamada, müşahede ile açılan birleşimlerde ve birleşim sırasında yapılan yoklamanın süresi tamamlanmadan kesildiği durumlarda tüm milletvekillerinin birleşime katıldıkları varsayılmaktadır. Bu birleşimlerde yoklama veya açık oylama yapılsa ve milletvekilinin bunlara katılmamış olduğu belirlense dahi birleşim müşahede ile açıldığı ya da yoklama kesildiği için milletvekilinin durumu o birleşim için devamsız olarak değerlendirilmemektedir. Bu bakımdan açık oylamanın devamsızlık yönünden işlevselliği, birleşimin yoklama ile açıldığı durumlarda milletvekilinin lehine olacak şekilde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, yoklama ile açılan birleşimde yoklama sonucu milletvekili devamsız görünmüş; fakat aynı birleşimde gerçekleştirilen bir açık oylamada milletvekilinin katılım sağladığı belirlenmişse, bu durumda milletvekilinin o birleşimde devamsızlık yapmadığı değerlendirilmektedir.

TBMM'nin teamül haline gelmiş uygulamasına göre, milletvekili devamsızlığının söz konusu olabilmesi için şu üç koşulun birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir:

1. TBMM Genel Kurul birleşimi, oturumu yöneten başkanın müşahedesi ile açılmamış ya da birleşim sırasında yapılan yoklama, süresi tamamlanmadan kesilmemiş olmalıdır.
2. Genel Kurul birleşiminin yoklama ile açıldığı durumlarda; milletvekili açılış yoklamasında, birleşimde yapılan diğer yoklamalarda ve açık oylamalarda, o gün yapılan komisyon çalışmalarında yer almamış olmalıdır.
3. Milletvekili, TBMM Başkanlığınca kabul gören bir izin talebi ya da özür bildiriminde bulunmamış olmalıdır.

B. Tartışma ve Değerlendirme:

Müşahede ile açılan birleşimlerde, birleşim boyunca gerçekleştirilen oylama ve yoklamalarda ortaya çıkan durum ne olursa olsun hiçbir milletvekilinin devamsız sayılmaması, İçtüzüğü'nün 151'inci maddesinin birinci fıkrası hükmüne aykırı bir uygulama olarak görünmektedir. Söz hükmü, birleşimin nasıl açıldığı hususunu gözetmeden Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekillerinin o birleşimde yok sayılacağını açıkça belirlemektedir.

Birleşimin müşahede ile açılması, özünde, tüm milletvekillerinin birleşimde bulunduğu değil, toplantı yeter sayısının bulunduğu karinesi sayılmalıdır. Nitekim oturumu yöneten başkanın gözlemi (müşahedesi), toplantı yeter

sayısının bulunmadığı yönünde olursa, başkan yoklama yöntemine başvurmakta ve gerekli çoğunluk varsa, “Toplantı yetersayı vardır. Görüşmelere başlıyoruz.” sözleriyle görüşmeleri başlatmaktadır. Meclis Başkanının birleşimi müşahadeyle açması ile komisyon toplantılarında, komisyon başkanının toplantıyı açarken “Toplantı yeter sayısı vardır; toplantıyı açıyorum.” söyleminin aynı içerikte olduğu düşünülmektedir. Komisyon toplantılarında başkanın müşahade ile toplantıyı başlatması, devam cetvelinde imzası bulunmayan milletvekillerinin devamlı sayılmasını sağlamamaktadır. Bununla birlikte, bu usulün Genel Kurul çalışmalarına aktarılmasını engelleyen bir kısıt bulunmaktadır. Şöyle ki; komisyon toplantısının başında bulunmayan bir milletvekili, toplantının ilerleyen süreçlerinde katılım sağlaması durumunda, devam cetvelini imzalayarak katılımını belgelendirebilmektedir. Ancak Genel Kurul’da böyle bir olanak bulunmamaktadır. **Genel Kurul için; müşahade ile açılan ancak milletvekillerinin devam durumunun belirlenebileceği herhangi bir yoklama ya da oylamanın yapılmadığı durumlarda (yani İçtüzüğün 151’inci maddesinin birinci fıkrasının uygulanma olanağı bulunmayan hallerde) devamsızlığın saptanması olanaksız olduğundan; TBMM uygulaması müşahade ile açılan birleşimlerde hiçbir milletvekilinin devamsız sayılmaması yönünde gelişmiştir.** Var olan uygulamanın dayanağının, 151’inci madde uyarınca devamsızlığa veri oluşturan yoklama ve açık oylama işlemlerinin birleşim içinde yapılma zamanlarının -birleşim başında başvurulabilecek yoklama dışında- belirsiz olması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Müşahade ile açılan birleşimlerde her an yoklama veya açık oylama yapılabileceğinden ve bu işlemlere dayanarak milletvekili devamsız sayılabileceğinden, müşahade ile açılan birleşimler için 151’inci maddenin açık oylama ve yoklamaya dayalı ölçütlerinin uygulanması, milletvekillerinin devamsız sayılmamak için ilk yapılacak yoklama veya açık oylamaya kadar birleşim boyunca Genel Kurulda hazır bulunması gibi bir zorunluluk ortaya çıkaracaktır (bu bazı durumlarda tüm birleşim olabilir). İçtüzük Teklifi’nin kabul süreci incelendiğinde, devamsızlığa ilişkin düzenleme ile amaçlananın, milletvekillerinin tüm birleşim boyunca Genel Kurulda bulunması olmadığı açıkça görülmektedir. Bu durumda pratik bir çözüm yolu olarak birleşimin başında yapılabilecek yoklamanın eşdeğeri olarak Başkan müşahadesinin esas alınabileceği değerlendirilmiş, birleşimin başında bulunan bir milletvekilinin sonraki oylama ve yoklama sonuçlarına bakılarak devamsız olduğu ileri sürülemeyeceği ve birleşimin başındaki milletvekillerinin kimler olduğu bilinemediği için tüm milletvekillerinin birleşime katıldığının varsayılması esası kabul edilmiş olabilir.

Bununla birlikte söz konusu durum, pozitif hukuk hükmünün açıklığı karşısında müşahade ile açılan ancak görüşmeler boyunca yoklama veya açık oylamaya başvurulmuş olan birleşimler için İçtüzüğün 151’inci maddesinin birinci fıkrası hükmünün uygulanmamasını geçerli kılmamalıdır.

TBMM İçtüzüğü hükümlerinin tarihsel ve sistematik yorumunun da müşahade ile *toplantı yeter sayısını* ilişkilendiren (müşahade ile devamsızlık belirlemesini ayıran) bakış açısını desteklediği görülmektedir. İçtüzüğün 57'nci maddesinin birinci fıkrası “Başkan birleşimi açtıktan sonra tereddüde düşerse yoklama yapar.” hükmünü içermektedir. Bu hükme dayanak oluşturan ve Anayasa Komisyonunca değiştirilen İçtüzük Teklifi'nin 78'inci maddesinin birinci fıkrası şöyle idi:

“Başkan birleşimi açtıktan sonra **toplantı yeter sayısı olup olmadığına tereddüde düşerse**, görüşmelere geçmeden yoklama yapılacağı bildirir.”

Söz konusu İçtüzük Teklifi hükmünün gerekçesinin ilgili bölümünde şu ifade yer almaktaydı:

“**Birleşim açılınca yoklama yapılması kendiliğinden zorunlu olacaktır. Başkan, toplantı yeter sayısı olup olmadığına tereddüde düşerse yoklama yapacaktır.**”

Anayasa Komisyonu, ilgili hükmü bugün yürürlükte olan İçtüzük hükmü biçiminde değiştirirken “toplantı yeter sayısının olup olmadığına” ilişkin belirlemenin madde metninden neden çıkarıldığına ilişkin bir açıklama yapmamıştır. Bu değişikliğin, ilgili hüküm bağlamında sadece yazımın sadeleştirilmesini amaçladığı; bunun dışında bir amaç öngörülmüş olsaydı bunun Anayasa Komisyonunun değişiklik gerekçesinde açıklanmış olacağı düşünülmektedir. TBMM Arşivinde yapılan taramada değişiklik gerekçesinin ne olduğuna ilişkin bir kayda rastlanmamıştır.

Yine, yürürlükteki maddenin dördüncü fıkrasında yoklama uygulaması ile ilgili olarak “üye tamsayısının en az üçte birine” işaret edilmesi, İçtüzüğün 57'nci maddesi hükmünde yoklama ile devamsızlığın değil, toplantı yeter sayısının ilişkilendirildiği görüşüne dayanak oluşturmaktadır.

TBMM İçtüzük Teklifi'nin 13.2.1973 tarihli Millet Meclisi Genel Kurul görüşmelerinde düzenlemeye ilişkin yapılan eleştirilerden de, birleşimin açılmasında Başkanın müşahadesini esas alan yürürlükteki hükmün toplantı yetersayısı ile ilişkilendirilerek anlaşıldığı görülmektedir:

SİNASI ÖZDENOĞLU (Ankara) – (...) Sayın milletvekilleri, yoklama zorunlu bir işlemdir. Oturum açılır açılmaz ilk iş olarak Başkan tarafından yoklama yapılmalıdır. Neden? Çünkü her şeyden önce kamuoyunda Meclis **çoğunluk olmadan** toplanıyor, **çoğunluk olmadan görüşme yapabiliyor** imajını, hattâ kanısını silmek için yapılmalıdır. Arkadaşlar Millet Meclisi her şeyini açık olarak millete göstermek zorundadır. Yoklama yapılmasında tereddüde **düşülürse, yoklama yapayım mı, yapmayayım mı gibi bir davranışın içine girilirse kamuoyunda «çoğunluk olmadığı halde Başkan, meseleyi geçiştiriyor, yoklama yapmıyor» kanısı yerleşebilir.**

(...) Elbette, Meclisin herhangi bir oturumunda her şeyden önce çoğunluk aramaya mecbursunuz. Toplantı için gerekli oy sayısını tespit etmek için, yani toplantının meşruluğunu saptamak için aramaya mecburdur Başkan. Bunun hiçbir sebeple kaçamak tarafı olamaz arkadaşlar. Bu nedenle, 1 nci bentteki «tereddüte düşerse yoklama yapılır» gibi sakat bir hükmün mutlaka çıkarılması lâzımdır.» (MMTD, Dönem: 3, Cilt: 33, Toplantı: 4, s. 521-2).

Yine aynı görüşmeler sırasında Anayasa Komisyonu Başkanı Cevdet AKÇALI da, maddenin düzenleniş amacını açıklarken birleşim başındaki Başkanlık değerlendirmesinin toplantı yeter sayısı ile ilgili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır:

“Bugün Anayasamız cevaz vermiş olsaydı Batı içtüzüklerinde olduğu gibi müzakerede nisabı değil, **oylamada nisabı arayacak şekilde içtüzüğü başka şekilde tanzim ederdik**; fakat, Anayasamız buna el-vermediği için yeni bir formül ile müzakerenin başında reis tereddüde düşerse, (...) **ekseriyetin aranması** halini derpiş ettik. Bunun dışında sadece oylamalara geçerken nisabın bulunup bulunmadığı hususumda 10 milletvekilline bu hakkı kullanma imkânı sağladık.” (MMTD, Dönem: 3, Cilt: 33, Toplantı: 4, s. 527).

Anayasa Mahkemesi de 8/5/1973 tarihli ve K.1973/21 sayılı kararında “**Birleşim başında yolunca yoklama yapıp çoğunluğun bulunduğu saptandığına, Karma Komisyona gönderme konusu görüşülürken yetersayı olup olmadığında Başkanlık Divanınca tereddüde düşülmediği gibi üyeler de yetersayı olmadığını ileri sürmediğine göre o sırada yetersayının bulunduğunu kabul etmek yerinde olur.**” ifadesini kullanarak birleşimin başındaki uygulamanın esasen devam durumu ile değil, toplantı yeter sayısı ile ilgili olduğunu açıkça belirlemiştir. Birleşimin başında yapılan yoklamanın toplantı yeter sayısının yanı sıra devamsızlık için de bir veri sunduğu düşünülmemelidir; zira uygulamada birçok durumda birleşimin başında yapılan yoklama sırasında toplantı yeter sayısının sağlandığı Başkanlıkça saptandığında yoklama yarıda kesilebilmektedir.

Öte yandan, devamsızlık konusunun düzenlendiği İçtüzüğün 151’inci maddesinin gelişimine bakıldığında; İçtüzük koyucunun başlangıçta oldukça sıkı bir takip sistemi kurmak istediği, İçtüzük Teklifi’ni görüşüp kabul eden Anayasa Komisyonunun da bu sistemi benimsediği, ancak ilgili hükmün Genel Kurul aşamasında yumuşatıldığı görülmektedir. Yürürlükteki 151’inci madde hükmüne dayanak oluşturan İçtüzük Teklifi’nin 211’inci maddesi hükmü şöyledir:

MADDE 211- Bir milletvekilinin Genel Kurul toplantılarında bulunmadığı aşağıdaki şekilde tesbit edilir:

1. Yoklama, birleşimin başında gündeme geçilmeden yapılmışsa, bu yoklamada bulunmayanlar yok sayılırlar. Ancak, bu yoklamadan sonra oturum toplantı yeter sayısının bulunmaması sebebiyle ertelenmişse, sonraki oturumun başında yapılan yoklama sonucu ilk yoklamanın yerini alır.

2. Birleşimde gündeme geçildikten sonra yapılan yoklamalarda ve- yahut 166 ncı ve 167 nci maddeler uyarınca güven istemi ve gensoru halleri dışındaki **açık oylamalarda toplantı yeter sayısının bulun- madiğı görülürse, o yoklamaya veya açık oylamaya katılmıyan mil- letvekili yukardaki bente göre var görünse bile yok sayılır.**

Ancak, yukardaki fıkrada söz konusu yoklamaların veya yoklama ni- teliğindeki açık oylamaların yerini, eğer oturum aynı birleşim içinde ertelenmişse, oturum yeniden açılınca yapılan yoklama alır.

3. Bu madde gereğince yapılan yoklamaların sonuçları, tutanak dergi- sinin sonunda bir liste halinde yayınlanır.

Bu madde hükmüne bakıldığında, özellikle (2) numaralı bent hükmünün işa- ret ettiği üzere, İçtüzük Teklifi'nde devamsızlık ile ilgili kurulmak istenen düze- nin, gündeme geçildikten sonra milletvekillerinin birleşime katılımlarını özellikle gözeten ve bu bağlamdaki denetleme ölçütlerini yoklamalar ve açık oylamalar temelinde oluşturan bir düzen olduğu; bununla birlikte devamsızlık ile toplantı yeter sayısının bulunması ölçütünün ilişkilendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metinde ise, söz konusu iki ölçüt arasındaki bağ koparılmış; sistem sadeleştirilerek sadece yoklama ve açık oylama sonuçları- nı gözeten ve bunlardan herhangi birinde bulunmamayı devamsızlık için yeterli karine varsayan bir yöntem esas alınmıştır. Bu çerçevede Anayasa Komisyonunun kabul ettiği maddenin konumuzu ilgilendiren birinci fıkrası şöyledir:

MADDE 127- Genel Kurulda veya komisyonlarda yapıdan yoklama veya açık oylamalardan herhangi birisinde özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekili, yoklamanın veya açık oylamanın yapıldığı birleşimde yok sayılır.

Maddenin Genel Kurul görüşmelerinde, devamsızlık ölçütü olarak yoklama veya açık oylamaların herhangi birisinde bulunmamayı esas alan madde met- ni, bir önerge ile değiştirilmiş ve bugün yürürlükte olan metin kabul edilmiştir. Önerge sahibi Ankara Milletvekili Yusuf Ziya YAĞCI, önergenin öngördüğü dü- zenleme ile Anayasa Komisyonu metni arasında kesin bir farklılık bulunduğunu ileri sürmesine karşın (TBMM Arşivinde yapılan araştırmada Genel Kurul'da ve- rilmiş söz konusu önergeye ulaşılmış; ancak önergenin gerekçesiz olduğu görül- müştür), Anayasa Komisyonu Başkanı Cevdet AKÇALI, ayrımı tam olarak kavra- yamamış ve önergeye “fazla bir fark olmadığı için” katıldığını belirtmiştir. Genel Kurul'da bu çerçevedeki görüşme şu şekilde gelişmiştir (MMTD, D.3, C.33, T.4, B.57, 14.2.1973):

(Ankara Milletvekili Yusuf Ziya Yağcı'nın önergesi tekrar okundu).

BAŞKAN — Sayın Komisyon, okunmuş bulunan önergeye katılıyor musunuz efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Katılmıyoruz Sayın Başkan, fazla bir değişiklik de yok.

YUSUF ZİYA YAĞCI (Ankara) — Önergemi izah sadedinde söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Yağcı.

YUSUF ZİYA YAĞCI (Ankara) — (...) Sayın Komisyon Başkanı, önergeme, Komisyonun tanzim etmiş olduğu metinle aralarında fazla bir fark bulunmadığı için iştirak etmediğini ifade ettiler. Halbuki çok fazla fark vardır.

(...)

Değerli arkadaşlarım, benim yaptığımı teklif kabul edildiği takdirde; milletvekili o gün yapılan yoklamada bulunmamışsa veya birkaç açık oylamadan bir veya birkaçında bulunmuş da, bir tanesinde bulunmamışsa, o takdirde yok farzedilmeyecek. Demek ki, benim önerge-min mahiyetiyle madde metni arasında büyük fark var ve madde metnindeki adaletsizliği, haksızlığı ortadan kaldıracak, özellikle devam eden milletvekilleri aleyhinde olan bir haksızlığı ortadan kaldıracak bir mahiyettir.

(...)

BAŞKAN — Efendim, Sayın Yağcı'nın önergesine de Komisyon katılmadığını belirtmişti. Değişiklik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Sayın Komisyon değişiklik önergesine filhal katılıyor musunuz?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — Sayın Başkan, müsaade buyurun önergeyi tetkik edelim, ondan sonra beyanda bulunacağım.

FERDA GÜLEY (Ordu) — Filhal katılıp katılmadığınızı söyleyin.

BAŞKAN — Efendim, Komisyon tetkik etmek ihtiyacını hissediyor.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana) — **Madde ile önerge arasında fark olup olmadığını görmediğimiz için bir tetkik edelim, ondan sonra karara varalım.**

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Maddenin hiç gereği kalmıyor ki.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum; Komisyon önergeyi tetkik etmek ihtiyacında olduğunu söyledi. Bu önemli bir mesele değil.

Sayın Komisyon Başkanı, önergeyi tetkik edin, devam edelim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana,) — **Fazla bir fark olmadığı için katılıyoruz Sayın Başkan.**

BAŞKAN — Komisyon, filhal katılmıştır. Tekrar oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Önerge ile kabul edilen yürürlükteki İçtüzük hükmü, “Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekili o birleşimde yok sayılır.” şeklindedir. Söz konusu önerge hükmünün Anayasa Komisyonun kabul ettiği hükümle (Genel Kurulda veya komisyonlarda yapıdan yoklama veya açık oylamalardan herhangi birisinde özürsüz veya izinsiz olarak bulunmayan milletvekili, yoklamanın veya açık oylamanın yapıldığı birleşimde yok sayılır.) aynı içerikte anlaşılabilceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Komisyon Başkanının, önerge sahibinin kabul edilen önerisi ile kendi savunduğu metin arasında ayrım görmemesinin temel nedeninin bu olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, önerge sahibinin açıklamaları dikkate alındığında, önergenin getirdiği düzenlemenin Anayasa Komisyonu Başkanının anladığı biçimde değil, önerge sahibinin Genel Kurula yaptığı açıklama temelinde anlaşılması gerektiği söylenebilir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar temelinde, birleşimin müşahade ile açılması – devamsızlık ilişkisi sorunu bağlamında İçtüzük sistemi ile uyumlu nitelikteki uygulama; açık oylama veya yoklamanın yapılmadığı birleşimlerde, birleşimin müşahade ile açılmasının devamsızlığın bulunmadığına karine oluşturması, ancak açık oylama ya da yoklama yapılmışsa birleşimin müşahade ile açılması ölçütü gözetilmeksizin bu oylama veya yoklama sonuçlarının esas alınması olabilir.

Anayasa’nın 84’üncü maddesinin dördüncü fıkrasında ve TBMM İçtüzüğü’nün 138’inci maddesinin birinci fıkrasında devamsızlık ile ilgili olarak “Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak katılmama” ölçütünden söz edilmektedir. Meclis çalışmaları kavramı; komisyon, alt komisyon ve Genel Kurul çalışmalarını bir bütün olarak kapsamakta, hatta komisyon çalışmaları özelinde TBMM Yerleşkesi dışındaki çalışmaları da içermektedir. Bu noktada devamsızlık bağlamında esas alınan “Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak katılmama” ölçütü ile İçtüzüğün 151’inci maddesinin birinci fıkrası hükmünde belirlenen “Genel Kurulda veya komisyonlarda yapılan yoklama veya açık oylamalarda özürsüz veya izinsiz olarak bulunmama” ölçütü arasında bir çelişki doğmaktadır: *Yoklama ya da açık oylamaya katılamamış olmasına karşın Genel Kurul birleşiminde bulunmuş olan dolayısıyla Meclis çalışmalarına katılmış olan milletvekili devamsız olarak değerlendirilecek midir? Bir milletvekili yoklama ve açık oylamalara katılmamış olmasına karşın aynı birleşimde yapılmış olan bir gizli oylamaya katılmışsa İçtüzüğün 151’inci maddesinin birinci fıkrasının katı yorumu izlenerek bu milletvekilinin devamsız olduğu iddia edilebilir mi? Böyle bir yorum esas alınırsa, Anayasa’nın ve İçtüzüğün diğer hükümlerinde işaret edilen “Meclis çalışmalarına katılma” ölçütü geçersizleştirilmiş olmayacak mıdır?*

Yürürlükteki İttüzük hükümleri ve teamül haline gelmiş olan uygulama birlikte alındığında; milletvekillerinin Meclis çalışmalarından herhangi birine katılması ve bu katılımı belgelendirebilecek bir resmi verinin bulunması (yoklama, açık oylama, **söz alma** ve **gizli oylama katılım** verileri vb.) milletvekillerinin o gün için devamlı sayılmasına yeterli olmalıdır. Öte yandan **müşahede ile açılmış birleşimlerde yoklama veya açık oylama yapılmamışsa**, milletvekilinin il ya da yurt dışında olduğu biliniyorsa dahi milletvekili devamsız sayılmamalıdır. Çünkü bu türden durumlarda birleşime hangi milletvekillerinin katılmadığını tamamiyle belirlemek olanaksızdır. Katılmadığı kesin olarak bilinebilecek milletvekilleri olabilir; ancak bu katılmayanların tamamının bilindiği anlamına gelmemektedir. Bu belirsizlik koşullarında, Meclis Başkanlığının devamsızlık ile ilgili bir tasarrufta bulunması milletvekilleri arasında adaletsiz uygulamalara yol açabilecektir.

C. Öneriler

1. Yürürlükteki mevzuat yapısı içinde devamsızlığın izlenebilmesine olanak tanıyacak düzen, birleşimin yoklama ile açılacağı, yoklamayı kaçırarak ancak daha sonra birleşime katılan milletvekillerinin pusula göndermek suretiyle ya da sonraki yoklama ve açık oylamalara katılarak birleşimde bulunduklarını belgelendirebilecekleri uygulama yöntemi olabilir. Birleşimin müşahede ile açıldığı ve bunun tüm milletvekillerinin birleşimde bulunduğu karinesi olarak değerlendirildiği mevcut uygulamada İttüzüğün 151'inci maddesi hükümlerinin uygulama olanağı bulamayacağı açıkça görülmektedir. Mevzuat ve uygulamayı birlikte gözetecek bir başka seçenek, yukarıda da işaret edildiği gibi açık oylama veya yoklamanın yapılmadığı birleşimlerde, birleşimin müşahede ile açılmasının devamsızlığın bulunmadığına karine oluşturması, ancak açık oylama ya da yoklama yapılmışsa birleşimin müşahede ile açılması ölçütü gözetilmeksizin bu oylama veya yoklama sonuçlarının esas alınması olabilir.

2. Devamsızlık konusunda kesin sonuçlara ulaşmak isteniyorsa, milletvekilinin birleşime katılımını belgelendirebileceği başka düzenekler de geliştirilebilir. Bu çerçevede, birleşimin müşahadeyle açılması ve devam durumu arasında kurulan, zorunlu ancak -devam durumunu gösterme bakımından- isabetsiz ilişkinin sonlandırılmasının yolu, komisyonlarda uygulanan usule benzer bir usulün elektronik olanaklar ile Genel Kurula aktarılmasıdır. Bunun için, Genel Kurul'da birleşimin başından sonuna kadar açık kalacak bir milletvekili devam sistemi kurulmalıdır. Bu sistem sayesinde, milletvekilleri devam eden birleşime hangi süreçte katılmış olurlarsa olsunlar, parmak izlerini sisteme tanıtmak suretiyle birleşime katıldıklarını belirleyebileceklerdir.

Mevcut uygulamada yoklamalar ve oylamalar birkaç dakikayı geçmeyen kısa sürelerde gerçekleştirildiğinden, bunların milletvekili devamsızlığı ile ilgili sonuçları da isabetli olmamaktadır. Yoklama veya açık oylama sırasında Genel Kurul'da bulunmayan ancak birleşime katılan milletvekillerinin bulunması olanaklıdır. Bu durumdaki milletvekillerinin Anayasa ve İçtüzük hükümlerine göre Meclis çalışmalarına katıldıkları açıktır. Genel Kurulda yoklamaya başvurulduğu durumlarda, yoklamanın ardından milletvekillerinin gönderebilecekleri pusulalar için zarf açma yöntemi, bu sakıncayı kısmen gideriyor görünmektedir. Ancak bu yöntem yoklamanın kesildiği durumda tüm milletvekillerinin devamlı sayılmasının yarattığı belirsizliği gidermemektedir. Çünkü yoklama kesildiğinde tüm milletvekilleri devamlı sayıldığından bundan sonra zarfa gönderilen pusulalar devamsızlığın saptanmasında dikkate alınmamakta, sonuç olarak birleşime gerçekten kimlerin katıldığı belirsiz kalmaktadır. Öte yandan müşahede ile açılan birleşimlerde, birleşime katılmayan birçok milletvekili, (kimilerinin il ya da yurt dışında oldukları bilindikleri halde) devamsız sayılmamaktadır Dolayısıyla **devam durumunun izlenmesi ile ilgili temel sorun, devamlılığın, birleşimin belli anlarına sıkıştırılmış oylama ve yoklamalar ile saptanmaya çalışılmasından ya da müşahedeye dayanarak tüm milletvekillerinin birleşime katıldığının varsayılmasından kaynaklanmaktadır.** Birleşim boyunca sürekli işleyecek bir elektronik bir “devam tespit sistemine” başvurulması, bu bağlamdaki sorunların çözülmesini sağlayacaktır.

TBMM GENEL KURULUNDA HSK ÜYE SEÇİMİ VE BİRLEŞİK OY PUSULASI*

I. Birleşik Oy Pusulası Kullanımının Mevzuattaki Yeri

A. TBMM Dışındaki Seçimlerde Birleşik Oy Pusulası

Seçim kanunlarında, birleşik oy pusulasının neyi ifade ettiği tanımlanmamakla birlikte, bu pusulada hangi unsurların bulunması gerektiğine değinilmektedir.

Örneğin;

- 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14'üncü maddesinde "Katlanıp bir kenarı yapıştırıldıktan sonra zarf haline gelebilen 'Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu' filigranını taşıyan birleşik oy pusulalarını ..." ibaresi kullanılmakta; Kanun'un 78'inci maddesi "Milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı seçimlerinde, bu Kanun ve özel kanunlarında yer alan hükümlere göre hazırlanacak birleşik oy pusulaları kullanılır." hükmünü içermekte, 100 üncü maddesi ise "Muhtarlık seçimlerinde ise, zarfın içerisinden çıkan oy pusulaları, hangi muhtar veya üyelere ait ise onların adı ve soyadı okunur." hükmünü ihtiva etmektedir.

- 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 18'inci maddesinde il genel meclisi üyeleri, belediye meclisi üyeleri, belediye başkanlığı seçimlerinde kullanılacak olan birleşik oy pusulalarının "298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesinin (1) numaralı bendindeki esaslara uygun olarak 'Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu' filigranı bulunan, özel surette imal edilmiş kâğıtlara Yüksek Seçim Kurulu veya Yüksek Seçim Kurulunun izin ve denetimi ile İl Seçim Kurulları tarafından bastırılacağı", "Belediye Başkanlığı seçiminde kullanılacak birleşik oy pusulalarının en üstünde "Siyasi Partiler" ve bağımsız adaylar varsa "Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar" ibaresinin yazılacağı, bu ibarenin altına Yüksek Seçim Kurulu tarafından kura esasına göre en başta ve ortada partinin özel işareti, özel işaretin altında tam yazı hâlinde adı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra, çapı 2 cm olan bir boş daire basılacağı, bütün bunların altının çizileceği ve bu çizginin altına o partinin aday ad ve soyadlarının konulacağı" ifade edilmiş; yine 32'nci maddesinde muhtar ile ihtiyar meclisi veya heyeti üyelerinin seçiminde; muhtar ile... ihtiyar meclisi veya heyeti üye sayısı kadar **ismin birlikte yazılı olduğu oy pusulası kullanılacağı**, oy pusulasının

* Tuncay GÜN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanan özel zarfa konularak oy sandığına atılacağı ifade edilmiştir.

- 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun “Kullanılacak oy pusulasının şekli” başlıklı 26’ncı maddesinde milletvekili seçimlerinde kullanılacak siyasi partilerin birleşik oy pusulaları ile bağımsız adayların oy pusulalarının ayrıntılı şekilde anlatıldığı görülmektedir. Mezkûr Kanun’un 26’ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “Birleşik oy pusulasının en üstüne ‘Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar’ ibaresinin yazılacağı, bu ibarenin altına Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura sırasına göre, en başta ve ortada partinin özel işaretinin altında kısaltılmış adı, onun altında da tam yazı halinde adı, onun altında koyu renkli harflerle parti genel başkanının adı ve soyadının yazılacağı, bunun altına da o partinin kesinleşen aday listesinde yer alan adayların ad ve soyadlarının aldıkları sıra numarasına göre yazılacağı”; (d) bendinde ise bağımsız adayların, birleşik oy pusulasının en sağı tarafındaki siyasi parti stnundan sonra ve aynı hizada olmak üzere yerleştirileceğı, başta ve ortada bağımsız adayın adı ve soyadının yazılacağı belirtilmiştir.

- 6271 sayılı Cumhurbaşkanlığı Seçimi Kanununun 15’inci maddesinde Cumhurbaşkanlığı seçiminde kullanılacak birleşik oy pusulasında “Cumhurbaşkanlığı Adayları” ibaresi ile Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kuraya göre sırası belirlenen adayların adı ve soyadının yer alacağı, oylamanın referandum şeklinde yapılması hâlinde beyaz zerine “Evet”, kahverengi zerine “Hayır” ibareleri yazılı, iki ayrı renkten oluşan birleşik oy pusulası kullanılacağı belirtildikten sonra kullanılacak birleşik oy pusulalarıyla ilgili diğerkhususların Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirleneceğı belirtilmiştir.

B. TBMM’deki Seçimlerde Birleşik Oy Pusulası

TBMM İçtüzüğünde TBMM Genel Kurulunda yapılan seçimlerde kullanılacak oy pusulasının veya birleşik oy pusulasının neyi ifade ettiğıne ilişkin bir tanımlama ya da yönlendirme yapılmamıştır. Bununla birlikte yeleri TBMM Genel Kurulu’nda seçilen bazı kurumların kanunlarında birleşik oy pusulasının kullanımına dair birtakım hükümlere yer verilmiştir. Örneğın;

- 6085 sayılı Sayıştay Kanununun 16’ncı maddesinde TBMM Genel Kurulu’nda Sayıştay Başkanı ve üyelerinin seçim usulüne değınilmiştir. Buna göre; Sayıştay Başkan adaylarının seçiminde aday listesi, Sayıştay ye adaylarının seçiminde ise kontenjan gruplarına göre düzenlenen birleşik oy pusulası kullanılacağı, kontenjan grupları oranlarına göre gösterilen adaylar için ayrı ayrı listeler halinde birleşik oy pusulası dzenleneceğı ve adayların adlarının karışındaki özel yer işaretilenmek suretiyle gizli oylama yapılacağı belirtilmiştir. Yine mezkûr Kanun’un 13’üncü maddesinde Sayıştay Başkanının, 16’ncı madde esaslarına göre belirlenecek iki aday arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca gizli oyla seileceğı belirtilmiştir.

- 6112 sayılı Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Kanununun 35'inci maddesine göre TBMM Genel Kurul'undaki üye seçimi için "Siyasî parti grupları tarafından gösterilen adaylar için ayrı ayrı listeler hâlinde birleşik oy pusulası düzenlenir. Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. Siyasî parti gruplarının ikinci fıkraya göre belirlenen kontenjanlarından Üst Kurula seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır." şeklinde bir ifade kullanılmıştır.

- 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 11'inci maddesinde ise üye seçimi için komisyon tarafından yapılacak seçimde "Birden fazla denetçi seçimi yapılacağı durumlarda adaylar için birleşik oy pusulası" düzenleneceği ve adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanacağı belirtilirken Genel Kurulda yapılan Başdenetçi seçiminin gizli oyla yapılacağı belirtilmiş; ancak birleşik oy pusulası vurgusu yapılmamıştır.

Son 10 Yasama Döneminde Genel Kurul'da yapılan TBMM Başkanlığı seçimlerine bakıldığında Genel Kurulda seçim öncesi oylamaya ilişkin kurallar açıklanırken kullanılacak pusulanın;

- 17'inci, 18'inci, 19'uncu ve 20'nci Yasama Dönemindeki birinci ve ikinci seçimde "mühürlü oy pusulası",
- 21'inci Yasama Döneminde birinci seçimde "mühürlü oy pusulası", ikinci seçimde "mühürlü birleşik oy pusulası",
- 22'nci ve 23'üncü Yasama Döneminde "mühürlü birleşik oy pusulası",
- 24'üncü Yasama Döneminde, kullanılacak pusulanın "mühürlü oy pusulası" ve "birleşik oy pusulası",
- 25'inci ve 26'nci Yasama Döneminde, "mühürlü oy pusulası" ve "Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Aday Listesi",

şeklinde nitelendiği görülmektedir. 21'inci Yasama Dönemi ikinci devre seçimlerinde yapılan açıklamada, verilen mühürlü oy pusulasına ismi açıklanan bir adayın isminin kalemle yazılması suretiyle oy kullanılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu uygulama öncesinde boş ve mühürlü olarak verilen, ismi milletvekillerince yazılan tek adaya ilişkin oy pusulasının kullanılabildiği söylenebilir. Yine bu seçimle birlikte adayların hepsinin liste şeklinde oy pusulasına yazıldığı, milletvekillerinden tercihlerinin karşısına çarpı işareti koymalarının istendiği; bu şekilde birleşik oy pusulası kullanımının başlandığı anlaşılmaktadır.

Yine, Anayasa ve İçtüzükte birleşik oy pusulasına dair bir yönlendirme bulunmamakla birlikte, TBMM'de gerçekleştirilen son iki Cumhurbaşkanlığı seçiminde de aynı yönde uygulama gelişmiş; 13/3/1973, 31/10/1989 ve 16/5/1993 tarihlerinde TBMM Genel Kurulunda gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, milletvekillerine verilen boş mühürlü oy pusulasına adayın isminin yazılması iste-

nirken, liste şeklinde tüm adaylarının isimlerinin yer aldığı pusula için 21/4/2000 ve 28/8/2007 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde “birleşik oy pusulası” ibaresi kullanılmıştır.

Genel Kurulda Anayasa Mahkemesinin bir üyeliğinin seçimi için yapılan ve oy pusulasında Meclis Başkanlığınca, 3 adayın isminin yer aldığı oy pusulasının 23’üncü Yasama Dönemindeki 6/10/2010 ve 13/10/2010 tarihli seçimlerde “mühürlü birleşik oy pusulası”; 24’üncü Yasama Dönemindeki 13/3/2015 tarihli seçimde ise “mühürlü oy pusulası” şeklinde nitelendirildiği anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle, Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Anayasa Mahkemesi üyeliği seçimine ilişkin mezkûr yasama dönemlerindeki uygulamalarda ağırlıklı olarak, 3 adayın isminin yer aldığı oy pusulasının (adaylardan birinin tercih edileceği) “birleşik oy pusulası” şeklinde adlandırıldığı görülmektedir.

II. Değerlendirme

Yukarıda belirtilen sorunsalı aydınlatmak için öncelikle seçim işlemine ilişkin oylamaların aynı anda yapılıp yapılamayacağını, sonra birleşik oy pusulasının seçimlerde kullanılabilirliğini tartışmak gerekir.

A. Seçim İşlemine İlişkin Oylamaların Aynı Anda Yapılıp Yapılamayacağı

Seçim işlemleri mevzuattaki tanımlamaya göre gizli, açık ve işari oy esasına göre yapılabilmektedir. Bu kapsamda Meclis Başkanı, Anayasa Mahkemesi üyesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyesi, Sayıştay Başkan ve üyesi, Kamu Başdenetçisi seçimlerinde gizli oy esası getirilmişken, RTÜK üyesi seçiminde bir oylama türü belirtilmemiştir. İçtüzüğe göre komisyon üye seçimi (m. 21), Başkanlık Divanı üyelerinin (m. 11) seçimi, bildirilen listelerin veya adayın işaretle oylanması şeklinde yapılır.

İçtüzükte özel bir hüküm bulunmamakla birlikte birden çok işari oylama işleminin mahiyeti itibarıyla aynı anda yapılamayacağı açıktır.

İçtüzüğün 145’nci maddesinde muhtevası itibarıyla çelişki doğurmamak kaydıyla birden çok açık oylamanın bir arada yapılabileceği belirtilirken, gizli oylama ve seçim işlemine ilişkin usulün belirtildiği İçtüzüğün 147 ila 150’nci maddelerinde bu yönde bir hükme yer verilmemiştir. Dolayısıyla İçtüzük’te gizli oylama (seçim) için bırakılan bu boşluğun diğer kanunlardaki hükümlerle doldurulması, diğer kanunlarda bu yönde bir hüküm yoksa İçtüzüğün açık oylamaya ilişkin 145’nci maddesinin emsal alınabilirliği ve teamül önem arz etmektedir.

B. Birleşik Oy Pusulasının Seçimlerde Kullanılabilirliği

Yukarıda ilgili maddelerine değinilen genel seçim kanunlarına bakıldığında birleşik oy pusulasının genel bir tanımının yapılmadığı görülmektedir. Bunun-

la birlikte “birleşik oy pusulası” ibaresinin geçtiği 298, 2972, 2839 ve 6271 sayılı kanunlara bakıldığında “birleşik oy pusulası”nın tanımlanmasından çok, pusulanın taşınması gereken koşulların belirtilmesi suretiyle birleşik oy pusulasına bir çerçeve çizildiği, hükümlerin sistematik yorumundan ise, bir seçim işlemi kapsamında, pusulanın üzerinde birden çok adayın isminin yer aldığı ve bir tercihin yapılabilirdiği oy pusulasına “birleşik oy pusulası” denildiği, muhtarlık seçiminde olduğu üzere sadece tercih edilen adayın yer aldığı (veya boş pusulaya bir tercihin yazıldığı) pusulaya da sadece “oy pusulası” denildiği görülmektedir.

TBMM Genel Kurulu’nda yapılan Sayıştay başkan ve üyelerinin seçimi, RTÜK üye seçimi ile Kamu Denetçiliği Kurumunun komisyonda seçilecek denetçi üyelerinin seçiminde birden çok üyelik için veya birden çok kontenjandan seçim yapılacaksa (ki bu halde birden çok seçim yapıldığı söylenebilir) birleşik oy pusulası kullanılacağı ilgili 6085, 6112 ve 6328 sayılı kanunlarda belirtilmiştir. Yine genel seçim kanunlarında olduğu üzere, birleşik oy pusulasıyla neyin ifade edildiğine dair bu kanunlarda tanımlayıcı bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte söz konusu kanunlarda “birleşik oy pusulası”ndan kastın “birden çok üyenin seçimi için oluşturulan birden çok listenin fiziki olarak birleştirilmesi” olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu kanunlarda sadece bir üye seçimi durumunda kullanılacak oy pusulasına ilişkin özel bir niteleme bulunmamaktadır. Yani söz konusu hükümlerde kanun koyucu birden çok üyelik için yapılacak seçimlerin birlikte yapılmasını amaçlamış; bunu temin etmek üzere birden çok listenin birleştirilmesi ile oluşturulan pusulayı birleşik oy pusulası olarak nitelemiştir.

İçtüzüğün açık oylamaların birlikte yapılabilmesine ilişkin 145’nci maddesi hükmü ile Meclis’te yapılan ve söz konusu kanunlarda belirtilen birden çok üyelik için aynı anda seçim yapılabilmesini düzenleyen yukarıdaki hükümlerin öncelikli olarak usul ekonomisini hedeflediği açıktır. Karışma ihtimali olmayan ve ayrı ayrı sonuç doğuran birden çok gizli oylama işleminin bir arada yapılması söz konusu hükümlerde gözetilen menfaatle örtüşmektedir.

Dolayısıyla bu hükümlerin; aynı teklif usulüne tabi (komisyon raporuna ve grup bildirimine) aynı nitelikteki birden çok üyelik için gizli oy esasına göre yapılan; ancak ilgili kanunda aynı anda yapılabileceğine ilişkin bir niteleme bulunmayan Anayasa Mahkemesi ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu üye seçimleri için emsal alınabileceği söylenebilir. Meclis teamülü de bu yönde gelişmiştir.

Yine İçtüzük ve Anayasada, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki Cumhurbaşkan¹, TBMM Başkanı ve Anayasa Mahkemesi üye seçiminde birleşik oy pusulasının kullanımına dair bir yönlendirme bulunmamakla birlikte TBMM Başkanlı-

1 Cumhurbaşkan¹’nin halk tarafından seçilmesinden önceki durum kastedilmektedir.

ğının, önceki uygulamalarında her aday için ayrı pusula bastırılarak bu seçimler yürütülmekte iken son dönem uygulamalarında her adayın isminin liste şeklinde yer aldığı pusulayı tercih edilmekte ve liste şeklindeki bu pusulanın çoğunlukla “birleşik oy pusulası” şeklinde nitelediği görülmektedir. Bu seçimlere ilişkin temülden, Başkanlığın takdirine dayalı, bir adayın isminin yer aldığı (veya hiçbir adayın isminin yazılmadığı) oy pusulasının kullanılmasıyla seçim yapılabildiği gibi liste şeklinde bütün adayların isminin bir pusulada yer aldığı “birleşik oy pusulası”nın kullanılmasıyla da seçim yapıldığı görülmektedir.

Bu itibarla, mezkûr mevzuat ile uygulama birlikte değerlendirildiğinde bir seçim işlemi için adayların isimlerinin yer aldığı bir listenin yer aldığı pusulanın “birleşik oy pusulası” olduğu söylenebilir.

Mezkûr kanunlarda –birden çok seçimin fiziki olarak birleştirilmesi kastıyla- birleşik oy pusulasının kullanılacağına belirtilmesi, o seçim için tanımlayıcı ve (her aday için ayrı) başka tür pusulanın kullanımını sınırlayıcı ve bu yönüyle takdir yetkisini kaldıran sonuç doğurduğu söylenebilir. Bir seçim için mevzuatında veya İçtüzük’te “birleştirilmiş birleşik oy pusulası”nın kullanımına ilişkin (Meclis Başkanlığı, Anayasa Mahkemesi ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu üye seçiminde olduğu gibi) bir betimlemenin olmaması, bu seçimde birleşik oy pusulasının kullanılmayacağı anlamına gelmediği gibi sadece oy pusulasının birleşik olup olmamasına (her aday için müstakil pusula düzenlenip düzenlenmeyeceğine) dair Başkanlığın takdir yetkisinin varlığını doğuracaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde üye seçimini düzenleyen EK 2’deki kanunlara bakıldığında oylamalarda Sayıştay, RTÜK ve Kamu Denetçiliği Kurumu üye seçimlerinde birleşik oy pusulasının kullanılacağı belirtilmiş; Meclis Başkanı, Anayasa Mahkemesi ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyelikleri için ise birleşik oy pusulası kullanılacağı ile ilgili bir ifade kullanılmamıştır. Bu kanunlarda birleşik oy pusulası, üyelik için yapılacak seçimde adayların hepsinin bulunduğu bir listeyi değil, birden çok üye seçimi için ayrı ayrı oluşturulan birden çok listenin fiziksel olarak birleştirilmesini ifade etmektedir. Birleşik oy pusulasına seçim kanunları ile örtüşmeden yüklenen bu içeriğin, bir listedeki adayların ayrı ayrı oy pusulasına konu olabilmesi durumunu göz ardı eden bir ifade şekli olduğu açıktır. “Oy” özü itibarıyla bir adayın tercih edilmesini ifade eder. Yani bir adaya ilişkin pusulanın atılması veya listeden bir adayın adının işaretlenmesi kullanılan oyu ifade eder. Bu nedenle, üyeleri seçilen Sayıştay, RTÜK ile Kamu Denetçiliği Kurumu’nun bu seçimleri düzenleyen ilgili maddelerinde geçen ve kontenjanlardan veya birden çok üyeliğin seçiminde belirtilen “birleşik oy pusulası” ibaresinin “birleştirilmiş birden çok birleşik oy pusulası”nı ifade ettiği; bu kurumların üye seçimlerinde, seçim kanunlarıyla örtüşme de, kanunlarındaki birleşik oy pusulasına yüklenen

içerikle aynı doğrultuda uygulama yapılması gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte bu kurumlara boşalan tek üyeliğin seçiminde ise seçim kanunlarının birleşik oy pusulasına yüklediği içerik esas alınmalıdır. Yine bu kanunlara göre tek üye seçiminde oy pusulasının birleşik olup olmaması hususunda Başkanlığın bir takdir yetkisinin varlığından da bahsedilebilir. Bunun yanında Meclis Başkanı, Anayasa Mahkemesi ve Hâkimler ve Savcılar Kurulu üye seçimlerinde ise genel kanun niteliğindeki seçim kanunun birleşik oy pusulasına yüklediği içeriğin esas alınması daha yerinde olacaktır.

Bu çerçevede, mevzuatında birleşik oy pusulası kullanılacağına belirtilmediği durumlarda aynı oylama türüne tabi (örneğin ikisi de gizli oylamaya tabi) yine birden çok aday içinden tercihe aynı konu ve teklif usulüne (grup bildirimine veya komisyon raporuna) konu olmuş birden çok seçim işleminin;

- Farklı zamanlarda (peşi sıra yani biri sonuçlandırıldıktan sonra diğerine başlayarak) birleşik oy pusulasının kullanılmasıyla yapılması,
- Son HSK üye seçiminde olduğu üzere aynı zamanda ve fakat fiziki olarak birleştirilmemiş (müstakil hazırlanmış) birden çok birleşik oy pusulasıyla yapılması,
- Aynı zamanda ve fakat fiziki olarak birleştirilmiş birden çok birleşik oy pusulasıyla yapılması,
- Her bir seçim ayrı zamanda (peşi sıra) yapılması şartıyla, sadece bir adayın isminin yer aldığı basılı pusulanın veya boş pusulaya bir adayın isminin yazılmasıyla oylamanın yapılması mümkün olup bunlar arasında tercih yapılması takdir yetkisinin konusunu oluşturur.² Bu alternatiflerin hepsinde de her bir seçim işlemi için birbirinden bağımsız ayrı ayrı irade oluşmakta, TBMM'nin iradesinde söz konusu seçimler için bir çakışma veya kesişme olmamaktadır. Yani birden çok üyelik seçiminde bir üyenin seçilmesi diğer üyesinin seçimi bağlamında bir sonuç doğurmamaktadır. Her birleşik oy pusulası kendi içinde tasnife konu edilmekte ve sonuç doğurmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak, TBMM Genel Kurulunda yapılacak Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeliği seçimini düzenleyen Anayasa'nın 159'uncu ve geçici 21'inci maddesinde her bir üyelik için ayrı ayrı seçim yapılacağı, gizli oyla seçim yapılacağı belirtil-

2 26'ncı Yasama Dönemindeki 16/05/2017 tarihli 92'nci Birleşimde yapılan Hâkimler ve Savcılar Kurulu seçimi, bir komisyon raporunun konusunu oluşturan ve aynı mahiyette fakat birbirinden bağımsız yedi HSK üyeliği için yedi ayrı seçim işlemi yapılmıştır. Her bir (üyelik için) seçim 3'er adaylı birleşik oy pusulası kullanılmak suretiyle yapılmıştır. Söz konusu seçimde –son dönemlerin teamül niteliğindeki uygulamalarından ayrılarak- yukarıda belirtilen ikinci alternatif yol tercih edilmiştir.

mekle birlikte birleşik oy pusulasının kullanımına/ kullanılmamasına; yedi seçim işleminin aynı zaman diliminde veya farklı zaman diliminde/peşi sıra yapılmasını kısıtlayıcı bir hüküm bulunmamaktadır. Hiç şüphesiz son HSK üye seçiminde olduğu üzere karışma durumu olmayan seçimlerin bir arada yapılmasının, yukarıda belirtilen İçtüzük ve kanun hükümleri emsal alınarak usul ekonomisi sağlayacağı ve bunun Meclis teamülüne de uygun olacağı söylenebilir.

EK 1: SEÇİM KANUNLARI

SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUN

Birleşik oy pusulası ve zarflar

Madde 78 – (Değişik: 8/4/2010-5980/11 md.)

Milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı seçimlerinde, bu Kanun ve özel kanunlarında yer alan hükümlere göre hazırlanacak birleşik oy pusulaları kullanılır.

Oy zarfları, her seçim için ayrı renkte, eni 15 santimetre, boyu 21 santimetre olacak şekilde, Yüksek Seçim Kurulunca hazırlatılır. Oy zarflarının ön yüzünün sol üst köşesinde 4x4 santimetre ebadında Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu amblemi bulunur. Yüksek Seçim Kurulu zorunlu hallerde bu maddenin amacına uygun biçimde oy zarflarının standartlarında gerekli değişiklikleri yapabilir.

Oy vermeden önceki işler:

Madde 91 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu önüne alınan kimse, kimlik belgesini başkana verir ve kimliğini ispat eder.

Başkan, seçmenin adını seçmen listesinde bulur ve masa üzerinde duran birleşik oy pusulasından bir tane vererek, sandık yerinde birden fazla oy verme yeri varsa hangi kapalı oy verme yerine gireceğini söyler ve birleşik oy pusulasını veya seçimin gereğine göre zarfları usulüne göre katlayıp yapıştırdıktan sonra çıkmasını anlatır.

Birleşik oy pusulasını veya zarfı alan seçmen doğruca kapalı oy verme yerine gider ve oyunu kullanmadan başka yere gidemez.

Birleşik oy pusulasının atılması ve işaretleme:

Madde 93 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Kapalı oy verme yerinde birleşik oy pusulasını katlayıp yapıştırdıktan sonra, seçmen burasını terkeder ve birleşik oy pusulasını sandığa bizzat atar.

Zarfların açılması, oyların sayım ve dökümü**Madde 100 – (Değişik: 8/4/2010-5980/20 md.)**

...

Birleşik oy pusulası üzerinde hangi partiye veya bağımsız adaya ait yere “EVET” mührü basılmış ise, o partinin adı veya bağımsız adayın ad ve soyadı okunur. **Muhtarlık seçimlerinde ise, zarfın içerisinden çıkan oy pusulaları,** hangi muhtar veya üyelere ait ise onların adı ve soyadı okunur.

MİLLETVEKİLİ SEÇİMİ KANUNU**Kullanılacak oy pusulasının şekli:**

Madde 26 – Milletvekili seçimlerinde kullanılacak **siyasi partilerin birleşik oy pusulaları ile bağımsız adayların oy pusulaları** aşağıdaki esaslar dahilinde hazırlanır:

...

b) Birleşik oy pusulasının en üstüne “Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar” ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına seçime katılan siyasi parti temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kura sırasına göre, en başta ve ortada partinin özel işaretinin altında kısaltılmış adı, onun altında da tam yazı halinde adı, onun altında koyu renkli harflerle parti genel başkanının adı ve soyadı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra çapı iki santimetre olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin kesinleşen aday listesinde yer alan adayların ad ve soyadları, aldıkları sıra numarasına göre yazılır.

...

d) (Değişik: 8/4/2010-5980/31 md.) Bağımsız adaylar, birleşik oy pusulasının en sağ tarafındaki siyasi parti sütunundan sonra ve aynı hizada olmak üzere, (0,75) santimetre aralık bırakılarak, dikey ve kalın bir çizgi çizildikten sonra yerleştirilir. ...

...

Birleşik oy pusulalarının mahalline yollanması ve mühürlenmesi:**Madde 27 – ...**

Paketi alan sandık kurulu, oy verme günü, oy vermeye başlamadan evvel pake-ti açar ve birleşik oy pusulalarının tamamını sandık kurulu mühürü ile mühürler. Sandık kuruluna gelen seçmene bu oy pusulalarından bir adet verilirken sandık kurulu mühürünü taşıdığı ve hiçbir tarafında herhangi bir işaret bulunmadığı kurul üyelerine, müşahitlere ve seçmene gösterilir.

Oyların kullanma şekli:

Madde 28 –

Seçmen, Yüksek Seçim Kurulu tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılmış bulunan ve sandık kurulu başkanında oy verme süresince bulundurulması mecburi olan ve birleşik oy pusulası ile birlikte kendisine verilen “Evet” yazılı mühürü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

(Değişik ikinci fıkra:12/10/2006-5550/3 md.) Seçmen, “Evet” mührünü sadece tercih ettiği siyasî partiye veya varsa yalnızca oy vermek istediği bağımsız adaya ait özel daire içine basmak ve oy pusulasını zarfa koymak suretiyle oyunu kullanır.

...

(Değişik dördüncü fıkra: 12/10/2006-5550/3 md.) Seçmen, “Evet” mührünü bastığı siyasî partiye veya bağımsız adaya oy vermiş sayılır.

MAHALLİ İDARELER İLE MAHALLE MUHTARLIKLARI VE İHTİYAR HEYETLERİ SEÇİMİ HAKKINDA KANUN

Kullanılacak oy pusulasının şekli:

Madde 18 – İl genel meclisi üyeleri, belediye meclisi üyeleri, belediye başkanlığı seçimlerinde birleşik oy pusulası kullanılır.

Birleşik oy pusulaları aşağıdaki esaslar dâhilinde hazırlanır.

...

b) Belediye Başkanlığı seçiminde kullanılacak birleşik oy pusulalarının en üstünde “Siyasi Partiler” ve bağımsız adaylar varsa “Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar” ibaresi yazılır. Bu ibarenin altına seçime katılan siyasi partilerin temsilcileri huzurunda Yüksek Seçim Kurulu tarafından kur’a esasına göre en başta ve ortada partinin özel işareti, özel işaretin altında tam yazı halinde adı, belirli bir aralık veya çizgiden sonra, çapı 2 cm olan bir boş daire basılır ve bütün bunların altı çizilir. Bu çizginin altına o partinin aday ad ve soyadları konulur.

...

f) İl genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri seçimlerinde kullanılan birleşik oy pusulasına siyasi parti adaylarının ad ve soyadları yazılmaz. Birleşik oy pusulası, isim listesi hariç, yukarıdaki bentlerde yazılı şartlara uygun olarak hazırlanır.

i) Birleşik oy pusulalarının içine konulacağı zarflar 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun hükümlerine göre hazırlanıp dağıtılır.

Oyların kullanma şekli:

Madde 19 –Seçmen; Yüksek Seçim Kurulu veya Yüksek Seçim Kurulunun izin ve denetimiyle il seçim kurulları tarafından yaptırılıp sandık kurullarına kadar ulaştırılan ve birleşik oy pusulası ile birlikte kendisine verilen “EVET” veya “TERCİH” yazılı mühürü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

Seçmen sandık kurulunca verilecek **mühürü birleşik oy pusulasında tercih** ettiği partiye veya varsa bağımsız adaya ait özel daire içine basmak suretiyle oyunu kullanır.

Oyunu kullanan seçmen birleşik oy pusulasını katlayarak zarfa koyar ve zarfı yapıştırır. Mühürü sandık kurulu başkanına geri verir ve oyunu sandığa atar.

...

Seçim çevresi, oy verme ve seçim sistemi:**Madde 32 – ...**

Muhtar ile ihtiyar meclisi veya heyeti üyelerinin seçiminde; muhtar ile bu Kanunun 30 uncu maddesinin (a) ve (b) bentlerinde gösterilen ihtiyar meclisi veya heyeti üye sayısı kadar **ismin birlikte yazılı olduğu oy pusulası kullanılır**. Oy pusulası Yüksek Seçim Kurulunca hazırlanan özel zarfa konularak oy sandığına atılır.

Muhtar, ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi seçimleri ekseriyet sistemine göre yapılır.

Bu seçimler için kullanılacak oy pusulaları, basılabilir, teksir edilebilir ve her türlü araçla çoğaltılabilir.

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ KANUNU**Kullanılacak oy pusulasının şekli**

MADDE 15 – (1) Oylamalarda kullanılacak filigranlı **birleşik oy pusulasında** “Cumhurbaşkanı Adayları” ibaresi ile Yüksek Seçim Kurulu tarafından çekilen kuraya göre sırası belirlenen adayların adı ve soyadı yer alır.

(2) Oylamanın referandum şeklinde yapılması hâlinde beyaz üzerine “Evet”, kahverengi üzerine “Hayır” ibareleri yazılı, iki ayrı renkten oluşan birleşik oy pusulası kullanılır.

...

Oy kullanma şekli

MADDE 16 – (1) Seçmen, sandık kurulunca kendisine verilen birleşik oy pusulası ve “Evet” veya “Tercih” yazılı mührü alarak oyunu kullanmak üzere kapalı oy verme yerine girer.

(2) Seçmen, mührü, birleşik oy pusulasında tercih ettiği adaya ait özel daire içine basmak,

birleşik oy pusulasını zarfa koymak ve zarfı sandığa atmak suretiyle oyunu kullanır.

(3) Oyunu kullanan seçmen, mührü sandık kurulu başkanına geri verir.

EK 2: TBMM'DE YAPILAN SEÇİMLERDE BİRLEŞİK OY PUSULASI

SAYIŞTAY KANUNU

Sayıştay Başkanının seçimi

MADDE 13 – (1) Sayıştay Başkanı, bu Kanunda yazılı niteliklere sahip isteklilerden 16 ncı madde esaslarına göre belirlenecek iki aday arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca gizli oyla seçilir.

Seçim usulü

MADDE 16 – (1) Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yapılacak Sayıştay Başkanlığı ve Sayıştay üyeliği seçimleri için gerekli değerlendirmeleri yapmak ve aday belirlemek üzere Sayıştay Başkanı ve Üyeleri Ön Seçim Geçici Komisyonu kurulur.

...

(3) Ön Seçim Geçici Komisyonu salt çoğunluk ile toplanır. **Sayıştay Başkan adaylarının seçiminde aday listesi, Sayıştay üye adaylarının seçiminde ise kontenjan gruplarına göre düzenlenen birleşik oy pusulası kullanılır.** Aday seçimleri gizli oyla yapılır. Aday seçilebilmek için ilk turda üye tam sayısının salt çoğunluğu, ikinci turda oylamaya katılanların salt çoğunluğu aranır. İlk iki oylamada sonuç alınamadığı takdirde, üçüncü oylamada geçerli oyların en yüksekini alanlar seçilmiş sayılır. Adayların belirlenmesi sırasında oylarda eşitlik olması halinde, eşit oy alanlar arasında yeniden oylama yapılır.

(5) 15 inci maddenin birinci fıkrasındaki kontenjan grupları oranlarına göre, Ön Seçim Geçici Komisyonu tarafından boş üyelik sayısının iki katı olarak belirlenen adayların isimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulur. **Kontenjan grupları oranlarına göre gösterilen adaylar için ayrı ayrı listeler halinde birleşik oy pusulası düzenlenir.** Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle gizli oylama yapılır. Seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU KANUNU

MADDE 11- (4) Genel Kurul, bildirim tarihinden itibaren onbeş gün içinde, Başdenetçi seçimlerine başlar. Başdenetçi gizli oyla seçilir.

(6) ... **Birden fazla denetçi seçimi yapılacağı durumlarda adaylar için birleşik oy pusulası düzenlenir.** Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. Seçilecek denetçilerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

RTÜK KANUNU

Madde 35-

(3) Üst Kurul üyelerinin seçimi, adayların belirlenerek ilânından sonra on gün içinde yapılır. **Siyasî parti grupları tarafından gösterilen adaylar için ayrı ayrı listeler hâlinde birleşik oy pusulası düzenlenir.** Adayların adlarının karşısındaki özel yer işaretlenmek suretiyle oy kullanılır. Siyasî parti gruplarının ikinci fıkraya göre belirlenen kontenjanlarından Üst Kurula seçilecek üyelerin sayısından fazla verilen oylar geçersiz sayılır.

ANAYASA MAHKEMESİ KANUNU

Üyelerin seçimi

MADDE 7- (1) Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi Başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için göstereceği üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı **gizli oylamayla** seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur. İkinci ve üçüncü tur oylamalarda oyları eşit olan adaylar arasında eşitlik bozulana kadar oylama tekrarlanır.

ANAYASA

MADDE 74- (5) Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıl için seçilir. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.

MADDE 94- (4) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, Meclisin toplandığı günden itibaren beş gün içinde, Başkanlık Divanına bildirilir, Başkan seçimi gizli oyla yapılır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilmiş olur. Başkan seçimi, aday gösterme süresinin bitiminden itibaren, beş gün içinde tamamlanır.

Radio ve Televizyon Üst Kurulu, radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuy-la ilişkili haber ajansları

MADDE 133- (2)Radio ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan Radio ve Televizyon Üst Kurulu dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir. Radio ve Televizyon Üst Kurulunun kuruluşu, görev ve yetkileri, üyelerinin nitelikleri, seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi- Kuruluşu

MADDE 146- (2) Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden **yapacağı gizli oylamayla seçer**. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Hâkimler ve Savcılar Kurulu

MADDE 159- (3) ... Kurulun (HSK) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilecek üyeliklerine ilişkin başvurular, Meclis Başkanlığına yapılır. Başkanlık, başvuruları Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyona gönderir. Komisyon her bir üyelik için üç adayı, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla belirler. Birinci oylamada aday belirleme işleminin sonuçlandırılmaması halinde ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. Bu oylamada da aday belirlenemediği takdirde, her bir üyelik için en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile aday belirleme işlemi tamamlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, **Komisyon tarafından belirlenen adaylar arasından, her bir üye için ayrı ayrı gizli oyla seçim yapar**. Birinci oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu; bu oylamada seçimin sonuçlandırılmaması halinde, ikinci oylamada üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu aranır. İkinci oylamada da üye seçilemediği takdirde en çok oyu alan iki aday arasında ad çekme usulü ile üye seçimi tamamlanır.

TBMM BAŞKANININ SEÇİLMESİ SÜRECİ*

(ÖRNEK OLAY: 26. DÖNEM 2. DEVRE SEÇİMİ)

1. TBMM Başkanı seçimi Anayasanın 94 üncü maddesi İçtüzüğü'nün 10 uncu maddesine göre yapılmaktadır.
2. Başkanlık için bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenin görev süresi üç yıldır (İçt. md.10).
3. Siyasî parti grupları Başkanlık için aday gösteremezler. Başvurular şahsen veya aday gösterilme suretiyle yapılmaktadır.
4. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, ikinci devre için yapılacak seçimlerde birinci devre için seçilen Başkanın görev süresinin dolmasından on gün önce başlamak üzere, beş gün içinde Başkanlık Divanı adına Meclis Başkanlığına bildirilir.
5. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren beş gün içinde tamamlanır.
6. Teamül çerçevesinde, **09.11.2017 Perşembe Günü** Genel Kurulda “Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları” kısmında adaylık başvurularına ilişkin duyuru yapılmıştır.
7. Meclis Başkanının görev süresi 22 Kasım'da dolduğu için **12.11.2017 (Pazar) - 16.11.2017 (Perşembe) (5 gün)** adaylık başvurularının alınabileceği süre olarak belirlenmiştir.
8. **12.11.2017 Pazar günü** yapılacak başvuruların alınabilmesi için Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Genel Evrak Bürosunda nöbetçi personel bulundurulmuştur. Son gün hariç diğer başvuru günlerinde mesai saati içinde başvurular alınacağı kararlaştırılmıştır.
9. **16.11.2017 Perşembe günü** (teamülen) 24.00'e kadar başvuruların alınabilmesini teminen mezkûr birimde nöbetçi personel bulundurulmuştur.
10. TBMM Başkanlığı için müracaat sırasına göre sırasıyla **İzmir Milletvekili Zekeriya TEMİZEL** aday gösterilmiş, İstanbul Milletvekili İsmail KAH-RAMAN aday olmuş, **Hakkâri Milletvekili Selma IRMAK** aday gösterilmiş, **İstanbul Milletvekili Celal ADAN** aday gösterilmiş, **Kayseri Mil-**

* Bahadır YEŞİLİRMAK (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Kanun ve Karar Sicili Bürosu – Yasama Uzmanı)

letvekili Yusuf HALAÇOĞLU aday olmuş ve **Adana Milletvekili Tamer DAĞLI** aday olmuştur.

11. **17.11.2017 Cuma günü 00.05'te** başvuruların tespitine ilişkin tutanak hazırlanarak Genel Sekreter ve ilgili bürokratlarca imzalanmıştır.
12. **17.11.2017 (Cuma) - 21.11.2017 (Salı) (5 gün)** seçimin yapılabileceği tarih aralığı olarak belirlenmiştir.
13. **Seçimin yapılacağı tarihe kadar** birleşik oy pusulası bastırılması, mühürlü zarfların bastırılması, ad defterlerinin kontrolü vb. gerekli hazırlıklar yürütülmüştür.
14. Genel Kurulun **16.11.2017 tarihli 24'üncü Birleşimde kabul edilen Danışma Kurulu önerisi** ile seçimin **20.11.2017 Pazartesi** günkü Birleşimde yapılması kararlaştırılmıştır.
15. Şayet Danışma Kurulu (veya grup) önerisi getirilmese idi Anayasanın amir hükmü gereğince **Başkanlıkça en geç 21.11.2017 Salı günü Gündemin "Seçim" kısmına "TBMM Başkanı seçimi" resen** alınacaktı.
16. **Seçimin oylama usulü;** Anayasa hükmü gereği seçim gizli oyla yapılmıştır.
17. **Seçimde karar yeter sayısı;** Anayasanın amir hükmü gereğince ilk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki (367) ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu (276) aranmaktadır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılır; dördüncü oylamada (asgari karar yeter sayısı olan 139 bulunmak kaydıyla) en fazla oy alan üye Başkan seçilmiş olmaktadır.
18. 20.11.2017 tarihinde yapılan seçimde birinci oylamada kullanılan oyların dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Adana Milletvekili Tamer DAĞLI	: 38 oy
Hakkâri Milletvekili Selma IRMAK	: 39 oy
İstanbul Milletvekili Celal ADAN	: 40 oy
İstanbul Milletvekili İsmail KAHRAMAN	: 260 oy
İzmir Milletvekili Zekeriya TEMİZEL	: 113 oy
Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU	: 6 oy
Boş	: yok
Geçersiz	: 4 oy
Toplam	: 500 oy

19. Birinci oylamada Anayasanın öngördüğü üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun bulunamaması nedeniyle ikinci oylama yapılmıştır. İkinci oylamada kullanılan oyların dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Adana Milletvekili Tamer DAĞLI	: 37 oy
Hakkâri Milletvekili Selma IRMAK	: 38 oy
İstanbul Milletvekili Celal ADAN	: 40 oy
İstanbul Milletvekili İsmail KAHRAMAN	: 257 oy
İzmir Milletvekili Zekeriya TEMİZEL	: 122 oy
Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU	: 7 oy
Boş	: yok
Geçersiz	: 5 oy
Toplam	: 506 oy

20. İkinci oylamada da Anayasanın öngördüğü üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun bulunamamıştır. Üçüncü oylamaya geçilmeden önce Adana Milletvekili Tamer DAĞLI'nın adaylıktan çekilmesine dair dilekçesi Başkanlık Divanına ulaştığından Birleşimi yöneten Başkanvekili çekilme dilekçesini Genel Kurulun bilgisine sunmuş ve üçüncü oylamada Adana Milletvekili Tamer DAĞLI'ya verilecek oyların geçersiz sayılacağını milletvekillerine duyurmuştur. Yapılan üçüncü kullanılan oyların dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Hakkâri Milletvekili Selma IRMAK	: 37 oy
İstanbul Milletvekili Celal ADAN	: 36 oy
İstanbul Milletvekili İsmail KAHRAMAN	: 289 oy
İzmir Milletvekili Zekeriya TEMİZEL	: 124 oy
Kayseri Milletvekili Yusuf HALAÇOĞLU	: 7 oy
Boş	: yok
Geçersiz	: 16 oy
Toplam	: 509 oy

21. Bu oylamada İstanbul Milletvekili İsmail KAHRAMAN Anayasanın üçüncü oylama için öngördüğü üye tamsayısının salt çoğunluğunu 289 oy olarak sağlamış ve TBMM Başkanlığına seçilmiştir.
22. TBMM Başkanlığına İstanbul Milletvekili İsmail KAHRAMAN'ın seçildiğine dair **1170 sayılı TBMM Kararı** 22/11/2017 tarihli Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

KURUM BÜTÇELERİNİN GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİNDE VERİLEBİLECEK DEĞİŞİKLİK ÖNERGELERİ

Anayasa'nın 162'nci maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarına göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önermeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oylanır; Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.

24/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nun 15'inci maddesinin üçüncü fıkrasında "bölüm" şu şekilde tanımlanmıştır: Merkezî yönetim bütçe kanununun gider cetvelinin bölümleri, analitik bütçe sınıflandırmasına uygun olarak fonksiyonlar şeklinde düzenlenir. Fonksiyonlar birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü düzeyde alt fonksiyonlara ayrılır.

Bütçe ve Kesin Hesap Kanunu Tasarılarının Genel Kurul görüşmeleri incelendiğinde çoğunlukla kamu idarelerinin bütçelerinin bölümlerinin görüşmeleri sırasında verilen önermelerin görüşülen kurumun bütçesinin bir bölümündeki, aynı fonksiyon içinde, değişiklik yapıldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, farklı fonksiyonlarda veya kurumlar arasında değişiklik yapan istisnai uygulamalar da bulunmaktadır. Örneğin; Genel Kurulun 23.12.2006 tarihli 41'inci Birleşiminde Mustafa Kemal Üniversitesinin bütçesinin sağlık hizmetleri ödeneğinde artış yapan önerge ile aynı zamanda sağlık hizmetleri ve eğitim hizmetleri ödeneği azaltılmaktadır. Böylece bir önerge ile bir kurumun birden fazla bölümünde değişiklik yapılmıştır. Sağlık hizmetleri ödeneğinin oylanması sırasında kabul edilen önerge doğrultusunda sağlık hizmetleri ödeneği artırılmış, eğitim hizmetleri ödeneğinin oylanmasına sıra geldiğinde ise aynı önerge kapsamında ödenek değiştirilerek Genel Kurulun oyuna sunulmuştur.

Ayrıca Genel Kurulun 24.03.2003 tarihli 54'üncü Birleşiminde Başbakanlık bütçesinden Dışişleri Bakanlığının bütçesine bir önerge ile ödenek aktarımı, farklı kurumlar arasında ödenek aktarılmasına örnek olarak verilebilir. Bu önerge ile Başbakanlık bütçesindeki yapılan ödenek kesintisini ve aynı miktarda henüz görüşülmemiş olan Dışişleri Bakanlığının bütçesindeki artışı da içerek şekilde düzenlenmiştir. 26.03.2003 tarihli 56'ncı Birleşimde Dışişleri Bakanlığının bütçesinin bölümlerinin toplamı Başbakanlık bütçesinin görüşmeleri sırasında Genel

Kurul tarafından kabul edilen önerge çerçevesinde değiştirilerek okutulmuş ve oylanmıştır.

Bu itibarla;

1. Bir fonksiyon (bölüm) içinde gelir artıran veya gider azaltan,
2. Bir kurumun bütçesinin bölümlerinin alt fonksiyonları arasında aynı miktarda transfer (azaltma/artırma) yapan,
3. Henüz kabul edilmemiş olmak şartıyla aynı kurumun bütçesinin bölümleri/fonksiyonları arasında veya farklı kurum bütçelerinin bölümleri arasında transfer yapan,

önergeler, bütçenin toplam gelirini azaltmamak veya toplam giderini artırmamak kaydıyla verilebilir. Bu durumda oylaması sonra yapılan bölüm veya kurum bütçesinin oylamaya tabi bölümleri kabul edilen değişiklik doğrultusunda güncellenerek işleme alınır ve görüşülür. Bu şekilde Genel Kurulun iradesinde bir çatışma olmadığı gibi sonraki bölüm ve kurum bütçelerinin oylama ve görüşmelerinde Anayasal görüşme ve oylama kuralı yerine getirilmiş olmaktadır.

Ek 1: 23.12.2006 tarihli 41'inci Birleşime ait tutanak. (Bölümler arası transfer önergesi)

Ek 2: 24.03.2003 tarihli 54'üncü Birleşime ait tutanak. (Kurumlar arası transfer önergesi)

Ek 3: 26.03.2006 tarihli 56'ncı Birleşime ait tutanak.

Ek 4: Uygulama Verilerine İlişkin Çizelgeler¹

¹ Çizelgeler, 11.12.2017 tarihi itibarıyla, Yasama Uzmanı Rabia ARABACI KARİMAN tarafından güncellenmiştir.

EK-1

TBMM

B: 41

23 . 12 . 2006

O: 6

B - C E T V E L İ

(YTL)

- Bütçe tahmini : 64.511.250,00

- Yılı tahsilatı : 62.050.784,91

BAŞKAN - (B) cetvelini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2005 mali yılı kesinhesabının bölümleri kabul edilmiştir.

Mustafa Kemal Üniversitesi 2007 yılı merkezi yönetim bütçesinin bölümlerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum:

38.43 - MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ

a) Mustafa Kemal Üniversitesi 2007 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi

A - C E T V E L İ

KODU Açıklama (YTL)

01 Genel Kamu Hizmetleri 3.487.640

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

02 Savunma Hizmetleri 23.800

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

03 Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri 1.488.000

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

07 Sağlık Hizmetleri 13.008.000

BAŞKAN- Sayın milletvekilleri, bölüm üzerinde verilmiş bir önerge vardır, okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Cetvelde gösterilen değişikliğin aşağıdaki gerekçe ile kabulünü arz ve teklif ederiz.

Sadullah Ergin

Zülfü Demirbağ

M. Kerim Yıldız

Hatay

Elazığ

Ağrı

Aydın Dumanoglu

Murat Yıldırım

Trabzon

Çorum

Kurum: Mustafa Kemal Üniversitesi

Yıl: 2007

(YTL)

	Kurumsal	Fonksiyonel	Fin	Ekonomik	Önerilen Miktar
	I II III IV	I II III IV	I	I II	
EKLENEN	38 43 38 30	07 3 1 00	2	06 1	2.000.000
DÜŞÜLEN	38 43 00 02	09 4 1 00	2	06 5	1.000.000
	38 43 02 11	09 4 1 00	2	06 05	200.000
	38 43 38 30	07 3 1 00	2	06 5	800.000
					2.000.000

BAŞKAN - Komisyon önergeye katılıyor mu?

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SABAHATTİN YILDIZ (Muş) -Takdire bırakıyoruz Sayın Başkan.

TBMM

B: 41

23 . 12 . 2006

O: 6

BAŞKAN - Hükümet önergeye katılıyor mu?

DEVLET BAKANİ ALİ BABACAN (Ankara) - Evet, katılıyoruz.

BAŞKAN - Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe:

Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesine 2007-2008 döneminde öğrenci alınacağından, Araştırma ve Uygulama Hastanesinin bir an önce hizmete açılması gerekmektedir. Önerge ile anılan bütçe tertibine ihtiyaç duyulan ödenğin aktarılması amaçlanmaktadır.

BAŞKAN - Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Kabul edilen önerge doğrultusunda bölümü tekrar okuyup, oylarınıza sunacağım:

07	Sağlık Hizmetleri	14.208.000
----	-------------------	------------

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

08	Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	446.300
----	------------------------------------	---------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, 09 kodlu Eğitim Hizmetleri bölümünü az önce kabul edilen önerge doğrultusunda okutuyorum:

09	Eğitim Hizmetleri	45.337.510
----	-------------------	------------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

TOPLAM		64.991.250
---------------	--	-------------------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(B) cetvelini okutuyorum:

B - C E T V E L İ

KODU	Açıklama	(YTL)
-------------	-----------------	--------------

03	Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	5.353.750
----	--------------------------------	-----------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

04	Ahnan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	56.588.000
----	--	------------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

05	Diğer Gelirler	349.500
----	----------------	---------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

TOPLAM		62.291.250
---------------	--	-------------------

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Mustafa Kemal Üniversitesi 2007 yılı merkezî yönetim bütçesinin bölümleri kabul edilmiştir.

Mustafa Kemal Üniversitesi 2005 mali yılı kesinhesabının bölümlerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

b) *Mustafa Kemal Üniversitesi 2005 Mali Yılı Kesinhesabı*

BAŞKAN- (A) cetvelinin genel toplamını okutuyorum:

Mustafa Kemal Üniversitesi 2005 Mali Yılı Kesinhesabı

A - C E T V E L İ

(YTL)

- Genel Ödenek Toplamı	:	43.445.364,07
------------------------	---	---------------

- Toplam Harcama	:	39.057.775,78
------------------	---	---------------

EK-2

T.B.M.M.

B : 54

24 . 3 . 2003

O : 1

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - Değerli milletvekili arkadaşlarım, milletvekili arkadaşlarımızca bana tevcih edilen sorulara kısaca cevap vermeye çalıştım. Bunların dışında atladığım varsa, daha sonra gözden geçiririm; bu arkadaşlarımıza da yazılı cevap veririz.

Ben, ilginiz sebebiyle hepinize teşekkür ediyorum. Önerilerinizden, tekliflerinizden yararlanacağımızı belirtmek istiyor; saygılar sunuyorum. (AK Parti sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum Sayın Şahin.

Sayın milletvekilleri, bilindiği gibi, çalışma süremiz saat 13.00'te tamamlanmıştır.

Ancak, ikinci turun tamamlanması açısından, çalışma süresinin uzatılmasını Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, sırasıyla, ikinci turda yer alan bütçelerin bölümlerine geçilmesi hususunu ve bölümlerini ayrı ayrı okutup, oylarınıza sunacağım:

Başbakanlık 2003 mali yılı bütçesinin bölümlerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum:

A) BAŞBAKANLIK

1.- Başbakanlık 2003 Mali Yılı Bütçesi

A - C E T V E L İ

Program

Kodu

A ç ı k l a m a

L i r a

101	Genel Yönetim ve Destek Hizmetleri	311 722 000 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Bakanlıklararası İşbirliğini Sağlamak ve Hükümetin Genel Siyasetini İzlemek	36 429 000 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
112	Millî Güvenlik Hizmetlerinin Yürütülmesi	23 812 000 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
113	Devlet Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve Geliştirilmesi	6 072 000 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
114	Enformasyon Kamuoyu Oluşturma ve Halkla İlişkiler Hizmetleri	31 427 000 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
117	Avrupa Birliği Hizmetleri	2 368 000 000 000

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, bu bölüm üzerinde bir önerge vardır, önergeyi okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Cetvelde gösterilen değişikliğin aşağıdaki gerekçeyle kabulünü arz ve teklif ederiz.

Ali Topuz

Eyüp Fatsa

Mehmet Soydan

İstanbul

Ordu

Hatay

Polat Türkmen

Enis Tütüncü

Zonguldak

Tekirdağ

T.B.M.M.

B : 54

24 . 3 . 2003

O : 1

KURUM : BAŞBAKANLIK-DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

EKLENEN:

Dışışleri Bakanlığı

Daire : 12

Kurum : 00

Program : 117

Açıklama : Avrupa Birliği Hizmetleri

Bütçe Ödeneği : 2 368 000 000 000

DÜŞÜNÜLEN :

Daire : 07

Kurum : 00

Program :117

Açıklama : Avrupa Birliği Hizmetleri

Bütçe Ödeneği : 2 368 000 000 000

TOPLAM 2 368 000 000 000

BAŞKAN - Gerekçeyi okutuyorum :

Gerekçe: 21.03.2003 tarih ve 25055 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 3046 Sayılı Kanunun 3313 Sayılı Kanunla değişik 10 uncu maddesi gereğince Başbakanlığa Bağlı Avrupa Birliği Genel Sekreterliğinin Dışışleri Bakanlığına bağlanması kararı uyarınca, Başbakanlık 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu tasarisında yer alan Avrupa Birliği hizmetleri programında yer alan tertip ve harcama kalemleri değişmeksizin Dışışleri Bakanlığı bütçesine aktarılması gerekmektedir.

BAŞKAN - Komisyon katılıyor mu?

**PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ MEHMET ALTAN KARAPAŞAOĞ-
LU (Bursa) -** Efendim, uygundur mütalaamızı belirtiyor, takdire bırakıyoruz.

BAŞKAN - Hükümet katılıyor mu ?

DEVLET BAKAN VE BAŞBAKAN YARDIMCISI MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) - Katlıyoruz efendim.

**BAŞKAN - Komisyonun ve Hükümetin katıldığı önergeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul eden-
ler...Kabul etmeyenler...Kabul edilmiştir.**

Kabul edilen önerge doğrultusunda, Başbakanlık bütçesinin 117 programında yer alan toplam 2 368 000 000 000 liralık ödenek bu bütçeden çıkarılmıştır. Bu ödenek, Dışışleri Bakanlığı bütçesinde yeni açılacak 117 programa, harcama kalemleri değişmeksizin eklenmiştir.

Bilgilerinize sunulur.

ENİS TÜTÜNCÜ (Tekirdağ) - Sayın Başkan, son söz milletvekilinin...

BAŞKAN - Diğer bölümü okutuyorum :

900 Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler 261 660 000 000 000

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

999 Dış Proje Kredileri 23 900 000 000 000

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Toplamı, kabul edilen önerge nedeniyle değişik şekliyle okutuyorum:

T O P L A M 695 022 000 000 000

T.B.M.M.

B : 54

24 . 3 . 2003

O : 1

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Başbakanlık 2003 mali yılı bütçesinin bölümleri kabul edilmiştir.

Başbakanlık 2001 mali yılı kesinhesabının bölümlerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum:
Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2.- *Başbakanlık 2001 Mali Yılı Kesinhesabı*

BAŞKAN- (A) cetvelinin genel toplamını okutuyorum:

Başbakanlık 2001 Mali Yılı Kesinhesabı

A - C E T V E L İ

L i r a

- Genel Ödenek Toplamı	: 572 383 983 605 000
- Toplam Harcama	: 532 168 453 180 000
- İptal Edilen Ödenek	: 40 716 049 225 000
- Ödenek Dışı Harcama	: 500 518 800 000
- 1050 S.K.83 üncü Mad. ve	

Dış Proje Kredilerinden Ertesi

Yıla Devreden : 1 373 858 070 000

BAŞKAN- (A) cetvelini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Başbakanlık 2001 mali yılı kesinhesabının bölümleri kabul edilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı 2003 mali yılı bütçesinin bölümlerine geçilmesini oylarınıza
sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum:

B) *DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI*1.- *Diyanet İşleri Başkanlığı 2003 Mali Yılı Bütçesi*

A - C E T V E L İ

Program

Kodu

A ç ı k l a m a

L i r a

101	Genel Yönetim ve Destek Hizmetleri	117 898 500 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Toplunun Dinî Konularda Aydınlatılması ve	
	İbadet Yerlerinin Yönetimi	652 030 250 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler	1 338 250 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
	T O P L A M	771 267 000 000 000
	BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Diyanet İşleri Başkanlığı 2003 mali yılı bütçesinin bölümleri kabul edilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı 2001 mali yılı kesinhesabının bölümlerine geçilmesini oylarınıza
sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

EK-3

T.B.M.M.

B : 56

26 . 3 . 2003

O : 2

vardır; ama, bu 2-B arazileri üzerinde Anayasanın ilgili maddesinin tarif etmiş olduğu orman köylüsü yoktur. Orman köylüsünün olmadığı bu arazilerin orman köylüsüne satılmasından veyahahut da tahsisinden bahsedilmesi, günümüz şartlarında ortadan kalkmıştır. Böylece, Anayasanın ilgili maddelerini ülke şartlarına uydurmuş olacağız.

Samsun Milletvekili Sayın Ahmet Yeni'nin 2-B'lerle alakalı benzer sorusuna da zannediyorum bu şekilde cevap vermiş oluyorum.

ORÜS'ten özelleştirme münasebetiyle çıkarılmış olan ve o günkü kıdem tazminatları, özlük hakları ödenmiş olan değerli işçi arkadaşlarımızın, değerli çalışanlarımızın bir kısmının geri döndüğü, bir kısmının da talep etmesine karşın bugüne kadar dönemediği yönünde soruları oldu. Bunun cevabını kendilerine yazılı olarak vereceğiz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Sayın milletvekilleri, şimdi, sırasıyla, 8 inci turda yer alan bütçelerin bölümlerine geçilmesi hususunu ve bölümlerini ayrı ayrı okutup, oylarınıza sunacağım.

Dışişleri Bakanlığı 2003 mali yılı bütçesinin bölümlerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Değerli milletvekilleri, bu okuma işlemi bir hayli zaman alacak; eğer uygun görürseniz Kâtip Üyenin oturarak okumasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum:

A) DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI

1.- Dışişleri Bakanlığı 2003 Mali Yılı Bütçesi

A - C E T V E L İ

Program

Kodu	A ç ı k l a m a	L i r a
101	Genel Yönetim ve Destek Hizmetleri BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	66 464 000 000 000
111	Dış Politikanın Yürütülmesi BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	71 537 000 000 000
112	Dış Temsil Görevlerinin Yürütülmesi BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	334 686 000 000 000
900	Hizmet Programlarına Dağıtılamayan Transferler BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	58 885 000 000 000
T O P L A M		531 572 000 000 000

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, toplamı okutmadan önce bir hususu bilgilerinize sunmak istiyorum: Genel Kurulun 24.3.2003 tarihli 54 üncü Birleşiminde, Başbakanlık bütçesinin 117 programındaki Avrupa Birliği hizmetleri için ayrılan 2 trilyon 368 milyar liralık ödeneğin düşülmesi kabul edilmiş ve aynı birleşimde, bu ödeneğin, Dışişleri Bakanlığı bütçesine eklenmesi kararlaştırılmıştı. Bu nedenle toplamı, değişen miktarıyla okutuyorum:

TOPLAM:

533 940 000 000 000

BAŞKAN- Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı 2003 mali yılı bütçesinin bölümleri kabul edilmiştir.

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Genel Kurul Bütçe Görüşmesi İşlemleri)

Görüşmeler sırasında gündem dışı konuşma olmuş mu?	Görüşmeler sırasında gündem dışı konuşma olmuş mu?	Bölgelerdeki Değişiklik Önerileri Tek/Cok Fonksiyon mu İçeriyor?	Değişiklik Önerisinin Gerektirdiği Var mı, Okunmuş mu?	Maddelerde Değişiklik Önerisi Var mı? Gerektirdiği Okunmuş mu?	TBMM Bütçesinde TBMM Başkanı/Bşk. Konuşmuş mu?	Kesin Hesap Bölümlerinde Önerge Var mı?
Danışma Kurulu, 11.12.1992, B.39 Grup önerisi, 17.12.1992, B.45	Olmamış	Tek fonksiyon: 20.12.1992, B.47	Var. Gerektirdiği okunmuş: 20.12.1992, B.47	Var. Gerektirdiği okunmuş: 24.12.1992, B.51	TBMM Başkanvekili Yasin Hatipoğlu, 11.12.1992, B.39, S.40-42	Yok
Grup önerisi, 17.12.1993, B.47 Danışma Kurulu, 24.12.1993, B.54	Olmamış	İki örnek de mevcut: Tek: 21.12.1993, B.51, S.104 Çok: 22.12.1993, B.52, S.299	Var. Gerektirdiği okunmuş: 21.12.1993, B.51, S.104, 22.12.1993, B.52, S.299	Var. Gerektirdiği okunmuş: 23.12.1993, B.53, S.428	TBMM Başkanvekili Vefa Tanır, 09.12.1993, B.39, S.38-42	Yok
Grup önerisi, 16.12.1994, B.54 Danışma Kurulu, 21.12.1994, B.59 Grup önerisi, 21.12.1994, B.59 Danışma Kurulu, 22.12.1994, B.60	12.12.1994 tarihli 50'nci Birleşimde gündem dışı söz talep edilmiş ancak Başkan tarafından verilmemiş.	İki örnek de mevcut: Tek: 16.12.1994, B.54, 670 Çok: 16.12.1994, B.54, S.737	Var. Gerektirdiği okunmuş: 16.12.1994, B.54, S.670, 16.12.1994, B.54, S.737	Var. Gerektirdiği okunmuş: 22.12.1994, B.60, S.668	TBMM Başkanvekili Vefa Tanır, 13.12.1994, B.51, S.30-36	Yok
Danışma Kurulu, 18.4.1996, B.39 Siyasi parti grubu önerisi olmamış	Olmamış	İki örnek de mevcut: 21.4.1996, B.42 S.363-364	Var. Gerektirdiği okunmuş: 21.4.1996, B.42 S.364	Değişiklik önerisi var ama gerektirdiği okunmamış 21.4.1996, B.42 s. 368-369	TBMM Başkanvekili Hasan Korkmazcan, 18.4.1996, B.39, S. 609-612	Yok
Olmamış	Olmamış	Çok fonksiyon, 16.12.1996 B.35 Çok fonksiyon, 17.12.1996 B.36	Var. Gerektirdiği okunmuş: 10.12.1996, B.29 16.12.1996, B.35 17.12.1996, B.36	Var. Gerektirdiği okunmuş: 17.12.1996, B.36	TBMM Başkanvekili Kaner Genç, 10.12.1996, B.29	Yok
Evet (18.12.1997 30. Birleşim) 24.12.1997 36. Birleşim	Olmamış	Tek (24.12.1997 B.36)	Evet (24.12.1997 B.36)	Önerge var gerektirdiği okunmuş (24.12.1997 B.36)	Sunuş konuşması yapılmamış/ Sorulara Cevap Verilmiş	Yok
Danışma Kurulu (28.6.1999) (B.25)	Olmamış	Tek (25.6.1999) (B.22)	Var. Gerektirdiği okunmuş (25.6.1999) (B.22)	Var. Gerektirdiği okunmuş (28.6.1999) (B.25)	Sunuş konuşması yapılmamış/ Sorulara Cevap Verilmiş	Yok
Danışma Kurulu 24.12.1999 B.42 sayfa 621 Danışma Kurulu 26.12.1999 B.44 sayfa 234	Olmamış	Tek 24.12.1999 B.42 sayfa 674 Tek 27.12.1999 B.45 sayfa 458	Var. Gerektirdiği okunmuş 24.12.1999 B.42 sayfa 674 Var. Gerektirdiği okunmuş 27.12.1999 B.45 sayfa 458	MADDELER üzerinde kabul edilen ve edilmeyen pek çok önerge vardır. (B.42) sayfa 458, 498, 535, 585, 591, 598, 604, 608, 610, 612, 613, 615, 625	Sunuş konuşması yapılmamış/ Sorulara Cevap Verilmiş	Yok
Gensoni öngörüşmeleri yapılmış. 12.12.2000 B.29	Olmamış	Tek fonksiyon (bölüm) 17.12.2000 B. 34 sayfa: 271-272	Gerektirdiği okunmuş	2. maddede var. Gerektirdiği okunmuş. 19.12.2000 B. 36 sayfa: 621	Sunuş konuşması yapılmamış/ Sorulara Cevap Verilmiş	Yok
03.12.2001 B.25-06.12.2001 B.32-07.12.2001 B.33-12.12.2001 B.38	Olmamış	Çok fonksiyon 10.12.2001-36. Birleşim	Gerektirdiği okunmuş	07.12.2001 B.33 (Gerektirdiği Okunmamış) 11.12.2001 B.37 (Gerektirdiği Okunmamış)	Sunuş konuşması yapılmamış/ Sorulara Cevap Verilmiş	Yok

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Genel Kurul Bütçe Görüşmesi İşlemleri)

Yıl	Bütçe Görüşmelerinin Programı Danışma Kur. / Siyasi Parti Grb. Önerisi ile mi Belirlenmiş?	Görüşmeler sırasında Danışma Kur./Siyasi Parti Grb. Önerisi olmuş mu?	Görüşmeler Sırasında Gündemdisi Konuşma Olmuş mu?	Bölümlerdeki Değişiklik Önergeleri Tek/ Çok Fonksiyonlu mu Çerçiyor?	Değişiklik Önergelerinin Gerekçesi Var mı, Okunmuş mu?	Maddelerde Değişiklik Önergeleri Var mı? Gerekçesi Okunmuş mu?	TBMM Bütçesinde TBMM Başkanı/ Bşk'v Konuşmuş mu?	Kesin Hesap Bölümlerinde Önerge Var mı?
2002	Danışma Kurulu (18.3.2003) 49. Birleşim	Danışma Kurulu Önerisi (25.03.2003-55. Birleşim) Grup Önerisi (29.03.2003 - 58. Birleşim)	HAYIR	Tek Fonksiyon	Var Okunmuş 24.03.2003 - 54. Birleşim 26.03.2003 - 56. Birleşim	Maddeler üzerinde 18 adet önerge verilmiştir. 27 Mart 2003 Perşembe tarihli 57. Birleşim sayfa: 45, 65, 75, 90, 94, 103, 113, 114, 115, 116, 117. Ayrıca 29 Mart 2003 Cumartesi tarihli Birleşim sayfa: 44 ve 49.	TBMM adına Meclis Başkanvekili İsmail ALPTEKİN konuşmuşlardır.	HAYIR
2003	Danışma Kurulu (10 Aralık 2003 26. B)	Grup Önerisi (19/12/2003 31.B) Grup Önerisi (20/12/2003 32. B) Danışma Kurulu (24/12/2003 36. B)	HAYIR	Çok Fonksiyon	Var. (2 Adet- Gerekçeleri Okunmuş) (21/12/2003 33. B) 23/12/2003 35. B)	Var. (9 Adet- Gerekçeleri Okunmuş. (23/12/2003 35. B)	TBMM Bşk Vekili Soru-Cevap-Kısımlarında cevap vermiştir. (18/12/2003 30. B)	HAYIR
2004	Danışma Kurulu (13 Aralık 2004 31. B)	Danışma Kurulu (23/12/2004- 25/12/2004-28/12/2004)	HAYIR	Çok Fonksiyon	Var. (Gerekçeleri Okunmuş) (2 önerge 21.12.2004 36.B)	Var.Gerekçeleri Okunmuş (27.12.2004 42.Birleşim 21 Adet)	Evet.Sorulara cevap vermiş (20Aralık2004) 35.B	HAYIR
2005	Danışma Kurulu (06.12.2005)	Grup Önerisi (22.12.2005) Danışma Kurulu (26.12.2005)	HAYIR	BÖLÜMLER ÜZERİNDE ÖNERGE YOK	Var. Okunmuş	Var. Okunmuş	Sorulara Cevap Vermiş. 15.12.2005	HAYIR
2006	Danışma Kurulu (5 Aralık 2006)	Danışma Kurulu (24 Aralık 2006)	HAYIR	Çok Fonksiyon	Var. Okunmuş	Var. Okunmuş	Sorulara Cevap Vermiş (16 Aralık 2006)	HAYIR
2007	DANIŞMA KURULU ÖNERİSİ VAR (27.11.2007 25. Birleşim Syf: 28-29)	VAR (09.12.2007 34. Birleşim Syf:9)	HAYIR	BÖLÜMLER ÜZERİNDE ÖNERGE YOK	HAYIR	VAR/EVET (12.12.2007 37. Birleşim Syf:70-71), (13.12.2007 38. Birleşim Syf: 97-98)	Evet.Sorulara cevap vermiş. 5.12.2007 30. Birleşim Sayfa 60-61	HAYIR
2008	Danışma Kurulu Önerisi (26.11.2008 - 22. Birleşim)	Danışma Kurulu Önerisi var (19.12.2008 - 31. Birleşim - Syf: 645) - (22.12.2008 - 34. Birleşim - Syf 139) - (24.12.2008 - 36. Birleşim - Syf:669) - (26.12.2008 - 38. birleşim - Syf: 91)	HAYIR	Çok Fonksiyon	Var (20.12.2008 - 32. Birleşim - Syf:909) - Gerekçesi okunmuş	Var - Okunmuş (25.12.2013 - 37. Birleşim - 10. madde -Syf:822) - (25.12.2013 - 37. Birleşim - 12. madde -Syf:849) - (25.12.2013 - 37. Birleşim - 13. madde -Syf:869) - (26.12.2013 - 38. Birleşim - 22. madde -Syf:38) - (26.12.2013 - 38. Birleşim - 28. madde -Syf:108) - (26.12.2013 - 38. Birleşim - 29. madde -Syf:117)	Yalnızca cevap vermiş (17.12.2008 - 29. Birleşim - Syf:73)	HAYIR

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Genel Kurul Bütçe Görüşmesi İşlemleri)

Yıl	Bütçe Görüşmelerinin Programı Danışma Kur./Siyasi Parti Grb. Önerisi ile mi Belirlenmiş?	Görüşmeler sırasında Kur./Siyasi Parti Grb. Önerisi olmuş mu?	Görüşmeler Sırasında Gündem dışı konuşma mı?	Bölümlerle ilgili Değişiklik Önerileri Tek/Çok Fonksiyonlu mu İçeriyor?	Değişiklik Önerisinin Gerekçesi Var mı, Okunmuş mu?	Maddelerde Değişiklik Önergesi Var mı? Gerekçesi Okunmuş mu?	TBMM Bütçesinde TBMM Başkanı/Bşk. Konuşmuş mu?	Kesin Hesap Bölümünde Önerge Var mı?
2009	Danışma Kurulu (3.12.2009 26. Birleşim)	VAR (2 adet DK) (21.12.2009 26. Birleşim) (24.12.2009 41. Birleşim)	HAYIR	HAYIR	HAYIR	VAR (9 Adet-Gerekçeleri okunulmuş ancak görüşme yapılmamış. (24.12.2009 41. Birleşim 3 adet) (23.12.2009 40. Birleşim 4 adet) (22.12.2009 39. Birleşim 2 adet)	Bşk. Soru cevap kısmında cevap vermiştir. (15.12.2009-32. Birleşim)	HAYIR
2010	Danışma Kurulu tarafından alınan karar gereğince görüşme programı belirlenmiştir. (7.12.2010 tarihli 27. Birleşim)	HAYIR	HAYIR	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Maddeler üzerinde 3 adet önerge verilmiş, hepsinin gerekçesi okunmuş; üzerinde ayrıca görüşme yapılmamış. 23. Dönem 5. Yasama Yılı: 23 Aralık 2010 Perşembe tarihli 40. Birleşimin 18 ve 130. sayfalarında Tasarımın 11 ve 21. maddeleri üzerinde iki önerge//24 Aralık 2010 Cuma 41. Birleşimin 82. Sayfasında Tasarımın 30. maddesi üzerinde bir önerge.	TBMM adına Meclis Başkanvekili Kayseri Milletvekili Sadık YAKUT konuşmuşlardır.	HAYIR
2011	Danışma Kurulu Kararı (6.12.2011 - 29. birleşim)	Danışma Kurulu Önerisi (9.12.2011 (32. Birleşim) 16.12.2011 (39. Birleşim) 18.12.2011 (41. Birleşim) Grup Önerisi 9.12.2011 (32. Birleşim)	HAYIR	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	VAR- 9.12.2011 (32. Birleşim) - 5 Önerge 15.12.2011 (38. Birleşim) - 3 Önerge 18.12.2011 (41. Birleşim) - 4 Önerge 19.12.2011 (42. Birleşim) - 1 Önerge (Okunmuş)	Sorulara Cevap Verilmiş, 9.12.2011 - 32. Birleşim)	HAYIR
2012	Danışma Kurulu Kararı (5.12.2012 - 34. birleşim)	Danışma Kurulu Önerisi 20.12.12 (46. Birleşim)	HAYIR	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	VAR- 17.12.12 (43. Birleşim) - 8 Önerge 18.12.12 (44. Birleşim) - 5 Önerge (Okunmuş)	Sorulara Cevap Verilmiş. (11.12.2012 - 37. Birleşim)	HAYIR

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Genel Kurul Bütçe Görüşmesi İşlemleri)

Yıl	Bütçe Görüşmelerinin Programı Danışma Kur. / Siyasi Parti Grb. Önerisi ile mi Belirlenmiş?	Görüşmeler sırasında Danışma Kur./Siyasi Parti Grb. Önerisi olmuş mu?	Görüşmeler sırasında Gündemleşir Konuşma Olmuş mu?	Bölümlerdeki Değişiklik Önergeleri Tek/ Çok Fonksiyon mu İçeriyor?	Değişiklik Önergesinin Gerekçesi Var mı, Okunmuş mu?	Maddelerde Değişiklik Önergesi Var mı? Gerekçesi Okunmuş mu?	TBMM Bütçesinde TBMM Başkanı/ Bşk. Konuşmuş mu?	Kesin Hesap Bölümünde Önerge Var mı?
2013	AK Parti Grubu Önerisi (04.12.2013- 25. Birleşim) Danışma Kurulu Kararı (11.12.2013 -28. Birleşim)	Grup Önerisi (11.12.2013- 28. Birleşim) Danışma Kurulu Önerisi 11.12.13 (28. Birleşim)	HAYIR	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	VAR- 17.12.13 (34. Birleşim) - 5 Önerge 18.12.13 (35. Birleşim) - 11 Önerge (Okunmuş)	Konuşmamış	HAYIR
2014	Danışma Kurulu Kararı (3.12.2014- 22. Birleşim)	HAYIR	HAYIR	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	YOK	Başkanvekili Kayseri Milletvekili Sadık YAKUT sorulara cevap vermiştir. (11.12.2014-B.26)	HAYIR
2015	Geçici Bütçe, AK Parti Grup Önerisi (15.12.2015- 14. Birleşim) İçtüzük 81'e göre söz talepleri ve süreler kullanılmamıştır.	Bütçe görüşmelerine dair bir Danışma Kurulu veya grup önerisi yoktur.	EVET	Tasarı, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin tabi olduğu usule görüşülmüştür. Yani, turlar halinde görüşme ve bölümler yok.	Tasarı, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin tabi olduğu usule görüşülmüştür. Yani, turlar halinde görüşme ve bölümler yok.	VAR- 16.12.2015 (15. Birleşim)- 3 önerge okunmuş. Gerekçeler yok. Önergeler üzerinde söz verilmiş. 17.12.2015 (16. Birleşim)-9 önerge okunmuş. Gerekçeler yok, önergeler üzerinde söz verilmiş. TOPLAM 12 Önerge	Konuşmamış	Kesin Hesap Kanun Tasarısı yoktur.

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Genel Kurul Bütçe Görüşmesi İşlemleri)

Yıl	Bütçe Görüşmelerinin Programı Danışma Kur. / Siyasi Parti Grb. Önerisi ile mi Belirlenmiş?	Görüşmeler sırasında Danışma Kur./Siyasi Parti Grb. Önerisi olmuş mu?	Görüşmeler sırasında Olmuş mu?	Bölümlerdeki Değişiklik Önergeleri Tek/ Çok Fonksiyon mu İçeriyor?	Değişiklik Önergelerinin Gerekçesi Var mı, Okunmuş mu?	Maddelerde Değişiklik Önergesi Var mı? Gerekçesi Okunmuş mu?	TBMM Bütçesinde TBMM Başkanı/ Bşk. Konuşmuş mu?	Kesin Hesap Bölümlerinde Önerge Var mı?
2016	Danışma Kurulu Kararı (18.2.2016-41. Birleşim)	HAYIR	HAYIR	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	Bölümler üzerindeki görüşmelerde önerge verilmemiştir.	VAR- 1 adet önerge verilip geri çekilmiş, 3 önerge verilmiş ve bunlardan biri kabul edilmiş. Önergeler ve gerekçeleri Anayasa'nın 162 ncı maddesi gereğince okunmuş, ayrıca bir görüşme yapılmamış. (6.3.2016- 54. Birleşim) +6 Önerge (7.3.2016- 55. Birleşim) TOPLAM 9 Önerge	TBMM Başkanı İsmail KAHRAMAN, Başkanlığın Meclis Bütçesinin görüşmeler sırasında bilgi vereceğine dair konuşma yapmıştır. (26.2.2016- B. 45)	HAYIR
2016	Danışma Kurulu Kararı (1.12.2016- 30. Birleşim)	HAYIR	HAYIR	Cumhurbaşkanlığı Merkezî Yönetim Bütçesinin bölümü üzerinde 1 adet önerge var (E Ceveli) (6.12.2016 B.32)	Gerekçesi var. Önergelerin gerekçesi okunmuş.	VAR- 6 adet önerge verilmiştir. (14.12.2016- 40. Birleşim) 3 adet önerge verilmiştir. (15.12.2017-41. Birleşim) TOPLAM 9 Önerge	TBMM Başkanvekili Ahmet AYDIN bazı ifadeler ilişkin açıklamaya yapmıştır. (6.12.2016- Birleşim 32)	HAYIR

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Bütçe Görüşmelerinde Önerge Sayıları)

Yıl Bütçesi	Tutanak Bilgisi (Tarih - Birleşim)	Siyasi Parti Grupları (İlgili Dönemde TBMM'de Bulunan)	İlgili Birleşimlerdeki Önerge Sayıları	Bütçe Görüşmelerinde Turlardaki Toplam Önerge Sayısı
1993	20.12.1992 B:47 23.12.1992 B:50	DYP, ANAP, SHP, RP, CHP	1 1	2
1994	09.12.1993 B:39 10.12.1993 B:40 11.12.1993 B:41 17.12.1993 B:47 21.12.1993 B:51 22.12.1993 B:52	DYP, ANAP, SHP, RP, CHP	6 1 2 1 1 3	14
1995	16.12.1994 B:54 17.12.1994 B:55 18.12.1994 B:56 21.12.1994 B:59	DYP, ANAP, SHP, RP	3 1 2 1	7
1996	21.04.1996 B:42	RP, ANAP, DYP, DSP, CHP	2	2
1997	10.12.1996 B:29 16.12.1996 B:35 17.12.1996 B:36	RP, ANAP, DYP, DSP, CHP	3 2 1	6
1998	18.12.1997 B:30	ANAP, DSP, DYP, DP, DTP, CHP, RP	23	23
1999	25.6.1999 B:22	ANAP, DSP, DYP, FP, MHP	1	1
2000	27.12.1999 B:45	ANAP, DSP, DYP, FP, MHP	1	1
2001	12.12.2000 B:34 19.12.2000 B:36	ANAP, DSP, DYP, FP, MHP	2	2
2002	03.12.2001 B:29	AK Parti, ANAP, DSP, DYP, MHP, SP	0	0
2003	24.3.2003 B:54 26.3.2003 B:56	AK Parti, CHP	1 2 (Maddeler üzerinde 18)	3 (Ayrıca Maddelerde 18)

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Bütçe Görüşmelerinde Önerge Sayıları)

Yıl Bütçesi	Tutanak Bilgisi (Tarih - Birleşim)	Siyasi Parti Grupları (İlgili Dönemde TBMM'de Bulunan)	İlgili Birleşimlerdeki Önerge Sayıları	Bütçe Görüşmelerinde Turlardaki Toplam Önerge Sayısı
2004	21.12.2003 B:33 23.12.2003 B:35	AK Parti, CHP	1 15 (Maliye Bakanlığı bütçesi ve Tasarının 5, 27, 32, 45, 49 uncu maddeleri ile Katma Bütçeli İdareler Bütçe Tasarının 4 üncü maddesi üzerinde toplam 15 önerge verilmiştir.)	16
2005	21.12.2004 B:36 27.12.2004 B:42	AK Parti, CHP	2 (Maddeler üzerinde 26)	2 (Ayrıca Maddelerde 26)
2006	25.12.2005 B:42 26.12.2005 B:43	3	(Maddeler üzerinde 16) (Maddeler üzerinde 17)	(Sadece Maddelerde 33)
2007	23.12.2006 24.12.2006	3	4 (Maddeler üzerinde 12)	4 (Ayrıca Maddelerde 12)
2008	12.12.2007 B:37 13.13.2007 B:38	4	1 1	2
2009	20.12.2008 B:32 25.12.2008 B:37 26.12.2008 B:38	4	1 (Maddeler üzerinde 3) (Maddeler üzerinde 5)	1 (Ayrıca Maddelerde 8)
2010	22.12.2009 B:39 23.12.2009 B:40	3	(Maddeler üzerinde 2) (Maddeler üzerinde 4)	(Sadece Maddelerde 6)
2011	23.12.2010 B:40 24.12.2010 B:41	4	(Maddeler üzerinde 2) (Maddeler üzerinde 1)	(Sadece Maddelerde 3)

EK-4: UYGULAMA VERİLERİNE İLİŞKİN ÇİZELGELER (Bütçe Görüşmelerinde Önerge Sayıları)

Yıl Bütçesi	Tutanak Bilgisi (Tarih - Birleşim)	Siyasi Parti Grupları (İlgili Dönemde TBMM'de Bulunan)	İlgili Birleşimlerdeki Önerge Sayıları	Bütçe Görüşmelerinde Turlardaki Toplam Önerge Sayısı
2012	15.12.2011 B:38 18.12.2011 B:41 19.12.2011 B:42	4	(Maddeler üzerinde 3) (Maddeler üzerinde 4) (Maddeler üzerinde 1)	(Sadece Maddelerde 8)
2013	17.12.2012 B:43 18.12.2012 B:44	4	(Maddeler üzerinde 8) (Maddeler üzerinde 5) (Maddeler üzerinde 5)	(Sadece Maddelerde 13)
2014	17.12.2013 B:34 18.12.2013 B:35	4	(Maddeler üzerinde 11)	(Sadece Maddelerde 16)
2015	Yok	4	Önerge yok	Yok
2016 (Geçici Bütçe)	16.12.2015 B: 15 17.12.2015 B: 16	4	(Madde üzerinde 3) (Madde üzerinde 9)	(Sadece Maddelerde 12)
2016	6.3.2016 B:54 7.3.2016 B: 55	4	(Madde üzerinde 3) (Madde üzerinde 6)	(Sadece Maddelerde 9)
2017	6.12.2016 B:32 14.12.2016 B:40 15.12.2016 B: 41	4	(Bölüm üzerinde 1) (Madde üzerinde 6) (Madde üzerinde 3)	(Cumhurbaşkanlığı Bütçesinin Bölümleri üzerinde 1) (Maddeler üzerinde 9)

MİLLETVEKİLİNİN KOMİSYON ÜYELİĞİNİN MENSUBU OLDUĞU SİYASİ PARTİ GRUBU TARAFINDAN RE'SEN SONLANDIRILIP SONLANDIRILMAYACAĞI*

I. İlgili Mevzuat

1927 tarihli TBMM Dâhili Nizamnamesinin siyasi parti gruplarının komisyonlarda temsilini düzenleyen maddesi şu şekildedir:

MADDE 23-

(...)

Encümenlere namzet gösterme işi, partilerin Meclis gruplarınca yapılır. Hazırlanan namzet cetvelleri her grubun İdare Heyeti Reisliğince Meclis Riyasetine sunulur.

Müstakil mebuslar kendi namzetliklerini koyabilirler. Namzetleri gösteren cetveller, Meclis Riyasetince birleştirilerek tabettirilip azaya dağıtılır ve ilan tahtasına asılır.

Umumi heyette encümen intihapları, bu cetvellerin dağıtılmasından ancak dört gün sonra başlar.

1973 tarihli İçtüzükte maddenin ilk hali aşağıdaki şekildedir:

Komisyon üyeliklerinin siyasi parti grupları arasında bölüşülmesi ve seçim

MADDE 15- Başkanlık 9 uncu maddenin ilk fıkrasında belirtilen oranlara göre, her bir komisyonda her siyasi parti grubuna düşen üye sayısını tespit eder.

Bir siyasi parti grubu, her hangi bir komisyonda kendisine düşen üyelikten vazgeçebilir.

Başkanlıkça her komisyon için tespit edilen üye sayılarına uygun olarak siyasi parti grupları, adaylarını belli edilecek bir süre içerisinde Başkanlığa bildirirler. Bütün komisyonlar için, - gerekli görülümüşse -14 üncü maddenin 3 üncü fıkrası uyarınca yapılan üye sayısındaki değişiklik tekliflerinin ve her bir komisyon için siyasi parti gruplarınca bildirilen adayların isimlerini gösterir listelerin Genel Kurulca, genel hükümlere göre görüşme yapıldıktan sonra işaret oyu ile bir arada onaylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur.

Plân Komisyonu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Karma Komisyonu hakkındaki özel hükümler saklıdır.

* Kübra AYDINLI (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı) Katkılarından ötürü Doç Dr. Fahri Bakırcı ve Dr. Günal Seyit'e teşekkür ederim.

Maddenin gerekçesinde, Anayasanın siyasî parti gruplarını komisyonlarda kuvvetleri oranında temsilci bulundurmaya mecbur ettiğini, bu doğrultuda İç-tüzüğün grupların komisyonların faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak tarzda düzenlenmesini emrettiği belirtilmiştir. Siyasî parti gruplarının kendi siyasî yararlarını, yasama meclisi ve organı içinde çeşitli taktiklere ve bu arada, uzlaşmalara başvurarak yürüttüğü, siyasî parti gruplarının serbest olması gerektiği ve siyasî parti gruplarına tanınan bu hakkın bir bağlı yetki değil, bir *takdir yetkisi* olduğu belirtilmiştir. Bu hakkın bir takdir yetkisi olarak görülmesinin, siyasî parti gruplarına yasama meclisi içinde kuvvetlerinden doğan bütün imkânları *azami ölçüde ve serbestçe kullanmak* imkânı verdiği ve Anayasa koyucunun gayesinin, muhalefet gruplarının hakkaniyet ölçüleri içinde temsil edilmesini engelleyici yollara iktidarın sapmasını önlemekten ibaret olduğunun altı çizilmiştir. Siyasî parti gruplarına bu konuda bir takdir yetkisi tanımanın, gruplara daha geniş taktik imkânlar da verdiği ve her parlâmentoda meşru sayılan bu gibi taktik imkânlarla başvurulmasını, Anayasada bu konuda bir bağlı yetkinin söz konusu olduğunu ileri sürmek suretiyle ortadan kaldırılmanın Anayasanın ruhuyla bağdaşamayacağı ifade edilmiştir.¹

Anayasa Komisyonundaki görüşmelerde maddede ifade düzeltilmesi yapılmış ve madde 21 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Yürürlükteki madde:

Parti gruplarının komisyonlarda temsili

MADDE 21– Başkan, 11 inci maddenin ilk fıkrasında belirtilen oranlara göre, komisyonlarda da siyasî parti gruplarına düşen üye sayısını tespit eder.

Bir siyasî parti grubu, herhangi bir komisyonda kendisine düşen üyelikten vazgeçebilir.

Siyasî parti grupları, adaylarını belli edilecek bir süre içerisinde Başkanlığa bildirirler. Bütün komisyonlar için, siyasî parti gruplarınca bildirilen adayların isimlerini gösterir listelerin Genel Kurulca, işaret oyu ile onaylanması suretiyle seçim tamamlanmış olur.

Plan ve Bütçe Komisyonu ve Dilekçe Komisyonu üyeliğine seçilen milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı ve Bakanlar Kurulu üyeleri, Meclis komisyonlarında görev alamazlar.

1927 tarihli TBMM Dâhili Nizamnamesinin milletvekili devamsızlığını düzenleyen ilgili maddesi ise şu şekildedir:

1 Millet Meclisi İçtüzük Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu

Erişim: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c029/mm_03029013ss0763.pdf Erişim tarihi: 14.6.2017

MADDE 45- Mazeretsiz veya haber vermeden mütevali dört inikatta hazır bulunmayan encümen azası encümençe istifa etmiş addolunabilirler.

Bu takdirde yenileri intihabedilmek üzere keyfiyet Meclis Riyasetine bildirilir.

1973 İttüzüğünde ise komisyonlara devam konusunu düzenleyen maddenin ilk hali şu şekildedir:

Komisyonlara devam.

MADDE 36- Komisyon üyeleri, komisyon toplantılarına devama mecburdurlar. Komisyon devam cetvelleri, Millet Meclisi Başkanlığına ve siyasi parti grubu başkanlıklarına sunulur.

İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste üç birleşime veya bir yıl içindeki birleşimlerin üçte birine katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasi parti grubunca komisyondan geri çekilebilir. Bu üye bir siyasi parti grubuna mensup değilse, üyeliğin düşmesine, komisyon üye tamsayısının salt çoğunluğuyla karar verilebilir. Boşalan yer için yeni seçim yapılır.

Madde gerekçesinde ve Genel Kurul görüşmelerinde konumuza ilişkin ayrıca bir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Yürürlükteki madde:

Komisyonlara devam

MADDE 28- Komisyon üyeleri, komisyon toplantılarına devama mecburdurlar. Komisyon devam cetvelleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve siyasi parti grubu başkanlıklarına sunulur.

İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasi parti grubunca komisyondan geri çekilebilir.

Bu suretle boşalan üyelik en kısa zamanda tamamlanır.

Bu bilgiler ışığında 1927 İttüzüğünde komisyona devamsızlık bir istifa mahiyetinde kabul edilip sonuç doğuruyorken, 1973 İttüzüğünde devamsızlık olgusunun parti grubunun takdirinde geri çekme yetkisine konu edildiğini söylemek mümkündür.

Siyasi Partiler Kanunu:

Disiplin suçları ve cezaları:

Madde 53 –

(...)

Bir partiye mensup milletvekilinin; o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden kesin olarak çıkarılması, partiden çıkarılmayı ve partiden kesin olarak çıkarılması da Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubu üyeliğinden çıkarılmayı gerektirir.

Bir üyenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi parti grubundan geçici olarak çıkarılması hakkında verilen ceza, bu üyenin ceza süresince gruptaki çalışmalara katılmamasını gerektirir.

Hakkında geçici çıkarma cezası verilen parti üyesi, faaliyetine katılamayacağı parti organlarına hiçbir teklif yapamaz.

Ancak bu hüküm o üyenin parti tüzüğüne, programına, partinin diğer mevzuatına ve organlarının bağlayıcı kararlarına uyması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Geçici çıkarma cezası verilen parti üyelerine, parti içinde hiçbir görev verilemez.

Disiplin konusunda tedbir kararı:

Madde 59 – Partiden geçici çıkarmayı veya kesin çıkarmayı gerektiren hallerde, disiplin cezası verilmesi için sevk kararı almaya yetkili olan parti organları, tedbir niteliğinde olmak üzere, disiplin kuruluna sevk edilen üyeyi parti içindeki görevlerinden derhal uzaklaştırabilirler.

İlgili, bu tedbir kararının kaldırılmasını sevk edildiği disiplin kurulundan isteyebilir. Bu istek, disiplin kurulu tarafından yedi gün içinde karara bağlanır.

Danışma Meclisine 54 üncü madde olarak sunulan disiplin suçları ve cezalarını düzenleyen ilgili 53 üncü maddenin gerekçesinde konumuza ilişkin ayrıca bir değerlendirmeye yer verilmemiş, disiplin alanlarının demokratik sınırları aşmaması ve totaliter yoğunlukta uygulanmasını ve yöneticilerin elinde bir baskı aracı olarak kullanılması için hangi halde ne tür disiplin cezası verileceğinin parti tüzüğünde açıkça gösterilmesi hususuna yer verilmiştir.² Danışma Meclisindeki

2 Danışma Meclisine sunulan maddenin ilk hali:

Disiplin suçları ve cezaları

MADDE 54. Siyasî partilerin disiplin organlarıncaya verilebilecek cezalar, uyarma, kınama, partiden geçici çıkarma ve kesin olarak çıkarma cezalarıdır.

Bir partiye mensup Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesinin o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden çıkarılması, partiden çıkarılmayı ve partiden çıkarılması da Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu üyeliğinden çıkarılmayı ifade eder.

Partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubundan geçici olarak çıkarılması hakkında verilen ceza, ilgili üyenin ceza süresince gruptaki çalışmalara katılmamasını gerektirir.

Geçici çıkarma cezasına uğrayan parti üyesi, faaliyetine katılamayacağı parti organlarına hiçbir teklif yapamaz. Ancak bu hüküm, o üyenin parti tüzüğüne, programına, partinin diğer mevzuatına ve organlarının bağlayıcı kararlarına uyması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz. Geçici çıkarma cezasına uğrayan parti üyelerine, parti içinde hiçbir görev verilemez.

Hangi disiplin organlarının hangi disiplin cezalarını vermeye yetkili olduklarının, hangi halde ne tür disiplin cezası verileceğinin parti tüzüğünde açıkça belli edilmesi zorunludur.

Partinin hangi organ ve mercilerinin kimler hakkında ve hangi disiplin organında disiplin cezası isteminde bulunabileceği ve disiplin cezalarına karşı hangi üst disiplin organına hangi şartlarla itiraz edilebileceği, kanunda belirtilmeyen hallerde, parti tüzüğüyle düzenlenir. Disiplin organlarıncaya parti üyeleri hakkında verilen kararlar gerekçeleri ile birlikte en geç otuz gün içinde ilgiliye tebliğ olunur.

Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c014/dm_02014055ss0333.pdf

Erişim tarihi: 13.06.2017

görüşmelerde, verilen önerge ile fıkraların yerleri değiştirilmiştir.³ Milli Güvenlik Konseyi görüşmelerinde madde, 53'üncü madde olarak kabul edilmiştir.

Danışma Meclisine 60'ıncı madde olarak sunulan disiplin konusunda tedbir kararını düzenleyen ilgili 59'uncu maddenin gerekçesinde bir milletvekilinin görevinde kalmasının parti için zararlı neticeler doğurabilecek ve partinin kapatılmasına neden olması hallerinde üyenin görevinden derhal uzaklaştırılması, bu durumun bir takım parti içi oyunların ve hesapların neticesi olması olasılığına karşı da ilgiliye tedbir kararının kaldırılması için sevk edildiği disiplin organına başvurma yetkisi tanındığı ifade edilmiştir.⁴

Yukarıdaki hükümlerden anlaşıldığı üzere Siyasî Partiler Kanununda bu çalışmaya ışık tutacak herhangi bilgi bulunamamıştır.

II. Değerlendirme

Komisyon üyeliğinin sona erdiği haller şunlardır:

- Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yıldır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder (İçtüzük madde 20/3).
- Mensubu olduğu siyasî parti ile üyelik bağı sona eren veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup kurma hakkını kaybeden bir siyasî partiye mensup olan milletvekilinin, komisyon üyeliği kendiliğinden sona erer (İçtüzük madde 22/3).
- Yasama döneminin bitmesiyle milletvekillerinin komisyon üyelikleri kendiliğinden sona erer.
- İzinsiz veya özürsüz olarak üst üste üç toplantıya veya bir yıl içindeki toplantıların üçte birine katılmayan komisyon üyesi, mensubu olduğu siyasî parti grubunca komisyondan geri çekilebilir (İçtüzük madde 28/2).
- Plan ve Bütçe Komisyonu, Dilekçe Komisyonu veya Başkanlık Divanı üyeliğine seçilen ya da Bakanlar Kurulu üyeliğine atanan komisyon üyelerinin üyelikleri sona erer (İçtüzük madde 21/4).
- Komisyon üyeleri, TBMM Başkanlığına istifa dilekçesini sunarak komisyon üyeliğinden istifa edebilir. İstifa dilekçeleri Genel Kurulda okunarak bilgiye sunulur.

3 3 Mart 1983 tarihli 67 nci Birleşim https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c015/dm__02015067.pdf

Erişim tarihi: 12.06.2017

4 Siyasî Partiler Kanunu Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c014/dm__02014055ss0333.pdf
Erişim tarihi: 12.6.2017

- Milletvekilliğinin düşmesiyle komisyon üyeliği de kendiliğinden sona erer.
- Siyasi Partiler Kanunu ile teamüle göre kesin ihraç talebiyle tedbirli (görevlerinden uzaklaştırma kararıyla birlikte) disipline sevk edilen milletvekilinin komisyon üyeliği bildirim üzerine sona erer (Siyasi Partiler Kanunu m.53-59).
- Siyasi Partiler Kanununa göre geçici olarak parti grubundan çıkarılmasına karar verilen milletvekilinin komisyon üyeliği bildirim üzerine sona erer (Siyasi Partiler Kanunu m. 53).

Bu hükümler ışığında İçtüzükte bir komisyon üyesinin mensubu olduğu siyasi parti grubunca komisyondan geri çekilmesine ilişkin tek düzenlemenin komisyonlara devam başlıklı 28 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca devamsızlık durumunda olduğu görülmektedir. Bu hüküm dışında İçtüzükte milletvekilinin komisyon üyeliğinin, grubu tarafından re'sen sonlandırılmasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

İçtüzüğün ilgili maddeleri uyarınca ihtisas komisyonlarına üye verme hakkının (bağımsızların komisyon üyesi olabilecekleri durumlar hariç) siyasi parti grubuna ait olduğu görülmektedir. Komisyon üyeliğine adaylar, siyasi parti gruplarınca bildirilmekte ve komisyon üyesi milletvekillerini üyesi oldukları komisyonlarda kendi gruplarının temsilcileri olarak yer almaktadır. Bu durumda komisyon üyeliğinin (bağımsızların komisyon üyesi olabilecekleri durumlar hariç) siyasi parti grubu üyeliğiyle açık ve sıkı bir hukuki bağlantı içinde bulunduğu görülmektedir. Parti gruplarının komisyonlarda temsiliyi düzenleyen İçtüzüğün 21 inci maddesinin gerekçesinde, siyasi parti gruplarına tanınan bu hakkın bir bağlı yetki değil, bir takdir yetkisi olduğu ve bu hakkın gruplara yasama meclisi içinde kuvvetlerinden doğan bütün imkânları azami ölçüde ve serbestçe kullanmak imkânı verdiğinin altı çizilmiştir.

Öte yandan Siyasi Partiler Kanununun disipline ilişkin maddesi uyarınca parti disiplinine aykırı durumun oluşması durumunda alınacak disiplin veya tedbir kararlarının doğrudan sonucu olarak komisyon üyeliği grubun bildirimi üzerine sona ermektedir. Dolayısıyla parti disiplinini ihlal etmeyen bir durumda milletvekilinin komisyon üyeliğinin grubu tarafından re'sen sona erdirilmesinin Siyasi Partiler Kanununda gözetilen bir yetki olduğunu söylemek mümkün olmadığı gibi, siyasi parti gruplarına tanınan takdir yetkisinin üye belirleme ve üyelikten vazgeçmeye ilişkin olduğu görülmektedir.

TBMM uygulamaları incelendiğinde de bir siyasi parti grubunun, kendi grubuna mensup bir milletvekilini üyesi olduğu komisyondan çekip çekemeyeceği hususunda -Bursa milletvekili Kadir Koçdemir'in Adalet Komisyonu üyeliğinin

9 Mayıs 2017 tarihli 89 uncu birleşiminde sonlandırılması hariç- bugüne kadar siyasi parti gruplarından TBMM Başkanlığına gelen bir talep örneğine rastlanmamıştır. Bir diğer ifade ile istifa veya ihraç durumu olmaksızın, grubun takdiri ile üyeliğin sona erdirilmesi, mevcut üyenin yerine başka milletvekilinin seçilmesi durumu yaşanmamıştır. Bu konudaki tek örnek, TBMM'nin 9 Mayıs 2017 tarihli 89 uncu Birleşiminde, Milliyetçi Hareket Partisinin Kadir Koçdemir'i Adalet Komisyonundan çekip yerine İsmail Faruk Aksu'yu aday göstermesi ve bu durumun Genel Kurul tarafından işaret oyu ile kabul edilmesidir.⁵ Konu üzerinde yapılan işlemin sonradan fark edilip gelen itiraz üzerine ertesi birleşimde açılan usul tartışmasında oturumu yöneten Başkan tutumunu şöyle izah etmiştir:

Sayın milletvekilleri, (...) Milliyetçi Hareket Partisi Grubu tarafından Adalet Komisyonunda Milliyetçi Hareket Partisine düşen 1 üyelik için Bursa Milletvekili Kadir Koçdemir'in yerine İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu aday gösterilmiştir. Bu bildirim üzerine Genel Kurulun 9/5/2017 tarihli 89'uncu Birleşiminde söz konusu seçim işlemi sonuçlandırılmıştır. Söz konusu işlemin alışılmış teamüle uygun olmadığı anlaşılmakla birlikte, oturumu yöneten Başkan olarak önceki bir birleşimde sonuçlandırılmış bir Genel Kurul kararı üzerinde bir tasarruf yetkimin bulunmadığı açıktır. Bir Genel Kurul kararı kabul edilmesiyle birlikte sonuçlarını doğurmaktadır. Dolayısıyla Bursa Milletvekili Sayın Kadir Koçdemir'in üyeliğinin sonlandırılmasına ilişkin olarak yapabileceğim bir işlem bulunmamaktadır. Burada benim siyasi parti gruplarına önerim, siyasi parti gruplarının bir araya gelerek bugüne kadar teamül olarak gelmiş olan bu konuda bir uygulama birliğini sağlamalarıdır.

Sayın Altay'ın usul tartışması talebini karşılıyorum, usul tartışmasını açıyorum.⁶

Görüldüğü üzere oturumu yöneten Başkan tartışmanın esasına girmeden, geçen birleşimde işlemi tamamlanmış ve alınmış bir Genel Kurul kararına ilişkin takdir yetkisi olmadığına ilişkin tutum sergilemiştir.

Sonuç

*Birinci Görüş

İçtüzüğün 21 inci maddesine göre bir komisyon üyesi, parti grubunun bildirmediği adayın oylanması ile seçilmektedir. Söz konusu komisyon üyeliğinin siyasi parti grubu üyeliğiyle ve siyasi partinin komisyonda temsiliyle açık ve sıkı bir

5 "BAŞKAN - Adalet Komisyonunda Milliyetçi Hareket Partisine düşen bir üyelik için Bursa Milletvekili Kadir Koçdemir'in yerine İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu aday gösterilmiştir. Oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir." 9.5.2017 tarihli 89 uncu Birleşim Erişim: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil2/ham/b08901h.htm> Erişim tarihi:24.5.2017

6 16.5.2017 tarihli 92 nci Birleşim Erişim: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil2/ham/b09201h.htm> Erişim tarihi:24.5.2017

hukuki bağlantı içinde bulunduğu açıktır. Usulde paralellik ilkesi gereğince bir komisyon üyesinin seçimi için aday gösteren grubun, aynı üyeyi geri çekmeyi talep edip yerine yeni adayını bildirebilmesi ve Genel Kurulun kararıyla bu işlemin tekemmül edebilmesi gerektiği savunulabilir. Nitekim konuya ilişkin yapılan usul tartışmasında yetki ve usulde paralellik ilkesi, milletvekilinin komisyon üyeliğinin mensubu olduğu siyasi parti grubu tarafından re'sen sonlandırılacağına ilişkin lehte görüş bildirenlerin temel dayanağını oluşturmuştur.⁷

Yine anılan maddede bir siyasî parti grubunun, herhangi bir komisyonda kendisine düşen üyelikten vazgeçebilme takdir yetkisinin bulunmasının, seçilmiş üyeden vazgeçmeyi ve dolayısıyla bir üyeden önce vazgeçip sonra başka bir milletvekilini aday göstermek suretiyle zımnen geri çekme yetkisinin varlığını da gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

İçtüzüğün söz konusu 21 nci maddesinde parti grubunun temsili ve grup disiplininin sağlanmasındaki menfaat ön plandadır. Söz konusu maddede korunan bu menfaatin, grupların komisyon üyelerini geri çekebilme yetkilerinin varlığını destekleyici bir unsur olarak yorumlamak gerekir.

Söz konusu takdir yetkisinin bu güne kadar kullanılmaması usulde paralellik çerçevesinde İçtüzükte zımnen var olan grubun talebi üzerine Genel Kurul kararıyla geri çekme usulünün uygulanmasına engel değildir. TBMM'nin 9 Mayıs 2017 tarihli 89 uncu Birleşiminde yaşandığı üzere, komisyon üyeliğinin (bağımsızların komisyon üyesi olabilecekleri durumlar hariç) siyasi parti grubu üyeliğiyle açık ve sıkı bir hukuki bağlantı içinde bulunduğu açıktır.⁸

Ayrıca komisyonlarda Anayasa ve İçtüzüğün öngördüğü temsil, bireysel milletvekillerinin değil parti gruplarının temsildir. Bu kapsamda bir komisyon üyesinin mensubu olduğu grup tarafından komisyondan çekilmesi ya da grubun üyesine belli bir yasak getirilmesi, grubun komisyon üyesi milletvekili üzerinde tahakküm kurduğu biçiminde yorumlanamayacağı savunulabilir. Disiplinli parti yapısını zorunlu kılan parlamenter sistemlerde gruplar siyasal istikrarı sağlamak için üyelerine belli sınırlamalar getirebilirler. Dolayısıyla üyeleri üzerinde belirli yaptırım uygulama-görevlendirme yapma-görevlendirmeyi geri alma yetkileri bulunması gereken siyasal parti gruplarını bu yetkilerinden yoksun bırakmak, sistemin istikrarı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilir.

7 Bakınız 16.5. 2017 tarihli 92 nci Birleşim Erişim: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil2/ham/b09201h.htm> Erişim tarihi: 24.5.2017

8 Bakırcı da siyasi parti gruplarının sadece devamsızlıktan dolayı değil, grubun belirlediği aykırı davranışlardan hareketle de üyelerin komisyondan geri çekilebileceği yorumunu yapmaktadır. Fahri Bakırcı, TBMM'nin Çalışma Yöntemi, İmge Kitabevi Yayınevi, 2000, ss.346-347.

*İkinci Görüş (Ağırlıklı görüş)

İçtüzükte ve Siyasi Partiler Kanununda grupların komisyon üyeliğini takdiren sona erdirebileceklerine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. İçtüzükte konuya ilişkin tek düzenleme 28 inci maddede düzenlenen devamsızlığa bağlı geri çekme yetkisidir. Söz konusu düzenlemenin istisnayı düzenlediği ve istisnalar dar yorumlanır kaidesi gereğince, devamsızlığın dışındaki bir gerekçeye bağlı olarak geri çekme yetkisinin bulunmadığı maddenin lafzi ve sistematik içeriğinden çıkarılabilir. İstisnai durum için geri çekme yetkisini düzenleyen İçtüzük Koyucunun gruplara genel geri çekme yetkisinin tanınmasından kasıtlı olarak kaçındığı söylenebilir.

Siyasi Partiler Kanununun ilgili hükümlerine göre parti disiplinine aykırı durumun oluşması durumunda alınacak disiplin veya tedbir kararlarının *doğrudan sonucu* olarak komisyon üyeliği de grubun bu yönde bildirimi üzerine sona ermektedir. Dolayısıyla parti disiplini ihlal etmeyen durumlarda bir milletvekilinin komisyon üyeliğinin sona erdirilmesinin bu Kanunda gözetilen bir yetki olmadığı söylenebilir. Parti disiplinine aykırılığın ise görevli ve yetkili kurullar/makamlar aracılığıyla tespiti gerekecektir.

Diğer yandan parti disiplinine aykırılığı tespiti olmayan durumlarda, İçtüzüğün sair maddelerinde gözetilen grupla komisyon üyesi arasındaki temsil bağının ve menfaatinin zedelenmesinden de bahsedilemez.

Gerek İçtüzüğün 28 inci maddesi gerekse Siyasi Partiler Kanununun ilgili hükümlerinde gruplara komisyon üyesini geri çekmeye ilişkin genel takdir yetkisinin verilmemesinde ve zımnen bu usulün gözetilmemesinde, milletvekillerinin parti disiplinine aykırı düşmeyecek şekilde milleti temsil iradesini gösterebilmesi ve yasama faaliyetine özgür iradeleriyle katılabilmesindeki kamu menfaati gözetilmiştir. Aksi bir yorumlama, komisyon üyelerinin (parti disiplinine aykırı düşmeyecek şekilde) tutum sergilemesini ve irade göstermesini olumsuz yönde etkileyecek ve milletvekilinin asli temsil fonksiyonundan uzaklaştırarak, (tahakküm altında) salt parti grup yönetiminin temsilcisi durumuna indirgeyecektir.

İçtüzüğün 21 inci maddesindeki komisyon üyeliğinden vazgeçme yetkisi, boş bulunan üyelik hakkının bildirilmemesine (veya ileriye dönük üyelikten vazgeçmeye) dair olup bir hakkın kullanılmasından imtina etmeye ilişkindir. Söz konusu hükme dayanılarak komisyon üyesini cezalandırma amaçlı veya değiştirmeye yönelik uygulama yapmak ilgili hükmün konuluş amacına aykırı düşecektir. Dolayısıyla söz konusu hüküm üyelik hakkından vazgeçmeye ilişkin olup, üyeliğin değiştirilmesine ilişkin değildir.

Usulde paralellik ilkesinin komisyon üye değişiminde uygulanması, Anayasa ve İçtüzüğe göre Meclis Başkanlık Divanı ve RTÜK üyeliği gibi parti kontenjanından belli bir süreliğine Meclis tarafından seçilen üyelikler içinde gündeme gelebilecektir. Bu türden bir bakış açısının İçtüzükteki belirli süreliğine seçim ile yönetimde istikrar ilkesiyle bağdaşması söz konusu olmadığı gibi Meclisin sistematik teamülüne de ters düşmektedir.

Son olarak İçtüzük, siyasi partilerin iç işi olan ve bundan dolayı da farklı bir kanunda düzenlenen salt “siyasi parti disiplini”nin gözetileceği bir metin olarak görülemez. Teamül de, bir komisyon üyesinin üyeliğinin, parti disiplin kuralları çerçevesinde karar alınmadıkça ve istifa etmedikçe sonlandırılmasına ilişkin grup talebinin işleme alınmaması yönünde gelişmiştir.

DANIŞMA KURULU VE SİYASİ PARTİ GRUP ÖNERİLERİNE İLİŞKİN USUL VE TEAMÜLÜN İÇTÜZÜK DEĞİŞİKLİĞİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

I. MEVZUAT

a. İktüzük md. 19/5

*Yürürlükteki Düzenleme

İktüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlığın sunuşlarında yer alır. Danışma Kurulu önerileri görüşmesiz oylanır. Grup önerisinde ise öneriyi veren gruptan bir milletvekili beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabilir. Açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilir. Danışma Kurulu ve grup önerileri konusunda Genel Kurulda işaret oyuyla karar verilir.

*27/7/2017 tarihli ve 1160 sayılı Karar¹ öncesindeki düzenleme

İktüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine veya görüş bildirmesine bağlanmış olan bütün hallerde, Danışma Kurulu, yapılan ilk çağrıda toplanamaz, oybirliğiyle tespit, teklif yapamaz veya görüş bildiremezse, Meclis Başkanı veya siyasi parti grupları ayrı ayrı, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilirler. Bu durumda istemin oylanması ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alır ve Genel Kurul işaret oyuyla karar verir.

*27/2/1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu İktüzüğü

Danışma Kurulu ve görevleri

Madde 13- Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı:

- a) Divan ve komisyonların seçimlerinden evvel oranları, adayları ve seçim gününü;
- b) Grupların anlaşmalarını gerektiren önemli konuları;
- c) Lüzumlu görülen sair hususları;

* Nezahat YUCA (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu-Yasama Uzmanı)

¹ 1160 sayılı Karar için bkz: https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_kararlari/karar1160.html (Erişim Tarihi: 11/10/2017).

Görüşüp kararlaştırmak ve Başkanlık Divanı ile birlikte toplanmak üzere Cumhuriyet Senatosunda bulunan gruplar temsilcilerinin katılacağı bir Danışma Kurulu teşkil eder.

Bu Kurul, Cumhuriyet Senatosu Başkanının veya bulunmadığı zamanlarda Başkanvekillerinden birinin başkanlığında en az ayda bir defa ve gerektiğinde olağanüstü toplanır.

Danışma Kurulunca alınan kararlar, Divanın sunuşları sırasında, Genel Kurula teklif olarak arz edilir.

***5/3/1973 tarihli ve 584 numaralı Karar**

Danışma Kurulu

Madde 19- Danışma Kurulu, Millet Meclisi Başkanının başkanlığında siyasi parti grup başkanları veya vekillerinden birisi veya onların yazılı olarak görevlendirdiği birer milletvekilinden kurulur.

Bu kurul, İçtüzükte kendisine verilen görevleri yerine getirir veya Başkanın istemi üzerine danışma niteliğinde görüş bildirir.

Gerektiğinde bir Hükümet temsilcisi veya Meclis Başkanvekilleri de Danışma Kuruluna çağırılabilir.

Danışma Kurulu, Başkanın gerekli görmesi veya bir siyasi parti grubu başkanlığının istemi üzerine en geç yirmidört saat içinde Başkan tarafından toplantıya çağrılır.

1160 sayılı Karara esas Teklif metninde İçtüzüğün 19'uncu maddesinin beşinci fıkrası ile ilgili olarak yapılması teklif edilen değişikliğin gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir:

Danışma Kurulu oybirliği ile bir konu üzerinde tespit ve teklifte bulunur veya görüş bildirirse, siyasi parti gruplarının görüş birliği içinde olduğu bu öneri üzerinde görüşme yapılmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Danışma Kurulunun oybirliğiyle karar alamadığı ve siyasi parti gruplarının önerilerini ayrı ayrı Genel Kurul'a getirdikleri durumlarda ise; zamanın daha etkili ve verimli kullanılarak uzun ve gereksiz polemiklere girilmemesi ve bir an önce ana gündeme geçilebilmesi için, öneriyi veren gruptan bir milletvekili beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabilir. Açıklamanın ardından diğer gruplardan birer milletvekiline de isterlerse üçer dakika söz verilmesi öngörülmektedir.

Bu düzenlemeyle, İçtüzüğün diğer maddelerine ve teamüllerine göre yürütülen grup önerileri üzerindeki görüşmelerin belirli bir hüküm altına alınması amaçlanmıştır.

Komisyon aşamasında teklif ile ilgili görüşmeler yapılmış ve 19'uncu maddenin beşinci fıkrasında yapılması öngörülen değişiklik konusunda lehte ve aleyhte olmak üzere çeşitli görüşler sunulmuştur.

Lehte olan görüşler kapsamında; “Genel Kurul çalışmalarının verimli ve gündemine odaklı yapılabilmesinin amaçlandığı, İçtüzükte her birleşimde grup önerilerinin görüşüleceği şeklinde bir düzenlemenin bulunmadığı, bu durumun teamül gereği 22’nci Yasama Döneminden beri devam etmekte olduğu, grup önerilerinin görüşülmesinde grupların konuşma süresine ilişkin İçtüzükte bir hükmün olmadığı, mevcut uygulamanın Danışma Kurulu önerilerinin görüşülmesini düzenleyen 19’uncu maddesinin son fıkrasıyla usul hakkında konuşmayı düzenleyen 63’üncü maddenin yorumlanması suretiyle geliştirildiği, kaldı ki grup önerilerinde konuşma süresinin dayanağı olan 63’üncü maddede dahi konuşma süresinin kesin olmadığı, süre üst sınırının belirlendiği, görüşülen Teklif’in İçtüzükte yer almayan grup önerilerine hukuki bir statü kazandırdığı” belirtilmiştir.

Aleyhte olarak ifade edilen görüşlerde ise; “İçtüzüğün 19’uncu maddesine göre Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde her siyasi parti grubunun grup önerisinin Genel Kurulda görüşüldüğü, böylece lehte ve aleyhte onar dakika söz hakkı tanındığı, Teklifle bu sürenin teklif sahibi grup için beş, diğer gruplar için üçer dakika ile sınırlandırılmasının öngörüldüğü, halbuki grup önerilerinin tartışılması yoluyla siyasi partilerin temsil yetkisini kullandığı, getirilen teklifle söz sürelerinin kısaltılmasının milli iradenin ve Meclisin sesinin kısılması anlamına geldiği, bu nedenle söz konusu maddenin değiştirilmemesi gerektiği, muhalefetin gündem belirleme hakkının ortadan kaldırıldığı” ifade edilmiştir.

Genel Kurul aşamasında, madde aynen kabul edilmiştir.

b. İçtüzük md. 63

***Yürürlükteki Düzenleme:**

Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur.

Bu yolda bir istemde bulunulursa, üçer dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir. Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse oylama işaretle yapılır.

***27/7/2017 tarihli ve 1160 sayılı Karar öncesindeki düzenleme:**

Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet, bir konuyu öne alma veya geriye bırakma gibi usule ait konular, diğer işlerden önce konuşulur.

Bu yolda bir istemde bulunulursa, onar dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir.

Bu görüşme sonucunda oya başvurmak gerekirse, oylama işaretle yapılır.

1927 tarihli Dahili Nizamnamenin 89'uncu maddesi, 1973 tarihli İçtüzükte bulunan 63'üncü maddenin dayanağını teşkil etmiştir. 89'uncu maddenin metni şu şekildedir:

Usul Hakkında Söz

Madde 89: Müzakereye mahal olmadığı, ruznameye veyahut bu nizamname ahkâmına riayete davet, takdim ve tehir teklifleri asıl meseleye takaddüm eder.

Böyle bir teklif vukubulursa ancak lehte ve aleyhte ikişer mebus –on beşer dakikadan fazla sürmemek üzere- söz söyleyebilirler.

Neticede reye müracaat lazımgelirse mesele işari reyle halledilir.²

II. UYGULAMA

İçtüzüğün 19'uncu maddesinin beşinci fıkrasındaki düzenleme, Danışma Kurulu önerileri ile siyasi parti grup önerilerine ilişkindir. 1160 sayılı Karar öncesinde 19'uncu maddede, söz konusu önerilerin görüşülme yöntemine ilişkin herhangi bir kural yer almamakta idi.

Yukarıda ifade edilen boşluk, uygulamada; önerilerin, bir konuyu öne almaya ya da geriye bırakmaya ilişkin olduğu ve bu kapsamda İçtüzüğün 63'üncü maddesine göre bir usul sorunu olarak görüşülebileceği şeklinde yorumlanarak bu maddeye göre görüşme açılarak doldurulmuştur.

Danışma Kurulu önerileri, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları kısmında ele alınmış, 63'üncü madde kapsamında açılan görüşmelerin sonunda işaretle oylanarak sonuçlandırılmıştır.³ Geçmiş uygulamada, Danışma Kurulu tarafından uzlaşma sağlanarak Genel Kurula sunulan öneriler üzerinde çoğu zaman bir görüşme açılmadığı gözlenmektedir.⁴

1160 sayılı Karar ile yapılan değişiklik, geçmiş genel yaklaşıma uygun olarak, Danışma Kurulu önerilerinin uzlaşısı temelinde görüşmesiz olarak oylanacağı hüküm altına alınmıştır.

İçtüzüğün 19'uncu maddesi kapsamında Genel Kurula sunulan siyasi parti grubu önerilerinin görüşülmesi, söz hakkı ve süreleri ile ilgili, İçtüzüğün 63'üncü maddesinin uygulanmasına ilişkin yerleşik ve güçlü bir teamül söz konusu olmuştur.

2 Şeref İba, Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis İçtüzük Metinleri, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara, 2007, s. 264.

3 Volkan Has, Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çalışma Düzeni, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s. 45.

4 Fahri Bakırcı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki Yerleşik Uygulamalar, TBMM Basımevi, Ankara, 2015, s. 123.

İçtüzük 19'uncu madde uyarınca, Danışma Kurulu'nun toplanamaması ya da oybirliği ile karar alamaması halinde, siyasi parti grupları, istemlerini doğrudan Genel Kurula sunabilmektedirler. Bir siyasi parti grubunun Genel Kurula öneri sunabilmesi; söz konusu önerinin Danışma Kurulu'na sunulmuş olmasına bağlıdır. Danışma Kurulu, çağrı yapılmaması nedeni ile toplanamamışsa ya da teamüle göre bir grup Danışma Kurulu'na katıldığı halde çağrıda bulunup öneri sunmamışsa, bahsi geçen siyasi parti grubu artık Genel Kurula bir öneri sunamamaktadır.

Bu duruma ilişkin bir usul tartışması 23. Dönemin 03.02.2010 tarihli 56. Birleşiminde gerçekleştirilmiştir. Tartışma, AK Parti grubunun, İçtüzüğün 19'uncu maddesine göre verilmiş önerisini, Başkanlığa süresi içinde verilmediği halde işleme almak istemesi nedeniyle Oturum Başkanının tutumu hakkında olmuştur. Başkanın tutumu lehinde yapılan konuşmalarda; Danışma Kurulunun, grubu bulunan Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve Barış ve Demokrasi Partisi tarafından Meclis Başkanlığına başvurularak toplantıya çağrıldığı, Meclis Başkanlığının da siyasi parti gruplarını 13.30'da toplantıya çağırdığı, toplantının 13.42'de başlayıp 13.48'de bittiği, Danışma Kurulu toplantısına ait tutanağa göre toplantıya AK Parti grubundan kimsenin katılmadığının anlaşıldığı ve Danışma Kurulu toplantısı öncesi öneri sunmayan AK Parti grubunun, önerisini Meclis Başkanlığı vasıtasıyla Genel Kurulda görüştürmesinin hukuken mümkün olmadığı belirtilmiştir. Aleyhte yapılan konuşmada; AK Parti grup başkanvekili, kendisine geç haber verildiği için geç katıldığını ancak Danışma Kurulu toplantısı bitmeden iştirak edip, grup önerilerini sunduklarını ifade etmiştir. Oturum Başkanı; Danışma Kurulu toplantısına ilişkin tutanağı incelediğini, bahsi geçen tutanağa göre CHP, MHP ve BDP grup önerilerinin bulunduğunu ve AK Parti tarafından sunulan bir öneri bulunmadığını belirterek, Danışma Kurulunda görüşülmeyen AK Partiye ait öneriyi işlemekten kaldırdığını açıklamıştır.⁵

Teamül haline gelen uygulamaya göre 63'üncü madde kapsamında usul meselesi olarak kabul edilen siyasi parti grup önerileri ile ilgili görüşmelerde, söz konusu maddenin ikinci fıkrası uyarınca lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye onar dakika söz verilmiştir. Söz konusu madde kapsamında söz süresi için Başkanlığa tanınan takdir yetkisi teamül şeklinde hep üst sınırdan uygulanmıştır. Yine son dönem uygulamalarına göre gruplar arası uzlaşuya dayalı olarak, birden çok grup önerisi varsa bütün söz talepleri birlikte değerlendirilerek ilk sözü öneri sahibi gruba mensup milletvekilleri kullanmış, diğer söz talepleri ise her gruba orantılı bir şekilde düşecek şekilde dağılmıştır. Tabi Başkanlık Divanı –uzlaşma olmaması

5 23. Dönem, 56. Birleşim (03.02.2010) <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil4/bas/b056m.htm> (Erişim Tarihi: 17.11.2017).

durumunda- söz taleplerinin kullanılmasında esas olan İçtüzüğün istem sırasına göre sözü esas alan 61'inci maddesinin genel ilkelerini gözetmiştir.

Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere, 1973 tarihli İçtüzükte, Danışma Kurulu önerilerinin alınma şekline ve usulüne ilişkin bir hüküm yer almamış bunun sonucu olarak da grup önerilerine ilişkin her zaman bir tartışma yaşanmıştır. Grup önerileri ya uzlaşma sağlanamamış Danışma Kurulu önerisi olarak Genel Kurula sunulmuş ya da Genel Kurula getirilememiştir. 1978 yılında yapılan değişiklikle, Danışma Kurulu ile ilgili 19'uncu madde değiştirilerek; Danışma Kurulu'nun oybirliği ile karar alacağı, aksi durumlarda ise siyasi parti gruplarının önerilerini sunabilecekleri ifade edilmiştir.

Yine aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere, Millet Meclisi (MM) 4. Dönemde (15/10/1973-05/06/1977) Danışma Kurulunda her konuda uzlaşma sağlanamaması ve siyasi parti grup önerilerinin Genel Kurulun onayına sunulmasına ilişkin bir hükmün mevcut olmaması nedeni ile bazı durumlarda Danışma Kurulunda siyasi parti grup görüşlerinin Danışma Kurulu önerisi olarak Genel Kurula sunulması konusunda uzlaşma sağlanmıştır.

MM 4. Dönemde, Genel Kurulun onayına sunulan ve kabul edilen bir Danışma Kurulu önerisi ile ilgili olarak; söz konusu önerinin iki siyasi parti grubu tarafından imzalanmadığı ve dolayısıyla da Danışma Kurulu önerisi olarak kabul edilemeyeceği belirtilerek usul tartışması açılmıştır.⁶ Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan, Danışma Kurulu önerilerinin nasıl oluşturulacağına ilişkin İçtüzükte açıklık olmadığını, siyasi parti gruplarının Danışma Kurulunu toplantıya çağırabildiğini ve bu nedenle söz konusu önerilerin oybirliği ile oluşması gerektiğini, bunun mümkün olmaması halinde mevcut parlamento aritmetiğine göre muhalefetin çoğunlukta olduğunu ve önerilerin de muhalefetin istediği tarzda ortaya çıkacağını belirtmiştir. Kastamonu Milletvekili Hasan Tosyalı ise Danışma Kurulu önerisi için oybirliğinin aranması halinde, Meclisin çalıştırılmayacağını, Danışma Kurulunun karar değil, görüş bildirmesi gerektiğini, bunun aksi durumlarda, muhalefetin iktidar partisine istemediği konuları zorla kabul ettirebileceğini ifade etmiştir. Usul tartışmasında, öncelikle görüşülmesi istenen listede Kanun Hükümünde Kararnamelerin bulunmasına itiraz edilmiştir. Oturumu yöneten Başkan, bu durumun Anayasadan kaynaklandığını belirtmiş, tartışma sonunda oylama yapmamış ve öneriyi Genel Kurulun onayına sunmuştur.⁷

1976'da Danışma Kurulu, komisyon üyeliklerinin siyasi parti gruplarına dağılımı ile ilgili olarak bir uzlaşma sağlayamamıştır. Danışma Kurulu önerisine bir

6 MM. Tutanak Dergisi, D. 4(15), YY. 1, C. 6, B. 100, 25.06.1974, s. 278-283.

7 İzzet Eroğlu, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tarihi Süreci ve İşleyişi*, Yasama Dergisi, Sayı 7, Ekim-Kasım – Aralık 2007, s. 77-108.

siyasi parti grubu tarafından şerh konulmuştur. Genel Kurul aşamasında ilk olarak muhalefet şerhi bulunan Danışma Kurulu önerilerinin oylanması usulü hakkında bir görüşme yapılmış fakat bu konuda bir oylama gerçekleştirilmemiştir. Görüşmeler esnasında Danışma Kurulu önerisinin ne olduğu ve nasıl alınacağı da ele alınmıştır. Buna bağlı olarak Danışma Kurulunda oybirliğinin sağlanamaması halinde alınan kararın, Danışma Kararı olup olmadığı hakkında başka bir usul tartışması daha açılmıştır. Danışma Kurulu kararları için oybirliği gerektiği görüşünün lehinde ve aleyhinde düşünceler belirtilmiş, oturumu yöneten Başkan, bazı Danışma Kurulu önerilerinin oybirliği olmamasına rağmen işlendiğini ifade ederek, usul tartışması sonunda oylama yapmayacağını açıklamıştır.⁸

Danışma Kurulu önerileri bakımından son büyük tartışma Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu tasarısı ile ilgili olarak ortaya çıkmış ve Danışma Kurulunun toplanamaması ve Kurulda oybirliğinin sağlanamaması halinde önerinin Genel Kurula aktarılamayacağı düşüncesinin benimsenmesi sorunu daha da çetrefil hale getirmiştir. CHP, Meclisi olağanüstü toplantıya çağırarak, İçtüzüğün 19'ncu maddesinin değiştirilmesine dair teklifin görüşülmesini talep etmiştir. CHP'nin toplantı talebinde *“Meclisimizin ulus ve ülke yararına daha etkin ve verimli çalışabilmesi gerekmektedir. Halkımızın özlemle beklediği bazı yasaları Meclis, gece gündüz çalışarak çıkarabilmelidir. İşte bu amaçla Meclis İçtüzüğünde değişiklik yapmak zorunlu hale gelmiştir. Meclisin iradesi halkın iradesidir. Bu irade, Anayasa'ya uygun olarak kendi İçtüzüğünün aksayan ve bazı sorunların çözümünü engelleyen İçtüzük maddelerini yeniden düzenlemek hakkına sahiptir.”* ifadelerine yer verilmiştir.⁹

Söz konusu değişiklik teklifinin gerekçesinde; İçtüzük 19'uncu madde ile Genel Kurul iradesinin engellenebildiği ve önemli konuların görüşmelerinin zamanında yapılamadığı için 19'uncu maddede değişiklik öngörüldüğü belirtilmiştir. Teklif ile İçtüzükte Danışma Kurulunun tespitine, teklifine ve görüş bildirmesine bağlanmış hallerde, Danışma Kurulu yapılan ilk çağrı üzerine toplanamazsa, oybirliği ile tespit, teklif yapamazsa veya görüş bildiremezse Meclis Başkanı ya da siyasi parti grupları istemlerini ayrı ayrı ve doğrudan Genel Kurula sunabileceklerdir. İstem ilk birleşimin gündemindeki Başkanlık sunuşlarında yer alacak ve Genel Kurul işaret oyu ile karar verecektir.¹⁰

Yukarıda belirtilen değişikliğin sonucu olarak 2000'li yıllardan önce, Danışma Kurulunda uzlaşmanın sağlanamadığı hallerde, bir siyasi partinin grup önerisi

8 MM Tutanak Dergisi, D. 4 (15), YY. 3, C. 14, B. 37, 08.01.1976, S. 326-327.

9 MM Tutanak Dergisi, D. 5(16), YY. 1, C. 6, B. 166, 19.09.1978, s. 631.

10 Eroğlu, a.g.e, s. 90.

sunduğu ve yapılan görüşmeler sonucunda gündem hakkında karar verildiği gözlemlenmiştir.

22. Dönemde iki partili Genel Kurulda, iki grup da önerilerini Genel Kurula sunmuş ve görüşülen öneriler bakımından çok fazla zaman kaybı söz konusu olmamıştır. Bu dönemde ANAP Grubunun da kurulması ile üç parti grubu ortaya çıkmış, bu grupların aynı anda verdikleri önerileri, grupların küçükten büyüğe doğru sıralanmasına göre görüşmeye ilişkin teamülün temelleri atılmıştır. Son dönem uygulamalarında ise küçük gruptan başlayarak grup önerilerinin işleme alınması uygulaması ise teamül haline gelmiştir.

1160 sayılı Karar ile kabul edilen 19'uncu maddenin beşinci fıkrasındaki değişiklik öncesinde, 2007 yılında başlayan süreçte (23. Dönem itibarıyla) özetle şöyle bir teamülün çıktığı görülmektedir: *Danışma Kurulu'nda uzlaşma sağlanamadığı takdirde, çağrısı ve önerisi olan her siyasi parti grubunun kendi önerisini Genel Kurula sunabilmesi ve söz konusu önerilerin genel olarak grupların küçükten büyüğe doğru olan sırasına göre görüşülmesi ve iktidar grubuna ait önerinin sonda görüşülerek oylanması; birden çok grup önerisinin olması durumunda uzlaşma temelinde tüm söz taleplerinin orantılı bir şekilde gruplar arasında paylaşılması; yine uzlaşma temelinde öneri üzerinde ilk sözün öneri sahibi gruba mensup milletvekillerine bırakılması, (uzlaşma yoksa istem sırasının esas olması) söz süresinin 10'ar dakika şeklinde kullandırılması.*

Bu teamülü destekleyecek şekilde, 31 Mart 2016 tarihli Grup Başkanvekilleri ile yapılan mutabakat metninde; *"Siyasi parti grup önerilerinde ilk söz hakkı, lehte öneri sahibi grup başkanvekiline veya onun işaret ettiği milletvekiline aittir. Kalan lehte ve aleyhte söz talepleri uzlaşma olmaması halinde kura çekilerek belirlenecektir."*¹¹ İfadelerine yer verilmiştir.

Özellikle söz hakkının kullanılmasında uzlaşma sağlanabilmesinin temelinde ise söz almak isteyen bağımsız milletvekili sayısının az olması¹², yine grup milletvekillerinin grup sözcülerinin koordinasyonuna uyma yönünde yaklaşım sergilemeleri yer almıştır.

Yukarıda ifade edilen teamül çerçevesinde görüşülen siyasi parti grup önerileri; Genel Kurulda, saatlerce süren görüşmelerin yapılmasına yol açmış, Genel Kurulun asıl gündemindeki işlerin görüşülmesi geç vakitlere bırakılmış, öneri üzerinde görüşmeler, gündemin belirlenmesinin ötesinde, bir konunun doğru-

11 Söz taleplerinin aynı anda verilmesi durumu için kuranın öngörülmediğinin kastedildiği düşünülmektedir.

12 22. Dönemde bağımsız milletvekillerince grup önerileri üzerinde uzlaşmayı kaldıracak şekilde sıkça söz alınabildiği, Başkanlığın da bu talepleri istem sırası kriterine göre karşıladığı görülmüştür.

dan görüşülmesi, bir konu üzerinde küçük bir genel görüşme açılması şeklinde olmuştur.¹³

1160 sayılı Karar söz konusu gecikmeye tepki olarak düzenlenmiş, asıl olarak söz sürelerinin kısaltılarak, son dönem teamülünün yansıtılması hedeflenmiştir.

Aşağıda yer alan ve 22'nci Yasama Dönemi'nden başlayarak 16/11/2017 tarihi itibarıyla 26'ncı Yasama Dönemi'ni de kapsayan tabloda, Danışma Kurulunda oy-birliğinin sağlanamadığı hallerde, siyasi parti gruplarının önerilerini Genel Kurula sundukları ve muhalefet gruplarınca sunulan önerilerin reddedildiği ve iktidar grubuna ait önerilerin ise kabul edildiği görülmektedir. Yine söz konusu tabloya göre, 22 nci Dönemde Danışma Kurulu önerileri daha çok işlem görürken, 26 ncı döneme yaklaştıkça grup önerisinin işlem görmesi artmıştır.

Danışma Kurulu ve Grup Önerilerine İlişkin Veriler						
Yasama Dönemi	Danışma Kurulu Önerisi	AK Parti	CHP	HDP-BDP-DTP	MHP	Toplam
22	106 kabul	12 kabul	5 ret	-	-	123
23	103 kabul	50 kabul	1 kabul 78 ret	45 ret	1 kabul 86 ret	364
24	151 kabul	102 kabul	7 kabul 225 ret	1 kabul 159 ret	1 kabul 152 ret	798
25	4 kabul	1	-	-	-	5
26 (16/11/2017)	39 kabul	60 kabul	116 ret	162 ret	1 kabul 53 ret	431
Toplam	403 kabul	225 kabul	8 kabul 424 ret	1 kabul 366 ret	3 kabul 291 ret	1721 (640 kabul 1081 ret)

III. DEĞERLENDİRME

- 1- İçtüzüğün 19'uncu maddesinin beşinci fıkrasında yapılan değişiklikler, Danışma Kurulu ve siyasi parti grup önerilerine ilişkindir. Danışma Kurulu önerilerinin görüşmesiz olarak oylanacağı bahsi geçen değişiklik ile hüküm altına alınmıştır.
- 2- Siyasi parti grup önerileri ile ilgili olarak ise; öneriyi veren gruptan bir milletvekilinin beş dakikayı geçmemek üzere önerinin gerekçesini açıklayabileceği ve bu açıklamanın ardında da istem halinde diğer gruplardan birer

¹³ Bakırcı'ya göre bahsi geçen teamül; hem 63'üncü maddenin amacına aykırı biçimde oluşmuş hem de Genel Kurulu çalışamaz hale getirme potansiyeline sahip olmuştur. Bakırcı, age, s. 126.

milletvekiline de üçer dakika söz verileceği belirtilmiştir. Düzenlemede dikkat çeken unsur, “önerinin gerekçesini açıklayabilir” ibaresinin kullanılması itibarıyla öneriyi veren siyasi parti grubu açısından bir açıklama yapma hakkının öngörülmüş olmasıdır.

Bu düzenlemenin sistematik-amaçsal yorumuna göre burada söz konusu olan öneri, siyasi parti grup önerisidir ve dolayısıyla da söz hakkı talebine ilişkin sürecin belirleyicisi siyasi parti grubunun kendisidir. Yani, öneri grup adına verilmiştir, gerekçesini açıklama hakkı gruba ait olmalıdır. Yine diğer söz talepleri de grup adına yapılır ve söz alan milletvekili de siyasi parti grubunun görüşlerini Genel Kurula aktarır. 1160 sayılı karar sonrası meclis teamülü de bu doğrultuda gelişmiştir.¹⁴

İçtüzüğün 19’uncu maddesinin beşinci fıkrasının lafzi yorumuna göre ise grup adına söz hakkı belirtilmediği için grup önerileri ile ilgili olarak belirleyici olan unsur gruba mensup milletvekilidir. Bu yorum ön plana alınırsa, grup önerisi kapsamında söz alan vekil, kendi düşüncelerini Genel Kurula aktaracaktır. Siyasi parti grubu adına öneri sunma ve konuşma yapma hakkının açıkça düzenlendiği hükümler İçtüzükte mevcuttur. İçtüzük koyucu, grup adına yapılan konuşmaları açıkça belirlemiştir. Bu açık belirleme karşısında grup adına konuşan ile gruptan bir milletvekilinin konuşmasını birbirinden ayırmak gerekmektedir. Örneğin İçtüzük madde 59/2 uyarınca, Hükümetin olağanüstü acele hallerde gündem dışı söz istemesi halinde, siyasi parti grupları da konuşma hakkına sahip olur. İçtüzük madde 60/8’e göre siyasi parti grupları adına yapılan konuşmalar yirmi dakika ile sınırlıdır. İçtüzük madde 61/4 uyarınca hükümet ve esas komisyon ile birlikte siyasi parti grupları da söz almada öncelik sahibidirler.

Her halde maddenin lafzi ve amaçsal yorumundan grup önerilerinin görüşülmesinde bağımsız milletvekillerine İçtüzük 19 kapsamında söz verilemeyeceği açıktır.

- 3- 19’uncu maddenin beşinci fıkrasında yapılan değişiklik ile İçtüzük koyucu, grup önerileri hakkında ilk konuşma sırasını tayin ederek; öneriyi veren gruptan bir milletvekilinin mutlaka ilk konuşmacı olmasını ve ardından da diğer gruplardan birer milletvekiline istem üzerine söz verilmesini düzenlemiştir. Beşinci fıkrada geçen “ardından” kelimesi ile bir sıralama ölçütü getirilmek istenmiştir. Burada öneri sahibi grubun söz sırası dışında, diğer gruplara zorunlu bir söz sırası tanımlaması öngörülmemiştir. Bu durumda diğer gruplar için İçtüzüğün 61 inci maddesinde belirtilen “istem sırası”

¹⁴ Hatta bu karar öncesinde de yukarıda Grup Başkanvekillerinin mutabakatında görüldüğü üzere ilk sözün grup başkanvekillerinin işaret ettiği milletvekiline kullanılacağı benimsenmiş ve uygulamada bu durum gözetilmiştir.

ölçütü geçerli olacaktır. Ancak öneri sahibi grubun söz hakkını kullanmaması, diğer grupların söz hakkının düşmesine neden olmamalıdır. Açık lafız ile söz hakkının önceliğinde güdülen amaç dikkate alındığında, öneri sahibi gruptan bir milletvekilinin gerekçe açıklama söz hakkını diğer grup adına yapılan konuşmalara başlanmasından sonra kullanması da mümkün değildir. Diğer grup milletvekillerinin konuşmalarına geçildiği durumda artık gerekçe açıklama hakkının düştüğü söylenebilir.

- 4- Danışma Kurulu ve siyasi parti grubu önerileri ile ilgili olarak uygulanan 63'üncü maddede de değişiklik yapılmış, *“bir konuyu öne alma veya geriye bırakma”* konusu usul tartışmaları kapsamında çıkartılarak, usule ilişkin tartışmalarda lehte ve aleyhte konuşan milletvekillerine verilen süre, 10 dakikadan 3 dakikaya indirilmiştir. Bu şekilde İttüçük 19 uncu maddenin uygulanması bağlamında yaşanacak çakışma giderilmiştir.

İÇTÜZÜĞÜN 52'NCİ MADDESİNE GÖRE HÜKÜMETİN TALEBİ ÜZERİNE GÜNDEMİN TANZİMİ

I. Mevzuat hükümleri

İçtüzüğün yürürlükteki 49'uncu maddesinin beşinci fıkrası ve 52'nci maddeleri aşağıdaki şekildedir:

MADDE 49/5 -Başkanlıkça lüzum görülen hallerde, 8 inci bentteki işlerin görüşme sırası Danışma Kurulunca Genel Kurula teklif olunabilir. Hükümet, esas komisyonlar ve kanun teklifi sahiplerinin bu konu ile ilgili istemleri de Danışma Kurulunda görüşülür.

Genel Kurulda bekletilme süresi

MADDE 52- Genel Kurula sevk edilen bir komisyon raporu veya herhangi bir metin, aksine karar alınmadıkça dağıtım tarihinden itibaren kırksekiz saat geçmeden görüşülemez.

Bu süre geçmeden gündeme alınması, gündemdeki kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işlerden birine öncelik verilerek bu kısmın ilk sırasına geçirilmesi, Hükümet veya esas komisyon tarafından gerekçeli olarak Genel Kuruldan istenebilir. Bu takdirde, Genel Kurul, işaret oyuyla karar verir.

II. Uygulama

- Yukarıda metnine yer verilen maddenin ikinci fıkrası hükmü en son 22.01.1976 tarihinde esas komisyon talebi şeklinde uygulanmıştır. Bu tarihten günümüze kadar uygulaması olmamıştır. Bu uygulama sırasında açılan usul tartışmasında, komisyonun talebinin Danışma Kuruluna sunulmasının doğru olacağı tartışma konusu yapılmıştır.
- Söz konusu maddenin lafzı ile gerekçesine bakıldığında uygulanabilir olduğu değerlendirilmektedir.
- Teamül ise yukarıda belirtildiği gibi İçtüzük'ün 49'uncu maddesi hükmü çerçevesinde hükümetin taleplerini Danışma Kuruluna getirmesi; söz konusu önerinin Danışma Kurulu veya Grup önerisi şeklinde Genel Kurula teklif edilmesi şeklinde gelişmiştir.
- Söz konusu hükmün lafzının ön plana taşınıp uygulanması durumunda madde içerisinde görüşmesiz oylama kuralı bulunmadığı için genel hükümler çerçevesinde (İçt 72, 63) söz konusu Hükümet talebinin görüşmeye

açılması ve konuşma haklarının doğması tartışma konusu olabileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Söz konusu madde hükmünün gerekçesiyle birlikte lafzının açıklığı dikkate alınarak uygulanabileceği söylenebilmekle birlikte talebin Genel Kurula yapılması durumunda genel hükümlere göre görüşülmesi gündeme gelebilecektir. Gündeme ilişkin bu talebin Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları Kısımında değerlendirilmesi genel uygulamaya uygun düşecektir.

HÜKÜMETİN GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ SIRASINDAKİ TEMSİLİNDE “İLGİLİ BAKAN” ÖLÇÜTÜ (İÇTÜZÜK MD. 62)*

I. Hükmün Tarihsel Gelişimi

TBMM İçtüzüğü’nün 62’nci maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

Hükümetin temsili

MADDE 62- Her görüşmenin başından sonuna kadar, Hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakan veya **ilgili bakan** veya zorunlu hallerde yetkilendirilmiş birinci derecede sorumlu daire amirlerinden bir kamu görevlisi hazır bulunur. Bu kimseler görüşmenin başında hazır değilse, o konudaki görüşme bir defalık gelecek birleşime bırakılır.

Sayıştay Başkanı veya yetkilendireceği daire başkanı ya da üye, gerektiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde açıklama yapabilir.

Yürürlükteki TBMM İçtüzüğüne dayanak oluşturan İçtüzük Teklifinin ilk biçiminde hükümetin temsili ile ilgili düzenleme şöyledi:

Hükümetin temsili

MADDE 85- Her görüşmenin başından sonuna, kadar, Hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakan veya **bir bakan** veya yetkilendirilmiş bir kamu görevlisi hazır bulunur. Bu konudaki bakanlık yazısı, en geç konunun gündeme alındığı birleşimin başında Başkanlığa ulaştırılmak gerekir. Yukardaki fıkrada bahis konusu kimseler görüşmenin başında hazır değilse, o konudaki görüşme bir defalık gelecek birleşime bırakılır.

Anayasa Komisyonu söz konusu metinde değişiklik yapmış; diğer değişikliklerin yanı sıra temsilde “bir bakan” ibaresini “ilgili bakan” olarak değiştirmiştir. Anayasa Komisyonunun değişiklik gerekçesinde Hükümetin temsiline yönelik olarak “bir bakan” ibaresinin “ilgili bakan” olarak değiştirilmesine ilişkin ayrıntılı bir açıklama yapılmamış; bu değişikliğe ilişkin olarak “*Genel Kurulda Hükümetin ilgili bakan tarafından temsili esastır.*” cümlesi ile yetinilmiştir. Maddenin Millet Meclisi görüşmelerinde konuya ilişkin bir tartışmaya rastlanmamıştır. Görüşmeler sırasında, Sayıştay Başkanı ve yetkilendireceği bir daire başkanının açıklama

* Dr. Günel SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)
Bu çalışmanın hazırlanmasında, Osmanlı döneminden günümüze İçtüzük metinleri, ilgili hükümlerin gerekçeleri ve Genel Kurul görüşme tutanakları incelenmiş; bu incelemeden elde edilen veriler ışığında tarihsel, amaçsal ve sözel (lafzî) yorum yöntemleri harmanlanmıştır. Bunun yanı sıra parlamento hukuku doktrininde konunun nasıl ele alındığı araştırılmış (İrfan Neziroğlu, Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları, 2008; Fahri Bakırcı, (...) Yerleşik Uygulamalar, 2015), ayrıca TBMM uygulamasının gelişimini somutlaştıran belli başlı örnekler sunulmuştur.

yapabileceğine ilişkin bir fıkra eklenerek madde bugün yürürlükte olan biçimini almış ve kabul edilmiştir.

1927 tarihli TBMM Dâhili Nizamnamesi'nin Hükümetin temsiline ilişkin 87'nci maddesinin konumuzu ilgilendiren ilk iki fıkrasındaki düzenleme şöyledir:

“Her müzakerenin başından sonuna kadar Hükümet namına mütâlâa beyan etmek üzere Başvekil veyahut **o nama mütâlâat serdine me-zun bir vekil** veya birinci sınıf devair rüesasından biri bulunur.

Bundan başka bir vekâlete ait bir layiha veya teklifin müzakeresi sırasında o vekilin veyahut o nama gelen birinci sınıf devair rüesa-sından (daire başkanının) birinin Mecliste huzuru meşruttur.”

Osmanlı Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dahilisi'nde, Hükümetin temsiline ilişkin olarak konumuzla ilgili bir hükme rastlanmamıştır.

II. Çözümleme

1. 1927 tarihli Dâhili Nizamnamenin 87'nci maddesinde hükümetin temsili ile ilgili düzenlemenin biri genel diğeri özel hüküm olmak üzere iki katmanlı olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Genel hüküm, her müzakerenin başından sonuna kadar Başbakanın veya onun adına görüş ileri sürmeye yetkili bir bakanın veya birinci sınıf daire başkanlarından birinin hazır bulunması zorunluluğunu belirlemektedir. Kanun tasarı ve tekliflerinin görüşmelerine ilişkin olarak ise, özel bir hükme yer verilmiştir. Buna göre, belli bir bakanlığa ait bir tasarı veya teklifin görüşmeleri sırasında *o bakanın (yani ilgili bakanın)* veya onun adına birinci sınıf daire başkanlarından birinin hazır bulunması şarttır.
2. 1973 İçtüzük Teklifi'nde hükümetin temsiline ilişkin olarak kanun tasarı ve tekliflerinin görüşmelerine özgü bir hükme yer verilmemiş; görüşmeler sırasında hükümetin temsiline dönük genel bir hükümle yetinilmiştir. Ancak söz konusu genel hüküm kapsamında, görüşme konusu için *ilgili olduğu* bakanın hazır bulunması koşulu aranmamıştır. Teklif'te yer alan bu düzenleme, Anayasa Komisyonunca değiştirilmiş; 1927 Dâhili Nizamnamesi'nin iki kademeli sistemine dönülmese bile genel hüküm kapsamında bu kez, görüşmelerde *ilgili bakanın* hazır bulunması esası benimsenmiştir. Söz konusu düzenleme Genel Kurul'da bu biçimiyle kabul edilerek günümüze kadar gelmiştir.
3. Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yürürlüğe girdiği dönemde yürürlükte bulunan 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 59'uncu maddesinde, 1927 tarihli Dâhili Nizamname hükmünün neredeyse yinelenmiş olduğu dikkat çekmektedir:

“Başbakan yahut onun yetki verdiği bir bakan veya birinci derecede sorumlu daire amirlerinden biri; Hükümet adına düşüncesini bildirmek üzere, her görüşmenin başından sonuna kadar hazır bulunur.

Bundan başka **bir bakanlıkla ilgili tasarının**¹ görüşülmesi sırasında bakanın yahut onun namına birinci derecede sorumlu daire amirlerinden birinin bulunması şarttır.”

4. Söz konusu tarihsel gelişim izlendiğinde ve İçtüzüğün 62’nci maddesinin sözü dikkate alındığında TBMM Genel Kurulu görüşmelerinde, yetkilendirilmiş bir kamu görevlisinin hazır bulunmasının gerekli olduğu zorunlu durumlar dışında, Hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakanın veya *görüşülen iş ile ilgili bakanın* hazır bulunması gerektiği açıktır. Bununla birlikte, TBMM uygulamasında buna her zaman dikkat edilmediği görülmektedir [İrfan Neziroğlu, TBMM uygulamasında “ilgili bakan” yerine “herhangi bir bakan” ölçütünün esas alındığını ifade etmektedir (bkz. İrfan Neziroğlu, *Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları*, 2008, s. 209)]. Nitekim “ilgili olma” ölçütü gözetilmeden bir bakanın hükümeti temsilen görüş bildirdiği birçok örneğe rastlamak olanaklıdır. Örneğin 2007 yılındaki bir uygulamada Sağlık Bakanı Recep Akdağ Devlet Bakanına, Sanayi ve Ticaret Bakanına, Ulaştırma Bakanına ve kendisine sorulan sorulara birlikte cevap vermiştir (TBMM Tutanak Dergisi, D.23, B.2, s. 237-9; akt. Fahri Bakırcı, (...) *Yerleşik Uygulamalar*, 2015, s. 201). Yine, 24’ncü Yasama Dönemi’nin 9 Aralık 2011 tarihli 32’nci Birleşiminde Başbakan Yardımcısı Bülent ARINÇ’ın yetki alanı içinde bulunan Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve RTÜK gibi kuruluşların bütçe görüşmelerinde, soru-cevap işleminde, söz konusu kurumları ilgilendiren soruları Başbakan Yardımcısı Ali BABACAN’ın yanıtladığı görülmektedir.
5. Bu türden uygulamaların dayandırılabilceği teorik zemin, *Bakanlar Kurulunun kolektif sorumluluğu* olabilir. Söz konusu kolektif sorumluluk; “ilgili olma” ölçütünün geniş yorumlanması durumunda, Hükümet adına yapılacak tüm tasarruflarda ve görüş açıklamalarında her bakanın kolektif sorumluluktan kaynaklı bir ilgisinin bulunmasına bağlı olarak mevcut İçtüzük hükmünün her bakanın hükümeti temsilen Genel Kurulda hazır bulunabileceği şeklinde yorumlanmasına olanak tanıyabilir. Bununla birlikte, bu yorum içtüzük koyucunun “*bir bakan*” ibaresi yerine “*ilgili bakan*” ibaresini neden tercih ettiği sorununu çözmemektedir.

1 1927 Dâhili Nizamnamesinden farklı olarak burada tasarı ve tekliflere değil, yalnızca tasarılarla ilişkin bir hüküm düzenlenmiştir.

6. Öte yandan İçtüzüğü'nün 62'nci maddesi hükmünden, *Hükümet'in Genel Kuruldaki temsilinde olabildiğince üst düzeyde temsilin esas kılınmaya çalışıldığı* anlaşılmaktadır. Nitekim Hükümet adına görüş bildirmek üzere önce Başbakan veya ilgili bakanın yetkili olduğu, bununla birlikte ancak *zorunlu durumlarda* yetkilendirilmiş birinci derecede sorumlu daire amirlerinden bir kamu görevlisinin hazır bulunacağı hükme bağlanmaktadır. Söz konusu hükmün amaçsal yorumu esas alındığında, başbakan veya ilgili bakanın hazır bulunamadığı durumlarda mümkün olan en üst düzey temsilin sağlanması amacıyla diğer bakanlardan birinin Hükümet adına görüş bildirmek üzere hazır bulunmasının uygun olacağı düşünülebilir. "İlgili bakan" ölçütünün katı yorumlanması durumunda, ilgili bakanın Genel Kurul görüşmelerine katılamadığı hâller özelinde, Hükümetin temsiline başka bir bakan yerine, yetkilendirilmiş kamu görevlisi eliyle gerçekleştirilmesi gibi zorunluluğun doğması söz konusu olacaktır ki bu türden bir uygulamanın hükmün amaçsal yorumu ile bağdaşmayacağı ileri sürülebilir.

Sonuç

* Birinci Yorum

TBMM İçtüzüğü'nün 62'nci maddesine göre, Genel Kurul görüşmelerinde, yetkilendirilmiş bir kamu görevlisinin hazır bulunmasının gerekli olduğu zorunlu durumlar dışında, Hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakanın veya *görüşülen iş ile ilgili bakanın* hazır bulunması gerekmektedir.

* İkinci Yorum ve TBMM uygulaması

İçtüzüğü'nün 62'nci maddesi hükmü, Hükümet'in Genel Kuruldaki temsiline olabildiğince üst düzeyde temsili esas kılmayı amaçlamaktadır. "İlgili bakan" ölçütünün katı yorumlanması durumunda, ilgili bakanın Genel Kurul görüşmelerine katılamadığı hâller özelinde, Hükümetin temsiline başka bir bakan yerine, yetkilendirilmiş kamu görevlisi eliyle gerçekleştirilmesi gibi zorunluluğun doğması söz konusu olacaktır. Böyle bir uygulama, hükmün amaçsal yorumu ile bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla başbakan veya ilgili bakanın hazır bulunamadığı durumlarda mümkün olan en üst düzey temsilin sağlanması amacıyla diğer bakanlardan birinin Hükümet adına görüş bildirmek üzere hazır bulunmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

TBMM uygulaması da, ilgili bakan ölçütünün katı bir biçimde gözetilmemesi yönünde gelişmiştir. Bununla birlikte, özellikle teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren kimi konularda bu ölçütün gözetilmemesinin yasama ve denetim çalışmalarının niteliğini olumsuz etkileyebildiği görülmektedir.

GÖRÜŞMELERE DEVAM ÖNERGESİ VE GEREKÇE SORUNU*

I. Sorun ve Yöntem

Bu çalışmanın sorun alanı, görüşmelerin devam etmesine ilişkin önergelerin gerekçeli verilmesinin gerekli olup olmadığı ve gerekçeli verilmesi halinde, gerekçesinin okutulmasının zorunlu olup olmadığı hususlarının İçtüzük hükümleri bakımından incelenmesidir.

Bu kapsamda, konuya ilişkin mevzuat hükümleri ile gerekçeleri, ilgili mevzuatın tarihsel gelişimi, konuya ilişkin usul tartışmaları ve tutanaklar aracılığıyla Genel Kurul görüşmelerindeki uygulamalar incelenmiştir. Bunun yanı sıra parlamento hukuku doktrininde konunun nasıl ele alındığı araştırılmıştır.¹

II. Mevzuat Hükümünün Tarihi Gelişimi

- 2 Mayıs 1927 tarihli TBMM Dâhili Nizamnamesi

MADDE 104- Müzakerenin kifayeti aleyhinde söz isteyenler bulursalr içlerinden yalnız birine ruhsat verilir. Ondan sonra işarı, reye müracaat olunur.²

- 17 Ocak 1961 tarihli Temsilciler Meclisi İçtüzüğü

MADDE 38- Bir kanunun görüşülmesi sırasında her üye konu hakkında Hükümete veya komisyon sözcüsüne sorular yöneltebilir.

Yeterlik önergesi verilmezden önce yöneltilen sorular cevaplandırılmadan, yeterlik önergeleri oya sunulmaz.

- TBMM İçtüzüğü

- Söz konusu maddenin, 5/3/1973 tarihli ve 584 numaralı Karar'a esas teklif metnindeki hali şu şekildedir:³

* Murat EKER (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

1 Bu çalışmanın hazırlanması sırasında, parlamento hukukuna ilişkin yazılı kaynaklardan: İrfan NEZİROĞLU, Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları (2008); Şeref İBA, Anayasa ve Parlamento Üzerine İncelemeler (2010); Şeref İBA, Meclis İçtüzük Metinleri (2007); Havvana YAPICI KAYA & Engin KAYA, İçtüzük El Kitabı (2014); Fahri BAKIRCI, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki Yerleşik Uygulamalar (2015); Fahri BAKIRCI, TBMM Çalışma Yöntemi (2000); ve Volkan HAS, TBMM'nin Çalışma Düzeni (2009) kitapları incelenmiştir. Ayrıca 1982 Anayasası dönemi başta olmak üzere, uygulamalar tutanaklara bakılarak taranmıştır. Araştırma ve İnceleme Birimi uzmanlarıyla konu tartışılmıştır. Araştırma ve İnceleme Biriminin konuya ilişkin yönleri olan daha önceki bilgi notları taranmıştır. Sorun alanına ilişkin doğrudan yapılan bir inceleme bulunmamakla birlikte, konuya ilişkin fayda sağlayabilecek değerlendirmelere, ilgili kaynaklara atıf yapılarak yer verilmiştir.

2 Oturumu yöneten Başkan, gelen müzakerenin kifayeti önergesinin işleme konmasını isteyen milletvekiline, "Kifayeti müzakere sorulara da şamildir." şeklinde cevap vermiş ve konu ile ilgili soruların cevaplanması tamamlanana kadar önergeyi oya sunmamıştır. TBMMTD, 27/2/1952, D.9, T.2, C.13, B.49, s.964-965

3 MMTD, 4/12/1972, D.3, T.4, C.29, B.13, SS.763, s.72.

Görüşmelerin yeterliği

MADDE 95- 1. Görüşülen asıl konu hakkında altı kişi konuşmadan yeterlik önergesi üzerinde işlem yapılmaz.

Yeterlik önergesinin okunmasından sonra, yeterlik aleyhinde konuşmak isteyen bir kişiye söz verilir. Bu konuşma, beş dakikayı geçemez. Genel Kurul, yeterliğe işaretle oylama suretiyle karar verir.

- Teklif, Anayasa Komisyonu görüşmeleri sırasında şu şekilde değiştirilerek kabul edilmiştir:⁴

Görüşmelerin yeterliği

MADDE 73- Görüşülen asıl konu hakkında altı kişi konuşmadan yeterlik önergesi üzerinde işlem yapılmaz.

Yeterlik önergesinin okunmasından sonra, yeterlik aleyhinde konuşmak isteyen bir kişiye söz verilir. Bu konuşma, beş dakikayı geçemez. Genel Kurul, yeterliğe işaretle oylama suretiyle karar verir.

- Genel Kurul görüşmeleri sonrası hükmün kabul edilen son hali ise şu şekildedir:⁵

Görüşmelerin tamamlanması

MADDE 72- Tüzükte başkaca bir hüküm yoksa, her konuda, her siyasî parti grubunun grupları adına ve iki üyenin kendileri adına birer defa konuşma hakları vardır. Bu konuşmalar yapıldıktan sonra görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmemişse, Başkan görüşmelerin tamamlandığını bildirir.

Görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmiş ve bu önerge de Genel Kurulun işaret oyuyla kabul edilmiş ise, birinci fıkra gereğince siyasî parti gruplarına ve milletvekillerine ikinci defa konuşma hakkı doğar.⁶

III. Uygulamalar

Uygulamaya bakıldığında, Genel Kurul'da, görüşmelere devam önergesinin gerekçesinin okunduğu veya okunmaksızın oylamaya sunulduğu örnekler mevcuttur. Oturumu yönetmekte olan Başkanın takdiri doğrultusunda her iki yönde uygulamaya da başvurulmuştur.

4 MMTD, 4/12/1972, D.3, T.4, C.29, B.13, SS.763, s.72.

5 5 Mart 1973 tarihli ve 584 numaralı Karar'a esas Millet Meclisi İçtüzüğü metninde 73'üncü madde olarak yer alan hükmün ikinci fıkrasındaki "1. fıkra" ibaresi, 16 Mayıs 1996 tarihli ve 424 numaralı Karar'la "birinci fıkra" olarak değiştirilmiş ve madde numaraları teselsül ettirilerek hüküm 72'nci madde olarak günümüz TBMM İçtüzüğünde yer almıştır.

6 Gerek madde gerekçesi gerekse ilgili maddenin görüşme tutanakları incelendiğinde madde üzerindeki değerlendirmelerin ağırlıklı milletvekillerinin söz haklarının güvenceye alınması, çalışma şevklerinin artması ve konuşma hakları üzerindeki grup hegemonyasının kırılması konuları üzerinde yapıldığı; görüşmelere devam önergesinin gerekçeli olup olmayacağı veyahut olursa gerekçesinin okunup okunmayacağına ilişkin teknik konulara değinilmediği görülmüştür. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. MMTD, 12/2/1972, D.3, T.4, C.33, B.55, SS.763, s.462-478.

- İçtüzüğün 72'nci maddesine göre verilen görüşmelere devam önergelerinden:
 - 18 Ocak 2012 tarihli 53'üncü Birleşim'de Oktay Vural ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
 - 21 Ocak 2014 tarihli 49'uncu Birleşim'de Lütfü Türkkan ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
 - 8 Temmuz 2014 tarihli 113'üncü Birleşim'de Oktay Vural tarafından verilen önergeler,
 - 9 Temmuz 2014 tarihli 114'üncü Birleşim'de Oktay Vural tarafından verilen önerge,

devamında gerekçeleri de okutularak oylamaları yapıp karara bağlanan bazı örneklerdir.

- İçtüzüğün 72'nci maddesine göre verilen görüşmelere devam önergelerinden gerekçeleri okutulanların bazıları çok kısa gerekçeler yazılarak verilebilmektedir:
 - 21 Haziran 2012 tarihli 123'üncü Birleşim'de Muharrem İnce ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
 - 22 Ocak 2014 tarihli 50'nci Birleşim'de Oktay Vural ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
 - 11 Şubat 2014 tarihli 59'uncu Birleşim'de Oktay Vural tarafından verilen önerge,
 - 12 Şubat 2014 tarihli 60'ıncı Birleşim'de Oktay Vural tarafından verilen önerge,

gibi örneklerin gerekçelerinin “Konunun daha iyi anlaşılması için.” veya “daha ayrıntılı görüşme imkanı vermek için.” şeklindeki kısa ifadelerden ibaret olduğu görülmektedir.

- İçtüzüğün 72'nci maddesine göre verilen görüşmelere devam önergelerinden:
 - 9 Şubat 1979 tarihli 47'nci Birleşim'de Mustafa Başoğlu tarafından verilen önerge,
 - 28 Şubat 1984 tarihli 38'inci Birleşim'de Cahit Tutum ve arkadaşları tarafından verilen önerge,

- 19 Mart 1986 tarihli 81'inci Birleşim'de Turan Bayezit ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
- 16 Ekim 1986 tarihli 15'inci Birleşim'de Haydar Özalp ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
- 5 Eylül 2006 tarihli 124'üncü Birleşim'de Deniz Baykal ve arkadaşları tarafından verilen önerge,
- 12 Haziran 2014 tarihli 102'nci Birleşim'de Oktay Vural tarafından verilen önerge,
- 16 Temmuz 2014 tarihli 117'nci Birleşim'de Oktay Vural tarafından verilen önerge,
- 23 Mart 2015 tarihli 81'inci Birleşim'de Mehmet Akif Hamzaçebi tarafından verilen önerge,
- 26 Mart 2015 tarihli 84'üncü Birleşim'de yine Mehmet Akif Hamzaçebi tarafından verilen önerge,

ise devamında gerekçeleri okutulmadan oylamaları yapıp karara bağlanan bazı örneklerdir.⁷

- Uygulamadaki bu örneklerle ilaveten, görüşmelere devam önergelerinin, muhalefet partileri tarafından yoğun bir engelleme aracı olarak kullanıldığı görüşmeler de görülmektedir. 18-28 Şubat 2004 tarihleri arasında gerçekleşen 54 ila 60'ıncı birleşimlerde görüşülen Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun Tasarısı'nın Genel Kurul görüşmelerinde, muhalefet partisi milletvekilleri tarafından 36 maddeye ilişkin görüşmelere devam önergesi verilmiştir.⁸ Söz konusu önergelere bakıldığında, ilgili madde numaraları dışında aynı ifadelerin kullanıldığı ve beşyüz kelime sınırına yakın metinler olarak verildikleri görülmüştür. Görüşmelerin başladığı 18 Şubat 2004 tarihli 54'üncü Birleşim'de oturumu yöneten Başkan, verilen ilk üç görüşmelere devam önergesini gerekçesi ile birlikte okutmuş, ancak sonrasında geçmiş uygulamalara da atıf yaparak dördüncü önergeyi gerekçesini okutmaksızın oya sunmuş ve bu konudaki itirazları dikkate almamıştır. 19 Şubat 2004 tarihli 55'inci Birleşim'de verilen ilk görüşmelere devam önergesinde de gerekçenin okunup okunmayacağına ilişkin tartışmalar olmuş ve muhalefet partisi milletvekilleri usul tartışması

7 9 Şubat 1979 tarihli 47'inci Birleşim, 28 Şubat 1984 tarihli 38'inci Birleşim, 19 Mart 1986 tarihli 81'inci Birleşim ve 16 Ekim 1986 tarihli 15'inci Birleşim örneklerinde, önergenin gerekçesi okutulmamış olmakla beraber, her örnekte önerge sahibi söz alarak kısa bir açıklama yapmıştır.

8 İrfan NEZİROĞLU, Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s.188.

açılmasını talep etmiş, ancak Başkan usul tartışması açmaksızın oturuma ara vermiştir.⁹ Buna karşılık gerek 55'inci Birleşim'in devamında gerekse görüşmelerin sürdüğü 56 ila 60'ıncı birleşimlerde, muhalefet milletvekillerince verilen görüşmelere devam önergelerine gerekçe konulması yerine; gerekçe metni önerge metninin kendisine eklenerek, söz konusu beşyüz kelime civarındaki metnin her seferinde okunması sağlanmıştır.

- 27 Haziran 2016 tarihli 107'nci Birleşim'de ise Başkan, görüşmelere devam önergelerinin gerekçesinin okutulup okutulmamasına ilişkin usul tartışması açmıştır. Aleyhte söz alan üyeler gerekçenin okunmasının önerge ile dilekçe arasındaki farklardan biri olduğunu, önergenin gerekçesi okunmadan ve üzerinde konuşulmadan oylanmasının önerge mantığına aykırı olduğunu ve önerge gerekçesinin bilinmeksizin önergeyi oylamanın önergeyi sakatlayacağını ileri sürmüşlerdir. Lehte söz alan üyeler ise ilgili İçtüzük maddesinin böyle bir hüküm getirmedikçe, görüşmelere devam önergesinin amacının zaten açık olduğunu, geçmiş uygulamalarda oturumu yöneten başkanların her iki yönde de tutumlarına ilişkin örnekler bulunduğunu ve bu konuda usul tartışması açılmasına dahi gerek olmadığını belirtmişlerdir. Usul tartışması sonunda Başkan; geçmişte her iki yönde de örnekler yaşandığını ancak İçtüzüğün 72'nci maddesine göre verilen görüşmelerin devamı önergelerinin 87'inci maddedeki değişiklik önergelerinden farklı olduğunu, bu sebeple söz konusu maddede öngörülen gerekçeye ilişkin hususların görüşmelerin devamı önergeleri için geçerli olmadığını, ancak geçmişteki farklı uygulamaları da dikkate alarak bir teamül oluşturma isteğini belirterek tutumunu Genel Kurulun oyuna sunacağını açıklamıştır. Oylama neticesinde ise Başkanın gerekçenin okutulmaması yönündeki tutumu kabul edilmiştir.
- Görüşmelere devam önergesinin gerekçesinin okunduğu ve okunmadığı çok sayıda örnek mevcut olduğundan bu konuda uygulamada birlik olduğu ve teamül olduğu söylenemez.

9 Oturumu yöneten Başkan, gerekçesi okunmaksızın oya sunulan görüşmelere devam önergesinin gerekçesinin okunması talepleri üzerine, "Sayın milletvekilleri, şu ana kadar, ben, daha önce de -burada arkadaşlarımız var, Kanunlar Dairesi Başkanı arkadaşımız da burada- geçmişteki uygulamaları incelettirdim. Esas itibarıyla, sadece önerge okunmuş, gerekçe vesaire okunmadan oylamaya geçilmiş. Bu minval üzere devam eden olumlu görüşmeler noktasında, ben, yetkimi kullanarak bunu okuttum... Geçmişteki uygulamalar doğrultusunda, önergeyi görüşmeden oylarınıza sunuyorum." şeklinde cevap vermiş ve önergeyi oya sunmuştur. Ertesi günkü oturumda da Başkan, "Sayın milletvekilleri, İçtüzüğün 72 nci maddesi uyarınca, 6 ncı maddeyle ilgili bir önerge vardır. Önergeyi okutacağım. Yalnız -dün akşam da söyledim, daha önceki uygulamaları da incelettirdim- önergenin gerekçesini okutmayacağım, sadece önergeyi okutup, görüşmesiz oylarınıza sunacağım." şeklindeki ifadelerle tutumunu sürdürmüştür.

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b054m.htm>

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil2/bas/b055m.htm>

IV. Açıklama ve Sonuç

İçtüzük, kanun tasarı ve teklifleri dışında; tatilde veya aravermede toplantı çağrısına ilişkin önerge (md.7), komisyonda yeniden görüşme önergesi (md.43), kapalı oturum önergesi (md.70), değişiklik önermeleri (md.87), Genel Kurulda yeniden görüşme önergesi (md.89) gibi istemlerin de gerekçeli olarak yapılmasını hükme bağlamıştır. Öte yandan yoklama talebi (md.57), açık oylama istemi (md.143), karar yeter sayısı istemi (md.146) gibi durumlarda ise talebin yazılı yapılması halinde önerge için bir gerekçe şartı getiren hüküm olmadığı gibi uygulamada da bu neviden önermeler gerekçesiz olarak verilmektedir. Konu bu bakımdan ele alındığında, 72'nci madde kapsamında verilen görüşmelere devam önergelerinin İçtüzükte bir gerekçe şartına bağlanmadığı ve talebin gerekçesinin konunun daha iyi anlaşılmasına olan ihtiyaç olarak düşünülebileceği ve bu nedenle de bu isteme ilişkin önermelerde gerekçe yazılmasına ihtiyaç olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, gerekçe yazılmasının gerekli olmadığı bir önergede, gerekçenin okutulmaması İçtüzük ihlali olmayacaktır.¹⁰ Ayrıca amacı sarıh olan görüşmelere devam önermelerinde, gerekçenin okutulması hatta önerge sahiplerince söz talep edilmesinde amacın açıklama yapmaya yönelik bir ihtiyaç olmadığı, muhalefet partisi milletvekillerince bir obstrüksiyon yöntemi olarak kullanıldığı gibi parlamento pratiğine dayalı savlar da ileri sürülmektedir.

Diğer yandan uygulama örneklerinde görüldüğü üzere, gerekçenin okutulmaması yönünde tutum benimsenen görüşmelerde, muhalefet partisi milletvekilleri, uzun gerekçelerini önerge metnine zerk ederek, söz konusu engelleme yöntemini gerçekleştirme imkânını bulmaktadır. Bu bağlamda, Genel Kurulun verimli çalışabilmesi açısından usul ekonomisi her ne kadar önemli olsa da, gerek obstrüksiyon gerekse giyotin kavramlarının parlamento hukukuna yabancı kavramlar olmamaları; parlamentoların kuruluş ve işleyişini düzenleyen içtüzüklerin, önemli kararların alınmasında makul gecikmelere izin verecek özellikler taşıyabileceği hususları da değerlendirilebilir.¹¹

Hükümün tarihi gelişimi dikkate alındığında ise, 1927 TBMM Dâhili Nizamnamesi ve sonrası İçtüzük metinlerinde; görüşmelerin yeterliğine ilişkin önergenin oylaması yapılmazdan evvel aleyhte bir milletvekiline söz hakkı tanınması ve yeterlik önergesi verilse dahi o ana değin gelen sorular cevaplandırılmadan önergenin oylanmaması gibi hükümler bulunduğu görülmektedir. Dâhili Nizamname dönemindeki uygulamaların bir örneği olarak; 27/2/1952 tarihli 49'uncu Birleşimde verilen müzakerenin kifayeti önergesini, oturumu yöneten Başkan, madde ile ilgili suallerin bitmemesini gerekçe göstererek oya sunmamış ve görüşmele-

10 27.06.2016 tarihli 107'nci Birleşim sırasında yapılan usul tartışmasında Başkan'ın açıklamaları.

11 Şeref İBA, Anayasa ve Parlamento Üzerine İncelemeler, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s.320, 338.

re devam edilmesine karar vermiştir.¹² Hâlihazırda uygulamada olan İçtüzüğün 72'nci maddesinin 5/3/1973 tarihli ve 584 numaralı Karara esas ilk teklif metninde de, Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metinde de, “yeterlik önergesi” ifadesi maddede yer almaktayken, Genel Kurul görüşmelerinde yapılan bir değişiklikle tarihsel gelişimi bakımından farklı ifade edilme yoluna gidilerek “görüşmelerin devam etmesine dair önerge” ifadesi ile tanımlanmıştır. Genel Kurulda maddenin değiştirilerek kabulü sonrasında bir milletvekilinin söz alarak, kabul edilen önergenin sistemi değiştirdiğini ve sistem değiştiğine göre, aleyhte söz hakkı doğup doğmayacağını sorması üzerine oturumu yöneten Başkan; sistemin kifayeti müzakere yerine müzakerelerin devamı hakkında önerge verilmesini getirdiğini, tersten ifadeden ibaret olduğunu ve esasa müessir bir halin olmadığını belirtmiştir.¹³ Bu konuda bir itiraz veyahut başkaca bir fikir beyan edilmemiştir. İlgili maddenin görüşme tutanaklarındaki genel kanaat ve taleplerin de, görüşmelerin yeterliği noktasına gelinmeden milletvekillerinin kendilerini yeterince ifade edebilmek kaygısı olduğu görülmektedir. 1973 İçtüzüğün ilgili hükmüne ilişkin Genel Kurulda yapılan değişiklikle, müzakerelerin yeterliğine ilişkin önerge verilmesi yerine görüşmelerin devamına dair önerge verilmesinin hükme bağlanmasıyla, önerge üzerinde yani müzakerelerin neden devamının gerektiğine ilişkin 5 dakika söz hakkı metinden çıkarılmıştır. Dolayısıyla yapılan düzenleme ile daha önce var olan açıklama hakkına gerek kalmadığı öngörülmüştür. Önergenin gerekçesinin okutulması ise tamamen söz hakkında gözetilen menfaate ve amaca yöneliktir. Burada iki farklı yorum yapılabilir: Birinci yoruma göre, İçtüzük koyucu söz hakkını ortadan kaldırırken aynı amaca dönük -varsa- gerekçe metninin de okunmamasını -örtülü olarak- öngörmüştür. İkinci yoruma göre ise, söz hakkının kaldırılması gerekçe metninin okunacağı varsayımı altında gerçekleşmiş; bir başka deyişle söz hakkı ile önerge metninin gerekçe dâhil bütünlüğü ikame edilmiştir.

Birinci yorumu destekleyecek bir yaklaşımla, İçtüzükte Genel Kurulda işlem gören önergelerden gerekçe şartı olanların belirtildiği düşünüldüğünde, önerge için geçerlilik şartı olarak gözetilmeyen bir metnin okutulmasının anlamlı olmadığı söylenebilir. Kaldı ki amacı sarıh olan görüşmelere devam önergesine ilişkin yine de bir açıklama ihtiyacı varsa, İçtüzüğün 60'ıncı maddesine göre kısa açıklama hakkı bulunmaktadır. Bu itibarla maddenin lafzi ve mantıki yorumu ile tarihsel gelişimi gerekçe okutulmasını gerektirmemektedir. Ayrıca gerekçe okutulmasını zorunlu kılan bir teamül de bulunmamaktadır.

Bugüne değin, gerek farklı zamanlarda oturumu yöneten başkanların tutumları gerekse usule ilişkin görüşmeler, yeni bir kural ihdasını değil, mevcut kuralın

¹² TBMMTD, 27/2/1952, D.9, T.2, C.13, B.49, s.963-965.

¹³ MMTD, 12/2/1973, D.8, T.4, C.33, B.55, s.476.

uygulanmasını sağlamayı ve bu kuralla sınırlı olarak gelecek uygulamalara kaynak oluşturmayı amaçlamıştır. Ancak bu konuda farklı zamanlarda her iki yönde de uygulamalar ve usule ilişkin görüşmeler olmuştur. Yine de görüşmelere devam önergesinin gerekçeli olup olmaması hususundaki görüşün (ilgili madde ile hüküm altına alınmadığı, madde gerekçesinde de bu konuya değinilmediği ve ilgili görüşme tutanaklarında da bu yönde bir irade olmadığı düşünüldüğünde); hükmün geçmiş içtüzüklerde nasıl yer aldığı ve ilgili madde karara bağlanırken Genel Kurul görüşmelerinde ne amaçlandığı değerlendirilerek oluşturulmasında fayda olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda ilgili madde düzenlenirken; görüşmelerin devamına dair önergelerde gerekçenin varlığının bir şekil şartı olmadığı ve okutulmasının gerekmediği göz önüne alındığında, gerekçenin okunmamasının ve açıklama ihtiyacının zaruriyet arz ettiği istisnai durumlarda ise İçtüzüğün 60'ıncı maddesine göre kısa söz hakkı tanınmasının uygulama açısından daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİNİN SON OYLAMASINDAN ÖNCE İÇTÜZÜĞÜN 86'NCİ MADDESİNE GÖRE SÖZ VERİLİP VERİLEMEYECEĞİ*

1. TBMM İçtüzüğü'nün "Son konuşmalar" başlıklı 86'ncı maddesi hükmü şöyledir:

MADDE 86- Tasarı veya teklifin tümünün kesin olarak oylanmasından önce milletvekilleri, ne yolda oy kullanacaklarını kürsüden belirtmek isterlerse, Başkan lehte ve aleyhte birer kişiye söz verir. Bu konuşma kısa, açık ve gerekçeli yapılır.

2. 1982 Anayasası'nın 175'inci maddesi 17/5/1987 tarihinde 3361 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce, Anayasa değişikliği tekliflerinin gizli oylamaya tabi tutulmasına ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı.

Bu dönemde, 17/5/1987 tarihli 106'ncı birleşimde, açık oylamaya tabi Anayasa değişikliği teklifinin tümü üzerinde yapılan oylamadan önce Başkan lehte ve aleyhte birer kişiye söz hakkı vermiştir (bkz. TBMM Tutanak Dergisi, D.17, C.40, YY.4, B.106, s. 564-5).

3. Anayasa'nın 175'inci maddesinde yapılan değişiklikle gizli oylama esasının kabulünden sonra, Anayasa değişikliği teklifinin tümünün oylanmasından önce İçt. md. 86'ya göre söz verildiği herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. *Bunun gizli oylama esasının doğal bir sonucu olduğu söylenebilir.*

Nitekim; gizli oylama esasını getiren Anayasa değişikliğinin kabulünü izleyen ilk Anayasa değişikliğinde, 8/7/1993 tarihli Birleşimde Başkan, Anayasa değişikliği teklifinin tümünün oylanmasına geçmeden önce şu açıklamada bulunmuştur:

*Sayın milletvekilleri, yüksek malumunuz olduğu üzere, görüşmeler tamamlanıp, teklif ya da tasarının tümü oylanmaya geçilmeden önce, sayın milletvekillerinin, kısa, öz, açık bir biçimde oylarının rengini belirtmek üzere söz alma hakları vardır; ancak, bugün yapmakta olduğumuz oylama, bir Anayasa değişikliğiyle ilgili olması itibarıyla, gizli oylama suretiyle gerçekleştiği için, sayın üyenin oyunun rengini açıklaması keyfiyeti, gizli oylama nedeniyle, söz konusu olmayacaktır. Bundan sonra benzeri işlemlerde de Genel Kurulun kararı, tavrı, **Başkanlığın kalıcı ve bağlayıcı uygulaması olması açısından, bu hususu, takdirlerinize ve bilgilerinize sunuyorum. Bu nedenlerle, değerli arkadaşlarımla müracaatlarına cevap veremiyorum; oyunun rengini belirtmek üzere söz vermiyorum.***

* Dr. Günsel SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

KANUN ÖNERİLERİNİN KOMİSYONA İADESİNDE MİLLETVEKİLLERİNİN ÖNERGE VERME HAKKI (İÇT. MD. 87/1 VE MD. 88)*

I. Sorun Alanı

Yürürlükteki İçtüzük hükümlerine göre, milletvekillerinin kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya bir maddesinin komisyona iadesi yönünde önerge verme hakları bulunmakta mıdır? Bu bağlamda İçtüzüğün 87’nci maddesi hükmü ile 88’inci madde hükmü arasındaki ilişki nasıl çözümlenebilir? ¹

II. İçtüzük Hükmünün Tarihsel Gelişimi

1. İçtüzüğün komisyona geri verme kurumuna ilişkin yürürlükte bulunan 87’nci maddesinin birinci fıkrası ve 88’inci maddesi hükmünün *eşdeğer* hükümlerine; 13 Mayıs 1877 tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilîsi’nde, bu nizamnamenin 1914’te değiştirilmiş biçiminde, 2 Mayıs 1927 Dâhili Nizamnamesi’nde, Milli Birlik Komitesi İçtüzüğü’nde, Temsilciler Meclisi İçtüzüğü’nde, Kurucu Meclis İçtüzüğü’nde ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü’nde rastlanmamıştır.

Ancak;

a. 1877 İçtüzüğü’nün 37’nci maddesinde, “Birinci ve ikinci görüşmelerin yapılması sırasında teklif edilen değişikliklerin ait olduğu komisyona havalesini o komisyonun kâtip üyesi talep eder ise, havalesi gereklidir.” hükmü yer almaktadır. Aynı hüküm, 1927 İçtüzüğü’nün 118’inci maddesinde de yer almaktadır. Bu hükümle bağlantılı olarak, 1927 İçtüzüğü’nün 119’uncu maddesine göre, birinci ve ikinci müzakerelerin cereyanı sırasında takdim olunan tadilnamelerin (değişiklik önergelerinin) encümene havalesi encümen tarafından istenmediği halde tadilatın esbabı mucibesi sahipleri tarafından mücmelen (kısaca) beyan olunur. Tadilnamenin nazarı mütalaaya alınıp alınmamasına Heyetçe karar verilir. Nazarı mütalaaya alınırca encümene havale olunur. 121’inci maddeye göre de, ikinci müzakerede encümene iade olunan maddeler hakkında sair mebuslar tarafından da encümene tadil teklifleri yapılabilir. Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü’nün 95 ila 98’inci maddelerinde, aynı yönde düzenlemeler yer almaktadır. Bu hükümlerin

* Dr. Günel SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

1 Bu bilgi notunun hazırlanması çalışmaları kapsamında Osmanlı’dan günümüze ilgili içtüzük düzenlemelerinin tarihsel gelişimi incelenmiş, 1973 İçtüzüğü ve değişikliklerine ilişkin tutanak ve gerekçe metinleri taranmış, TBMM uygulamaları derlenmiş, ilgili Anayasa Mahkemesi kararı metne aktarılmış, hazırlanan ham taslak Kanunlar ve Kararlar Başkan Yardımcısı Kadir AKTAŞ ile Doç. Dr. Fahri BAKIRCI’nın incelemesine sunularak görüşleri alınmıştır.

geçmişinin, 1877 İttüzüğü'nün 37 ila 39'uncu maddeleri ile 1877 İttüzüğü'nün değiştirilmiş biçiminin 67 ila 70'inci maddelerine dayandığı görülmektedir.

b. 1877 İttüzüğü'nün değiştirilmiş biçiminin 76'ncı maddesinde, uluslararası anlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin tasarılar ile ilgili şu hükümlere yer almaktadır:

Birinci müzakere esnasında muahedenin maddeleri hakkında vuku bulacak itiraz, lâyiha'nın encümene iadesini talep suretinde olmak icabeder.

İtiraz-ı mezkûr badelmüzakere Hey'etçe nazar-ı mütalaaya alındığı takdirde encümene havale olunur.

Aynı yöndeki hükümlere, 1927 İttüzüğü'nün 112'nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları, Milli Birlik Komitesi İttüzüğü'nün 60'ıncı maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları ile Cumhuriyet Senatosu İttüzüğü'nün 85'inci maddesinde de rastlanmaktadır.

c. 1927 İttüzüğü'nün 109'uncu maddesi hükmü şöyledir:

Lâyiha veya teklifin katiyen kabulü reye konmadan evvel, ibare ve usûl, yahut tertip ve tensik itibarıyla noksan veya itibas olduğu âza veya encümen tarafından dermeyer olunursa metin, aid olduğu encümene gider.

Edilen tahsislerin reye iktiran etmesi lâzımdır.

(Bu hükme Cumhuriyet Senatosu İttüzüğü'nün 77'nci ve Danışma Meclisi İttüzüğü'nün 80'inci maddesinde de rastlanmıştır.)

2. Halen yürürlükte bulunan 1973 tarihli İttüzüğe dayanak oluşturan İttüzük Teklifi metninde, yürürlükteki 87'nci maddenin birinci fıkrasının muadili olan hüküm şöyle düzenlenmiştir:

MADDE 119. – Kanunlarda veya İttüzükte aksine hüküm yoksa, kanun tasarı veya teklifinde bir maddenin reddi, değiştirilmesi veya metne madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon ve Hükümetçe her zaman değiştirge verilebilir.

Aynı Teklif'te, komisyona geri isteme konusunda yürürlükteki 88'inci maddenin muadili olan düzenleme şöyle idi:

MADDE 120. – Esas komisyon veya Hükümet, birinci görüşme sırasında maddelere geçilmeden önce kanun tasarı veya teklifinin tümünü; birinci veya ikinci görüşme sırasında da belli bir veya birkaç maddesinin esas komisyona geriverilmesini isteyebilir. Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün değiştirge ve önergeler de esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki değiştirge ve önergeler de esas komisyona verilir.

Tasan veya teklifin tümü geriverilmişse, esas komisyon, bu konudaki ek raporunu Genel Kurula otuz gün içinde sevk etmek zorundadır. Aksi halde, Genel Kurul, esas komisyonun ilk raporu üzerinden görüşmelere devam eder.

Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi birinci veya ikinci görüşme sırasında geriverilmişse, esas komisyon, bu konudaki ek raporunu, onbeş gün içinde Genel Kurula sunmak zorundadır. Aksi takdirde, madde veya maddelerin esas komisyonun ilk raporundaki metni üzerinden görüşme yapılır.

Birinci fıkrada söz konusu istemin Hükümet veya esas komisyon tarafından ikinci defa yapılması halinde, bu istem, Genel Kurulun tasvibine sunulur; Genel Kurul görüşmesiz işaret oyuyla karar verir.

Görüldüğü gibi, İçtüzük Teklifi metninde, değişiklik önereleri bağlamında milletvekillerine komisyona geri vermeye ilişkin önerge verme hakkı tanınmamış, hatta komisyona geri verme hususu önergelerle ilgili maddeyle dahi ilişkilendirilmemişti. Komisyon aşamasında ilgili maddelerde değişiklikler yapılmasına karşın, bu durum, Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metinde de değişmemiştir.

Genel Kurul'da kabul edilen metinde ise, maddelerin komisyona iadesi noktasında milletvekillerine önerge verme yetkisinin tanındığı görülmektedir (Değişiklik önergesinin ve maddenin kabul edildiği Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 14.02.1973 tarihli birleşim tutanağında konumuzla ilgili herhangi bir açıklamaya rastlanmamıştır). İlgili İçtüzük hükmü (md. 88/1) şöyledir:

*Kanunlarda veya İçtüzükte aksine hüküm yoksa, kanun tasarısı ve teklifinde **bir maddenin** reddi, **komisyona iadesi**, değiştirilmesi veya metne madde eklenmesi hakkında, **milletvekilleri**, esas komisyon veya Hükümet **değişiklik önereleri verebilir**. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından tasarı veya teklif maddelerinin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.*

Özetle, 1973 İçtüzüğü'nün kabul edilen ilk biçiminde *milletvekillerine sadece maddeler özelinde olmak üzere, komisyona iadeye ilişkin önerge verme hakkı tanınmaktaydı*. Kanun önerilerinin tümünün komisyona iadesi hususunda milletvekillerine yetki verilmiyor, bunun esas komisyon ve Hükümetin yetki alanında olduğu hükme bağlanıyordu (buna ilişkin 1973 İçtüzüğü'nün 89'uncu maddesi, herhangi bir değişiklik geçirmeden, yürürlükte bulunan 88'inci madde olarak günümüze kadar gelmiştir).

Komisyona iadeye ilişkin önerge verme hakkı bağlamında günümüzde yürürlükte olan hükme, 16.05.1996 tarihli değişiklikle (424 sayılı Karar) ulaşılmıştır. Böylece, kanun önerilerinin *tümünün komisyona iadesi hakkında da önerge verilebilmesi* hususu 87'nci madde kapsamına alınmıştır. Yürürlükteki hüküm (md. 87/1) şöyledir:

*Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, **tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi**, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, **milletvekilleri**, esas komisyon veya Hükümet **değişiklik önerileri verebilir**. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önerileri dahil her madde için yedi önerge verilebilir. Her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır. Ancak, bu hak; ilgili siyasî parti grubuna mensup milletvekillerce kullanılmaması halinde, diğer siyasî parti grubuna mensup olanlarla bağımsız sayılan milletvekillerce kullanılabilir.*

Yürürlükteki 88'inci madde hükmü şöyledir:

Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem, görüşülmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.

İçtüzük hükmünün tarihsel gelişimi içinde, madde ve değişiklik gerekçelerinde konu ile ilgili açıklayıcı bir ifade yer almamaktadır.

3. Danışma Meclisi İçtüzüğü'nün 78'inci maddesinin birinci fıkrası hükmüne bakıldığında, Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 1973'te kabul edilen ilgili hükmünün -önemsiz ifade farklılıklarıyla- tekrarladığı görülmektedir:

*Kanunlarda veya İçtüzükte aksine hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, komisyona geri verilmesi, değiştirilmesi veya metne madde eklenmesi hakkında, üyeler, esas komisyon veya hükümet, **değişiklik önerileri verebilir**.*

Danışma Meclisi İçtüzüğü'nün 83'üncü maddesi de, bugün yürürlükte olan İçtüzüğün 88'inci maddesi ile aynı içeriktedir.

III. Çözümleme

* Birinci Görüş²

87'nci madde incelendiğinde “komisyona iade” müessesine dair mutlak bir hükmün vaz edilmediği görülmektedir. Zira 87'nci maddenin ilk cümlesinde “Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa” kaydı yer almaktadır. Bu-

² Bu görüş, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosunun 25.02.2015 tarihli ve “İçtüzük'ün 88'inci maddesinin uygulaması” başlıklı bilgi notunda ifade edilen görüş olup söz konusu metinden aynen aktarılmıştır.

radan hareketle 88'inci maddede “komisyona geri verme” talebinde bulunacaklar arasında milletvekillerinin sayılmaması, zikredilen kayıt dâhilindeki bir durum olarak değerlendirilebilecektir.

İçtüzük sistematik bir yoruma tabi tutulduğunda bu değerlendirmenin haklılığı görülecektir. Nitekim 87'nci madde hangi hususlar ve kimler tarafından önerge verilebileceğini tatad ederek genel çerçeveyi tayin etmektedir. Kendisinden sonra gelen 88'inci madde ise, “komisyona geri verme” hususunda özel bir düzenleme getirmektedir. Bu hâlde, özel hükmün genel hüküm karşısında uygulama önceliğine sahip olacağı açıktır.

* Uygulama

TBMM uygulaması, yukarıdaki görüşü destekleyen bir çerçeve içinde gelişmiştir. 19'uncu 20'inci 21'nci ve 22'nci yasama dönemleri tutanakları tarandığında uygulamada milletvekilinin talebi üzerine kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya bir kısmının komisyona iade edilmesine rastlanmamaktadır. İadeler hükümet veya komisyonun talebi üzerine gerçekleşmiştir.

23'üncü Yasama Döneminde, 05.04.2011 tarihli 86'ncı birleşimde, Tunceli Milletvekili Kamer Genç'in, görüşülen metnin komisyona iadesi yönündeki önergesi işleme alınmamıştır. Oturumu yöneten Başkanın açıklamasında şu ifadeler yer almaktadır:

Saygıdeğer arkadaşlarım, maddelerine geçilmesinin oylamasından önce bir hususu açıklamak istiyorum: Tunceli Milletvekili Sayın Kamer Genç, Başkanlığımıza bir önerge vermiştir. Sayın Genç, önergesinde görüştüğümüz tasarinın tümünün maddelerine geçilmeden Komisyona iade edilmesini talep etmektedir. İç Tüzükiün 87'inci maddesinin birinci fıkrasında «Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir.» hükmü yer almaktadır. Hükmün başında yer alan “İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa” ibaresine dikkatinizi çekmek istiyorum. Tasarı veya teklifin tümünün veya bir maddesinin komisyona iadesi hususu İç Tüzük'ümüzde özel olarak 88'inci maddede ve 87'nci maddenin son fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, tasarı veya teklifin tümünün veya bir maddesinin komisyona geri verilmesini, 88'inci maddeye göre ancak Hükümet veya esas komisyon, 87'nci maddenin son fıkrasına göre de esas komisyon isteyebilmektedir. “İçtüzükte aksine bir hüküm bulunmaması” şartı karşısında, tasarı veya teklifin tümünün veya bir maddesinin komisyona iadesi konusunda İç Tüzük'te özel bir düzenleme bulunması nedeniyle Sayın Genç'in önergesini işleme alma imkânımız bulunmamaktadır. Nitekim, bugüne kadar da bu içerik ve nitelikte herhangi bir önerge de işlem geçmemiştir.

24'üncü Yasama Döneminde benzer bir durum yaşanmıştır. 09.04.2014 tarihli 74'üncü birleşimde Başkan tarafından şu açıklama yapılmıştır:

BAŞKAN - Sayın Kamer Genç tarafından, Başkanlığımıza, İç Tüzük'ün 87'nci maddesine göre teklifin Komisyona iade edilmesine dair bir önerge verilmiştir. İç Tüzük'ün 87'nci maddesinde, kanunlarda ve İç Tüzük'te aksine bir hüküm yoksa teklifin tümünün veya bir maddesinin komisyona iadesi hakkında milletvekillerince önerge verilebileceği belirtilmektedir. İç Tüzük'ün 88'inci maddesiye tasarı ve teklifin tümünün veya bazı maddelerinin komisyona geri verilmesini, esas komisyon ve Hükûmetin isteyebileceğini düzenleyen özel bir hüküm getirmektedir. Bu özel hüküm gereği, esas komisyon ve Hükûmet dışında milletvekillerinin tasarı ve teklifin komisyona geri verilmesine yönelik önerge vermeleri mümkün bulunmamaktadır. Tasarı ve tekliflerin komisyona geri verilmesine yönelik Parlamento uygulaması da bu yöndedir.

İç Tüzük'ün anılan hükmü gereği önerge işleme alınmayacaktır. Örnek uygulamalar: 5 Nisan 2011, Birleşim 86; 21/1/2014, Birleşim 49.

Tunceli Milletvekili Kamer Genç'in bu açıklama karşısındaki sözleri şunlar olmuştur:

(...) 87'nci maddede diyor ki: "Milletvekilleri, bir tasarinın tümünün komisyona iadesini isteyen önergeyi verir." O dedikleri madde yani hüküm... Bakın, Türkiye Büyük Millet Meclisinde, kanunların müzakeresinde milletvekillerinin sahip oldukları yetkiler var, Hükûmet ve komisyonun sahip olduğu yetkiler var. Milletvekilinin sahip olduğu yetkiler 87'nci maddede sayılmıştır. Dolayısıyla, bir tasarinın tümünün veya belli maddesinin komisyona iadesi ayrı bir konu, milletvekilinin bunu komisyona iadesini istemesi ayrı bir konu. O zaman, 87'nci maddede ki o fıkra nerede uygulanacak yani oraya fuzuli mi yazmışlar?

Başkanın açıklaması üzerine açılan usul tartışmasında, İzmir Milletvekili Oktay Vural, 87'nci maddenin birinci fıkrasındaki hükmü anlamsızlaştıran yorumu eleştirmiştir:

Açtığınız usul tartışması, bir maddenin ya da tümünün komisyona iadesine ilişkin bir değişiklik önergesi verilemeyeceğine ilişkin. Çünkü bu talebin ancak esas komisyon ya da hükûmet tarafından verileceğini söylüyor. O zaman, kanun koyucu 87'nci maddede neden böyle bir iradeyi ortaya koymuş. Dolayısıyla, böyle bir irade ortadayken bu iradenin ne şekilde tezahür edeceğine ilişkin Başkanlık Divanı bir görüş oluştursa. Yani, milletvekilleri... Diyor ki, aynen, değişiklik önergeleriyle ilgili: "Tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi hakkında milletvekilleri, esas komisyon veya Hükûmet değişiklik önergeleri verebilir." Şüphesiz, kanunda veya İç Tüzük'te aksine hüküm yoksa.

Şimdi, ben istirahat ediyorum -öyle, hemen araştırıyorlar, yapıyorlar- bir milletvekilinin bu İç Tüzük çerçevesinde bir maddenin iadesi ya da tümünün iadesiyle ilgili bir önerge verebilmesini mümkün kılacak olay

nedir? Bunu bir söyleyin, milletvekilleri de bilsin, «Ancak bu zaman verebiliriz.» diye bilsin, o zaman biz de deriz ki bu maddenin gereği yapılmış. Yani kanun koyucu gereksiz bir işlem mi yapmış? O zaman, kanun koyucunun iradesinin nasıl gerçekleştirileceğini Divan olarak, Meclis Başkanlığı olarak sizin orada belirlemeniz lazım.

Bu bakımdan, “Bu fazladan bir maddedir, lüzumsuz yazılmıştır.” şeklinde bir yaklaşım tarzı, bir yorum, kısıtlayıcı bir yorumdur. Oysa, bu konuda milletvekillerinin hakkını genişletici yoruma tabi tutmak gerekir. Önemli olan burada, hakları genişletmektir, kısıtlamak değil. Alabildiğine özgürce millet iradesini burada gerçekleştirmek için elindeki imkânları, kısıtlı imkânları kullanacak. Bu bakımdan, bununla ilgili, bu 87’nci maddedeki “komisyona iade” hükmünün ne zaman icra edileceğini, milletvekillerinin böyle bir hakkı olup olmadığını doğrudan doğruya Meclis Başkanlığı bir belirlese son derece faydalı olacak.

Bu bakımdan, bu konuda daha önce usul tartışmaları yapılmıştır ama nedense bu usul tartışmaları yapılırken İç Tüzük’le ilgili bu maddenin hep uygulanmamasına yönelik örnekler veriliyor. Ben istirham ediyorum, ne zaman uygulandığına ilişkin bir örnek çıkartın ya da uygulayın. Bu maddenin uygulanması bence önemli. Hangi gerekçeyle komisyona iadesi isteniyor, doğrusu onu bilemiyorum çünkü bu iadeyle ilgili gerekçenin de ortaya konulması gerekir. Fakat, gerçekten, burada ortaya koyduğunuz bu irade, Meclis Başkanının ortaya koyduğu irade, milletvekillerinin haklarını hep kısıtlayıcı.

Söz konusu usul tartışmasının sonucunda Başkanın tutumunda değişiklik olmamıştır.

Sonuç olarak, uygulamada, İçtüzüğün 88’inci maddesi 87’nci maddesinin birinci fıkrası karşısında özel hüküm olarak değerlendirilmiş; bu kapsamda komisyona geri verme isteminde bulunma hakkının yalnızca esas komisyon ve Hükümet’te bulunduğunu yönünde bir anlayış egemen olmuştur.

Son olarak, 26’ncı Yasama Dönemi’nin 24.02.2016 tarihli 43’üncü birleşiminde CHP Grup Başkanvekili, Genel Kurul’da görüşülmekte olan Kanun Tasarısının Avrupa Birliği tarafından çıkarılacak konu ile ilgili bir tüzüğün çıkarılmasına kadar tasarının komisyona iade edilmesini talep etmiştir. Oturumu yöneten Başkanvekili ise İçtüzük’ün 88’inci maddesi gereğince, bir işin komisyona geri verilmesinin ancak hükümet veya komisyon tarafından istenebileceğini belirterek talebi reddetmiştir.

* İkinci Görüş

1- 87’nci maddenin birinci fıkrasında yer alan “Kanunlarda veya İçtüzükte aksine hüküm yoksa” ibaresi, halen yürürlükte bulunan 1973 tarihli İçtüzüğe dayanak oluşturan İçtüzük Teklifi’nin 119’uncu maddesinde de yer almaktadır. Bu madde metninde ve İçtüzük Teklifi’nin bütününde, komisyona iade husu-

sunu ilişkin olarak milletvekillerine önerge verme hakkı tanınmamıştır. Ayrıca aynı metinde, hemen izleyen maddede (md. 120) esas komisyon ve hükümet iade konusunda yetkili kılınmaktadır. Bu veriler ışığında, tarihsel yorumla, 119'uncu (şimdiki 87'nci) maddenin birinci fıkrasında yer alan “Kanunlarda veya İçtüzükte aksine hüküm yoksa” ibaresinin özel olarak komisyona iade konusunda milletvekiline önerge hakkı tanımak bağlamında 120'nci madde (şimdiki 88'inci madde) hükmüne işaret etme düşüncesiyle kaleme alındığı söylenemez. Üstelik milletvekillerine komisyona iade önergesi verme hakkı tanıyan ibareler, 119'uncu maddeye, hâlihazırda esas komisyon ve hükümete komisyona geri çekme yetkisi (120'nci maddede) zaten tanınıyorken eklenmiştir. Bu durumda, İçtüzük koyucunun, 88'inci maddedeki açık hüküm karşısında, 87'nci maddeye genel bir kural koyup sonra bunun istisnasını belirleyerek tekrar 88'inci maddeye işaret etmeye çalışması, hukuk mantığı içinde açıklamak güçtür.

2- İçtüzüğün 87'nci maddesinin birinci fıkrasında “komisyona iade” ibaresi kullanılmasına karşılık 88'inci maddenin başlığında “geri istemek” ibaresi kullanılmıştır. Söz konusu sözel ayırım, istemde bulunan öznelere farklılığını ve iki ayrı durumda izlenecek usul arasındaki ayırma bilinçli olarak işaret eder görünmektedir: Milletvekilinin (Genel Kurul'daki üyelerin büyük kısmının esas komisyonun üyeleri olmadığı dikkate alındığında), metni komisyona geri istemesinden söz edilemez; ancak metnin komisyona iade edilmesi yönünde önerge vermesi anlamlı olabilir. Usul yönünden bakıldığında, geri istemede (md. 88) Genel Kurulun iradesi aranmazken, iade edilmesini talep etme durumunda (md. 87/1) Genel Kurulun iradesi aranacak, bu yöndeki önerge işleme alınarak Genel Kurulun oyuna sunulacaktır.

3- Metnin belli bir maddesinin ya da tümünün komisyona geri verilmesini talep etme bağlamında İçtüzüğün 87'nci maddesinin birinci fıkrası ile 88'inci maddesi arasında genel hüküm – özel hüküm ilişkisi kurulamaz. Çünkü söz konusu ilişkinin kurulması için birbirinden ayrı iki hüküm düzleminin bulunması gerekmektedir: Bir yanda genel durum düzeyi ve onda uygulanacak kural; diğer yanda genel durumdan farklı özel bir durum ve bu özel durumda genel kuraldan ayrılmayı gerektiren özel bir hükmün varlığı gerekmektedir. Komisyona geri verme sorunu bağlamında söz konusu iki madde arasında böyle bir ilişki kurulamamaktadır. Nitekim özel hüküm uygulanırken, genel hükmün hiçbir uygulama alanının kalmadığı bir yorum yöntemi hukuk mantığı ile bağdaşmamaktadır.³ Bu türden bir yorum, pratik uyuşum ilkesine (bir hukuksal metnin aynı kurucu işleme dayanan maddelerin birbiriyle çelişki içinde olamayacağını, bunların birbiriyle uyumlu şekilde yorumlanması gerektiğini ifade eden hukuk ilkesi) aykırı biçimde, örtü-

3 İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın yukarıda alıntılanan görüşleri bu bağlamda önemli bir noktaya işaret etmektedir.

lû olarak İttüzük hükümleri arasında çelişki olduğu varsayımını içermekte olup bunu genel hüküm – özel hüküm bağlamına dönüştürmeye çalışmaktadır.

Bu iki madde arasında genel hüküm – özel hüküm ilişkisi, 88’inci maddede münhasıran esas komisyon ve hükümete yetki verildiğinden, ancak 87’nci maddenin birinci fıkrası hükmünün esas komisyon ve hükümet ile ilgili boyutu çerçevesinde kurulabilir. Bu bağlamda esas komisyon ve hükümetin komisyona geri istemeye yönelik talepleri, md.87/1’de belirtildiğinin aksine önerge şeklinde yapılmayacak, bunlar hakkında Genel Kurul’da önerge ve oylama işlemi yapılmayacaktır.

4- Birbiriyle çeliştiği iddia edilen hükümler çerçevesinde yapılan hukuksal değerlendirmelerde, hükümlerin kabul tarihleri arasında öncelik – sonralık ilişkisi kurulabiliyorsa genel hüküm – özel hüküm ilişkisini kurmaya gerek bulunmamaktadır. Bu durumda, sonra kabul edilen hükmün geçerli olduğu kabul edilmektedir. 87’nci maddenin birinci fıkrasında milletvekillerinin komisyona geri vermeye ilişkin önerge verme haklarının 1996 yılında düzenlendiği dikkate alındığında, genel hüküm – özel hüküm ilişkisi kurmaya gerek kalmaksızın 88’inci madde hükmünün 87’nci madde hükmünü geçersiz kılmadığı, tam tersine, herhangi bir çelişki durumunda 87’nci madde hükmünün geçerli olduğu görülmektedir.

Bir önergenin hukuksal sonuç doğurması, bizzat Genel Kurulun bir konuda karar almasına bağlıdır. Komisyonun 88’inci madde kapsamında kanun önerisinin tümünü, bir veya birçok maddesini geri çekme hakkı varken Genel Kurulun bir önergenin kabulü yoluyla, bu işlemi yapma yetkisinin olmadığı ileri sürmek hukuk mantığı yönünden anlamlı görünmemektedir. Aksi durum Genel Kurulun karar almasını engelleme sonucu doğurur.

Dolayısıyla 87’nci maddenin başındaki “kanun ve içtüzükte aksine bir hüküm bulunmaması” şartı 88’inci maddeye dayanarak milletvekilleri, komisyon ve hükümetin komisyona geri verme önergesi verme hakkını ortadan kaldırmamaktadır.

5- Anayasa Mahkemesi, milletvekillerince verilebilecek önerge sayısını üç ile sınırlayan bir İttüzük düzenlemesini ele aldığı 31.1.2002 tarihli E.2001/129 ve K.2002/24 sayılı kararında, konumuz ile ilgili bir boyuta da değinerek milletvekillerinin komisyona iade yönünde önerge verme haklarının bulunduğunu açık bir şekilde belirlemiş ve önerge verme hakkını önemli ölçüde zorlaştıran düzenlemelerin Anayasa’nın 87’nci maddesine aykırı olacağını hükme bağlamıştır:

*Dava konusu düzenleme uyarınca, önerge sayısının komisyon ve hükümet için birer, milletvekilleri için Anayasa’ya aykırılık önergeleri dahil en fazla üçle sınırlanmasının, milletvekillerinin kimi konuların maddede yer alması veya maddeden çıkarılması, **maddenin komisyona iadesi***

*veya reddi, metne ek veya geçici madde eklenmesi **gibi yasama etkinliklerinden ayrı düşünölemeyecek olan konularda önerge verme haklarını** önemli ölçüde zorlaştıracığı kuşkusuzdur.*

Yasama Meclisi üyelerinin görev ve yetkilerinin amacına uygun biçimde kullanılmasının aşırı derecede zorlaştırılması veya ortadan kaldırılması durumunda ise Anayasa'nın 87. maddesi çerçevesinde yasama işlevinin tam olarak yerine getirildiğinden söz edilemez. Bu ölçüsüz sınırlamaların Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti anlayışıyla da bağdaşması olanaksızdır.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

6- İttüzüğün 88'inci maddesinde komisyon ve hükümete, kanun önerisinin henüz Genel Kurul'da kabul edilmemiş bir veya birçok maddesini ya da tümünü *tek taraflı irade beyanıyla ve bir defaya mahsus* geri çekme hakkı tanınırken; 87'nci maddede ise komisyon, hükümet ve milletvekillerine Genel Kurul'da kabul edilmemiş bir veya birçok maddenin ya da kanun önerisinin tümünün geri verilmesini önerme hakkı verilmiştir. Bu ikinci durumda karar, tek taraflı irade beyanı biçiminde ortaya çıkmamakta, *Genel Kurul'un oyu ile* alınmaktadır. 87'nci maddeye göre geri verme işlemi aynı madde için birden çok kez yapılabilecek iken; 88'inci maddeye göre komisyon veya hükümet tek taraflı irade beyanı ile bir defa geri alabilecek, *eğer geri alma işleminden sonra tekrar bu yönde komisyon veya hükümette irade oluşur ise bu defa komisyona geri vermeyi ancak 87'nci maddeye göre Genel Kurula önerebileceklerdir.*

Söz konusu maddeler arasında genellik – özellik ilişkisi sadece komisyon veya hükümetin bir defaya mahsus tek taraflı irade beyanı ile geri alma hakkına ilişkindir. Yoksa bu maddeyle komisyon, hükümet veya milletvekillerinin 87'nci madde kapsamında önerge verme yetkisini kısıtlayan bir içerik yoktur.

7- Sonuç olarak, ikinci görüş, kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya bir maddesinin komisyona iadesinin milletvekillerince verilecek önergelerle istenebileceğini ileri sürmektedir. Buna göre;

a. Milletvekilleri, komisyon ve hükümetçe verilen komisyona geri verme önergeleri, önergeler konusundaki sayı ve şekil sınırlamalarına tabi olacaktır. İttüzüğün 88'inci maddesine göre geri çekilen maddelerin Genel Kurul'da tekrar görüşülmesi sırasında, 87'nci maddeye göre tekrar komisyona geri verilmesine dair önerge verilebilecek, kabul edilmesi durumunda madde veya maddeler komisyona tekrar gönderilebilecektir.

b. 88'inci maddede kanun önerisinin tümünün, **belli bir veya birkaç maddesinin** geri çekilmesinden söz edilirken 87'nci maddede **tümünün veya bir maddesinin**

sinin komisyona iadesinden söz edilmektedir. Öyleyse komisyon, hükümet veya milletvekillerinin, kanun önerilerinin sadece tümünün veya belli bir maddesinin iadesini öngören önergeleri işleme alınacak, birden çok maddenin iadesine yönelik önergeleri işleme alınmayacaktır.

c. Kanun önerilerinin tümünün komisyona geri verilmesine ilişkin önergeler, tümü üzerinde konuşmalar ve soru cevap işlemi ardından 1'inci maddenin görüşmelerine başlanmadan önce işleme alınarak oya sunulmalıdır. Genel Kurulun iradesini nihai komisyon metnine göre almak daha yerinde olacağı için, tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesinin oylanmasından önce komisyona iadeye ilişkin önerenin oylanması uygun olacaktır.

Bu bağlamda alternatif yaklaşım, kanun önerilerinin tümünün komisyona geri verilmesine ilişkin önergelerin metnin tümünün oylanmasından önceki herhangi bir aşamada işleme alınabilmesi olabilir: Örneğin, birkaç maddesi reddedilen bir kanun önerisinin (maddeler arasındaki bağlantılar ya da reddedilen maddelerin kanun önerisinin bütünlüğü ile olan ilişkisi dolayısıyla) komisyonca yeniden değerlendirilmesi gerekliliği söz konusu olabilir. 88'inci maddede belirlenen bir defalık hak kullanılmışsa, bir önerge yoluyla Genel Kurulun bu yöndeki iradesinin ortaya koymasına olanak tanınması yerinde olacaktır.

d. 87'nci maddenin birinci fıkrasına göre verilen komisyona iade önergeleri, usul ekonomisi bakımından madde üzerinde verilen diğer önergelerden önce işleme alınmalıdır.

e. Genel Kurulda henüz madde kabul edilmeden önce komisyonun katılmadığı bir değişiklik önergesinin Genel Kurulda kabul edilmesi durumunda, komisyon söz konusu önerge ile maddeyi İçtüzüğü'nün 87'nci maddenin son fıkrasına göre komisyona geri isteyebilmektedir. Söz konusu talebin kabul veya reddi Genel Kurulca kararlaştırılmaktadır.

f. Genel Kurulun kabul ettiği bir maddeye ilişkin olarak komisyon veya hükümetin yeniden görüşülme talebi, ancak İçtüzüğü'nün 90'ıncı maddesine göre, bu talebin Danışma Kurulu önerisi üzerine Genel Kurulun kararı ile karşılanabilecektir. Maddenin yeniden görüşülmesine karar verilmesi durumunda madde üzerindeki görüşme sırasında 88'inci maddeye göre, önerge işlemi sırasında ise 87'inci maddeye göre maddenin komisyona geri iadesi usulleri işletilebilir. Madde kabul edildikten sonra 87'inci veya 88'inci maddeye bir maddenin doğrudan geri çekilmesi veya Genel Kurul kararı olmadan tekrar görüşülmesi mümkün değildir.

TEMEL KANUN YÖNTEMİNDE KOMİSYONA GERİ VERME UYGULAMASI (İÇTÜZÜK MD. 88)*

I. Sorun Alanı ve Önerme

Komisyonu geri verilen maddenin Komisyonda görüşölüp rapora bağlanmasından sonra; söz konusu raporun veya ek sıra sayısının, ilgili kanun önerisinin Genel Kurul'daki görüşmelerinin hangi aşamasında işleme alındığı izlenecek usul yönünden belirleyicidir.

II. İÇTÜZÜK Hükümleri

Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşölmesi

MADDE 81- Kanun tasarı ve teklifleri; Genel Kurulda, aşağıda belirtilen usule göre görüşölür:

- a) Tasarı veya teklifin tümü hakkında görüşme açılır.
- b) Tasarı veya teklifin tümünün görüşölmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılır. Tasarı veya teklifin tümü üzerinde soru-cevap süresi yirmi, maddeler üzerinde on dakika ile sınırlıdır.
- c) Tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesi oylanır.
- (...)
- e) Tasarı veya teklifin tümü oylanır.

Metnin veya maddenin geri istenmesi

MADDE 88- Esas komisyon veya Hükümet, tasarı veya teklifin tümünün, belli bir veya birkaç maddesinin, komisyona geri verilmesini, bir defaya mahsus olmak üzere isteyebilir.

Bu istem, görüşölmeksizin yerine getirilir. Tasarı veya teklifin tümü geri istenmişse, tasarı veya teklif hakkında verilen bütün önergeler esas komisyona verilir. Tasarı veya teklifin belli bir veya birkaç maddesi geri istenmişse, o madde veya maddeler hakkındaki önergeler esas komisyona verilir.

Temel kanunlar

MADDE 91- a) Bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değıştirmek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yö-

* Dr. Gölal SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

nünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıyan kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün en çok otuz maddeyi geçmemek kaydıyla hangi maddelerden oluşacağına Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir. Bu takdirde bölümler, maddeler okunmaksızın maddenin görüşülmesindeki usule göre ayrı ayrı görüşülür ve bölümdeki maddeler ayrı ayrı oylanır.

Milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önerileri verebilir. Milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önerileri dahil madde üzerinde iki önerge verilebilir. Ancak, her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır.

Yeni bir madde olarak görüşülmesine komisyonun salt çoğunlukla katıldığı önergeler ile yeniden görüşülmesine karar verilen maddeler üzerinde görüşme açılır ve bu maddede belirtilen sayıda önerge verilebilir.

Bölümler üzerindeki soru-cevap süresi, onbeş dakika ile sınırlıdır.

Diğer hükümler saklıdır.

b) Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasî parti gruplarının önerisi üzerine de (a) bendinde belirtilen yasama yönteminin uygulanmasına Genel Kurulca karar verilebilir.

Komisyon metninin önce oylanması

MADDE 82- Bir kanunun bir maddesi hakkında birçok önerge verilmiş ve madde değişiklik önergeleriyle birlikte komisyona geri alınmışsa, komisyon önergeleri görüştüktan sonra eski metni kabul edebilir veya yeni bir metin hazırlayabilir.

Önerge sahipleri komisyon toplantılarına katıldıkları takdirde beş dakikayı geçmemek üzere konuşabilirler.

Komisyon, kabul ettiği metnin önergelerden önce ve açık oyla oylanmasını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla isterse, Genel Kurulda, önergelerden önce komisyon metni oylanır. Bu metin kabul edilirse, önergeler reddedilmiş ve madde kabul edilmiş sayılır.

Açık oylamadan önce, önerge sahiplerinin beşer dakikayı geçmemek üzere konuşma hakları vardır.

III. Açıklamalar

İçtüzük sistematüğinde, kanun önerilerinin görüşülmesi ile ilgili olarak iki usul öngörölmüşür. Esas usul, İçtüzüğün 81'inci maddesinde belirlenen ve tasarı veya teklifin tümü ile birlikte maddeleri üzerinde tek tek görüşme açılmasını

öngören usulken; İçtüzüğü'nün 91'inci maddesinde öngörülen istisnai usul (*temel kanun yöntemi*), tasarı veya teklifin tümü ve bölümleri üzerinde **görüşme yapılması**, ayrıca maddeler üzerinde görüşme açılmaması, yalnızca maddelere ilişkin önerge işleminin yapılması yönündedir.

Buna göre, temel kanun usulünün uygulandığı kanun önerileri özelinde;

***Görüş-1**

A. İçtüzüğü'nün 88'inci maddesine göre Komisyona geri verilen madde veya maddelere ilişkin komisyon raporu (ek sıra sayısı), ilgili kanun önerisinin Genel Kurul görüşmeleri sırasında, maddenin bağlı olduğu *bölüme ilişkin görüşmeler başlamadan önce verilirse*, bu durumda Komisyonun üzerinde yeni bir tasarrufta bulunduğu maddeye ilişkin değerlendirme, görüş oluşturma ve müzakere olanağı bölüm üzerindeki görüşmeler kapsamında ortadan kalkmadığı için, Komisyonun yeniden düzenlediği maddeye ilişkin olarak, temel kanun usulünden ayrılmaya ve *madde üzerinde İçtüzüğü'nün 81'inci maddesi uyarınca görüşme açmaya gerek bulunmamaktadır*. Bu durumda yeni komisyon raporuna bağlanmış maddeye yönelik önerge işlemi de, 91'inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarına göre yapılacaktır (İçt. md. 91/2: Milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergele-ri verebilir. Milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergele-ri dâhil madde üzerinde iki önerge verilebilir. Ancak, her siyasî parti grubuna mensup milletvekillerinin birer önerge verme hakkı saklıdır.)

B. İçtüzüğü'nün 88'inci maddesine göre Komisyona geri verilen madde veya maddelere ilişkin komisyon raporu (ek sıra sayısı), ilgili kanun önerisinin Genel Kurul görüşmeleri sırasında, maddenin bağlı olduğu *bölüme ilişkin görüşmeler başladıktan sonra verilirse*, bu durumda Komisyonun üzerinde yeni bir tasarrufta bulunduğu maddeye ilişkin değerlendirme, görüş oluşturma ve müzakere olanağı, *raporun Genel Kurulun bilgisine sunulmasından önce ilgili bölüm üzerinde konuşma yapmış olan siyasi parti grupları veya şahsı adına konuşan milletvekilleri* bakımından söz konusu olmadığından, bunlar bakımından yeni bir söz hakkının doğduğu açıktır. Bu durumda, Başkanlığın söz konusu grup temsilcilerine ve şahsı adına konuşan milletvekillerine, *ikişer ya da üçer dakika süreyle rapora ilişkin ek açıklama hakkı* tanınmasının hakkaniyete uygun bir uygulama olacağı değerlendirilmektedir.

C. İçtüzüğü'nün 88'inci maddesine göre Komisyona geri verilen madde veya maddelere ilişkin komisyon raporu (ek sıra sayısı), ilgili kanun önerisinin Genel Kurul görüşmeleri sırasında, maddenin bağlı olduğu *bölüme ilişkin görüşmeler bittikten sonra verilirse*, bu durumda Komisyonun üzerinde yeni bir tasarrufta bulunduğu maddeye ilişkin değerlendirme, görüş oluşturma ve müzakere olanağı söz konusu

olmayacağından, yeni komisyon raporuna bağlı maddeler özelinde, **İçtüzüğün 81’inci maddesine göre esas usul gözetilerek madde üzerinde görüşme açılması ve İçtüzüğün 91’inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına kıyasla önerge işlemi yapılması** (iki önerge – siyasi parti gruplarının önerge hakkı saklı) usulü izlenecektir.

*Görüş-2

Bu görüş, birinci görüşün yöntemini esas almakla birlikte, değerlendirme ölçütünü bölüm üzerindeki görüşmelerden tümü üzerindeki görüşmelere kaydırılmaktadır. Buna göre, Komisyona geri verilen maddenin Komisyonun yeniden değerlendirmesi sonrasında aldığı biçim, tasarı veya teklifin tümü üzerindeki görüşmeleri de etkileyeceğinden; ancak *tümü üzerindeki görüşmeler başlamadan önce* geri çekilen maddeye/maddelere ilişkin komisyon raporunun bilgiye sunulması durumunda temel kanun usulü uygulanmaya devam olunacak, yukarıdaki (A) bendine göre işlem yapılacaktır.

Tümü üzerindeki görüşmeler sırasında yeni raporun gelmesi durumunda (B) bendindeki usul izlenebilir.

Tümü üzerindeki görüşmeler bittikten sonra yeni raporun gelmesi durumunda, (C) bendindeki usul izlenecektir.

*Görüş-3

İçtüzüğün 88’inci maddesine göre Komisyona geri verilen madde veya maddelere ilişkin komisyon raporu (ek sıra sayısı), ilgili kanun önerisinin Genel Kurul görüşmeleri sırasında hangi aşamada gelirse gelsin, İçtüzüğün 82’inci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrası hükümleri uygulanabilir. Buna göre, *“Komisyon, kabul ettiği metnin önergelerden önce ve açık oyla oylanmasını üye tamsayısının salt çoğunluğuyla isterse, Genel Kurulda, önergelerden önce komisyon metni oylanır. Bu metin kabul edilirse, önergeler reddedilmiş ve madde kabul edilmiş sayılır. Açık oylamadan önce, önerge sahiplerinin beşer dakikayı geçmemek üzere konuşma hakları vardır.”* Kuşkusuz bu hükmün uygulanabilmesi için Komisyona geri verilen madde veya maddeler hakkında Genel Kurul’da verilmiş önergeler bulunması gerekmektedir. Bu durumda komisyonun kabul ettiği metin hakkında ayrıca görüşme açılmayacak, sadece önerge sahiplerine beşer dakika söz verilecektir.

İÇTÜZÜĞÜN 145'İNCİ MADDESİNDE GEÇEN “HAFTANIN BELLİ BİR GÜNÜ” İBARESİNİN ANLAMI*

I. Mevzuat

Millet Meclisine sunulan ilgili maddenin ilk hâli:

Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması. Açık oylamanın oturum sonuna bırakılması

MADDE 201- Birden fazla husus hakkında açık oylama yapılması gerekiyorsa, açık oylama işlemleri, Başkanın takdirine göre, oy pusulalarının değişik kutulara aynı zamanda atılması suretiyle de yapılabilir. Başkanın gerekli görmesi halinde, açık oylamalar oturum sonuna bırakılabilir.

Millet Meclisi Anayasa Komisyonu tarafından değiştirilmiş hâli:

Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması

MADDE 121- Birden fazla husus hakkında açık oylama yapılması gerekiyorsa, açık oylama işlemleri, oy pusulalarının değişik kutulara aynı zamanda atılması suretiyle de yapılabilir. Başkanın gerekli görmesi halinde açık oylama oturumun sonuna veya haftanın belli bir gününe bırakılabilir.

Maddenin mevcut hâli:

Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması

MADDE 145- Birden fazla husus hakkında açık oylama yapılması gerekiyorsa, açık oylama işlemleri, oy pusulalarının değişik kutulara aynı zamanda atılması suretiyle de yapılabilir.

Başkanın gerekli görmesi halinde açık oylama oturumun sonuna veya haftanın belli bir gününe bırakılabilir. Ancak, muhtevası itibariyle gelişki doğurması muhtemel maddeler ayrı ayrı oylanır.

Mevcut İçtüzük'te 145'inci madde olarak düzenlenen “Birden fazla açık oylamanın bir arada yapılması” başlıklı madde, İçtüzük Teklifinin ilk hâlinde 201'inci, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda değiştirilmiş hâlinde ise 121'inci madde olarak düzenlenmişti.

* Tuncay GÜN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)
Bu çalışmanın hazırlanması sırasında; ilgili İçtüzük maddesinin gerekçesi, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda söz konusu maddede yapılan değişiklik ve gerekçesi ile maddenin görüşüldüğü Genel Kurul Birleşiminin tutanakları, İrfan NEZİROĞLU'nun “Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları”, Şeref İBA'nın “Parlamento Hukuku”, Fahri BAKIRCI'nın “TBMM Genel Kurulundaki Yerleşik Uygulamalar” ve “TBMM'nin Çalışma Yöntemi” isimleri eserlerinde yer alan “Açık Oylama” ile ilgili kısımlar incelenmiştir.

II. Açıklamalar

TBMM İçtüzüğünde 3 yerde “haftanın belli bir günü” (Madde 49 -iki defa- ve Madde 145), bir yerde de “haftanın en az iki gününde” (Madde 98) ibaresi geçmektedir.

TBMM İçtüzüğü’nün 49’uncu maddesinde geçen “haftanın belli bir günü” ibareleri ile 98’inci maddesinde geçen “haftanın en az iki günü” ibaresinin genel anlamda kullanıldığı, buralarda içinde bulunulan “hafta”ya gönderme yapıldığı açıktır. Ancak TBMM İçtüzüğü’nün 145’inci maddesinde yer alan “Başkanın gerekli görmesi halinde açık oylama oturumun sonuna veya haftanın belli bir gününe bırakılabilir.” ifadesinde, içinde bulunulan haftaya mı atıf yapıldığı yoksa kelimenin genel olarak mı kullanıldığı anlaşılamamaktadır. Diğer bir deyişle, Başkanın açık oylamayı içinde bulunulan haftanın herhangi bir gününe mi yoksa herhangi bir haftanın herhangi bir gününe mi bırakabileceği açık değildir.

TBMM İçtüzüğü’nün 145’inci maddesinin ilk hâline bakıldığında Başkanın açık oylamaları sadece oturum sonuna bırakabileceği görülmektedir. Daha sonra Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda yapılan değişiklikle Başkanın açık oylamaları “oturumun sonuna veya haftanın belli bir gününe” bırakabileceği şeklinde düzenleme yoluna gidilmiştir. Söz konusu maddenin Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeleri sırasında “haftanın belli bir günü” ibaresine dair ayrıntılı herhangi bir açıklama yapılmamış; sadece önergeyle maddenin sonuna “Ancak, muhtevası itibariyle çelişki doğurması muhtemel maddeler ayrı ayrı oylanır.” cümlesi eklenmiştir.

Sonuç

“Haftanın belli bir günü” ibaresinin İçtüzük teklifinin ilk hâlinde bulunmadığı, Millet Meclisi Anayasa Komisyonunda madde metnine eklendiği görülmektedir. Anayasa Komisyonunda yapılan değişikliğin gerekçesinde söz konusu ibarenin anlaşılmasına yardımcı olacak bir ifade kullanılmadığı gibi maddenin Genel Kurul’daki görüşmelerinde de madde üzerinde konuşma olmamıştır. TBMM internet sitesinde yapılan tutanak sorgulamasından, bu maddeye göre bir defa erteleme işlemi yapıldığı (6.2.1979 tarihli 44. Birleşimde), bu işlemde de Başkanın “oylamanın daha sonra yapılacağı” şeklindeki açıklamasına binaen bir sonraki birleşim oylamanın gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bunun dışında bir uygulama görülmediğinden söz konusu ibarenin yorumuna ışık tutan bir teamülden bahsedilememektedir.

TBMM İçtüzüğü’nün 145’inci maddesinde geçen “haftanın belli bir günü” ibaresi tek başına ele alındığında iki anlama gelecek şekilde yorumlanabilir:

1. Herhangi bir haftanın belli bir günü
2. İçinde bulunulan haftanın belli bir günü

A) Birinci Görüş (Ağırlıklı Görüş)

Aynı ibarenin iki defa geçtiği TBMM İçtüzüğü'nün 49'uncu maddesi ile benzer bir ifadenin geçtiği 98'inci maddeye ve bu maddenin uygulamalarına bakıldığında, 145'inci maddede geçen aynı ibarenin, “herhangi bir haftanın belli bir günü” şeklinde anlaşılmasının daha yerinde olduğu, İçtüzük koyucunun “hafta” ibaresini “günü” niteleyici bir unsur olarak kullandığı ve içinde bulunan haftayı kasdetmediği şeklinde yorumlamanın daha yerinde olacağı düşünülebilir. Maddenin lafzı ve söz konusu lafzın İçtüzük sistematikteki kullanım ve uygulama şekli bu yorumu gerekli kılmaktadır.

Başkan'a ucu açık bir “oylamayı başka güne bırakma” hakkının tanınması, Başkan'ın işi sürüncemede bırakarak Genel Kurul'un iradesine aykırı bir işlem yapabileceği eleştirisine yol açabilir. Ancak Başkanın kullandığı takdir ile Genel Kurulun iradesi arasında bir çelişkinin olması durumunda İçtüzük'ün 49'uncu maddesinin üçüncü fıkrasına göre Danışma Kurulu önerisinin ya da Danışma Kurulunun öneride bulunamaması hâlinde bir grup önerisinin Genel Kurulda kabul edilmesi ile oylamanın yapılacağı günün kesin olarak tespit edilebilmesi (varsa suiistimalin giderilmesi) her zaman mümkündür. Dolayısıyla Başkanın erteleme yönlü tasarrufunun Genel Kurulun iradesiyle çatışmayacağı söylenebilir. Buna ilave olarak, bir kişiye takdir yetkisinin tanınması durumunda bunun iyiniyetli bir şekilde kullanılacağına kabulü esastır.

Bu itibarla, oturumu yöneten başkan, içinde bulunduğu hafta ile sınırlı olmaksızın (işin maslahatına göre) açık oylamanın yapılmasını herhangi bir güne bırakabilecektir.

B) İkinci Görüş

Oylama işleminde kural/kaide, işin görüşülmesini müteakip oylamanın yapılması olup başka bir birleşime bırakılması usulü istisnadır. Maddede; “*belli bir gün*”, “*ayın belli bir günü*” ya da “*yılın belli bir günü*” şeklinde geniş bir zaman dilimini ifade edecek bir ibare yerine “*haftanın belli bir günü*” ibaresi tercih edilmiştir. Bu tercih, oylamanın yapılacağı güne ilişkin Başkanın takdir yetkisinin dar yorumlanmasını gerektirecektir.

Söz konusu takdir yetkisinin tanınmasında gözetilen menfaatin, Genel Kurulda çoğunluk iradesinin yansıyabileceği bir günde o işin oylamasının yapılması ve toplantı yeter sayısının olmaması nedeniyle Genel Kurulun kapanmasının engellenmesi olduğu söylenebilir. Bu nedenle Başkana ucu açık bir takdir yetkisi vermek, gözetilen bu menfaatle örtüşmeyecek şekilde, oylamanın yapılmasının sürüncemede bırakılması gibi bir sonuç doğurabilecektir.

İkinci görüş çerçevesinde Başkana tanınan yetkinin dar yorumlanması durumunda; ertelemeye konu oylamanın, haftanın son çalışma günü olması hâlinde (perşembe günü olması gibi) Başkan oylamayı, hukukun genel ilkeleri doğrultusunda, hafta tatilinden sonraki ilk birleşim gününe ertelenmesine karar verilmelidir. Diğer bir deyişle Başkan, haftanın son çalışma gününe tekabül eden oylamaları, sonraki haftanın ilk birleşimine bırakmalıdır.

Haftanın son çalışma günü olması dolayısıyla oylamanın sonraki haftaya bırakılması başka nedenlerle de gündeme gelebilir. Örneğin Genel Kurul sadece salı günü çalışacaksa, Salı haftanın hem ilk hem de son çalışma günü olacaktır. Öte yandan araya bütçenin girmesi halinde, bütçe görüşmelerinin sona ermesi gerekecektir. Bu durumda oylama gelecek haftadan sonraki bir haftaya da bırakılabilir. Yine bir özel gündem yapılması ve o gün özel gündem dışında iş görüşülmemesi halinde bu oylama ertelenebilecektir. Anayasa değişikliği görüşmeleri gibi özel görüşmelerde de benzer bir erteleme gerekebilecektir. Gelecek haftanın/haftaların tatil olması halinde oylamaların sonraki haftalarda yapılması kaçınılmaz hale gelecektir. Bütün bunlar ikinci yorumun benimsenmesi halinde birçok istisnanın ortaya çıkacağını ve gereksiz tartışmaların doğabileceğini göstermektedir.

Bu görüşlerin herhangi birinin benimsenmesinden önce bakılması gereken en önemli yön, düzenlemenin yasama süreci üzerindeki etkisine ve amacına bakmaktır. İktüzük koyucu, açık oylama işleminin zaman aldığını düşünerek ve görüşmelerin aksamamasını temin etmek amacıyla oylamalarla görüşmeleri birbirinden ayırmış ve oylamaları görüşmelerin sonuna ya da görüşme yapılmayacak bir güne aktarmak istemiştir. Doğal olarak oturumu yöneten başkan oylamayı en kısa zamanda yapmak zorundadır, ancak bu en kısa zamanın mutlaka içinde bulunan haftaya denk düşmesi gerekmez. Oturumu yöneten başkanın imkân varken oylama yapmaması, ancak yetkinin kötüye kullanımı olarak değerlendirilebilir. Çünkü İktüzük hükümlerinin öngördüğü öncelik sıralamasında yarım kalan işlerin tamamlanması esastır. Yarım kalan işlerden daha öncelikli işlerin görüşülmesi istisnai nitelik taşımaktadır. Öte yandan bu tür bir kötüye kullanımı engellemek için takdir yetkisini sınırlamak istisnaların çoğalmasına ve bu konuda ortaya çıkacak tartışmalar nedeniyle zaman kayıplarına yol açabilecektir.

Birçok ülke parlamentosunda rasyonelleştirme ilkesi gereği uygulanan görüşmeler ile oylamaların ayrılması pratiği, bu maddeye işlerlik kazandırılarak hayata geçirilebilir. Böyle bir pratiğin uygulanması halinde, madde daha sık kullanılmaya başlanacağından daha fazla tartışma yaşanması mümkündür.

TBMM Genel Kurulu'nun verimli çalışması, Genel Kurul'un yönetiminden sorumlu Divan üyelerine gerekli takdir yetkisinin verilmesiyle orantılıdır. İktüzüğün vermiş olduğu bu tür bir yetkiyi gereksiz yere daraltmak, hem maddenin amacıyla bağdaşmaz, hem de beklenmeyen zaman kayıplarına neden olabilir.

İÇTÜZÜĞÜN 146'NCI MADDESİNİN İKİNCİ FIKRASININ SON CÜMLESİ HÜKMÜ*

I. Sorun Alanı

İçtüzüğün 146'ncı maddesi, “Oya konulan bütün hususlar, Anayasada, kanunlarda veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa, toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyla kararlaştırılır. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluktur. İşaretle oylamada olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. *Genel Kurulda bulunup da oya katılmayanlar yeter sayıya dahil edilirler.*” hükmünü içermektedir.

Söz konusu maddenin son cümlesinde yer alan “yetersayı” ibaresinin, toplantı yeter sayısına mı yoksa karar yeter sayısına mı işaret ettiği; öte yandan, bu son cümle hükmünün sadece işaretle oylama için mi yoksa tüm oylamalar için mi geçerli olduğu tartışmalıdır.

II. Mevzuat Hükümlerinin Tarihsel Gelişimi

* 1877 tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilîsi

MADDE 77- Toplam üye sayısının yarısından bir fazlası hazır bulunmadıkça görüşmeye devam edilemez. Bütün görüşmeleri üçte bir çoğunluk şartına bağlı olmayan bir konuda hazır bulunan üyelerin salt çoğunluğu ile karar alınır. Oylama zamanında da toplam üye sayısının yarısından bir fazlasının hazır olması gerekir. (...) Hazır bulunan üye sayısı konusunda Başkan ve kâtiplerde şüphe uyanır ise, masa üzerinde ad okuma usulü ile oylama yapılır. Toplam üye sayısının yarısından en az bir fazla mevcut iken oya başvurulduğunda, salt çoğunluk sağlanamaz ise, görüşülmekte olan maddenin kararı ertesi birleşime bırakılır.

* 1877 tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilîsi'nin Değiştirilmiş Biçimi

Nisab-ı karar

MADDE 104- Kâffe-i müzakerât sülûsan ekseriyetiyle meşrut olmayan hususatta, hazır bulunan âzanın ekseriyet-i mutlakası ile karargir olur (...)

Huzuru muktazi âzanın vücudunu, Reis ve kâtipler müşahede ederler.

Yoklama icrası

Bir mes'elenin reye hin-i vaz'ında âza-i mevcudenin tahkik adedine; Reis ve kâtipler ittihat edemezlerse yoklama icra olunur.

* Dr. Günsel SEYİT (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı)

Nisabın adem-i vücudu

Nisabın adem-i vücudu hasebiyle rey istihsâli kabil olmazsa, mevki-i müzakerede bulunan maddenin kararı ertesi Meclise bırakılarak ikinci defa reye müracaat olunacağı rûznâme-i müzakerâta dercolunur. İkinci defa rey verenlerin adedi ne olursa olsun netice-i âra muteberdir.

* 1927 tarihli TBMM Dâhilî Nizamnamesi

MADDE 137- Açık rey şu suretle istihsal olunur:

(...)

Müstenkiflerin (çekimserlerin) adedi rey üzerinde tesir icra etmez.

Karar, yalnız lehte ve aleyhte bulunanların miktarına göre taayyün eder.

Müstenkiflerin varakalar sadece nisaba dâhil olur.

(...)

İptal olunmuş varakalar, müstenkif reyî addedilerek, ancak nisaba it-hal edilir.

MADDE 144- Bütün müzakereler, üçte iki ekseriyet meşrut olmıyan hususlarda, hazır bulunan âzanın mutlak ekseriyeti ile kararlaştır.

(...)

Huzuru muktazi azanın mevcudiyetini Reis ve Kâtipler müşahede ederler.

Bir mesele reye konurken mevcut azanın adedini tahkik hususunda Reis ve Kâtipler ittihad edemezlerse yoklama yapılır.

Nisap bulunmadığından rey istihsali mümkün olmazsa müzakere edilen maddenin kararı ertesi celseye bırakılarak ikinci defa reye müracaat olunacağı ruznameye geçirilir.

İkinci defa rey verenlerin adedi ne olursa olsun netice muteberdir.

* Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü

Genel Kurulda ve komisyonlarda karar yetersayısı

MADDE 112- C. Senatosu, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca hüküm yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir.

(...)

Bir mesele oylanırken, mevcut üye adedinde Başkan ve Divan Kâtipleri birleşemezlerse; yoklama yapılır.

Yeter sayı bulunmadığından dolayı oylamaya gitmek mümkün olmazsa, görüşülen hususun kararı ertesi birleşime bırakılır ve bu husus o birleşimin gündemine alınır.

** 1973 tarihli İçtüzüğe dayanak oluşturan Teklif metni*

MADDE 202- Oya konulan bütün hususlar, Anayasa, kanunlar veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa, hazır bulunan milletvekillerinin salt çoğunluğunun oyuyla kararlaştırılır.

İşaretle oylamada sonuç, olumlu ve olumsuz oylara göre belli olur. Olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. İşaretle oylamada oya katılmıyanlar, Millet Meclisi Başkanı hariç - çekinse - oy kullanmış sayılır; Anayasa, kanunlar ve İçtüzükteki özel hükümler saklıdır.

Açık oylamada çekinse oy pusulaları, sadece toplantı yeter sayısının (Yani oylamaya katılanların) hesaplanması bakımından dikkate alınır. Açık oylamaya katılanların sayısından toplantı yeter sayısının bulunmadığı anlaşılırsa, oylama sonuçlanmış olmaz; iptal edilen pusulalar ile boş zarflar toplantı yeter sayısına (Yani oylamaya katılanlara) dâhil sayılmaz. Millet Meclisi Başkanı, oturumda hazır ise, toplantı yeter sayısına dâhil sayılır; Başkanlık kürsüsünde görevli olup oy kullanmıyan Başkanvekili ve Divan üyesi için de aynı hüküm uygulanır. Her halde, bir hususun kabul edilmiş olması için, olumlu oy verenlerin sayısının, olumsuz oy verenlerden fazla olması gereklidir; aksi halde, o husus reddedilmiş olur. Anayasa, kanunlar ve İçtüzükteki özel hükümler saklıdır.

** Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metin*

MADDE 122- Oya konulan bütün hususlar, Anayasada, kanunlarda veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa, toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyla kararlaştırılır. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluktur.

İşaretle oylamada olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. İşaretle oylamada oya katılmıyanlar, çekinse oy kullanmış sayılır.

** Yürürlükteki İçtüzük hükmü*

Karar yeter sayısı

MADDE 146- Oya konulan bütün hususlar, Anayasada, kanunlarda veya İçtüzükte ayrıca hüküm yoksa, toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğuyla kararlaştırılır. Salt çoğunluk belli bir sayının yarısından az olmayan çoğunluktur.

İşaretle oylamada olumlu oylar, olumsuz oylardan fazlaysa, oya konan husus kabul edilmiş; aksi halde, reddedilmiş olur. Genel Kurulda bulunup da oya katılmıyanlar yeter sayıya dahil edilirler.

** Yürürlükteki Anayasa hükmü*

Toplantı ve karar yeter sayısı

MADDE 96- Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye

Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiç-bir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

III. Açıklamalar

(1) Yürürlükteki İçtüzük hükmüne dayanak oluşturan Teklif metninin gerekçesinde, işaretle oylamaya katılmayanların çekimser oy kullanmış sayılacaklarına ilişkin hükmün gerekçesi, “çekimserlik, olumlu veya olumsuz oylardan fazla olanın yönünde karar verilmesini peşin olarak kabul etmek anlamına gelir.” biçiminde açıklanmıştır.

Anayasa Komisyonunun değişiklik gerekçesinde sorun alanımıza ilişkin bir açıklamaya rastlanmamıştır.

(2) Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metnin son cümlesinde, işaretle oylama özelinde olmak üzere Genel Kurulda bulunup da oya katılmayanların yeter sayıya dâhil edilecekleri belirtilmiştir. Bu düzenlemeden “yeter sayının” niteliği (toplantı mı, karar mı) anlaşılamamakla birlikte, *hükümün işaretle oylamayı düzenlemeyi amaçladığı açıkça görülmektedir.*

(3) İçtüzük Teklifi’nin Genel Kurul görüşmeleri aşamasında (bkz. MMTD, D.3, T.4, C.30, B.21, 15.12.1972: 281-7), işaretle oylamaya katılmayanların çekimser oy kullanmış sayılacaklarına ilişkin hüküm eleştiri konusu olmuş; toplantıda bulunup oylamaya katılmayanların nisaba dâhil edilebileceği, ancak bunlara belli bir yönde oy atfetmenin yerinde olmadığı yönünde eleştirilerde bulunulmuştur.

Oturumu yöneten Başkan, *konunun işaretle oylamada toplantı yetersayısının bulunması ile ilgili olduğunu açıkça ifade etmiştir:*

BAŞKAN- Tamam da efendim.

Şimdi burada yaptığımız işlem işarî oydur. İşarî oyda nisap konusu ne zaman mevzuubahis değildir? Çoğunluğun olup olmadığının iddia edilmesi halinde edilir.

Anayasa Komisyonu Sözcüsü, oy kullanmayanlara çekimserlik atfedilmesine yönelik eleştirilere hak vererek şu açıklamayı yapmıştır:

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ FUAT AVCI (Denizli)- Bu 122 nci maddenin 2 nci fıkrasının, çıkarılması arzu edilen cümlesi yerine, “Genel Kurulda bulunup oylamaya iştirak etmeyenler boş oy kullanmış sayılır” şeklindeki - irade izharı da yok burada. Çekinser, ret, kabul yok - tabir maksada kâfi gelmektedir. Zira burada bulunan nisaba dâhil oluyor; ama rengini belli etmemiş oluyor. Bu yöndeki bir önergeye Komisyonumuz iltifat edecektir efendim. Ve maksada da kâfidir.

Anayasa Komisyonu Başkanı, *yoklama* sonuçları ile oylama sonuçları arasındaki ilişkiye işaret ederek düzenlemenin amacının toplantı yeter sayısı ile ilgili olduğunu ortaya koymuştur:

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana)- Sayın Başkan, Komisyonun gayesi, oylama sonuçları ile yoklama sonuçlarının birbirine denk gelmesidir. Bunu temin için salonda bulunan arkadaş, iradesini izhar etmemiş olduğuna nazaran «çekinser» kalıyor demektir. Çekinlerin başka mahiyeti yok; «Ben bu oylamaya katılmıyorum, Genel Kurulun vereceği reye ittiba ediyorum» mânasıdır.

Oturumu yöneten Başkan, 1927 İçtüzüğü'nün açık oylama usulü ile ilgili yurarda aktarılan 137'nci maddesi hükmüne işaret etmiş, böylece işaretle oylamaya ilişkin yeni düzenleme ile önceki hüküm arasında paralellik kurmaya çalışmıştır. Bu paralellik, söz konusu 137'nci madde hükmü dikkate alındığında, *konunun, oturumu yöneten Başkan tarafından bütünüyle toplantı yeter sayısı ile ilişkili olarak kavrandığını* göstermektedir. Zira, 1927 İçtüzüğü'nün 137'nci maddesi, *çekimser oyların karar yeter sayısı üzerinde etkili olmayacağını, sadece toplantı yeter sayısı bağlamında dikkate alınacağını açıkça belirlemektedir*:

BAŞKAN- Sayın Başkan, daha evvelki açık oya ait madde hükmünü tetkik ettiğiniz zaman, orada nisaba dâhil edileceği sarahati olduğunu hatırlıyoruz. Salonda bulunan arkadaşın nisaba dâhil edilmesi mümkün ve uygulamamız da bu yolda, ama bir irade izhar etmedikçe, onu şu veya bu biçimde oy kullanmış şeklinde bir madde tedvin etmeyi düşünüyor mu, onun takdiri size ait. (...)

Madde ile ilgili görüşmelerin sonunda, konumuzu oluşturan *yürürlükteki 146'ncı maddenin son cümlesi hükmünün işaretle oylama özelinde karar yeter sayısı ile ilgisinin bulunmadığını, sadece toplantı yeter sayısı ile ilgili olduğunu açıkça ortaya koyan ifadelerin geçtiği* görülmektedir:

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya)- Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, kabul edelim ki, salonda 100'e yakın üye var. Bunlardan 10 milletvekili kabul, 9 milletvekili ret dedi. Bu duruma, bu vaziyete göre buradaki netice ne olacaktır? Bu hususta Komisyonun düşüncesi nedir? (...)

BAŞKAN- Sayın Müderrisoğlu, ben bu konudaki uygulamayı şöyle yapıyorum: Salonda 10 tane kabul, 9 tane ret olursa kabul edilmiştir sayıyorum. 1 tane kabul fazla olunca kabul edilmiş sayıyoruz. Komisyonun bunun aksine bir görüşü var mı efendim ?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI CEVDET AKÇALI (Adana)- Yok, efendim, tatbikata biz aynen katılıyoruz efendim.

Bu ifadeler, İçtüzük koyucunun, konumuzu oluşturan hükmü karar yeter sayısı ile ilgili görmediğini, işaretle oylamada kararın çoğunluk oylarının yönüne göre

belirleneceğini, toplantıda hazır bulunan üye sayısının bu noktada belirleyici olmadığını göstermektedir.

Görüşmelerin devamında, maddenin “İşaretle oylamada oya katılmayanlar, çekinir oy kullanmış sayılır.” biçimindeki son cümlesinin “Genel Kurulda bulunup da işaretle oylamada oya katılmayanlar yeter sayıya dâhil edilirler.” şeklinde değiştirilmesini öngören ve Komisyonun da katıldığı bir önerge kabul edilmiştir. Bu önerge oylanırken söz konusu cümlemin “İşaretle oylamada oya katılmayanlar, *nisaba* katılmış olurlar.” şeklinde değiştirilmesini öngören bir başka önerge, kabul edilen önerge ile aynı mahiyette değerlendirilmiştir.

Millet Meclisinin 5.3.1973 tarihli 72’nci birleşiminde, 1927 İttüzüğü’nün 109’uncu maddesi kapsamında “ibare, üslup, tertip ve tensik yönünden noksan veya iltibasa mahal verilmemesini teminen” bir düzeltme önergesi kabul edilmiş; bu önerge ile, konumuzu oluşturan cümleden “işaretle oylamada” ibaresi çıkarılarak madde hükmü günümüzde yürürlükte olan son biçimini almıştır.

(4) Millet Meclisinin 5.3.1973 tarihli 72’nci birleşiminde son cümleden “işaretle oylamada” ibaresinin çıkarılmasıyla, *düzenlemenin tüm oylamaları içerecek biçimde değiştirilmesinin amaçlandığı ileri sürülemez.* Çünkü önergenin niteliği, öze ilişkin değişiklikler değil, yalnızca yazıma ilişkin düzeltmeleri kapsamaktadır. Yine, son cümle hükmünün, fıkranın ilk cümlesinde sözü edilen işaretle oylama dışındaki diğer oylama biçimlerini de kapsayacak biçimde yapılandırılması amaçlanıyor olsaydı, yasama tekniği bakımından son cümlemin ayrı bir fıkra olarak düzenlenmesi gerekirdi.

Bu çözümlemeler temelinde, **yürürlükteki 146’ncı maddenin ikinci fıkrasının ikinci (son) cümlesi hükmünün yalnızca işaretle oylamaya ilişkin olduğu, açık oylama ve gizli oylamaları içine alacak biçimde genişletilemeyeceği ortaya çıkmaktadır.**

(5) Doktrinde, Fahri Bakırcı, bu sorun alanına ilişkin olarak Anayasa ve İttüzük’te geçen “toplantıya katılanlar” ibaresinin sorunlu yapısına dikkat çekmekte ve 146’ncı maddenin son cümlesi hükmünün bu soruna bir çözüm bulmak amacıyla getirildiğini ileri sürmektedir. Bakırcı, bu cümle hükmüne karşın uygulamanın bu yönde gelişmediğini, toplantıya katılanların belirlenmesinin çok güç olması nedeniyle Genel Kurul’da bulunup da oylamalara katılmayanların hesaplara dâhil edilmediklerini belirtmektedir (Fahri Bakırcı, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki Yerleşik Uygulamalar*, 2015: 408-9). İrfan Neziroğlu da benzer bir yaklaşımla, 146’ncı maddenin son cümlesi hükmünün pratikte fazla bir anlamı olmadığını ifade etmektedir (İrfan Neziroğlu, *Türk Parlamento Hukukunun Temel Kavramları*, 2008: 263). Ancak Neziroğlu’nun çözümlemesindeki sorunlu alan,

hükmü sadece işaretle oylama için değil, tüm oylamalar için geçerli saymasıdır. Bakırcı da benzer biçimde, hükmü, diğer oylama biçimleri ile ilişkilendirebilmektedir (örneğin açık oylama ile; bkz. s. 399). Yine Bakırcı, işaretle oylamada bulunmayan çekimser ve boş oyları hüküm ile ilişkilendirerek hükmün diğer oylama biçimleri için de geçerli olduğunu düşünmektedir (bkz. s. 392). Oysaki yukarıda belirttiğimiz gibi, hükmün tarihsel ve sistematik yorumu, düzenlemenin sadece işaretle oylamaya ilişkin olduğunu açıkça göstermektedir.

(6) Buraya kadar yapılan çözümlemeler temelinde karşımıza şu sorun çıkmaktadır: İşaretle oylamada, *öncesinde yoklama veya karar yeter sayısı istenmemişse, kararın alınması için sadece olumlu ve olumsuz oylar arasındaki ilişkiye bakıldığına, toplantıda hazır bulunanların sayısı esas alınarak bunların salt çoğunluğunu bulmak gerekmediğine göre, toplantıda hazır bulunanların toplantı ya da karar yeter sayısı bakımından dikkate alınmasının ne anlamı olabilir?*

146'ncı maddenin ikinci fıkrasının ikinci (son) cümlesi hükmü, ilk bakışta 146'ncı maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesi hükmü karşısında işaretle oylama için uygulanabilir görünmemektedir; zira işaretle oylamada oy kullananların ya da toplantıda hazır bulunanların sayısı belirleyici değildir; İçtüzük hükmü, karar yeter sayısı olarak toplantıya katılan milletvekillerinin salt çoğunluğunu arayan 146'ncı maddenin birinci fıkrası hükmüne istisna getirerek işaretle oylamada olumlu oyların olumsuz oylardan fazla olması durumunda oya konan hususun kabul edilmiş, aksi halde reddedilmiş olacağını açıkça düzenlemiştir. Dolayısıyla 146'ncı maddenin ikinci fıkrasına göre (işaretle oylama);

1- karar yeter sayısının saptanması yönünde bir istem yoksa belli bir yönde karar almak için toplantıda hazır bulunanların yarısından az olmayan çoğunluğunun oyu gerekmemektedir.

2- karar yeter sayısının saptanması yönünde bir istem yoksa Anayasa'nın öngördüğü üye tamsayısının dörtte birinden az olmayan sayıda oy ölçütü de aranmamaktadır; oy sayısı fiilen bu orana karşılık gelmese de karar yeter sayısının bulunduğu var sayılmaktadır.

Bu bağlam, düzenlemenin sadece karar yeter sayısı ile ilgili olamayacağını bir kez daha ortaya koymaktadır.

146'ncı maddenin ikinci fıkrasının ikinci (son) cümlesi hükmünün, oy sayılarının belli edildiği işaretle oylamalarda (elektronik veya ikiye ayrılarak sayıma dayalı işaretle oylama) sonradan söz konusu olabilecek itirazların önüne geçmek için genel bir gerekçe sunma kaygısı ile hazırlanmış olduğu söylenebilir. Daha açık bir ifadeyle, yoklama sonucunda toplantıda hazır bulunan üye sayısının yüksek olduğunun saptandığı bir birleşimde, yoklamadan hemen

sonra yapılan bir elektronik ya da ikiye bölünerek sayma yönteminin uygulandığı, dolayısıyla oylamaya katılan üye sayısının belli edildiği bir işaretle oylamada kabul ya da ret yönünde oy kullananların az olması durumunda toplantıda bulunduğu ve oy kullanmadığı varsayılanların (sayıları belirsiz) toplantı yeter sayısına dâhil edildiği varsayılarak olası itirazların önüne geçilmesi ve karar alınabilmesine, görüşmelere devam edilebilmesine olanak tanınması amaçlanmış görünmektedir. **Bu içeriğiyle, hükmün hukuksal bir kurgudan ibaret olduğu söylenebilir.**

(7) Yukarıda mevzuat hükümlerinin tarihsel gelişimine ilişkin bölümde sıralanan 1973 İctüzüğü öncesi hükümlere bakıldığında, toplantıda hazır bulunan üye sayısı konusunda birleşimi yöneten Divanda anlaşmazlık olması üzerine yoklama yapılması ve buna göre karara esas olacak oylamaya geçilmesinin öngörüldüğü görülmektedir. Bir başka deyişle 1973 öncesindeki usulde, oylamaya geçilirken Divanın toplantı yetersayısının bulunup bulunmadığını, istemden bağımsız olarak değerlendirme yetkisi bulunmaktaydı (Divan üyeleri arasında uzlaşma sağlanamaması durumunda yoklama yapılması gerekiyordu). 1973'te bu usul kaldırılırken Divanın toplantı yeter sayısına ilişkin takdiri yerine toplantıda hazır bulunanların kendiliğinden yeter sayıya dâhil edilmesi öngörülerek karar alınmasının kolaylaştırılmak istendiği yorumuna ulaşılabilir.

MİLLETVEKİLİ DİSİPLİN HÜKÜMLERİNİN UYGULANMASINDA ZAMAN VE YETKİ SORUNU*

I. Sorun Alanı

Birleşim kapandıktan sonra resen veya itiraz üzerine disiplin cezası verilebilir mi? Disiplin cezasına ilişkin değerlendirmeyi yapmaya yetkili Başkan, fiilin gerçekleştiği birleşimi yöneten Başkan mıdır?

II. İçtüzük Hükümleri

* Disiplin cezalarına ilişkin yürürlükteki İçtüzük hükümleri şunlardır:

Başkanvekillerinin görevleri

MADDE 15- Başkanvekillerinin görevi, Başkanın yerine Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve yönettiği oturumlarla ilgili tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesini gözetmektir.

Başkanvekillerinin hangi birleşim veya oturumları yöneteceklerine Başkan karar verir.

Başkanın söz kesmesi

MADDE 66- ...

İki defa yapılan davete rağmen, konuya gelmeyen milletvekilinin aynı birleşimde o konu hakkında konuşmaktan menedilmesi, Başkan tarafından Genel Kurula teklif olunabilir.

Genel Kurul, görüşmesiz işaret oyu ile karar verir.

Konuşma üslubu

MADDE 67- Genel Kurulda kaba ve yaralayıcı sözler söyleyen kimseyi Başkan derhal, temiz bir dille konuşmaya, buna rağmen temiz bir dil kullanmamakta ısrar ederse kürsüden ayrılmaya davet eder. Başkan, gerekli görürse, o kimseyi o birleşimde salondan çıkartabilir. (...)

Uyarma

MADDE 157- Uyarma cezasını gerektiren haller şunlardır:

* Rabia ARABACI KARİMAN (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu – Yasama Uzmanı) Bu bilgi notunun hazırlık çalışmaları kapsamında, konuya ilişkin TBMM İçtüzüğü'nün ilgili maddeleri, gerekçeleri ve Genel Kurul tutanakları incelenmiştir. Bunun yanı sıra; Şeref İBA, *Meclis İçtüzük Metinleri* (2007), Şeref İBA, *Parlamento Hukuku* (2010); İrfan NEZİROĞLU, *TBMM Genel Kurulu'nda Usul Hakkında Görüşmeler* (2011); Soner ÇAKAR, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Çalışmalarında Disiplin Sorunu*, 2012; Havvana YAPICI KAYA & Engin KAYA, *İçtüzük El Kitabı* (2014), Şeref İBA, *Türk Parlamento Hukukunda Milletvekillerinin Kural-Dışı Tutum ve Davranışları ve Disiplin Cezası Uygulamaları* (2002) eserleri incelenmiştir. Ayrıca, Meclis uygulamaları konusunda derinlikli bilgi almak maksadıyla Semra GÖKÇİMEN, Fahri BAKIRCI ve Soner ÇAKAR'ın görüşlerine başvurulmuştur.

1. Söz kesmek;
2. Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak;
3. Şahsiyatla uğraşmak.

Uyarma cezasının verilmesi

MADDE 158- Uyarma cezası verilmesinin gereğini takdir ve yerine getirme yetkisi, Başkana aittir.

Uyarma cezası alan milletvekili kendisini savunmak için söz isterse, bu üyeye oturumun veya birleşimin sonunda söz verilir. Başkan, gerekirse, daha önce söz verebilir.

Başkan, milletvekilinin açıklamasını yeterli görmezse, uyarma cezasını kaldırmaz; yeterli görürse, uyarma cezasını kaldırdığını bildirir.

Bir milletvekili aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alırsa, durum, tutanak özetinde belirtilir.

Söz söylemekten yasaklama

MADDE 159- Aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemesi Başkanın teklifi üzerine, Genel Kurulca görüşmesiz ve işaret oyu ile yasaklanabilir.

Kınama

MADDE 160- Kınama cezasını gerektiren haller şunlardır:

1. Aynı birleşimde iki kere uyarma cezası aldığı halde bunu gerektiren hareketten vazgeçmemek;
2. Bir ay içinde üç kere uyarma cezasına uğramış olmak;
3. Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hareketler yapmak;
4. Türkiye Büyük Millet Meclisi bina, tesis, eklenti ve arazisine silahlı olarak girmek
5. Mecliste gürültü ve kavgaya sebep olmak veya Meclisin görevini yerine getirmesini önlemek için toplu bir harekete girişilmesine önayak olmak;
6. Genel Kurulun çalışma düzenini ve huzurunu bozucu döviz, pankart ve benzeri materyali getirmek ve kullanmak.

Meclisten geçici çıkarma

MADDE 161- Meclisten geçici olarak çıkarma cezası aşağıdaki hallerde verilir:

1. Aynı birleşim sırasında üç kere kınama cezasına uğramak;
2. Bir ay içinde beş kere kınama cezası almak;
3. Görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Başkanına, Başkanlık Divanına, Başkanlık görevini yerine getiren Başkanvekiline, milletvekiline, Türk Milletinin tarihine ve ortak geçmişine, Anayasanın ilk dört maddesinde çerçevesi çizilen Anayasal düzene hakaret etmek ve sövmek, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi

ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak;

4. Görüşmeler sırasında halkı veya Devlet kuvvetlerini yahut kamu organ, kuruluş ve görevlilerini kanun dışı hareketlere, ayaklanmaya veya Anayasa hükümlerini bozmaya teşvik veya tahrik etmek;

5. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna ve komisyonlara silahlı olarak girmek;

6. Meclis yapıları yahut eklentileri içinde yasak bir eylemde bulunmak;

7. Fiili saldırıda bulunmak.

* 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) tarihli Heyet-i Mebusan Nizamname-i Dâhilî-si'nden 1973 tarihli İçtüzüğe kadarki içtüzük metinlerinde, disiplin cezalarının, cezayı gerektiren fiilin işlendiği birleşimi yöneten Başkan/Başkanvekili tarafından verileceğine dair açık bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Meclis İçtüzüklerinin ilgili hükümlerinin komisyon ve Genel Kurul görüşmelerinde, komisyon raporlarında, teklif gerekçelerinde ve teklif metinlerinde milletvekillerine verilecek cezaların yalnızca birleşimi yöneten Başkan/Başkanvekili tarafından takdir edileceğine dair bir açıklamaya da rastlanmamıştır.

III. Teamül ve Uygulama

1- Teamül, Genel Kurulda disiplin cezasını gerektiren bir eylem, söz veya davranışın söz konusu olduğu durumlarda, birleşimi yöneten Başkan/Başkanvekili'nin takdir yetkisinin esas olduğu, bu yetkinin de fiilin işlendiği birleşimde Genel Kurulun düzeninin sağlanması amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Meclis-i Mebusandan TBMM'nin 24'üncü Yasama Dönemine kadar milletvekillerine verilen disiplin cezası sayısı 264 olup bu cezalardan üçü hariç hepsinin, fiilin gerçekleştiği birleşimi yöneten Başkan/Başkanvekili tarafından teklif edildiği ve uygulandığı görülmüştür.¹

2- İçtüzük'te disiplin cezasını gerektiren eylem, söz ve davranışların somut olarak tanımlanmamış olması, bu eylemlerin genellikle Genel Kurulun hararetli tartışmaları esnasında vuku bulması, tahrik unsurunun olup olmaması gibi hususların, birleşimi yöneten Başkana Genel Kurulun düzen ve sükûnetini sağlamaya yönelik olarak olay anında müdahale etme rolü verdiği söylenebilir. Öyle ki, tansiyonun çokça yükseldiği oturumlarda Başkan/Başkanvekilince birleşime ara verilip siyasi parti grup başkanvekillerinin öncelikle kürsü arkasında görüşmeye davet edilerek gerilimin azaltılması çabası ve uyarma cezası alan milletvekilinin kendisini savunmak için söz istemesi hâlinde, tarafların sakinleşmesinin ardın-

1 Bkz. Soner ÇAKAR, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Çalışmalarında Disiplin Sorunu", Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, TBMM, Ankara, 2012.

dan savunma hakkının kullanılmasının tercih edilmesi, Genel Kurul düzeni-
ni bir an önce sağlamaya yönelik olarak oturumu yöneten Başkanca benimsenen
yaygın uygulamalardır.

3- Birleşim içinde olmak kaydıyla cezanın oturumu yöneten Başkan tarafın-
dan takdir edileceği şeklinde genel ve yerleşik bir teamül olsa da özellik arz eden
bazı istisnai uygulamalar da olmuştur. Şöyle ki, cezanın verilebilmesi için gerekli
olan savunmanın alınamadığı ve ceza verilmesine yönelik işlemlere başlanılmakla
birlikte çeşitli nedenlerle ceza işleminin sonuçlandırılmadığı, fiilin işlendiğinin
Başkanlıkça fark edilememesi ile birleşim harici fiilin işlenmesi durumlarında, ta-
kip eden birleşimde söz konusu disiplin işleminin tamamlanabildiği/yapılabildiği
görülmüştür. Örneğin:

Genel Kurulun 4.3.1986 tarihli 74'üncü Birleşiminde, Bingöl Millet-
vekili Hakkı Artukarslan'a, 27.2.1986 tarihli 73'üncü Birleşimdeki
davranışından ötürü kınama cezası uygulaması yapılmış ancak ilgi-
li milletvekiline kınama cezası verilmesi önerisi Genel Kurulca kabul
edilmemiştir. Bu örnekte, cezanın uygulanması işlemine 73'üncü Bir-
leşimde başlanmasına rağmen ilgili milletvekili salonda bulunmadığı
ve savunması alınamadığı için işlemler takip eden birleşimde tamamlanabilmiştir. Bu uygulamada işlemi başlatan başkan ile sonuçlandı-
ran başkan farklıdır. İşlemi başlatan başkan sonraki birleşimde işlemin
tamamlanacağını da belirtmiştir. 74 üncü birleşimde işlemin sonuç-
landırılması –muhtemelen savunma yapacak üyenin gelişine göre- su-
nuşlar kısmında yapılmamıştır.

Disiplin cezasını gerektirir bir fiilin işlendiği birleşimde disiplin işlemine baş-
lanmayıp ilgili milletvekilinin Meclis Başkanlığına yazılı başvurusu üzerine takip
eden birleşimlerde konunun gündeme geldiği bir örnek de vakidir. Örneğin:

Genel Kurulun 20.1.1987 tarihli 56'ncı Birleşiminde İstanbul Millet-
vekili Günseli Özkaya, 25.12.1986 tarihli 52'nci Birleşimde İstanbul
Milletvekili Behiç Sadi Abbasoğlu'nun kendisine kaba ve yaralayıcı
söz sarf ettiğini ifade ederek ilgili tutanağın örneğini Başkanlığa sun-
muştur. Tutanak, Başkanlıkça incelenmiş ve sarf edilen sözün kınama
cezasını gerektirir bir fiil olduğu belirtilerek Genel Kurulda ilgili millet-
vekilinin savunmasının alınmasının ardından milletvekiline ceza verilip
verilmemesi Genel Kurul oyuna sunulmuştur. Yapılan oylama sonu-
cunda milletvekiline ceza verilmesi kabul edilmemiştir; ayrıca disiplin
ile ilgili işlemin, eylemin gerçekleştiği birleşim dışındaki bir birleşimde
yapılması da herhangi bir itiraz ile karşılaşmamıştır. Başkan 56 ncı
birleşimdeki disiplin işlemini sunuşlar kısmında yapmış, konuya ilişkin
açıklamasında Sayın Özkaya'nın başvurusu üzerine durumun Baş-
kanlıkça değerlendirildiği, Sayın Abbasoğlu'nun tutanağa yansıyan
sözünün oturumu yöneten Başkanlıkça gürültü nedeniyle duyulma-
dığını belirtmiştir.

Bu uygulama, fiilin işlendiği birleşimde herhangi bir disiplin işlemine başlanmaksızın sonraki birleşimlerde disiplin cezası verilmesinin Genel Kurul oyuna sunulduğu istisnai bir örnektir. Ayrıca fiilin işlendiği oturumda Başkanlıkça fiilin fark edilemediği, milletvekilinin başvurusu üzerine Başkanlığın değerlendirmesine göre işlemin başlatıldığı anlaşılmaktadır.

17.11.1948 tarihinde Afyon Karahisar Milletvekili Kemal Özçoban'ın kürsüde sarf etmiş olduğu sözleri nedeniyle 24.11.1948 tarihinde, oturumu yöneten Başkan tarafından milletvekilince yapılan beyanatın ilgili güne ait tutanak dergisinin okunması sonucunda cezayı gerektiren bir eylem olduğu kanaati olduğu ifade edilmiştir. Ancak, milletvekilinin bu hususun fark edildiği gün Genel Kurul'da bulunmaması nedeniyle kendisinin hazır bulunduğu ilk günde gereğinin yapılacağı belirtilmiştir. 15.12.1948 tarihli Birleşim'de ilgili milletvekili savunma hakkını kullanmış, ancak Başkanca milletvekilinin cezayı gerektiren tutumu devam ettirdiği gerekçeyle Meclis'ten üç birleşim çıkarma cezası verilmesi Genel Kurul oyuna sunulup kabul edilmiştir. Bu örnek de, disiplin cezasını gerektiren eylemin vuku bulduğu birleşim dışında cezanın tatbik edildiği bir uygulamadır.

4- Disiplin cezalarının uygulanması, Genel Kurulun 7.5.1992 tarihli 74'üncü Birleşiminde bir usul tartışmasına da konu olmuştur. Usul tartışmasının konusu, *birleşim harici gerçekleşen bir fiilin işlendiğinin tespitinin Başkanlık Divanı/ Başkanlık Tezkeresiyle Genel Kurulun onayına sunulmasına* dairdir. Tartışmanın ilgili kısımları Birleşimi yöneten Başkanvekili Yıldırım AVCI'nın sözleriyle tutanaklara şöyle geçmiştir:

...Pek muhterem arkadaşlar, Sayın Kamer Genç'le Sayın Hocaoğlu arasında geçen mesele, Başkanlık Divanımızda enine boyuna konuşulmuştur. Hadise üzücüdür tasvip edilecek bir yönü yoktur, Meclis Genel Kurulunun içerisinde cereyan etmemiştir. Hadise basına intikal etmiştir. Başkanlık Divanımız, kendilerini kınama hususunda ittifakla bir karar almıştır. Belki de bu karar, kendilerine intikal etmiştir. Sonra, biz, bundan başka bir cezanın -artık, kendi aralarında olan bir hadiseden dolayı- tamamiyle Sayın Başkana bırakılması kararını verdik. Başkanlık Divanımız, bu kınama yazısını kâfi bulmuş ve bu hususta karar vermiştir. Sabahleyin, kendilerine, 3 birleşim Meclisten çıkarma cezası verilmesi hususunda bir teklif geldi. Şimdiye kadarki bütün uygulamalarda, hadise, eğer Meclis Genel Kurulunda ve o oturumda cereyan etmişse, çıkarma cezaları da Mecliste daima o gün verilmiştir. Aradan üç beş gün geçtikten sonra, 3 birleşim Meclisten çıkarma cezasının verildiği, Parlamentomuzda görülmemiştir; benim soruşturmalarım bu kanaati getirmiştir ve ben, bu noktadan hareketle, bu öneriyi gündeme almak niyetinde olmadığımı kendilerine söyledim.

...

...Pek muhterem arkadaşlar, biraz önce Sayın Kalemli de söyledi, “belki Meclis tarihinde ilk defa, riyasette bulunan bir Başkanvekilinin böyle bir tutumu oluyor” diye. Yalnız, ilk defa olan başka bir tutumu daha var; Mecliste ilk defa cereyan etmiş olan bir hadise veya Genel Kurulda cereyan etmemiş bir hadise için, aradan dört beş gün geçtikten sonra, bir Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, 3 günlük, Meclisten çıkarma cezası vermeye teşebbüs ediyor; böyle bir şey görülmemiştir. (SHP ve DYP sıralarından alkışlar)...

Usul tartışmasına konu olan olayda, Birleşimi yöneten Başkanvekili, altı gün önce başka bir Meclis Başkanvekilinin bir milletvekilinin saldırısına uğraması üzerine ilgili milletvekilinin kınanmasına ilişkin Başkanlık tezkeresini, cezanın üzerinden zaman geçtikten sonra verilemeyeceği gerekçesiyle gündeme almak istememiştir. Açılan usul tartışmasının ardından, tezkerenin gündeme alınıp alınmamasını Genel Kurul oyuna sunmuş ve yapılan oylama sonucunda tezkerenin gündeme alınması kabul edilmemiştir.²

5- Bir birleşimde disiplin cezasını gerektiren söz veya davranışın vuku bulunmasının ardından, bu fiillerin disiplin cezasına konu edilmesi istemlerine ilişkin, TBMM Başkanlığınca istem sahibi milletvekili veya siyasi parti grubuna gönderilen cevabi yazılarda da, birleşim kapandıktan sonra Meclis Başkanlığınca bir milletvekiline ceza verilmesi veya Genel Kurula ceza önerme uygulamasının olmadığı net bir şekilde ifade edilmiştir.

* Adıyaman Milletvekili Mehmet Metiner’in Adana Milletvekili Ümit Özgümüş’ün 6.3.2013 tarihli Genel Kurulun 74’üncü Birleşiminde kullandığı bir ifadeden ötürü kınama cezası verilmesine ilişkin 8.3.2013 tarihli yazılı istemi, İçtüzüğü’nün 163’üncü maddesi hükmü gereğince kınama cezasını teklif etmeye yetkili makamın oturumu yöneten Başkan olduğu ve TBMM Başkanı tarafından birleşim sonrasında Genel Kurula ceza önerme uygulamasının yapılmadığı gerekçesiyle yerine getirilememiştir.³

2 Bu örnekte, Meclis Başkanı Cumhurbaşkanına vekâlet ettiği için Meclis Başkanlığı görevine ilişkin vekâleti bir başkanvekiline (Yılmaz Hocaoğlu) vermiş; Meclis Başkanlığını vekâleten yürüten Hocaoğlu, Başkanlık Divanında kabul edilen kınama bildirisine ek olarak Genel Kurul’da da eylemin Meclisten geçici çıkarma cezası ile cezalandırılması istemini içeren tezkereyi Genel Kurula göndermiştir. Buna ek olarak Hocaoğlu, birleşimi yönetecek başkanvekiline şu mektubu iletmıştır:

Sayın Yıldırım Avcı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekili Edinmiş olduğum bilgiye göre, İçtüzüğü’nün 137 ve 139 uncu maddeleri uyarınca, gündemin Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları kısmında işleme konulması için Kürsü Başkanlığına tevdi edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tezkeresinin, tarafınızdan işleme konmayacağı anlaşılmıştır. İçtüzüğümüz, Genel Kurul gündeminin düzenlenmesi görev ve yetkisini Meclis Başkanına vermiş ve 15 inci maddesinde, Başkanvekillerinin görevini açıkça belirlemiştir. İçtüzüğü’nün açık hükümlerine göre, Başkan yerine Genel Kurul görüşmelerini yönetmekle görevli olan Başkanvekilinin, Başkan tarafından, Başkanlık sunuşu olarak gündeme alınıp işleme konulması istenen bir tezkereyi gündeme almamak, işleme koymamak gibi bir yetkisi bulunmamaktadır. İçtüzük hükümleri gereğinin yapılmasını rica eder, saygılar sunarım.

Yılmaz Hocaoğlu
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Vekil

3 TBMM Başkanlığı, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının 20.3.2013 tarihli ve 114194 sayılı Yazısı

- * Milliyetçi Hareket Partisinin, Genel Kurulun 4.8.2014 tarihli 128'inci Birleşiminde grup üyesi bazı milletvekillerine fiili saldırı ve tehditler yapıldığı gerekçesiyle ilgili milletvekillerine disiplin cezası verilmesi için 6.8.2014 tarihli yazılı istemlerine Meclis Başkanlığınca cevaben, İçtüzüğü'nün ilgili hükümlerinde disiplin cezasının tatbikinin doğrudan oturumu yöneten başkana verilmiş olduğu ve TBMM teammüllerinde de Başkanın birleşimin sona ermesinden sonra Genel Kurula ceza önerme uygulamasının olmadığı bildirilmiştir.⁴
- * İstanbul Milletvekili Umut Oran'ın Balıkesir Milletvekili Tülay Babuşcu hakkında birleşim sona erdikten sonra disiplin işlemi yapılmasına dair yazılı istemi, disiplin cezasını gerektiren söz, eylem veya davranışın disiplin cezasını gerektirip gerektirmediğine karar verme yetkisinin oturumu yöneten Başkana ait olduğu gerekçesiyle yerine getirilememiştir.⁵

IV. Değerlendirme

6- Disiplin cezalarının uygulanması ve/veya teklif edilmesi konusunda birleşimi yöneten Başkanın geniş bir takdir yetkisi bulunduğu açıktır. Genel Kurul görüşmeleri sırasında ceza verilmesinin gerekliliğini öncelikle değerlendirecek, oturumu yöneten Başkan'dır. Birleşimi yöneten Başkana ait bu yetki, öncelikle Başkan/Başkanvekilinin Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve Genel Kurul düzenini sağlamak görevlerini belirleyen İçtüzüğü'nün 14, 15 ve 17'inci maddelerine dayanmaktadır. Bununla birlikte,

Disiplinle ilgili mevzuatın lafzına bakıldığında, bazı disiplin suçu ve yaptırımlarının verilme zamanına ve görevli makama ilişkin zımnî hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Bu itibarla;

- 159'uncu maddede, aynı birleşimde iki uyarma cezası alan kişiye o birleşimin sonuna kadar söz söylemekten yasaklama cezası öngörüldüğüne göre cezanın tekerrürü sebebiyle o birleşimi yöneten ve ikinci uyarma cezasını veren başkanın,
- 160'ıncı maddenin birinci fıkrasında düzenlenen, aynı birleşimde iki defa uyarma cezası aldığı hâlde bunu gerektiren davranıştan vazgeçmeyen milletvekiline, fiilden vazgeçmeme tespitini yapan başkanın,
- 161'inci maddenin birinci fıkrasında düzenlenen, aynı birleşimde üç defa kınama cezası alan milletvekilinin aynı birleşimden geçici çıkarılmasının, bu birleşimde son kınama cezasını veren başkanın

zaman yönünden yetkili olduğu anlaşılmaktadır.

7- Diğer yandan, İçtüzüğü'nün 160/4 ve 5 inci maddesi ile 161/5, 6 ve 7'inci maddesinde belirtilen ve Genel Kurul toplantıları haricinde de işlenebilecek disiplin

4 TBMM Başkanlığı, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının 15.8.2014 tarihli ve 191540 sayılı Yazısı

5 TBMM Başkanlığı, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının 3.2.2015 tarihli ve 213580 sayılı Yazısı

suçlarına ilişkin yaptırım süreçlerini başlatmaya belli bir birleşimi yöneten başkanın yetkilendirilmesine dönük açık bir belirlemenin bulunulmadığı görülmektedir

Bunun yanında, (bir ayda belli bir sayıda ceza verilmesi durumu için öngörülen) 160/2 ve 161/2 inci maddelerinde belirtilen fiiller için disiplin cezasının verilme zamanına ilişkin bir niteleme bulunmamakla birlikte mükerrer son fiilin işlendiği birleşimi yöneten başkanın teklifiyle veya mükerrerliğin Meclis Başkanlıkça tespitine ilişkin tezkerenin sunulmasıyla işlem zamanının tayin edilebileceği ileri sürülebilir.

8- Bazı disiplin hükümlerinin lafzı ve sistematığının birlikte yorumundan da birleşimi yöneten Başkanın cezayı verebileceğine ilişkin sonuç çıkarılabilir. Şöyle ki, İçtüzüğün 158'inci maddesinde, *uyarma cezasının verilmesinin gereğini takdir ve yerine getirme yetkisinin Başkana ait olduğu*, uyarma cezası alan milletvekilinin *oturumun veya birleşimin sonunda* savunma hakkını kullanabileceği belirtilerek kişi ve zaman yönünden bizzat fiilin gerçekleştiği birleşimi yöneten Başkanın yetkisine işaret edilmiş; cezanın fiilin gerçekleştiği birleşimde uygulanması murat edilmiştir. Benzer şekilde, İçtüzüğün 159'uncu maddesi de *iki defa uyarma cezası alan milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemekten men edilmesini* takdir yetkisinin zaman yönünden birleşimi yöneten Başkada olduğunu lafzî ve sistematik olarak tarif eder niteliktedir.

9- Genel Kurul görüşmeleri sırasında işlenen fiillere ilişkin öngörülen disiplin hükümlerinin öncelikli amaç ve hedefi, fiilin işlendiği süreçte ve sırada Genel Kurulun düzen ve disiplinini sağlamaktır. Bu amacın uyarma cezasını düzenleyen 156 ncı madde ile konuşmaktan men ve temiz dil kullanmayanı salondan çıkarmayı düzenleyen 66 ve 67 nci maddelerde açıkça ön planda olduğu görülmektedir. Bu amaç ve hedef söz konusu fiilin değerlendirmesinin birleşim sırasında -işlenmesinin akabinde- takdir ve ifasını gerektirmektedir.

10- Disiplin cezalarının uygulanmasının temel amacının Genel Kurul çalışmalarının sıhhatli bir şekilde ilerlemesini sağlamak olması hasebiyle -fiilin birleşim harici işlenmesi ve tekerrür hâlinde ceza verilmesi durumları dışında- ceza işleminin fiilin işlendiği Birleşim sonrasında gerçekleştirilmesinin bazı sorunlara yol açması muhtemeldir. Birleşim kapandıktan sonra resen veya itiraz üzerine bir milletvekiline disiplin cezasının verilebileceğinin kabulü, İçtüzük'te birleşimi yöneten başkana tanınan takdir hakkını anlamsızlaştıracak ve tüketilmiş bir yetkinin yeniden kullanılması anlamına gelecektir. Birleşimi yöneten Başkanın tarafsızlığına ve adil yönetimine ilişkin tereddütlerin meydana gelmesi, disiplin cezalarının Genel Kurul düzeninin sağlanması amacından uzaklaşması ve bazı

salt siyasi saiklerin devreye girmesi, sonraki birleşimlere tartışmanın taşınması olası diğer sorunlar olarak sayılabilir.

Bu bakımdan, disiplin cezasını gerektirir bir davranışın vuku bulması hâlinde gereğini takdir etme veya ceza verilmesini Genel Kurula önerme yetkisinin zaman yönünden oldukça dar yorumlanarak oturumu yöneten başkanla sınırlı tutulması sorunlu durumlara sebebiyet vermemek adına anlamlıdır. Meclis teamülü de Genel Kurulda işlenen fiile şahit olup oturumu veya birleşimi yöneten Başkanca disiplin değerlendirmesinin yapılması şeklinde gelişmiştir.

11-Disiplin cezalarının, Genel Kurul içindeyse, oturumu yöneten başkan tarafından o birleşimde ya da disiplin işleminin başlatılmış olması koşuluyla sonraki birleşimde verilmesine ve Genel Kurul dışındaysa disiplin suçunun işlendiği tespitinin yapılarak bildirildiği ilk birleşim içinde yapılmasına ilişkin düzenleme ve uygulamalar, yasama sorumsuzluğu kavramıyla da ilişkilidir. Milletvekilleri Mecliste çalışmalarındaki oy ve sözlerinden sorumsuzdurlar. Bu sorumsuzlukta esas gaye milletvekillerinin milli iradeyi her türlü kaygıdan uzak hür bir şekilde yansıtabilmelerini teminat altına almaktır. Bir milletvekili hakkında geçmişe dönerek disiplin işlemi başlatmak, yasama sorumsuzluğunun ciddi biçimde zedelenmesi, disiplin hükümlerinin bir baskı/sindirme aracı olarak kullanılma riskini taşımaktadır.

12- Başkan/Başkanvekiline tanınan takdir yetkisi sebebiyle, Genel Kurul tutanaklarından birleşimi yöneten Başkan/Başkanvekilinin bir milletvekiline disiplin cezası vermeme yönünde irade kullandığı zımnen veya açıkça görülebiliyorsa sonraki birleşimlerde bu yetkinin kullanılmaması uygun olacaktır. Bazen birleşimi yöneten başkan fiilin işlendiği bildiği halde disiplin işlemine ilişkin bir açıklama yapmamak veya fiil nedeniyle ara verip oturum arası oluşan uzlaşuya dayalı bir değerlendirmeden kaçınmak suretiyle zımnen disiplin işlemine gerek duymama şeklinde değerlendirmede bulunabilmektedir. Çoğu zaman Başkanın bu tutumu bir itiraza konu olmamakla zımnen Genel Kurulca benimsendiği de söylenebilir. Böyle durumlarda sonraki birleşimi yöneten başkanın disiplin işlemini yürütmesi tüketilmiş yapılmış bir görev ve yetkinin kullanılması bir biriyle çelişen bir tutumun oluşması sonucunu doğuracağını söylemek mümkündür.

13- Genel kural ve uygulamanın istisnası niteliğindeki uygulamalar, ancak başlayan bir ceza tatbiki işleminin ilgili milletvekilinin savunmasının alınmaması nedeniyle tamamlanamaması, disiplin cezasını gerektiren eylemin sonradan fark edilmesi ya da eylemin gerçekleştiği birleşimde disiplin sürecini işletmenin fiilen mümkün olamaması gibi durumlarda söz konusu olabilir.

Genel Kurulda tansiyonun oldukça yükseldiği anlarda disiplin cezasını gerektiren eylem bizatihi birleşimin kapanmasına neden olabilmektedir. Bu gibi durumlarda, eylemin gerçekleşme biçimi, birleşim içinde ilgili milletvekiline ceza verme sürecini başlatmayı olanaksız kılıyorsa ve bu durum açıkça tutanaklardan anlaşılıyorsa izleyen birleşimde bir ceza verme sürecinin başlayacağından söz edilebilir.

Yapılan istisnai uygulamalar ile usul tartışması akabinde Genel Kurulun benimsediği tutum bu betimlemeyi teyit etmektedir.

Sonuç

- İçtüzüğün 14, 15 ve 17'inci maddelerine göre Başkan/Başkanvekilinin Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve Genel Kurul düzenini sağlamak genel görevi bulunmakla birlikte; İçtüzükte, disipline aykırı fiillere ilişkin zaman yönünden değerlendirme yetkisinin oturumu yöneten başkanvekiline ait olup olmadığına ilişkin özel bir düzenleme yoktur.
- İçtüzükte, md. 160/4 ile 161/5-6 ve 7'de belirtilen ve Genel Kurul görüşmeleri haricinde de ihlal edilebilecek disiplin suçlarının yaptırımlarını vermeye yetkili makam için belli bir birleşimi yöneten başkan yönlendirmesinin yapılmadığı görülmektedir. Genel Kurul dışında işlenen fiiller için disipline ilişkin hükümlerin işletilmesinde öncelikli tespit ve değerlendirme yetkisinin Meclis Başkanlığında olacağı söylenebilir. Bu halde, Meclis Başkanlığının hazırlayacağı tespit ve teklifi içeren tezkerenin Başkanlığın Sunuşlarında işleme alınmasıyla Genel Kurul kararını verecektir.
- Disiplinle ilgili hükümlerin *lafzına* bakıldığında, bazı disiplin yaptırımlarının verilme zamanına ve yetkili makama ilişkin zımnî belirlemelerin yer aldığı görülmektedir. Bu itibarla; 66'ncı maddede konu hakkında konuşmayan milletvekilinin aynı birleşimde o konu hakkında konuşmaktan menedilmesini birleşim sırasında bu durumu tespit eden başkanın; 67'nci maddede temiz dil kullanmamakta ısrar eden milletvekilinin o birleşimden çıkarılmasını teklif etme görevinin, ısrarı tespit eden (birleşimi yöneten) başkanın; 159'uncu maddede aynı birleşimde iki uyarma cezası alan milletvekiline o birleşimin sonuna kadar söz söylemekten yasaklama cezası öngörüldüğüne göre mahiyeti itibarıyla o birleşimi yöneten ve ikinci uyarma cezasını veren başkanın; 160/1 de aynı birleşimde iki defa uyarma cezası alan ve bu eyleminden vazgeçmeyen milletvekiline kınama cezası verilmesinde, aynı birleşimde vazgeçmeme tespiti yapan başkanın; 161/1 de aynı birleşimde üç defa kınama cezası alan milletvekilinin aynı birleşimden geçici çıkarılmasının, bu birleşimde üçüncü kınama cezası verilmesinden

sonra Genel Kurulu yöneten başkanın, zaman yönünden yetkili olduğu söylenebilir.

- Bazı disiplin hükümlerinin *lafzı ve sistematığının* birlikte yorumundan da birleşimi yöneten Başkanın cezaı verebileceğine ilişkin sonuç çıkarılabilir. Şöyle ki, İttüzüğün 158'inci maddesinde, uyarma cezasının verilmesinin gereğini takdir ve yerine getirme yetkisinin Başkana ait olduğu, uyarma cezası alan milletvekilinin oturumun veya birleşimin sonunda savunma hakkını kullanabileceğı belirtilerek kişı ve zaman yönünden bizzat fiilin gerçekleştiğı birleşimi yöneten Başkanın yetkisine işaret edilmiş; cezanın fiilin gerçekleştiğı birleşimde uygulanması murat edilmiştir. Benzer şekilde, İttüzüğün 159'uncu maddesi de iki defa uyarma cezası alan milletvekilinin o birleşimin sonuna kadar söz söylemekten men edilmesini takdir yetkisinin zaman yönünden birleşimi yöneten Başkanda olduğunu lafzî ve sistematik olarak tarif eder niteliktedir.
- Genel Kurul görüşmeleri sırasında işlenen fiillere ilişkin öngörülen disiplin hükümlerinin öncelikli *amaç ve hedefinin* fiilin işlendiğı süreçte ve sırada Genel Kurulun düzen ve disiplinin sağlanması olduğundan bahisle, (bu amacın uyarma cezasını düzenleyen 156'ncı maddede, söz söylemekten yasaklama cezasını düzenleyen 159'uncu maddede, kınama cezasını düzenleyen 160/3, 160/5 ile 160/6'ncı maddede belirtilen fiiller için açıkça ön planda olduğu da dikkate alınarak) fiilin değerlendirmesinin birleşim sırasında -işlenmesinin akabinde- takdir ve ifası gerekmektedir.
- Bunun yanında, İttüzüğün 160/2 ile 161/2'nci maddelerde belirtilen fiillerin mükerrer işlenmesi (bir ayda bir cezanın belli bir sayada işlenmesi) durumu için öngörülen yaptırımın verilme zamanına ilişkin bir niteleme bulunmamakla birlikte mükerrer nitelikli son fiilin işlendiğı birleşimi yöneten başkanın teklifiyle veya sonradan mükerrerliğin Başkanlıkça tespiti- ne ilişkin tezkerenin sunulmasıyla işlem zamanı tayin edilebileceğı ileri sürülebilir.
- Meclis teamülü, Birleşim sırasında Genel Kurulda işlenen fiillerin disiplin değerlendirmesinin o birleşimde yapılması şeklindedir. Teamül niteliğı kazanmamakla birlikte iki uygulamada birleşim sırasında işlenen fiile ilişkin değerlendirmenin -Divan tarafından fiilin fark edilememesi ve başlanan işlemin tamamlanamaması nedeniyle- yapılamaması durumunda bir sonraki birleşimde de disiplin değerlendirmesi yapılabilmiş veya işlem tamamlanabilmiştir.
- Genel Kurulda işlenen ve görüşmeler sırasında oturumu yöneten Başkanca tespit edilebilen özellikle çalışma düzenini ihlal eden fiillerin zımnî veya

Ezcümle;

- söylenebilir.

MECLİS SORUŞTURMASI İLE İLGİLİ MÜTALAALAR*

I. Meclis Soruşturmasına Konu Adli ve İdari Bildirimlerin Duyurulması¹

1924 Anayasasının 22'nci maddesi "...*Meclis tahkikatı, Meclisin cümlei salâhiyetinden olup şekli tatbiki nizamnamei dâhili ile tayin olunur.*" hükmünü haiz olup Meclis soruşturmasının açılması ve yürütülmesine ilişkin kuralları İçtüzüğe bırakmıştır. Meclis soruşturmasına ilişkin hükümler 1927 TBMM Dâhili Nizamnamesinin 169 ila 176'ıncı maddeleri arasında düzenlenmiştir. Dâhili Nizamnamenin 169'uncu maddesine göre Meclis tahkikatı Başkanlığa verilecek bir önerge ile (tek bir milletvekili verebilir) istenebilmektedir. Ayrıca 170'inci maddede adli mercilerin herhangi bir işle uğraşmakta iken bakanlardan birisinin bu işle ilgili görmeleri ve görev noktasından bu işi inceleyemeyeceklerine karar vererek konuyu Meclis Başkanlığına intikal ettirmeleri suretiyle de Meclis soruşturması açılabileceği ve böyle bir müracaat halinde Meclisçe tahkikata gerek olup olmadığını tayin için öncelikle 5 kişilik bir komisyon seçileceği ve konunun Meclise bu komisyonun raporu ile arz edileceği düzenlenmiştir.

1961 Anayasası'nın 90'ıncı maddesinin birinci fıkrasında "*Başbakan veya Bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında görüşülür ve karara bağlanır.*" denilmek suretiyle Meclis soruşturması isteyebilecek olanlar milletvekilleriyle sınırlandırılmamış, bu konuda açık bir kapı bırakılmıştır. (1961 Anayasası'na göre hem Millet Meclisi hem de Cumhuriyet Senatosu Meclis soruşturması konusunda yetkili kılınmış ancak soruşturma istemlerinin görüşülmesi ve karara bağlanmasının birleşik toplantıda yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda her iki Meclisin üyeleri de soruşturma isteminde bulunabilmekte, meclisler kendi üyelerinden gelen istemlerin ciddi olup olmadığı noktasında değerlendirmekte ve soruşturma açılmasına karar verdiği takdirde durumu Birleşik Toplantı Başkanlığına intikal ettirmektedir.) Nitekim 1965 tarihli TBMM Birleşik Toplantısı İçtüzüğü'nün 12'nci maddesinde "... *Meclis soruşturma isteminin bir veya birkaç Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi tarafından...*" yapılabileceği belirtildikten sonra 13'üncü maddesinde "*Yargı mercilerince bir işin takibi sırasında görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyelerinden birinin Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya Bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai sorumlulu-*

* Bu bölüm içinde yer alan mütalaalar, Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Denetim Bürosu görevlileri tarafından hazırlanmıştır.

1 Bu bilgi notu 16/4/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla Anayasa'da yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih öncesindeki (ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi) hukuksal statü dikkate alınarak hazırlanmıştır.

ğu gerektiren fiilleri sebebiyle görevsizlik kararı verilirse, Başbakanlık eliyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına başvurulur” demek suretiyle yargı organlarına da Meclis soruşturması işlemleri için başvuru yapması imkânı tanınmıştır. Söz konusu 12 ve 13’üncü maddeler uyarınca da Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına bir başvuru olduğu takdirde durum derhal ilgili başbakan veya bakana bildirilmekte ve konu bu bildirimin yapıldığı tarihten başlayarak 7 gün içinde gündeme alınmakta, gündeme alındığı gün Genel Kurul tarafından bu hususta soruşturma açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmak üzere 6 üyeli bir hazırlık komisyonu seçilmektedir. Bu komisyonun hazırlayacağı rapor üzerine Genel Kurul soruşturma açılmasına ilişkin görüşmeyi yapmaktadır.

1982 Anayasasının “Meclis soruşturması” başlıklı 100’üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile soruşturma açılması istenebilmektedir. TBMM İçtüzüğü’nün “Meclis soruşturması açılması için önerge” başlıklı 107’nci maddesinde de, görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan başbakan veya bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılmasının, TBMM üye tamsayısının en az onda birinin vereceği bir önerge ile istenebileceği öngörülmüştür.

Yukarıda değinildiği üzere, 1982 Anayasası döneminde Meclis soruşturması, ancak TBMM üye tamsayısının onda birinin TBMM Başkanlığına sunacağı bir önerge üzerine açılabilir. Önceki dönemlerden farklı olarak 1982 Anayasası’nda, Meclis soruşturması önergesinin verilmesine ilişkin şartlar 1961 Anayasası döneminde Meclis soruşturması müessesinin suistimal edildiği düşüncesiyle² zorlaştırılmıştır. Anayasa’nın 100’üncü maddesi uyarınca Meclis soruşturması süreci ancak en az 55 milletvekilinin vereceği bir önerge ile başlatılabilmekte, adli bildirimler üzerine hazırlık komisyonu kurmak suretiyle bir inceleme süreci bulunmamaktadır. Böylece, önceki dönemlerden farklı olarak 1982 Anayasası döneminde adli bildirimler üzerine (hazırlık komisyonu marifetiyle inceleme) doğrudan sürecin başlaması usulü terk edilmiştir. Yine yargı mercilerinin Meclis soruşturmasına ilişkin bildirim yükümlülüğüne ilişkin hükümler İçtüzükten çıkarılmıştır.

1982 Anayasası döneminde yargı mercilerinin Meclis soruşturmasını tahrik edebilme yoluna ilişkin düzenlemenin kaldırılması uygulamada bazı tereddütleri de beraberinde getirmiştir. Bunun nedeni, başbakan veya bakanların görevleri

2 Nitekim Danışma Meclisi ve Danışma Meclisi Anayasa Komisyonunun Meclis soruşturmasına ilişkin madde gerekçelerinde 1961 Anayasası’nın 90’ıncı maddesinde düzenlenmiş olan Meclis soruşturması yeniden gözden geçirilerek düzenlendiği ve Meclis soruşturmasında Meclisin çalışmalarını aksatmama ayrıca gerçekleri rahat bir çalışmayla ortaya çıkarma esası göz önünde tutularak yenilikler getirildiği ifade edilmiştir.

nedeniyle suç teşkil edebilecek fiillerinin yargı mercilerinin başka bir soruşturma veya kovuşturma esnasında ortaya çıkması durumunda bildirim yükümlülüğü bulunup bulunmadığıdır.

Konuyla ilgili tek düzenleme, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 21.12.2011 tarihli ve 100/1 sayılı Genelgesinde bulunmaktadır. Anılan Genelgede, Meclis soruşturması kapsamında değerlendirilebilecek fiiller hakkında soruşturmanın, Anayasa'nın 100'üncü ve TBMM İçtüzüğü'nün 107'nci maddelerinde öngörülen şartın yerine getirilmeden konuyla ilgili evrakın TBMM Başkanlığına gönderilmesine ilişkin yasal bir dayanak bulunmadığı ve konu hakkında Adalet Bakanlığı tarafından yapılacak bir işlem de olmaması sebebiyle söz konusu evrakın adli makamlarca Adalet Bakanlığına gönderilmemesi gerektiği kayıt altına alınmıştır.

Konuya ilişkin özel düzenleme bulunmamakla birlikte genel hükümler çerçevesinde bir yorumla uygulamaya yön verilebilir. Bilindiği üzere Türk Anayasa sistemi ile ceza ve usul kanunları kural olarak bir suç olgusu karşısında (yasama sorumsuzluğu gibi istisnalar hariç) bakanlar da dâhil olmak üzere her kişi için adli işlemlerin yapılmasını benimsemiş (TCK-md 3), ancak adli işlemlerin yapılması hususunda farklı makamları yetkili ve görevli kılmıştır. Bu kapsamda bir adli soruşturma çerçevesinde soruşturulması gereken bir suç olgusuyla karşılaşan bir adli merci kendisini yetkili görmezse yine ceza usul kanunlarına göre yetkili gördüğü adli mercilere suç bilgilerini bildirmekle yükümlüdür (CMK-md 4,5 ve 161/1). Anayasanın 100. maddesi çerçevesinde göreve ilişkin suçlardan dolayı bakanları adli yönden soruşturma yetkisi veya soruşturmayı başlatma yetkisi ve görevi TBMM'ye (ve milletvekillerine) aittir. Bu itibarla bir adli görev çerçevesinde bakanların görev suçlarına ilişkin bir suç olgusuyla karşılaşan genel görevli adli makamlar görevsizlik kararı vermekle birlikte gerekli takibin yapılması için edindiği bilgileri TBMM ile paylaşması genel hükümlere ve Anayasa'nın suç olgularının araştırılması için vermiş olduğu görev ve sorumluluğa uygun olacağı düşünülmektedir. Aksi takdirde suç olgularının yetkili makama ulaştırılmaması yoluyla gizlenmesi gibi bir durum çıkar ki, bu ihmali davranış sorumluluğu gündeme gelir.

TBMM'ye yapılan söz konusu adli bildirimler üzerine nasıl bir uygulama yapılacağına (ve milletvekillerine bilgilendirmeye) ilişkin düzenleyici bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, milletvekillerinin ve TBMM organlarının bakanlara ilişkin adli görevini yapabilmesi için TBMM Başkanlığına gelecek bildirimleri bilmeleri hizmetin ve görevin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaldı ki milletvekillerinin suç verilerine göre hazırlayacağı soruşturma önergeleri gerekçeli olması, suç fiilleri ve suçlamaları içermesi gerektiği (İÇT. 107) ve ile-

rideki soruşturma ve kovuşturma sürecinin kapsamını çizdiğinden, soruşturma önergelerindeki doğru yapılamayan veya eksik yapılan bir suçlamadan (ve fiilden) dolayı, soruşturma süreçlerinin yenilemesi, soruşturma ve kovuşturma sırasında doğru suçlamanın ve fiillerin incelenememesi gibi durumlar oluşabilecektir.

1982 Anayasasının yürürlüğe girmesiyle birlikte³ 17 ila 24'üncü Yasama Dönemlerinde gerçekleştirilen uygulamalara bakıldığında ise, söz konusu suç bildirimlerinin sadece adli makamların bildirimi üzerine olmadığı, Başbakanlığın, Adalet Bakanlığının, Danıştay'ın, Sayıştay'ın ve başsavcılıkların, Anayasa'nın 100'üncü maddesi kapsamına girebilecek fiillere ilişkin inceleme sonuçlarını bir tezkereyle TBMM Başkanlığına gönderdiği görülmektedir. Bu şekilde TBMM Başkanlığına intikal eden yazılar, son dönemlerdeki (1'i 20'nci, 1'i 23'üncü ve 2'si ise 24 üncü Yasama Döneminde) birkaç istisna hariç TBMM Başkanlığı tarafından TBMM Genel Kurulunda milletvekillerinin bilgisine duyurulmuştur. Söz konusu duyuruda gelen adli ve idari bildirimlerin milletvekillerince inceleyebileceği de ayrıca belirtilmiştir.

24 üncü Yasama Döneminde dört eski bakan ile ilgili TBMM'ye bir cumhuriyet savcılığınca gönderilen fezlekelerle ilgili iki adet Başkanlık Tezkeresi Genel Kurul'da okutularak bilgiye sunulmuş; ancak dosyalar milletvekillerinin incelemesine açılmamıştır. 19 Mart 2014 tarihli Birleşimde usul tartışmasına da konu olan Başkanlığın tutumu kapsamında, oturumu yöneten Meclis Başkanvekili tarafından yapılan açıklamada söz konusu dosyaların devam etmekte olan başka bir hazırlık soruşturmasına konu olduğu ve soruşturma tamamlanmamış olduğundan, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 157'nci maddesi gereği dosya üzerindeki

3 1982 Anayasası döneminin ilk uygulama 03/12/1985 tarihli 36'nci birleşimde okunan Başkanlık Tezkeresiyle olmuştur. Aynı birleşimde konuya ilişkin bir usul tartışması yaşanmıştır. Başkan'ın tutanaklara yansıyan tutumu/ açıklaması/tezkeresi aşağıda şekilde olmuştur:

"1. Anayasanın 100 üncü maddesi gereği olarak Meclis soruşturması önergeleri sadece milletvekilleri tarafından ve en az (40) imzalı olarak verilebilir. 1982 Anayasasından önce olduğu gibi, kişilerin veya kurumların Cumhuriyet savcılığına başvurusu üzerine adli mercilerin Meclis soruşturması istemlerinin Başbakanlık kanalıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilmekle Meclis soruşturması açılması mümkün değildir.

2. Bu hukukî durum nedeniyle, en az (40) milletvekilinin imzaladığı bir önerge olmadan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının söz konusu evrakla ilgili olarak Meclis soruşturmasına ilişkin bir işlemi resen yürütmesi mümkün bulunmamaktadır.

Erol Ağaçlı (Kırklareli) — O zaman niye okutuyorsunuz efendim?

Ömer Kuşhan (Kars) — Yapılmak istenenin ne olduğunu anlayacağız Sayın Başkanım.

Başkan — Buyurun, okuyun.

3. Ancak böyle bir durumda; Anayasaya göre Meclis soruşturması önergesi vermeye yegâne hak sahibi olan milletvekillerinin bilgi sahibi olabilmeleri bakımından Meclis Başkanlığının konuyu Genel Kurula sunması ve söz konusu evrakın milletvekillerinin tetkik ve takdirlerine açılması uygun mütalaa edilmiştir. Sayın milletvekilleri, Başkanlığımızda oluşan bu görüş ve tespitler çerçevesinde konuya ilişkin Adalet Bakanlığı ve Baş bakanlık tezkereleri okutulup Genel Kurulun bilgisine sunulduktan sonra Başkanlığımızda bulunan evrak sayın milletvekillerinin tetkikine açılacaktır. Yüce heyetin bilgilerine sunulur.

gizliliğin devam ettiği belirtilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisine intikal ettirilen ve idari işlemlerle hazırlanan teftiş kurulu raporlarında bulunan gizliliğin yine idari işlemlerle kaldırılabilirdi ancak gizliliği kanunla korunan bir evrakın gizliliğinin korunması gerektiği ifade edilmiştir. 26'ncı Dönemde yapılan son iki uygulamada ise bu şekilde bir tespit bulunmadığından, Milli Eğitim Eski Bakanı Nabi Avcı hakkında Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan bildirimler ile Kültür ve Turizm Eski Bakanı Ertuğrul Günay hakkında Kültür ve Turizm Bakanlığı (Teftiş Kurulu) tarafından yapılan bildirimle ilişkin hazırlanan Başkanlık Tezkeresi Genel Kurulun bilgisine sunularak ilgili evraklar incelemeye açılmıştır.⁴

Kanaatimizce, mevzuatta boşluk bulunan söz konusu durumda, Meclis soruşturmasına konu olabilecek fiiller hakkında TBMM Başkanlığına intikal eden belgelerle ilgili yapılacak işlemler, Anayasa ve TBMM İçtüzüğü ile ceza hukukuna hâkim olan genel ilkeler doğrultusunda değerlendirilmelidir. Bu kapsamda eski İçtüzük metinleri ile daha önce yapılan uygulamalar dikkate alınarak, suç olgularına ilişkin milletvekillerinin bilgilendirme ihtiyacı giderilmeli, Meclis Başkanlığınca gerekli tedbirler alınmalı; bu kapsamda söz konusu adli ve idari bildirimler öncelikle Gündemin “Başkanlığın Genel Kurula Sunuşları” kısmında milletvekillerine TBMM Başkanlığı tezkeresi olarak duyurulmalıdır.

Uygulama Genel Kurulda duyurulma akabinde evrakların incelemeye açılması şeklinde gelişmekle birlikte, yapılacak bu duyurunun yalnızca Genel Kurulda yapılmasına ilişkin bir yükümlülük olmadığı, Başkanlığın takdiri ve hizmetin gerektirmesi durumunda bilgi verme mahiyetinde bulunan bu işlemin başka yollarla da yerine getirebilmesinin mümkün olduğu; bu kapsamda milletvekillerinin adli görevlerini gecikmeye mahal vermeden yapabilmeleri için hizmet gerekleri gözetilerek parti gruplarına ve/veya milletvekillerine yazı yazılmak veya ilan panosunda duyuru yayınlamak şekillerinde de bu bilgilendirmenin yapılabileceği söylenebilir. Her halde yapılacak duyurunun milletvekillerinin incelemeleri için bir bekletici durum oluşturmayacağı düşünülmektedir.

Yine bu bilgilendirme öncesi Meclis Başkanlığınca, yapılan adli ve idari bildirimlerin Meclisin görev alanına konu kişilere ilişkin olup olmadığı veya dokunulmazlığa konu bir hususun olup olmadığı bakımından usulen incelenmesi; bu konuda bir tereddüt yaşıyorsa bildirim yapan adli merciden konuya ilişkin istenecek açıklama veya nihai bildirim üzerine yazı ve dosyaların milletvekillerinin bilgisine açılması yerinde olacaktır. Başkanlığın buradaki incelemesi suç olgularının yeterliliği, yerindeliği, soruşturmanın gizliliği hususlarını içermemelidir. Ayrıca Adalet Bakanlığının ve Başbakanlığın adli ve idari bildirimlerin TBMM'ye ulaştırılması hususundaki rolü aracılık ve varsa şekli eksikliklerin giderilmesin-

4 26'nci Dönem 8/12/2015 tarihli 11'nci Birleşim.

den ibaret olacağından, evrakın doğrudan adli makamlarca bildirilmesi de bir usulî eksiklik olarak görülmemelidir. Uygulamada üst mahkemelerce (Sayıştay, Danıştay gibi) yapılan bildirimler üzerine de Genel Kurulun bilgisine sunma işlemi yapılmıştır.

Özetle;

1982 Anayasası dönemi öncesi içtüzüklerde adli mercilerin bakanların görev suçlarına ilişkin bilgileri TBMM'ye göndereceklerine, bu bildirim üzerine TBMM'nin hazırlık komisyonu oluşturarak inceleme yükümlülüğünün bulunduğuna ilişkin düzenlemelerin bulunduğu,

1982 Anayasası döneminde ise bu yöndeki düzenlemelere İçtüzük'te yer verilmediği, dolayısıyla bu yönde yapılacak adli bildirimin Meclis soruşturması başlatma gibi bir rolünün olmadığı,

Ayrıca, adli makamların meclis soruşturmasına konu suç olgularını TBMM'ye bildirmelerine ilişkin özel bir düzenlemenin bulunmadığı,

Genel hükümler çerçevesinde yapılacak yorumla, adli makamların bakanların görevleriyle ilgili suç olgularını yetkili adli organ TBMM olması hasebiyle bildirebileceği, bunun Anayasal görevin TBMM tarafından yapılmasının bir gereği olacağı,

Adli mercilerce yapılan bildirimler üzerine milletvekillerinin bilgilendirilmeleri hususunda mevzuatta bir düzenlemenin olmadığı,

Geçmiş uygulamalara bakıldığında adli mercilere yapılan bildirimlerin Genel Kurulun bilgisine sunulduğu ve akabinde milletvekillerinin incelemesine açıldığı,

Söz konusu suç bildirimlerinin sadece adli makamların bildirimi üzerine olmadığı, uygulamada teftiş kurullarının ve DDK'nın tespitleri üzerine de Başbakanlık aracılığıyla yapılabildiği, bu bildirimlerinin de Genel Kurulun ve milletvekillerinin bilgisine sunulduğu,

Soruşturma önergelerinin kapsamının doğru oluşturulması ve TBMM'nin adli görevini yapabilmesi için Başkanlığın milletvekillerinin bilgilendirilmesine ilişkin tedbirleri alması gerektiği,

Hizmetin gerektirmesi durumunda Başkanlığın takdirine göre bu duyurunun milletvekillerine ve parti gruplarına yazılı bildirim yoluyla da yapılabileceğinin söylenebileceği,

Her halde duyurunun milletvekillerinin incelemeleri için bir bekletici durum oluşturmadığı,

Meclis Başkanlığının, adli ve idari bildirimlerin sadece Meclisin görev alanına konu kişilere ilişkin olup olmadığı veya yasama dokunulmazlığına konu bir hususa ilişkin olup olmadığı bakımından usulen incelenmesi gerektiği, suç olgularının yeterliliği, yerindeliği, soruşturmanın gizliliği vb. hususları içermemesi gerektiği,

Soruşturmanın ve/veya evrakların gizliliğinin korunması sorumluluğun inceleme ve soruşturma yükümlülüğü görevini yerine getiren milletvekillerinin kendilerinde bulunduğu, başka bir deyişle milletvekillerinin edindikleri bilgileri görevli olmayan kişi ve kurumlar nezdinde ifşa edemeyeceği,

Ayrıca Meclis Başkanlığının milletvekillerince bildirilen evraklar üzerinde yapılacak incelemelerin soruşturmanın gizliliğine ve hizmet gereklerine uygun yapılmasına yönelik (imza karşılığı, istem sırasına göre randevulu, görevli personel yardımıyla incelenmesi vb.) tedbirleri alması gerektiği,

Adli bildirimlerin Başbakanlık üzerinden gelmemesinin, TBMM Başkanlığının bilgilendirmeye ilişkin işlemleri için bir usul eksikliği oluşturmayacağı, doğrudan mahkemelerce, Bakanlıklarca veya Sayıştay, Danıştay gibi adli veya idari denetim kurumlarınca yapılan bildirimlere uygulamada rastlanıldığı,

söylenebilir.

II. Bakanların Görevleriyle İlgili Hususlarda Dava Açma Yetkisi ve Kesin Hüküm İtirazı⁵

Sorun: Bakanların görevleriyle ilgili hususlarda Yargıtay Başsavcısı veya bireysel başvuru yoluyla ceza davası açılabilir mi? Meclis soruşturmasında yeni delil olmadan aynı konuya dair ikinci soruşturma açılabilir mi?

A. Bakanların Görevleriyle İlgili Hususlarda Dava Açma Tekeli

Ceza yargılamasının temel ilkelerinden birisi de *davasız yargılama olmaz* ilkesidir.

Mahkeme bu ilke uyarınca yargılamayı, iddianamede açıklanan fiil/olay konusunda yapabilir. Davasız yargılama yapılamaması ilkesi mahkemenin açılmamış bir davaya bakmasını yasaklar. Cumhuriyet savcısı bir fiilden/ olaydan dolayı ceza davası açmadıkça, mahkeme o fiille/olayla/ suçla ilgili olarak yargılama yapamaz.

⁵ Bu bilgi notu 16/4/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla Anayasa'da yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih öncesindeki (ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi) hukuksal statü dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Bu ilke, öğretide, “davacı ve davanın olmadığı yerde, yargıç da yoktur” biçiminde belirtilmektedir. Yine bu ilkeye göre, bir mahkeme, hangi sanık ve hangi fiil iddianamede açıklanmışsa, o sanık ve o fiil için yargılama yapılabilir ve hüküm kurulabilir. Ancak, ceza davasının “hukuki konusu” ile hükmün “hukuki konusu” yani *hukuki sebep* aynı olmayabilir. Çünkü mahkeme eylemi nitelendirmede özgürdür.

Anayasanın 100 ve 148 inci maddelerinde açıkça düzenlendiği üzere Bakanların görevleriyle ilgili fiilleri hakkında ceza suçlaması yapmak ve iddianameyle dava açmak münhasıran TBMM’nin yetki ve görevinde, yargılamayı yapmak ise Yüce Divan’dadır.

Yine ceza yargılamasında *dava açma tekeli* vardır. İddia faaliyeti fertlere değil devlete aittir. Bu cümleden olarak dava açma tekeli savcıya aittir. Bakanların görevleriyle ilgili suçlardan dolayı ise iddianame hazırlama noktasında savcılık yetki ve görevi münhasıran TBMM’nindir. TBMM’nin bu görev ve yetkisi kamu düzenine ilişkin bir hükümdür ve her makam ve kişi tarafından her aşamada re-sen gözetilmelidir.

Bu itibarla kişisel başvuru yolu ile veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı gibi yetkisiz bir makam tarafından (TBMM kararı olmaksızın veya TBMM’nin sevk etmeme kararı üzerine) dava açılması Anayasanın amir kuralına aykırı olacaktır.

Anayasanın 148/3 üncü maddesinde ve uygulama Kanununda belirtilen bireysel başvuru hakkının da konusu olamaz. Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, fiil ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir. Bu itibarla üçüncü şahıs konumunda bir kişinin başvurusunun kabul edilmesi söz konusu olamaz.

Ayrıca yasama işlemlerine ilişkin doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı açıkça uygulama Kanunda belirtilmiştir.

B. Kesin Hüküm İtirazı

20. Dönemde ÇİLLER hakkında verilen ve Genel Kurulda reddedilen⁶ soruşturma önergesiyle aynı konuda 21. Dönemde yeni bir soruşturma önergesi verilmesi üzerine Genel Kurulda usul tartışması yaşanmış ve usul tartışması sonucunda, Başkanlığın kesin hüküm itirazı gibi içeriğe ilişkin itirazların Genel Kurulun değerlendirmesine tabi olacağı, şeklen usule uygun verilen önergeyi işleme almak durumunda olduğu şeklindeki tutumunda bir değişiklik olmamıştır. Usul tartış-

6 19/6/1997 tarih ve 64.B

masında bir görüş kesin hüküm itirazıyla aynı konuda ikinci defa soruşturma açmak için yeni delil gerekir görüşünü savunurken, diğer görüş ise henüz kesinleşen bir hüküm bulunmadığını şeklen uygun verilen önergenin işleme alınabileceğini dile getirmiştir. Başkanlığın konuya ilişkin tutumunu, Erdoğan TEZİÇ ve Ergun ÖZBUDUN'dan aldığı yazılı görüşle desteklediği anlaşılmaktadır.

21. Yasama Döneminde yapılan soruşturma sonucu Genel Kurulda Yüce Divana sevk edilmeme kararı verilen Koray AYDIN, Yaşar TOPÇU ile Mesut YILMAZ hakkında 22. Dönemde aynı adı geçenlerin aynı fiillerine ilişkin soruşturma açıldığı, savunma tarafından komisyonda yapılan kesin hüküm itirazlarının reddedildiği,

Yüce divana sevk kararı üzerine⁷ yapılan yargılamada yapılan kesin hüküm itirazı üzerine, Yüce Divanın; *“TBMM tarafından verilen yüce divana sevk ve sevk etmeme yönündeki kararların yargı kararı niteliğinde bir kesin hüküm niteliği taşımadığı, Mülga CMUK 167. maddesine göre (ağır ceza reisine yapılan) itiraz üzerine kesinleşmemiş kovuşturmaya yer olmadığı kararlarının Cumhuriyet Savcısını bağlamayacağını, (dolayısıyla benzeri bir süreç olan TBMM kararı üzerine de bu şekilde bir itiraz ve karar sürecinin bulunmadığını), gerek görmesi halinde TBMM’nin aynı konuya ilişkin bir kararla YD sevk kararı alabileceği, aksi halde çoğunluğu elinde tutan Siyasi Parti Gruplarının kendi mensuplarını aklama ve sorumluluktan kurtarma sonucunun doğacağı”* belirtilerek, yeniden soruşturma yapılabilmesi için yeni delil olması gerekir itirazını reddettiği,

2005 yılında yürürlüğe giren yeni CMK’da (172/2) takipsizlik kararı üzerine dava açılabilmesinin yeni delil elde edilmesine bağlandığı, dolayısıyla YD yukarıda belirtilen gerekçesinin birinin önemini yitirdiğinin söylenebileceği, ancak YD söz konusu kararları verirken yeni CMK’nın mer’i olduğu ve söz konusu kararda yargı kararının (ağır ceza reisi) varlığına vurgu yapıldığı, kaldı ki diğer iki gerekçenin hala geçerli olduğunun söylenebileceği,

YD’nin karşı oy yazısında kanunun hükmü karşısında yeni soruşturmanın yeni delil varlığına bağlı olması gerektiğinin, aksi halde sade vatandaşta olan bir güvencenin bakanda olmadığı ve siyasi baskı aracı olarak kullanılması sonucunun çıkacağı,

Yeni delil değerlendirmesinin usule ve esasa ilişkin bir değerlendirme olduğu, dolayısıyla TBMM’nin veya YD’nin değerlendirmesine konu olacağı, iddianame-nin iadesi aşamasında bu hususun değerlendirilemeyeceği,

7 E.2004/5 K. 2006/2; E.2004/2 K. 2006/3; E.2004/4 K. 2006/3

Yargıtay içtihatlarında⁸ yeni delil olgusunun geniş yorumlandığı, kovuşturma-ya yer olmadığına karar verildiği sırada dosyada mevcut olmayan, mevcut olmakla birlikte varlığı bilinmeyen, sonradan elde edilen veya dosyada bulunmakla birlikte hiçbir biçimde değerlendirilmeyen delilin, yeni bir delil olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Doktrinde konuya ilişkin farklı görüşlerin savunulduğu anlaşılmaktadır.

III. Meclis Soruşturması Komisyonuna Seçilmeye Engel Hali Bulunan Milletvekillerinin Durumu

Sorun: TBMM İçtüzüğü'nün 109'uncu maddesinin üçüncü fıkrasında Meclis soruşturması komisyonlarına üye seçilmeye engel haller düzenlenmiştir. Buna göre, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri soruşturma komisyonuna üye seçilemezler. Söz konusu hükme aykırı bir durumun varlığının aday gösterim aşamasında veya komisyon üyesi iken anlaşılması durumunda nasıl bir usul gözetilecektir?

A. Meclis Uygulaması

İçtüzük'ün yukarıda belirtilen hükmünün uygulamasına ilişkin TBMM Arşivi'ndeki Meclis soruşturması komisyonlarının evrakının incelenmesi neticesinde dört örnek tespit edilmiştir.

Bu örneklerde soruşturma komisyonlarına seçilmeye engel hallerle ilgili TBMM Başkanlığı'nın inceleme yapması Meclis Soruşturması Komisyonu Başkanlıklarının, Siyasi Parti Grup Başkanlıklarının ya da milletvekillerinin istemi üzerine gerçekleştiği görülmektedir. TBMM Başkanlığı Meclis soruşturması komisyonuna üye seçildikten sonra soruşturma konusu hakkında görüşünü belirten komisyon üyesi milletvekilleri açısından bir sakınca görmemiştir. Ancak komisyona üye seçilmeden önce soruşturma konusu hakkında görüş açıklayan bir milletvekilinin İçtüzük'ün 109'uncu maddesi hükmü karşısında üyelikten çekilmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir.

Bu örneklere ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir:

20. Yasama Döneminde kurulan (9/3) esas numaralı Meclis Soruşturması Komisyonu'na üye seçilen İçel Milletvekili Turhan Güven'in soruşturma önergesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na verilmesinden sonra katıldığı

8 11.CD. 14.06.2010,2009/16787,2010/7000(UYAP); 13.CD.14.05.2012, 2011/8156, 2012/11007 (UYAP)

bir televizyon programında görüşünü açıkladığı bizzat üyenin kendisi tarafından Komisyon toplantısında ifade edilmesi üzerine; Komisyon Başkanı Kocaeli Milletvekili Hayrettin Uzun adı geçen üyenin İçtüzük'ün 109'uncu maddesi gereğince Komisyon üyeliğinden çekilmesi gerekip gerekmeyeceği hususunda TBMM Başkanlığı'ndan görüş istemiştir. Ancak adı geçen üyenin mensup olduğu siyasi parti grubu tarafından üyelikten çekilmesi nedeniyle TBMM Başkanlığı'nca konu hakkında bir işlem yapılmasına gerek kalmamıştır.

20. Yasama Döneminde eski Başbakan Tansu Çiller hakkında kurulan (9/16) esas numaralı Meclis Soruşturması Komisyonu üyeliğine seçilen Manisa Milletvekili Abdullah Akarsu'nun gazetelere vermiş olduğu bir beyanat nedeniyle üyeliğinin İçtüzük'ün 109'uncu maddesi gereğince sona erdirilmesi Doğru Yol Partisi Grubu tarafından TBMM Başkanlığı'ndan talep edilmiştir. TBMM Başkanlığı adı geçen milletvekilinin Komisyona üye seçildikten sonra soruşturma konusuyla ilgili görüşünü açıkladığı gerekçesiyle istemin karşılanmasını mümkün görmemiştir.

20. Yasama Döneminde eski Başbakan Mesut Yılmaz hakkında kurulan (9/24) esas numaralı Meclis Soruşturması Komisyonu üyesi İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş'ın Komisyonun kurulmasına esas olan konu ile ilgili TBMM'de düzenlenen bir basın toplantısına katılmış olması nedeniyle üyeliğinin İçtüzük'ün 109'uncu maddesine göre değerlendirilmesi Soruşturma Komisyonu Başkanlığı tarafından TBMM Başkanlığı'ndan istenilmiştir. TBMM Başkanlığı soruşturma konusuna ilişkin düzenlenen basın toplantısında herhangi bir görüş ileri sürmediği gerekçesiyle adı geçen milletvekilinin Komisyon'daki üyeliğinin İçtüzük'ün 109'uncu maddesine aykırı düşmediği tespit edilmiştir. Bunun üzerine Soruşturma Komisyonu Başkanlığı, Komisyonun 14.10.1998 ve 22.10.1998 tarihli toplantılarında İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş'ın soruşturma konusu ile ilgili görüşünü daha önce açıkladığını bizzat ifade ettiğini belirterek anılan milletvekilinin Komisyon üyeliğinin yeniden incelenmesi TBMM Başkanlığı'ndan istemiştir. Komisyonun bu ikinci talebi üzerine TBMM Başkanlığı, soruşturma komisyonuna seçilmeden önce konu hakkında görüş açıklayan bir milletvekilinin İçtüzük'ün 109'uncu maddesi uyarınca Komisyon üyeliğinden çekilmesinin uygun olacağını belirtmiştir.

21. Yasama Döneminde eski Başbakan Tansu Çiller ve Maliye eski Bakanı İsmet Attila hakkında kurulan (9/27) esas numaralı Meclis soruşturması komisyonu üyeleri Aydın Milletvekili Yüksel Yalova, Isparta Milletvekili Erkan Mumcu ve İzmir Milletvekili Sabri Ergül'ün soruşturma konusu ile ilgili görüşlerini açıkladıkları gerekçesiyle her üç milletvekilinin Komisyon üyeliğinden çıkarılması Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük tarafından TBMM Başkanlığı'ndan istenmiştir.

Ankara Milletvekili Saffet Arıkan Bedük anılan isteminde 20. Yasama Döneminde kurulan (9/3) esas numaralı Meclis soruşturması komisyonu üyesi İçel Milletvekili Turhan Güven'in soruşturma konusu hakkında görüşünü açıkladığı için DYP Grubunca üyelikten geri çekilmesi örnek olarak göstermiştir. Söz konusu talebe ilişkin olarak TBMM Başkanlığı soruşturma komisyonuna seçildikten sonra üyenin tarafsızlığı konusunda kuşkuya sebebiyet açıklamalarından dolayı üyeliğinin Başkanlıkça sona erdirilmesine olanak bulunmadığını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

Anayasa'nın 100'üncü maddesine göre, Meclis soruşturması komisyonunun siyasi partilerin güçleri oranında verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterilecek adaylar arasından her parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle tespit edilecek 15 üyeden kurulması zorunludur. İçtüzük'ün 109'uncu maddesinde Meclis soruşturması komisyonunun Anayasa'nın 100'üncü maddesi hükmüne göre kurulacağı belirtildikten sonra maddenin üçüncü fıkrasında Meclis soruşturması komisyonuna üye seçilmeye engel haller sıralanmıştır. Buna göre, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre hâkimlerin davaya bakmasına veya karara katılmasına engel oluşturacak durumlarda bulunan, Meclis soruşturması önergesini veren veya daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ya da dışında bu konudaki görüşünü açıklamış milletvekilleri soruşturma komisyonuna üye seçilemezler.

İçtüzük'ün 109'uncu maddesine göre seçilme engeli bulunan milletvekillerinin Meclis soruşturması komisyonuna üye olarak seçilmesi hususu gerek TBMM uygulamasında gerekse Yüce Divan'da tartışma konusu olmuştur. TBMM uygulamasında soruşturma komisyonuna seçilme yasağı kapsamında bulunan milletvekillerinin durumunun tartışılmasına ilişkin olarak dördü komisyona üye seçimi sonrasında ve biri üye seçimi öncesinde olmak üzere beş örnek bulunmaktadır. Örneklerden dördü yukarıda belirtildiği üzere soruşturma komisyonuna üye seçiminin tamamlanmasının ardından yaşanmıştır. Bu örnekler soruşturma komisyonuna seçilen bazı üyelerin soruşturma konusu hakkında görüş açıkladıkları gerekçesiyle Meclis Soruşturması Komisyonu Başkanlıkları, Siyasi Parti Grup Başkanlıkları ya da milletvekilleri tarafından konunun TBMM Başkanlığı'nca incelenmesi talebi üzerine gerçekleşmiştir. TBMM Başkanlığı Meclis soruşturması komisyonuna üye seçildikten sonra soruşturma konusu hakkında görüşünü belirten komisyon üyesi milletvekilleri açısından bir sakınca görmemiştir. Ancak komisyona üye seçilmeden önce soruşturma konusu hakkında görüş açıklayan bir milletvekilinin İçtüzük'ün 109'uncu maddesi hükmü karşısında üyelikten çekilmesi gerektiğini belirtmiştir.

İçtüzük'ün 109'uncu maddesine göre seçilme yasağı kapsamına giren milletvekillerinin soruşturma komisyonuna üye olarak seçilmeleri hususu, Yüce Di-

vanda da tartışma konusu olmuştur. Bu konudaki ilk tartışma, İsmail Safa Giray ve Cengiz Altınkaya'nın yargılandığı, E. 1993/1, K. 1995/1 sayılı davada yaşanmıştır. Davada, Komisyon üyeliklerine ve başkanlığına, konu hakkındaki görüşlerini açıklamış kişilerin seçildiği, bu nedenle Yüce Divan'a sevkini siyasi düşüncelerle yapıldığı iddia edilmiş; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ise, sanıkları suçlayan ve davayı açan makamın TBMM olduğu, Komisyonun yargılama yapma ve hüküm verme makamında bulunmadığı, bu nedenle söz konusu iddianın reddedilmesi gerektiği yönünde mütalaa vermiştir. Mahkeme ise, bambaşka bir gerekçeyle, yürürlükteki mevzuata göre iddianamenin iadesi prosedürünün bulunmadığı gerekçesiyle bu yöndeki iddiayı reddetmiştir.

Bir diğer tartışma ise, Hüsametdin Özkan ile Recep Önal'ın yargılandıkları, E. 2004/1, K. 2006/1 sayılı davada yaşanmıştır. Soruşturma Komisyonu Başkanı Mehmet Ergün Dağcıoğlu'nun konu hakkındaki görüşlerini TBMM'ye ve basına açıklamış olduğu, iddiaların tarafı konumundaki denetim elemanları ile bürokratların Soruşturma Komisyonunda uzman sıfatıyla görevlendirildiği, bu durumun İçtüzüğü'nün 109'uncu maddesine, bu yöndeki açıklamaların ise, gizlilik ilkesini öngören 110'uncu maddesine aykırılık teşkil ettiği iddia edilmiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, konuya ilişkin mütalaa'sında; yasal engeli bulan milletekili ile uzmanların Komisyon'da çalışmalarının İçtüzüğü'nün 109'uncu maddesine aykırılık teşkil ettiğini kabul etmekle beraber, hazırlık soruşturması sırasındaki usule aykırılıklar nedeniyle geriye dönülmesinin, yargılamada daha ayrıntılı ve kapsamlı soruşturma yapılacağından dolayı kabul edilemeyeceğini, Soruşturma Komisyonunun, görevlendirilen uzmanların görüşleri ile bağlı olmayıp, bu Komisyonun kararlarının, TBMM ve Yüce Divan'ı da bağlamayacağını, Yüce Divan'a sevk kararının TBMM tarafından verildiğini, Yüce Divan'ın da Komisyon Raporu yanında yeni delil toplama ve delilleri serbestçe değerlendirme yönünde geniş ve mutlak yetkilere sahip bulunduğunu, ceza yargılamasının amacının, maddi gerçeğin yargılama yasasının öngördüğü usuller çerçevesinde adil, etkin ve hukuka uygun bir şekilde saptanması olduğundan İçtüzüğü'nün 109'uncu maddesinin ihlalinin, sanıkların savunmalarını zafiyete uğratacak bir durum yaratmayacağını belirtmiş ve bu nedenlerle bu yöndeki iddiaların reddini talep etmiştir. Mahkeme de, Başsavcının mütalaa'sındaki gerekçelere tamamen katılarak iddiaların reddine, oybirliği ile karar vermiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere soruşturma komisyonuna seçilme yasağı bulunan milletvekillerinin durumu gerek uygulamada gerekse Yüce Divan'da tartışma konusu olmuştur. TBMM uygulaması siyasi partilerin güçleri oranında soruşturma komisyonunda temsil edilmelerini öngören Anayasa'nın 100'üncü maddesinin uygulanmasına bir engel oluşturmadığı durumlarda İçtüzük'ün 109'uncu maddesinde belirtilen seçilme yasaklarının uygulanması yönünde olmuştur. Yüce

Divan ise seçilme yasağı kapsamında bulunan milletvekillerinin soruşturma komisyonuna üye seçilmesi ile ilgili itirazların reddine ilişkin kararlarından ilkinin yürürlükteki mevzuata göre iddianamenin iadesi prosedürünün bulunmadığı gerekçesiyle; ikincisini ise bu durumun soruşturmayı ve Yüce Divan'a sevk kararını geçersiz kılacak bir ihlal olmadığı gerekçesiyle vermiştir. Bu nedenlerle İçtüzük'ün 109'uncu maddesinin üçüncü fıkrası hükmünü, siyasi partilerin bu fıkradaki koşulları karşılayan yeteri kadar üyesi bulunması halinde geçerli olacak bir düzenleme olarak kabul etmek gerekir. Aksi uygulama Anayasa'nın 100'üncü maddesi hükmü karşısında İçtüzük hükmüne öncelik tanımak anlamına gelecektir. Bu çerçevede seçilmeye engel durumların ileride yargılama sürecinde de olumsuz bir değerlendirmeye konu olabileceğini dikkate alarak Başkanlık tarafından değerlendirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede seçilmeye engel durumların ileride yargılama sürecinde de olumsuz bir değerlendirmeye konu olabileceğini dikkate alarak Başkanlık tarafından değerlendirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Özetle;

- İçtüzük'ün 109'uncu maddesinin uygulanmasında seçilmeye engel hallerin tespiti Meclis soruşturması komisyonuna üye seçiminin tamamlanmasından önce yapılması ile Genel Kurul'da üye seçiminin tamamlanmasından sonra yapılması arasında farklılık olacağı düşünülmektedir. Komisyona üye seçimi sürecinde siyasi partilerin bildirdiği adayların seçilmeye engel bir durumunun olduğunun tespiti halinde ilgili siyasi parti ile görüşülerek başka bir üyenin bildirilmesi sağlanabilecektir. Komisyona üye seçiminin tamamlanmasının ardından böyle bir durumun ortaya çıkması halinde ne olacağına bir belirsizlik vardır. Ancak üye seçimi Genel Kurul kararıyla inşa edildiği için Meclis Başkanlığının re'sen üyeliği sonlandırıcı nihai bir işlem yapması mümkün değildir.
- İçtüzük'ün 109 uncu maddesindeki atfın CMK'nın 22 ve 23. maddesinde düzenlenen Hakimin davaya bakamayacağı ve yargılamaya katılamayacağı halleri kapsadığı anlaşılmakla birlikte CMK'nın 24 ve devamı maddelerindeki tarafsızlığı şüpheye düşüren diğer haller için düşünülen hakim reddi düzenlemelerini kapsayıp kapsamadığı anlaşılamamaktadır.
- Kural olarak yasaklı haller kamu düzeninden kabul edilirken, diğer tarafsızlığı şüpheye düşüren haller mahkeme kararına ve takdire konu husustur.
- CMK'nın 24. Maddesine göre Tarafsızlığı şüpheye düşüren halin varlığı halinde sanık, katılan ve Cumhuriyet savcısı bir talepte bulunabilmektedir. Meclis soruşturması kapsamında redde mucip bir durumda bu talebin

kime yapılacağı ve hangi makam tarafından bir değerlendirileceği hususunda emsal kural almak zorlayıcı yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

- Meclis uygulamasında yaşanan dört örnekten yola çıkarak, üyenin seçilmesinden önceki fiilleri bakımından içtüzüğün 109 uncu maddesindeki koşulların varlığı Meclis Başkanlığınca *seçilmeden önce* resen değerlendirilip gereği yapılmakta; üyenin seçildikten sonra bu halin varlığının anlaşılması halinde, üye istifaya davet edilmektedir. Üye seçildikten sonra üyenin içtüzüğün 109 uncu maddesine aykırı durumun ortaya çıkması durumunda ise Başkanlık yapılacak bir işlemin bulunmadığı tespitini yapmıştır. Meclis Başkanlığının 109 uncu maddedeki “*seçilemez*.” ifadesini dikkate alarak, bu maddenin kapsamını seçimden önceki fiiller bakımından olduğunu değerlendirdiği düşünülmektedir. İchtüzükteki bu şartın seçilebilmeye ilişkin bir husus olduğu, seçim işlemi yapılınca kadar başkanlıkça gözetildiği anlaşılmaktadır.
- Yüce Divan ise seçilme yasağı kapsamında bulunan milletvekillerinin soruşturma komisyonuna üye seçilmesi ile ilgili itirazların reddine ilişkin kararlarından ilkinin yürürlükteki mevzuata göre iddianamenin iadesi prosedürünün bulunmadığı gerekçesiyle; ikincisini ise bu durumun soruşturmayı ve Yüce Divan’a sevk kararını geçersiz kılacak bir ihlal olmadığı gerekçesiyle vermiştir.
- Meclis Başkanlığına yapılan ve Soruşturma Komisyonu Üye ve Başkanının tarafsızlığı ihlal ettiğine ilişkin (uzman tespiti ve çağrılması hususunda komisyon kararına aykırı Başkanın işlem yaptığı, savcılık bildirimlerini işleme almadığı vb.) komisyonun işleyişine kimi itiraz ve olguların üyenin tarafsızlığını ihlal edip etmediğinin ise Meclis Başkanlığının yapacağı bir değerlendirme olmayacağı, Başkanlığın bu yönde kurucu bir yetki ve görevinin bulunmadığı düşünülmektedir. Aksi bir tutumun soruşturmaya müdahale anlamında sonuçlar doğurma riski söz konusu olacaktır.
- Üyelerin üyeliğinin sonlandırılması hususunda usulde paralellik ilkesi çerçevesinde Başkanlıkça resen bir uygulama yapmak da mümkün görülmektedir. Öncelikle, atfı yapılan CMK sistemi özel bir usul öngörmüş, Meclis uygulamasında da seçildikten sonra gerçekleşen fiiller için üyeliğin sonlandırılması hususunda bir işlem yapılamayacağına yönelik işlem yapılmıştır. Doktrinde Metin Feyzioğlu tarafından ise bu yönde taleplerin ilgili komisyon tarafından karara bağlanabileceği belirtilmiştir.
- Yine istifa müessesesi tek taraflı bir işlemdir, Başkanlığın resen bir müstafi sayma işlemi söz konusu değildir.

- Meclis Başkanının Komisyon çalışmalarının da ciddi ihlali tespit etmesi durumunda İçtüzüğü'nün 14 üncü maddesindeki denetim görevi çerçevesinde ancak dikkat çekebileceği düşünülmektedir. Ancak bu hiçbir zaman soruşturma komisyonunun görev ve yetkisi dâhilinde yürüttüğü işlemlere müdahale niteliğinde olmamalıdır.

IV. Meclis Soruşturması Komisyonunun Kuruluş ve İşleyiş Süreçlerine İlişkin Başlıca Sorun Alanları

Sorun: Tatilde ve Olağanüstü toplantı süresinde Meclis Soruşturması önergesinin görüşülmesine dair süre işler mi? Komisyonun görevi ne zaman başlar? 24. Dönemde dört eski bakan hakkında açılan (9/8) Meclis soruşturma önergesinde her bakanın birden çok fiilinden dolayı soruşturma açılması talep edilmiştir. Soruşturma Komisyonunun karar aşamasında her bakan için ayrı oylama yapılması gerekir mi? Bakanların her bir fiili için ayrı oylama mı fiillerin toplu oya sunulması mı tercih edilmelidir? Komisyonunda oylama şekli nedir? Soruşturma Raporunun Süresinde Verilememesi durumunda soruşturma düşer mi? Yoksa Genel Kurulda resen işlem yapılabilir mi? Komisyon Raporunda Muhalefet Şerhinin raporun tesliminden sonra (teslim süresinden sonra) Başkanlığa verilmesi mümkün müdür?

A. Tatilde ve Olağanüstü Toplantı Süresinde Meclis Soruşturması Önergelerinin Görüşülmesi

24'üncü Dönem uygulamasına bakıldığında, Ekonomi Bakanı Mehmet Zafer ÇAĞLAYAN, Avrupa Birliği Eski Bakanı Egemen BAĞIŞ, Çevre ve Şehircilik Eski Bakanı Erdoğan BAYRAKTAR ve İçişleri Eski Bakanı Muammer GÜLER hakkında verilen 9/3, 9/4, 9/5 ve 9/6 esas numaralı Meclis soruşturması önergeleri, TBMM'nin Olağanüstü Birleşim için toplandığı 19.03.2014 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Söz konusu önergeler 07.4.2014 tarihli ve 106 numaralı Gelen Kâğıtlar listesine alınmış ve aynı gün milletvekillerine dağıtılmış, 08.4.2014 tarihli 73'üncü Birleşimde okunmuştur.

Anayasa'nın 100'üncü maddesi uyarınca söz konusu Meclis soruşturması önergelerinin bir ay içinde (19.03.2014 tarihinde verildiği için olağan durumda en geç 19.04.2014 tarihine kadar) görüşülüp karara bağlanması gerekli olduğu halde, söz konusu önergeler TBMM'nin Olağanüstü toplantısının yapıldığı gün TBMM Başkanlığına sunulduğu için önergenin verildiği tarih bir aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınmamış, ayrıca, 1056 ve 1058 sayılı Kararlar uyarınca TBMM çalışmalarına 11.3.2014 Salı gününden başlamak üzere on beş gün (11.3.2014-25.3.2014 tarihleri arasında) ve 26.3.2014 Çarşamba gününden başlamak üzere on gün (26.3.2014-04.4.2014 tarihleri arasında) ara verildiği için ara verme süresince

de bir aylık süre işlememiş, bir aylık süre, ara vermeden sonra sürelerin işlemeye başladığı tarih olan 05.4.2014 Cumartesi gününden itibaren işlemeye başlamış ve Meclis soruşturması önergeleri, 05.4.2014 tarihinden itibaren başlayan bir aylık sürenin son günü olan 05.5.2014 tarihinde görüşülmüştür.

Özet olarak, söz konusu uygulamada, Meclis soruşturması önergeleri, TBMM'nin 19.03.2014 tarihli Olağanüstü Birleşiminin gerçekleştiği gün TBMM Başkanlığına sunulduğu için önergelerin verildiği gün, bir aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınmamış, önergelerle ilgili bir aylık görüşme süresi, ara verme süresinin bitiminden itibaren sürelerin işlemeye başladığı ilk gün olan 05.4.2014 tarihinden itibaren işlemeye başlamış, söz konusu Meclis soruşturması önergeleri bir aylık sürenin son günü olan 05.5.2014 tarihinde görüşülmüştür.

Yalova Milletvekili Muharrem İNCE ve 60 milletvekili tarafından 31.07.2014 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulan 9/10 esas numaralı Meclis Soruşturması önergesi, TBMM'nin 13 Ağustos 2014 tarihinde tatile girmesiyle birlikte Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesine yönelik bir aylık süre durmuştur.

Uygulama doğrultusunda, TBMM'nin Olağanüstü toplantıya çağırılması durumunda, Meclis soruşturmasına ilişkin bir aylık sürenin Olağanüstü toplantı süresince ve Meclis tatil ve araverme sırasında işlemeyeceği düşünülmektedir. Tabi Meclis soruşturması önergesinin görüşülmesi gündemli olağanüstü toplantı bu değerlendirmeden hariçtir.

B. Meclis Soruşturması Komisyonuna Üye Seçimi ve Çalışma Süresinin Başlaması

Meclis Soruşturması Komisyonuna üye seçimi Gündemin "Seçim" kısmında yer almaktadır. Seçim işlemi sırasında Başkan öncelikle siyasi partiler tarafından bildirilen adayları partilerin güçleri oranına göre okutmaktadır (Başkanın bizzat okuduğu örnek de bulunmaktadır). Okutma işleminin ardından yine güçleri oranı sırasıyla her parti için ad çekme işlemi Başkan tarafından gerçekleştirilir. Başkan torbadan çektiği isimleri okur. Komisyonun üye seçiminin yapılacağı toplantının tarih, saat ve yerinin Genel Kurula bildirilmesiyle üye seçimi işlemi sona erer (bildirilmediği örnekler de mevcuttur).

Bakılan yaklaşık 12 uygulamanın çoğunluğunda üye seçimiyle aynı gün veya ertesi gün Başkanlık Divanının seçileceği bildirilmiş; 2004 yılına ilişkin 3 uygulamada ve 1992 tarihli bir uygulamada divan seçim tarihinin daha sonra bildirileceği belirtilmiş, 1996 tarihli bir uygulamada ise 7 gün sonra divan seçiminin yapılacağı belirtilmiştir. Özellikle 2004 yılındaki uygulamada toplantı salonu hazır olmaması durumunun ilk toplantının daha sonra bildirilmesine neden olduğu düşünülmektedir.

C. Komisyonun Çalışma Süresinin Mahiyeti

Anayasanın 100 üncü maddesinde;

(...) Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclise sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. (Ek cümle: 3/10/2001-4709/31 md.) Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.

Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır, dağıtımından itibaren on gün içinde görüşülür ve gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana sevkine karar verilir. Yüce Divana sevk kararı ancak üye tamsayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla alınır (...)

denilmektedir.

İçtüzüğün 112 ‘inci maddesinde ise,

(...) Soruşturma komisyonu, raporunu Anayasanın 100 üncü maddesine göre kuruluşundan itibaren iki ay içinde verir. Soruşturmanın bitirilememesi halinde, komisyona iki aylık yeni ve kesin bir süre verilir. Komisyonun bu konudaki istem yazısı Genel Kurulun bilgisine sunulur. Bu süre içinde raporun Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına teslimi zorunludur.

denilmektedir.

Konu *Yüce Divan* yargılamasında tatil ve ara verme nedeniyle bu sürenin aşılması nedeniyle itiraz konusu yapılmış, (GİRAY, ALTINKAYNAK, ÖZKAN/ÖNAL, TOPÇU, YILMAZ/TANER yargılamalarında) Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı değerlendirmesinde, bu sürelerin düzenleyici süre olduğunu belirtmiş, Mahkeme ise Giray ve Altinkaynak kararlarında iddianamenin iadesi yolu olmadığında talebin reddini, diğer davalarda ise bu sürelerin düzenleyici süre olduğu için itirazın reddi yönünde karar vermiştir.

Doktrinde ise Feyzioğlu’nun bu sürelerin hak düşürücü süre olduğu yönünde görüşü bulunmaktadır.

Uygulamada ise tatil ve araverme durumların sürelerin durmasının yanı sıra bir önceki dönem bittiği için ve kadük olmadığından soruşturma sürecinin kaldığı yerden devam etmesine ilişkin uygulamalar mevcuttur. Bu durumlarda da söz konusu Anayasal süre sürecin mahiyetinden dolayı aşılmıştır.

Sonuç olarak, bu hükümlerde açıkça görüldüğü üzere soruşturmanın kesin bir süre içinde bitirilmesi düzenlenmiştir. Bununla birlikte bu sürenin aşılması durumunda nasıl bir sonuç doğuracağı, nasıl bir hukuksal yaptırıma bağlandığı belirtilmemiştir. Yasal metinlerde bu tür sürelerin konulduğu ancak sürenin aşılması durumunda nasıl bir statünün oluşacağının belirtilmediği durumlarda,

bu sürelerin hak düşürücü nitelik taşımayacağı ve düzenleyici süre olduğu kabul edilmektedir.

D. Muhalefet Şerhinin Çalışma Süresinin Dolmasından Sonra Verilmesi

İçtüzüğün Genel hüküm mahiyetindeki 42'nci maddesinde;

Komisyon raporunun tümüne veya belli kısımlarına çekimser veya muhalif kalan komisyon üyeleri rapora çekimserlik veya aykırılık görüşlerini eklemek hakkına sahiptirler. Bu üyeler, raporda tasarı veya teklifin hangi maddesine aykırı olduklarını yazmak zorundadırlar.

Üyeler, komisyon raporuna katılmakla beraber, raporda yer almayan görüşlerini rapora eklemek hakkına da sahiptirler. Şu kadar ki, bu haklarını Komisyon Başkanının belirleyeceği uygun süre içinde kullanmaları gerekir.

denilmektedir.

İçtüzüğün bu hükmünde muhalefet şerhi vermek bir hak olarak gözetilmiştir.

İçtüzükten ve uygulamadan muhalefet şerhleri ve ek görüşlerin Komisyon Başkanlığına verileceği anlaşılmaktadır. Komisyonun kararını geç vermesi ve bir muhalefet şerhi hazırlamak için yeterli süre tanınmamasından kaynaklı komisyonun raporunun teslimi sırasında şerhlerin verilememesi durumunda, Komisyon Raporunun bastırılıp dağıtılması için gerekli olan 10 gün içinde de bu eksikliğin giderilebileceği ve Meclis Başkanlığınca bu hakkın kullanılmasının gözetilebileceği düşünülmektedir. Aksi takdirde açıkça tanımlanan bir hakkın engellenmesi gibi bir sonuç çıkacaktır ki, bu hak raporun süresi içinde verilmesi usulünde gözetilen yarardan daha üstün niteliktedir. Burada işlerin sürüncemede kalmaması için düzenlenen 10 günlük anayasal süre nihai sınır olmalıdır.

Uygulamada, muhalefet şerhinin komisyon başkanlığına verilemediği (komisyonun görev süresinin dolmuş ve muhalefet şerhi için makul bir süre tanınmadan raporun Başkanlığa sunulmuş olması) için rapora eklenmek üzere Meclis Başkanlığına muhalefet şerhinin verildiği bir örnek yaşanmıştır. Anılan örnek Toplumsal Barış Yollarının Araştırılması ve Çözüm Sürecinin Değerlendirilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporunun 25.11.2013 tarihinde sunmasının ardından rapora eklenmek üzere Bitlis Milletvekili Hüsamettin ZENDERLİOĞLU tarafından 28.11.2013 tarihinde Meclis Başkanlığına muhalefet şerhi sunulmuştur. Ancak muhalefet şerhi -başka bir gerekçeyle- Anayasa ve İçtüzük hükümlerine uygun görülmediğinde Başkanlıkça anılan milletvekiline iade edilmiştir. Yine son (2015 yılı) Bütçe Kanunu Tasarısına ilişkin Komisyon raporuna ilişkin muhalefet şerhleri raporun tesliminden sonra Başkanlık tarafından alınarak bastırılmıştır.

E. Komisyonunda Her Bir Bakan İçin Ayrı Oylama Yapılması

Yüce Divan, 22.7.2004 günlü ve 2004/1 esas sayılı kararında (Yılmaz/Taner; Önal/Özkan kararları) “Anayasanın 100 üncü maddesindeki ‘gerek görüldüğü takdirde ilgilinin Yüce Divana şevkine karar verilir’ ibaresi uyarınca oylamanın ilgililer hakkında ayrı ayrı yapılacak olması ceza hukukunun genel ilkelerinden olan ‘suç ve cezanın şahsiliği’ ilkesinin de gereğidir” denilmektedir. Genel Kurul oylaması için alınan bu kararın hem genel kurul hem de komisyonunda gözetilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Uygulamada, Yılmaz/Taner Komisyonunun her bakan için ayrı ayrı karar aldığı, Önal/Özkan Komisyonunun ise tek karar aldığı; yine 19 uncu dönemdeki Örünç/Akbulut ve Bakanlar Kurulu üyelerine ilişkin kurulan Komisyonun 4 ayrı bölümde karar aldığı, 1. Bölümde Giray, 2. Bölümde Altınkaynak, 3. Bölümde Diğer Bakanlar Kurulu üyeleri 4. Bölümde Örünç/Akbulut hakkında ayrı karar aldığı görülmüştür.⁹

Soruşturma komisyonunun Yüce Divan kararını da dikkate alarak suçların şahsiliği ilkesi çerçevesinde her bakan için ayrı ayrı karar vermesi ve oylama yapması gerekir.

F. Komisyondaki Oylama Şekli (Gizli / Açık / İşari)

Komisyondaki oylamanın şekline ilişkin İçtüzük'te bir hüküm bulunmamaktadır.

Uygulamada oylamanın şeklini komisyonun takdir ettiği ve işaretle veya açık oylama şeklinde karar alındığı gözlenmiştir.

Bununla birlikte 2001 yılında yapılan Anayasal düzenlemeyle Yüce Divana sevk kararının gizli oyla alınacağı belirtilmesi, yine düzenlemenin gerekçesinde gizli oy ilkesinin Komisyonlar için de geçerli olduğunun belirtilmesi karşısında (ve düzenlemede temel amaç olan siyasi etkilerden uzak vicdani kanaate göre karar verme gereğinden) Komisyonunda yapılacak oylamanın da gizli oyla yapılması gerektiği düşünülebilir. Buna karşın söz konusu Anayasal düzenlemenin Genel Kurul görüşmeleri sırasında Komisyon Başkanı (Turhan TAYAN) (T. 28.9.2001) tarafından “komisyonunda gizli oylama yapmanın fiili olarak mümkün olmayacağı, üyelerin raporu imzalamak suretiyle reylerini açıklamak durumunda kalacakları” yönünde açıklaması da dikkate alınarak gizli oy ilkesinin Genel Kuruldaki oylama için gerektiği ileri sürülebilir.

9 19 uncu Dönem 20/1/1993 tarihli 57. Birleşim Erişim: <http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c027/tbmm19027057.pdf>

Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin salt Komisyon aşamasındaki usul hatalarından dolayı bir meclis kararını iptal etmeme yönünde eğiliminin olduğunu da işaret etmek gerekir.

Son uygulama olan 24. Dönemdeki dört eski bakan hakkında açılan (9/8) Meclis Soruşturması Komisyonunun nihai kararını gizli oylama usulüyle aldığı bilinmektedir.

G. Komisyonda Her Fiilin Ayrı Oylanması

Komisyonun, soruşturma önergesi kapsamındaki her bir bakanın her bir fiili için ayrı ayrı değerlendirme ve oylama yapıp yapmayacağına ilişkin bir İçtüzük kuralı veya teamülü bulunmamaktadır. Bu usulü husus da komisyonun takdirine bağlıdır. Ancak her bir bakan için fiillerin toplu olarak oylanması ve karara bağlanması (kapsamda bir daraltma yapılmaması) Genel Kurulda yaşanacak (komisyonun kararını genişletme yönündeki) tartışmaları da baştan önlemiş olacaktır. Her halde Komisyonun; aşağıda bahsedilen Yüce Divan kararlarında belirtildiği üzere kabul edilen soruşturma önergesi kapsamındaki fiillerle sınırlı soruşturma yürütmesi ve karar vermesi gerekir. Soruşturma önergesine göre Komisyon nihai kararında yüce Divana sevke konu ettiği fiillerde bir daraltmaya gitmişse, bu defa Genel Kurulun Komisyonun teklif etmediği fiillere ilişkin de yüce divana sev önergesi işleme alınıp alınmayacağı gündeme gelecektir.

Uygulamada, 19 uncu dönemdeki 30 Ekim 1989 tarihinde yayımlanan 89/14657 sayılı Karar ile otoyol yapımlarını üstlenen firmalara fazla ve haksız ödemeler yapılmasına neden oldukları, dolayısıyla Devleti zarara uğratarak görevlerini kötüye kullandıkları ve bu eylemlerinin Türk Ceza Kanununun 240 ve ilgili maddelerine uyduğu iddiasıyla, söz konusu Kararda imzaları bulunan bakanlar ile eski Başbakan Yıldırım Akbulut ve Bayındırlık ve İskân eski Bakam Hüsamettin Örüş haklarında verilen soruşturma önergesine ilişkin hazırlanan komisyon raporunda, Bakanların sorumluluklarının fiilleriyle bağlantılı olarak 4 ayrı bölüm halinde ayrı ayrı ele alındığı görülmüştür. Yani Sayın Giray ve Altınkaynak'ın fiillerinin ve Suçlamalarının diğer Bakanlar Kurulu üyelerinden ayrı yapıldığı görülmüştür. Ancak komisyon raporundan alınan her bir bölüm için ayrı yoklama yapıp yapılmadığı anlaşılamamaktadır.¹⁰

Yine 20.7.1995 tarihide oylaması yapılan 9/16 esas nolu soruşturma raporu da bölümler halinde değerlendirmesini yapmıştır. Yani her bir bölüme ilişkin ayrı oylama yapıp karar vermiştir. Burada konu ve fiil olarak kendi içinde bağlantılı olanlar bir bölüm yapılmış, bazı bölümlerde birden fazla bakanın sorumluluğu değerlendirilmiştir. Genel Kurulda yapılan nihai oylamada ise bir bölümde iki

10 19 uncu Dönem, 20/1/1993 tarihli 57. Birleşim

bakan varsa her bir bakan için ayrı nitelikli karar yeter sayısı aranarak açık oylama yapılmıştır. Bu örnekte ilginç olan 1. ve 3. Bölümde yüce divana sevk önerisi olmamasına karşın bu bölümler de (bölüm olarak) işari oylama ile normal karar yeter sayısı aranarak oylanmıştır.¹¹

V. Soruşturma Komisyonu Raporunun Genel Kurul'da Görüşülme Usulü¹²

Meclis soruşturması komisyonu raporunun görüşme günü bir özel gündem halinde Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca belirlenmektedir. Görüşme günü özel gündem halinde belirlendiğinden rapor Gündemin “Özel Gündemde Yer Alacak İşler” kısmına alınması düşünülebilir. Ancak uygulama raporun Gündemin “Meclis Soruşturması Raporları” kısmında yer alması ve bu kısımda görüşülmesi şeklinde olmuştur.

Soruşturma komisyonu raporunun Genel Kurul görüşmelerinde İçtüzük'ün 112'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir. Görüşmelerde son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlan- dırılmaz.

Soruşturma komisyonu raporunun üzerindeki görüşmelerde şahısları adına altı milletvekilinin söz hakkına ilişkin talepler raporun görüşme gününün belirlendiği andan itibaren alınmaktadır. Meclis uygulamasında söz hakkının devre- dildiği örnekler bulunmaktadır.

Genel Kurul görüşmelerinde sırasıyla komisyona, şahısları adına altı millet- vekiline ve hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz ve- rilmektedir. Uygulamada İçtüzük'teki sıralama doğrultusunda söz verildiği gibi komisyona şahsı adına konuşmalardan sonra söz verildiği de (savunmadan önce) olmuştur.

Konuşma sürelerine ilişkin olarak genel hükümler çerçevesinde komisyona yirmi dakika, şahısları adına altı milletvekiline ise onar dakika söz verilmektedir. Hakkında soruşturma açılması istenen başbakanın veya bakanın söz hakkı süre- sine ilişkin bir sınırlama yoktur.

İçtüzük'ün 60'ıncı maddesine göre Genel Kurul kararıyla konuşma süreleri ar- tırılabilir. Örneğin, 17. Yasama Döneminde (9/328) Esas Numaralı Meclis Soruş-

11 19. Dönem, 19/7/1995 tarihli 143. Birleşim.

Erişim: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d19/c092/tbmm19092143.pdf>

12 Bu bilgi notu 16/4/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla Anayasa'da yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih öncesindeki (ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi) hukuksal statü dikkate alınarak hazırlanmıştır.

turması Komisyonu Raporu'nun Genel Kurul görüşmelerinde (15.05.1985 tarihli 99'uncu Birleşim) Danışma Kurulu önerisi ile rapor üzerindeki görüşmelerde kişisel konuşmalar 20'şer dakika, hakkında soruşturma açılması istenen bakanın konuşması ise 30 dakika olarak belirlenmiştir.

Rapor üzerindeki görüşmeler tamamlandıktan sonra komisyon raporu sevk etmeme yönünde ise varsa önerge işlemine geçilmektedir. Önergeler varsa gerekçesiyle birlikte okutulmakta, ayrıca söz hakkı verilmemektedir.

Önergeler aynı mahiyette ise birleştirilerek işleme alınmakta ve oya sunulmaktadır. (Birden çok önerge verilen geçmiş beş uygulamada da önergeler aynı mahiyette görülüp birlikte işleme alınmıştır.) Anayasa'nın 100'üncü maddesine göre önergeler gizli oya tabi tutulmakta, üye tam sayısının salt çoğunluğunun sağlanması durumunda sevk yönünde karar alınmaktadır. Önergeler İçtüzük'ün 112'nci maddesindeki (hukuki sebep + fiil + fail + en az bir imza) şartları taşımalıdır.

Meclis uygulamasında söz konusu raporun veya önergenin oylamasında bakanlara vekâleten oy kullanılmaktadır.

Tasnif işlemi kâtip üyelerce yerine getirilmektedir.

VI. Meclis Soruşturması Komisyonu Raporunun Genel Kurul Görüşmelerinde Karşılaşılan Sorunlar¹³

Sorun: Meclis Soruşturması Komisyonu Raporunun Genel Kurulda Görüşme Gününün tayini nasıl yapılır? Gizli Oya Sunulması esas mıdır? Birden çok bakan hakkında açılan soruşturmada Komisyonun sevk etmeme kararı üzerine Genel Kurulda sadece bir bakan hakkında sevk önergesi verilebilir mi? İçtüzüğün 110 uncu maddesinde soruşturma komisyonunun çalışmalarının gizli olduğu ve başka milletvekillerinin toplantılara katılamayacağı belirtilmiştir. Peki, Komisyon çalışmalarını bitirip raporunu sunduktan sonra raporda yer alan veya almayan komisyonun sair evrakını diğer milletvekilleri inceleyebilir mi?

A. Raporu Görüşme Gününün Tayini

Soruşturma komisyonu raporu İçtüzük'ün 112'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca Meclis Başkanlığına verildiği tarihten itibaren 10 gün içinde bastırılarak hakkında soruşturma açılan Başbakan veya bakana derhâl gönderilir ve milletvekillerine dağıtılır. Başkanlıkça bastırılan rapor İçtüzük'ün 51'inci maddesi gereğince Gelen Kâğıtlar Listesinde yayımlanır.

¹³ Bu bilgi notu 16/4/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla Anayasa'da yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih öncesindeki (ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi) hukuksal statü dikkate alınarak hazırlanmıştır.

İçtüzük'ün 112'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca soruşturma komisyonu raporu üyelere dağıtım tarihinden itibaren 10 gün içinde görüşülmesi gerekir. Raporun görüşme günü bir özel gündem halinde Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca belirlenmektedir. Görüşme günü özel gündem halinde belirlendiğinden rapor Gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına alınması düşünülebilir. Ancak uygulama raporun Gündemin "Meclis Soruşturması Raporları" kısmında yer alması ve bu kısımda görüşülmesi şeklinde olmuştur.

B. Genel Kurulda Gizli Oya Sunma

Görüşmeler tamamlandıktan sonra soruşturma komisyonu raporu Genel Kurulca (2001 yılında yapılan Anayasal düzenlemeyle) gizli oyla karara bağlanmaktadır. Anayasanın 100 üncü maddesinde "*Yüce Divana sevk kararı gizli oyla alınır*" ifadesi kullanıldığı için Genel Kurulda verilecek yüce divana sevke dair önerelerde gizli oya sunulmaktadır.

Söz konusu Anayasal düzenlemeden önce Genel Kurulda verilen önereler açık oylamaya tabi tutulmuştur. Anayasal değişikliğin yapılmasından sonra ise 3 soruşturmaya ilişkin 6 önerge işlemi olmuş bunlarda gizli oylamaya tabi tutulmuştur. Bunlardan Ekonomi Eski Bakanı Mehmet Zafer Çağlayan, İçişleri Eski Bakanı Muammer Güler, Avrupa Birliği Eski Bakanı Egemen Bağış ile Çevre ve Şehircilik Eski Bakanı Erdoğan Bayraktar Hakkında Kurulan Meclis Soruşturması Komisyonu (9/8) raporunun görüşmeleri sırasında her bakan için ayrı ayrı önerge verilmiş (önerge işlemi yapılmış) ve her bakan için ayrı oylama yapılmış ancak bir bakan için verilen birden fazla önerge aynı mahiyette değerlendirilerek birlikte oya sunulmuştur.¹⁴ Yani bir Meclis Soruşturmasında 4 önerge işlemi yapılmıştır. Her bir bakan için yapılan ayrı oylamalar gizli oy esasına göre yapılmıştır.

Uygulamada söz konusu önergeyi bir milletvekili de verebilmektedir.

Genel Kurul, başbakanı veya ilgili bakanı Yüce Divan'a sevk edip etmeme noktasında soruşturma komisyonu raporu ile bağlı değildir. Yani Genel Kurul, soruşturma komisyonu raporunun aksi yönde karar alabilmektedir. Yüce Divan'a sevk kararı üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

C. Birden Çok Sanıklı Soruşturmada Genel Kurulda Sadece Bir Bakan Hakkında Yüce Divana Sevk Önergesi Verilmesi

Uygulamada, üç bakan hakkında 20'nci dönemde kurulan (9/40,41) esas numaralı soruşturma komisyonunun Yüce Divan'a sevk etmeme yönündeki raporunun Genel Kurul görüşmelerinde ilgili bakanlardan sadece birinin Yüce Divan'a sevk yönünde önerge verilmiştir ve bu önerge işleme alınmıştır.

¹⁴ 24. Dönem 20/01/2015 tarihli 44. Birleşim.

Yüce Divanın Genel Kuruldaki oylamaya ilişkin verilen Yılmaz / Taner; Önal / Özkan kararları konuyu doğrudan değerlendirmektedir.

Bu uygulamayı da dikkate alarak sevk etmeme yönündeki komisyon raporuna ilişkin bakanlardan sadece bir veya birkaçı hakkında Yüce Divan'a sevk'e ilişkin önerge verilebileceği düşünülmektedir. Kaldı ki suçların şahsiliği ilkesi çerçevesinde her fail için ayrı ayrı Yüce Divana sevk irade oluşmalıdır. Bir den çok bakan hakkında yüce divana sevk önergesi verilse bile oylama ayrı ayrı yapılmalıdır.

D. Görevi Sona Eren Komisyonun Evrakının Gizliliği / Açıklığı

İçtüzüğün 110 uncu maddesinde, soruşturma komisyonunun çalışmaları gizli olduğu ve bu komisyona kendi üyeleri dışındaki milletvekillerinin katılamayacağı açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla komisyonun görevinin sürdüğü aşamada komisyon evrakının üyelerin haricindeki milletvekillerince incelenemeyeceği açıktır. Peki, soruşturmayı sonlandıran ve görevi sona eren komisyonun evrakını Genel Kurulda görüşülmesi aşamasında sair milletvekilleri inceleyebilecek midir? Bu soruya ilişkin olarak;

Soruşturma faaliyetinin ve bu kapsamda yürütülen görevin mahiyeti gereği, günlük hayatta veya başka yerde kullanılması/incelenmesi/paylaşılması durumunda suçluluk oluşturacak paylaşımların ve ithamların hukuka aykırılık oluşturmadığı,

İçtüzükte soruşturma komisyonu raporunun veya şerhlerin içeriğinin nasıl olacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı,

İçtüzükte gizliğin soruşturma komisyonu çalışmaları için öngörüldüğü, sonrası veya öncesine ilişkin özel bir düzenlemenin yer almadığı, kaide gereği bu istisnanın dar yoruma tabi tutulması gerektiği,

Gizli olabilecek pek çok bilginin Raporun aleniyetiyle birlikte ortadan kalktığı,

Yine İçtüzüğün 31 nci maddesinde milletvekillerinin üyesi olmadığı komisyonun evrakını inceleyebileceğinin açık olarak düzenlendiği, bu genel düzenlemenin komisyon çalışmalarının sonlanmasıyla hüküm icra edebileceği,

Meclis soruşturmasının genel savcılık süreçlerinden ayrı sui generis özellikler içerdiği, CMK'nın öngördüğü sistemle her zaman örtüşmediği, bununla birlikte CMK'da soruşturmanın bitirilmesi ve iddianamenin düzenlenmesiyle birlikte, mahkemece sınırlama kararı alınmadıkça, iddianame ve dayanağı bütün verilerin ilgililerce incelenebildiği, bu hususun Genel Kurul aşaması için gözetilebileceği,

Genel kurulun işin nihai savcısının olduğunun düşünölebileceği, bu kapsamda savcının inceleme yetisine sahip olduğunun söylenebileceği, yani işin savcısı konumunda olan milletvekillerine karşı evrakların gizliliğinin ileri sürölemeyeceği,

Söz konusu evrakların ifşasında veya yayınlanmasından kaynaklı bir sorumluluk doğuyorsa, bu sorumluluğun milletvekillerinin şahsında doğacağı, görevli milletvekilinin evrakı inceleme hakkı ayrı bunu ifşa etmeme sorumluluğunun ayrı olacağı,

Geçmiş uygulamalarda, komisyonun raporuna dayandığı belgelerin listesinin eklenmesiyle yetinildiği gibi, bazı raporlarda ekler listesindeki evrakların (çok gizli, gizli kaşelilerde dâhil) aynen raporun parçası şeklinde eklendiği ve paylaşılabildiği,

Netice itibarıyla, Genel Kurulda Komisyon raporu üzerinden görüşmelerin yapılacağı, komisyon raporunun ekleriyle bir bütün olduğu, Komisyonun ekleriyle birlikte raporunu Genel Kurula arz ettiği, Komisyonun bu işlemine ancak Genel kurulun düzeltme yapabileceği, Genel Kuruldan yeni bir karar çıkmadıkça rapor ve ekler listesindeki belgelerin milletvekillerince görölebileceği, milletvekillerinin kanaat sahibi olabilmeleri için dosya münderecatını görme taleplerinin anlaşılabilir olduğu, bununla birlikte üçüncü kişı konumundaki araştırmacıları için ise ilgili söylenilebilir.

VII. Soruşturma Komisyonu Raporunun Görüşmelerinde Söz ve Savunma Hakları ile Süreleri

Sorun: Birden çok soruşturma konusu içeren komisyon raporunun görüşmelerinde söz hakkı nedir? Genel Kurulda savunma yazılı metnin Kâtip üyeye okutulması şeklinde yapılabilir mi? Savunma başka bir üyeye yaptırılabilir mi? Savunmanın mazeret nedeniyle daha sonra yapılması talebi karşılanabilir mi?

A. Soruşturma komisyonu raporunun görüşmelerinde İctüzük'ün 112'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca komisyona, şahısları adına altı milletvekiline ve o sırada görevde bulunsun veya bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana söz verilir.

Görüşmelerde son söz, hakkında soruşturma açılması istenen Başbakan veya bakana aittir ve süresi sınırlandırılmaz.

Rapor üzerindeki görüşmelerde şahısları adına altı milletvekilinin söz hakkına ilişkin talepler görüşme gününün belirlendiği andan itibaren alınmaktadır.

Uygulamada söz hakkının devredildiği örnekler bulunmaktadır.

Konuşma sürelerine ilişkin olarak genel hükümler çerçevesinde komisyona yirmi dakika, şahısları adına altı milletvekiline ise onar dakika söz verilmektedir.

İçtüzük'ün 60'ıncı maddesine göre Danışma Kurulu önerisi üzerine Genel Kurul kararıyla konuşma süreleri artırılabilir. Süre artırımına ilişkin 17. Dönemde (15.5.1985) bir uygulama olmuştur.

Aynı komisyon raporu kapsamında olmasına rağmen birden çok konulu soruşturma olduğundan bahisle (24. Dönemdeki 4 bakana ilişkin 9/8 Meclis Soruşturmasında olduğu üzere) söz talep hakkı adedinin artırılması yönünde talep gelebileceği değerlendirilebilir. Böyle bir talebi karşılayan bir Genel Kurul uygulaması bulunamamıştır. Bu konuyla ilgili bir örnek, 24. Dönemdeki 4 bakana ilişkin 9/8 Meclis Soruşturmasında yaşanmış, söz hakkı sayısı artırılmamıştır. Ancak savunma için her bakana söz hakkı tanınmıştır. İçtüzüğün 112 nci maddesinde ise raporun görüşüleceği ve söz hakkının sayılı olarak belirtildiği görülmektedir.

B. Soruşturma komisyonu raporunun Genel Kurul görüşmelerinde yazılı savunma yapılabileceğine ilişkin İçtüzükte özel bir düzenleme bulunmamaktadır. İçtüzüğün 60/5 nci maddesinde Başkanın izniyle yazılı bir konuşmanın katip üyeye okutulabileceği belirtilmiştir. Yine İçtüzüğün Cumhurbaşkanının vatana ihanetten suçlandırılmasına ilişkin 114/3 üncü maddesinde Cumhurbaşkanının yazılı savunmasını gönderebileceği ve bunun okutulacağı yazılmıştır. İçtüzüğün 60/5 nci maddesindeki hükme ilişkin hukuksal metinlerin gerekçelerine bakıldığında özel bir açıklamaya rastlanılmamıştır.

Uygulamada, hakkında soruşturma açılması istenen başbakan veya bakanın görüşmelerde savunmasını yazılı olarak yapıp yapamayacağı hususu 22'nci Yasama Döneminde Meclis uygulamasına konu olmuştur. Eski Başbakan Mesut Yılmaz ile Devlet Eski Bakanı Güneş Taner hakkında kurulan (9/5,6) Esas Numaralı Meclis Soruşturması Komisyonunun raporunun görüşmelerinde İçtüzük'ün 60'ıncı maddesine göre okunması için Devlet Eski Bakanı Güneş Taner bir metni Meclis Başkanlığına iletmıştır. Anılan talep üzerine Başkanlıkça Genel Kurula yapılan açıklamada özetle: İçtüzük'ün 60'ıncı maddesinin soruşturma komisyonu raporunun görüşmelerinde uygulanma olanağı olmadığı, soruşturma komisyonu raporu üzerindeki görüşmelerin İçtüzük'ün 112'nci maddesi ile özel olarak düzenlendiği, söz hakkının Genel Kurula bizzat gelip söz talebinde bulunan eski başbakan ve bakana verilebildiği, yazılı konuşmanın süreli konuşmalar için ve Genel Kuruldaki normal çalışma süreçleri bakımından söz konusu olduğu belirtilmiştir. Açıklanan nedenlerle Devlet Eski Bakanı Güneş Taner'in yazılı savunma talebi Başkanlıkça işleme konulmamıştır.

Taner yargılama sırasında bu hususu itiraz konusu yapmadığı için Yüce Di-
van'ın konuya ilişkin bir değerlendirmesi olmamıştır.

Doktrinde, Feyzioğlu, İçtüzükte Cumhurbaşkanı için yazılı savunma hakkının açıkça düzenlendiği, Meclis soruşturmasına ilişkin düzenlemelerde bu şekilde bir hüküm bulunmadığı için yazılı savunmanın okutulmasının uygun olmayacağını ileri sürmüştür.

Sonuç olarak, bu uygulamaya karşın ceza kovuşturulmasında savunma hakkı-
nın öneminden dolayı genel hüküm mahiyetindeki İçtüzük'ün 60/5'inci maddesi
hükmü çerçevesinde Başkanın izniyle yazılı metnin kâtime okutulmasının yerinde
olacağı düşünülmektedir. Hakkın kötüye kullanımı anlamında bir talebin gelmesi
halinde ise söz konusu maddedeki Başkanın izni vurgusunu da dikkate alarak, bu
talebin reddedilmesi gerektiği düşünülebilir.

C. İçtüzük'ün 112 nci maddesinde ilgili başbakan veya bakanın savunması-
nı bir milletvekili aracılığıyla yapabileceğinden bahsedilmemiştir. İçtüzük'ün
134'üncü maddesinde dokunulmazlığın kaldırılmasına ilişkin milletvekili tara-
fından yapılacak savunmanın bir diğer milletvekiline de yaptırılabilceği belirtil-
mektedir. Ayrıca İçtüzüğün 163'üncü maddesine göre kınama ve çıkarma cezasın-
da savunmanın başka bir milletvekilince yapılması da mümkündür.

Uygulamada Meclis soruşturmasında savunma hakkının başka bir üyeye yap-
tırılmasına dair bir örneğe rastlanılmamıştır. Meclis soruşturmasında da savunma
yapmanın bir hak olarak gözetilmesi karşısında İçtüzük'ün bu kurallarının emsal
olarak gözetilebileceği düşünülmektedir. Çünkü İçtüzüğün bu kuralıyla gözeti-
len menfaat, Meclis soruşturmasıyla örtüşmektedir. Aykırı görüş olarak ise Meclis
görüşmelerinde genel ilkenin söz hakkı sahibinin şahsen konuşmasını yapması
olduğu, emsal alınan bu hükümlerin özel düzenlemeler olduğu ve soruşturma için
uygulanamayacağı öne sürülebilmektedir.

D. İçtüzükte savunmanın mazeret nedeniyle ertelenmesini düzenleyen bir
madde bulunmamaktadır. 112'nci maddede son sözün sınırsız olarak ilgili Ba-
kanda olduğu belirtilmiştir.

Uygulamada, Yaşar Topçu bir haftalık istirahat raporunu, komisyon rapor-
nun görüşüleceği günden bir gün önce Başkanlığa takdim etmiş, Başkanlıkça ve-
rilen cevapta, anayasaya göre 10 gün içinde görüşülme gerekliliğinden erteleme-
nin yapılamayacağı belirtilmiş, Genel Kurulda da bu itiraz konusu yapıldığında
Başkanlığın cevabı doğrultusunda uygulama yapılmıştır.

Yüce Divanda, konuya ilişkin yapılan itiraz, son soruşturma sırasında söz ko-
nusu usule ilişkin eksikliğin giderilmesi mümkün olduğundan reddedilmiştir.

Sonuç olarak, Anayasada konunun sürüncemede kalmaması için 10 gün içinde görüşme kuralı olduğu dikkate alınarak 10 günlük süre içindeki yasal mazerete konu erteleme taleplerinin karşılanabileceği düşünülmektedir.

VIII. Meclis Soruşturmasında Fiilde Bağlılık İlkesi ve Hukuki Sebepde Değişiklik Yapabilme

Sorun: Komisyon kararında fiilin ve suçlamanın belirtilmesi gerekli midir? Soruşturma önergesinde bulunmayan bir fiilden komisyon kararı veya Genel Kurulda verilecek önerge ile Yüce Divana sevk istenilebilecek midir? Önergede veya komisyon raporunda belirtilen hukuki sebepte değişiklik yapılabilir mi? Komisyonun sevk kararı üzerine Genel kurulda önerge verilip verilebilir mi? Soruşturma önergesi kapsamında olmakla birlikte komisyon kararında belirtilmeyen bir fiilden de Genel Kurulda Yüce Divana sevk talebinde bulunulabilir mi?

A. Yüce Divanın 1964/1 esas 1965/3 karar sayılı kararında nihai alınan sevk kararında suçlama konusu fiilin ve suç vasfının belirtilmemesi nedeniyle dosyanın iadesine karar verilmiştir. Bunun üzerine eksiklikleri gideren komisyon raporu 7/12/1964 tarihli TBMM toplantısında kabul edilmiş ve bu karar üzerine yüce divan yargılaması yapılmıştır. Anılan tarihli toplantıda toplantı yeter sayısı olmaması nedeniyle oylamanın yenilenmesi de olmuştur.

B. İchtüzük'ün 112'nci maddesine göre komisyonun Yüce Divan'a sevk etmeme yönündeki raporlarının reddi ancak sevke dair verilen ve sevk kararının hangi ceza hükmüne dayanacağını gösteren bir önergenin kabulü ile olmaktadır. Genel Kurul uygulamasında bu şekilde işleme tabi tutulmuş pek çok önerge verilmiştir (Yasama Verileri ve İstatistikler bölümüne bakınız).

20, 21 ve 22. Dönemlerde Komisyon Raporlarında Yüce Divana sevk edilmemesi kararlaştırılan ancak Genel Kurul görüşmelerinde hakkında Yüce Divana Sevk önergesi verilmiş olan Meclis Soruşturmaları dosyaları incelenmiştir.

İnceleme sonucunda,

1. Toplam 11 örnekten 5'inde görüşmelerde mahiyetleri aynı olan birden fazla Yüce Divana Sevk önergesi verilmiş olup bu önergeler tüm örneklerde birleştirilerek oylanmıştır.
2. Tüm örneklerde soruşturma önergeleri ile Yüce Divana Sevk önergelerindeki fiiller aynıdır.
3. 11 örnekten 4'ünde soruşturma önergeleri ile Yüce Divana Sevk önergelerindeki ceza maddeleri (hukuki sebep) tam örtüşmemektedir. Genel Ku-

rulda verilen Yüce Divana Sevk önergelerinde soruşturma önergesinde belirtilmemiş olan bir veya birden fazla ceza maddesine atıfta bulunulduğu görülmüştür. Bu önergeler; 20. Dönem 9/1, 9/2, 9/4 ve 9/16 esas numaralı Meclis Soruşturması Komisyonu Raporu görüşmelerinde verilmiş olan önergelerdir.

C. 1982 Anayasası döneminde incelenen 9 adet Yüce Divana sevk yönünde karar içeren ve Genel Kurulca benimsenen Soruşturma Komisyonlarının raporları (TBMM'nin Nihai Kararı) ile bu Soruşturma Önergelerinin karşılaştırılması sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

1. Söz konusu komisyon kararları ile TBMM'nin nihai sevk kararlarındaki fiillerin örtüştüğü görülmüş, soruşturma önergesindeki fiillerin tamamından dolayı ilgili bakanın yüce divana sevkı şeklinde olduğu görülmüştür.
2. Bir örnekte Soruşturma Komisyonu Raporuna, Soruşturma Önergesinde bahsedilmeyen bir fiilin eklendiği görülmüştür. Bu önergeye konu Koray Aydın Davasında Yüce Divan fiille bağlılık ilkesine aykırı bulduğu için eklenen bu fiili yargılama harici tutmuştur. Diğer 4 örnekte ise soruşturma açılması önergesi ile nihai yüce divana sevk kararındaki fiillerin örtüştüğü (eksilme olmadığı) gözlenmiştir.
3. İki örnekte Soruşturma Komisyonunun Raporu ile Soruşturma Önergesinde ilgilileri suçlandıran ceza hükümleri (hukuki sebep) aynıdır.
4. Üç örnekte ise Soruşturma Komisyonunun Raporu ile Soruşturma Önergesinde ilgileri suçlandıran ceza hükümleri (hukuki sebep) örtüşmemektedir. 9/8 sayılı Önergede belirtilen ceza hükümleri Komisyon Raporu ile azaltılmıştır. 9/5,6 sayılı Önergede belirtilen ceza hükmü dışında yeni ceza hükümleri Komisyon Raporuna eklenmiştir. 9/3 sayılı Önergede belirtilen ceza hükmü Komisyon Raporunda yer almamakta; onun yerine başka bir ceza hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte Yüce Divan kararlarında hukuki sebeple bağlı olmadığını vurgulamakta, son soruşturma çerçevesinde suç vasfının değişme durumuna göre fiilin örtüştüğü ceza hükmünü değerlendirmesine konu yapmaktadır. Örneğin Yaşar Topçu yargılamasında, işlenen fiilin TCK'nın 205. Maddesine (İhaleye Fesat Karıştırma) göre Yüce Divana sevk kararı alınırken, Yüce Divan söz konusu fiilin TCK 240'ıncı (Görevi Kötüye Kullanma) maddesini ihlal ettiği değerlendirilmesiyle kararını vermiştir.
5. 19 uncu dönemde verilen (9/1) esas numaralı önergede Bakanlar Kurulu üyeleri ile Akbulut ve Örüç önergede belirtilen fiilden toptan sorumlu tutulurken, Komisyon söz konusu önerge kapsamındaki fiillerin her birini veya

fiil gruplarını Bakanlara göre değerlendirip suçlama yapmıştır. Bu örnekte Sayın Giray ve Altınkaynak'ın sorumlu tutulduğu fiillerden diğer Bakanlar Kurulu üyeleri sorumlu tutulmamıştır.

Söz konusu örneklerde Komisyon raporunda açılan soruşturmaya göre fiil bazlı bir daraltma olmadığı için, Genel Kurul görüşmeleri sırasında (soruşturma önergesi kapsamında olup da) komisyon kararının genişletilmesi yönünde bir ihtiyaç olmadığı düşünülebilir. Tabii hukuki sebebin tespiti bağlamında soruşturma önergesiyle nihai komisyon ve Genel Kurul kararı arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

D. Verilen soruşturma önergesi doğrultusunda Genel Kurul kararıyla açılan Meclis soruşturmasında belirtilen fiillerin dışında başka bir fiilden dolayı komisyon aşamasında veya raporun Genel Kurul görüşmeleri sırasında verilen önergelerle Yüce Divan'a sevk işlemi yapılamayacağı bu şekilde bir genişletme olursa Yüce Divan tarafından fiille bağlılık ilkesi çerçevesinde yargılama harici tutulacağı Yüce Divan kararlarından anlaşılmaktadır.

Yüce Divanın Esas 2004/4 ve Karar 2007/2 Sayılı Yüce Divan Kararı'nda:

Gerçekten Yüce Divana sevk kararı dava açan belge olmakla birlikte, sevk kararında belirtilen eylemlerin ayrıntıları ve dayanakları soruşturma komisyonu raporunda yer aldığından, Yüce Divana sevk kararını soruşturma komisyonu raporundan ayrı değerlendirmek mümkün değildir.

...

Bu nedenlerle, yargılanacak olan uyuşmazlığın belirlenmesinde “önerge”, “soruşturma komisyonu raporu” ve “Yüce Divana sevk kararı” birlikte değerlendirilerek bir sonuca varılması gerekmektedir.

Somut olayda, soruşturma komisyonu raporunda “Karayolları keşif artış oluru alınan işler” ile “İller Bankasına ilişkin iddialara” yer verilmiş ise de Yüce Divana sevk kararında ve soruşturma önergesinde bunlardan bahsedilmediği açıkça saptandığından, itirazın kabulü gerekir.

Diğer taraftan, soruşturma önergesinde ihaleye fesat karıştırma suçu kapsamında beş ihaleden söz edilmekle birlikte; önergede bu ihalelerin örnek olarak verildiği, önergede M. Sedat ABAN ve Sadrettin DİNÇER'in hazırlık ifadelerine atıfta bulunulduğu ve bu nedenle M. Sedat ABAN ve Sadrettin DİNÇER'in hazırlık ifadelerinde belirttikleri ihalelerin de soruşturma komisyonunca incelenebileceği dikkate alındığında, sanık ve müdafinin ihaleye fesat karıştırma suçunun beş ihaleyle sınırlı olarak incelenebileceği yönündeki itirazının ise yerinde olmadığı açıktır.

Açıklanan nedenlerle, ...'den oluşan Yüce Divan 5.10.2007 günlü oturumda, “Karayolları keşif artış Oluru alınan işler” ile “İller Bankasına

ilişkin iddialar"ın yargılama kapsamı dışında kaldığına ilişkin itirazın KABULÜNE..., İhaleye fesat karıştırma suçu olarak önergede sayılan beş ihale dışındaki ihalelerin yargılama dışında kaldığına ilişkin itirazın ise REDDİNE, ... karar vermiştir

Söz konusu kararda, Yüce Divana sevk kararında bulunmayan ancak komisyon raporuna eklenen hususların, "fiil ve faille bağıllık" ilkesi uyarınca yargılama kapsamı dışında bırakıldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, yukarıdaki Yüce Divan kararında da belirtildiği gibi, Yüce Divan yargılamasında, soruşturma önergesinde atıfta bulunulan fiillerin de yargılama kapsamına dâhil edildiği görülmektedir.

E. Meclis uygulamasında, 1960 ve sonrasında bakılan örneklerde soruşturma komisyonlarının Yüce Divan'a sevk yönündeki raporları üzerine Genel Kurulda esasa ilişkin (komisyon raporundaki kapsamı değiştiren) bir önerge işlemi olmamıştır. Bununla birlikte, müzakerenin tamamlanması, komisyon raporunun bölümler halinde oylanması, her bakanın ayrı ayrı oylanması gibi usule ilişkin önergeler verilmiştir. Yine konuyla ilgili içtüzük düzenlemesinin görüldüğü 7.5.1965 tarihli Genel Kurul toplantısında Komisyon başkanı tarafından "sevke dair komisyon raporlarının verilecek önergelerle değiştirilebileceği" belirtilmiştir.

Sonuç

Yüce Divan yargılamasında hukuki sebep bağlayıcı olmamakla birlikte Genel Kurulun iddianame mahiyetindeki kararına konu fiiller yargılamanın kapsamını belirleyecektir. Dolayısıyla kabul edilen soruşturma önergesinde belirtilen fiillerin dışında bir fiil nedeniyle Yüce Divan'a sevk öneren önergelerin işleme konulmaması, soruşturma komisyonunun da kabul edilen Meclis soruşturması önergesinin kapsamında bulunmayan fiilleri soruşturmaya konu etmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Soruşturma önergesi kapsamında olmakla birlikte komisyon kararında belirtilmeyen bir fiil için de yüce divana sevk içeren veya komisyon kararındaki fiilleri azaltarak yüce divanı sevk talep eden önergelerin işleme alınıp alınmayacağı hususu tereddütlüdür. Bu şekilde fiil bazlı olarak kapsamı daraltıcı veya genişletici Genel Kurulda işleme alınan bir önerge işlemi örneği bulunamamıştır.

Bir görüşe göre İçtüzük'te komisyon raporunun oylanacağına, sevk etmeme yönündeki raporunun reddini içeren önergelerin verileceğine ilişkin düzenlemenin bulunduğu, Meclis uygulamasında sevk yönündeki raporların görüşmeleri sürecinde herhangi bir önerge işlemi yapılmasına ilişkin örnek uygulama tespit edilmediği, fiil bazlı olarak verilecek önergelerin işleme alınması durumunda Genel Kurulda oylama fazlalığı ve karışıklığı yaşanacağı dikkate alarak (sevke dair komisyon raporu üzerinde) önergelerin işleme alınmayacağı şeklindedir.

Diğer görüş ise asli yetkinin Genel Kurulda olması hasebiyle kabul edilen soruşturma önergesinin metninde yer alan ancak komisyon raporunda bulunmayan fiiller bakımından kapsamı genişletici önerge verilebileceği, oylama işleminin bir arada yapılabileceği yönündedir. Bu görüşe göre Komisyon soruşturma önergesindeki yer alan fiillerin bir kısmadan sevk kararı vermekle zımnen diğer fiiller için sevk etmeme kararı vermiştir. Bu görüşe göre farazi olarak bir fiilden sevki içeren komisyon raporu ile soruşturma önergesi kapsamında bulunan ancak komisyonun yüce divana sevk etmediği başka bir fiili de ekleyen sevk önergesinin (sadece ek fiil kısmı) ayrı ayrı kutularda (aynı anda veya peşi sıra) oya sunulabilir. Bu durumda kabul edilmesi durumunda önerge ve raporda belirtilen fiillerden dolayı Yüce Divana sevk kararı alınmış olacaktır.

IX. Meclis Soruşturmasının Genel Kurul Süreciyle İlgili İstisari Toplantı Tutanağı

Sunuş

Ekonomi Eski Bakanı Mehmet Zafer Çağlayan, İçişleri Eski Bakanı Muammer Güler, Avrupa Birliği Eski Bakanı Egemen Bağış ile Çevre ve Şehircilik Eski Bakanı Erdoğan Bayraktar Hakkında 05/05/2014 tarihinde kurulan Meclis Soruşturması Komisyonu (9/8) raporunun Genel Kurul görüşmelerinden önce yaşanabilecek usul sorunlarına ilişkin Sayın Meclis Başkanı Cemil ÇİÇEK'in Başkanlığında, Sayın, Prof. Dr. Erdal ONAR, dönemin Genel Sekreteri, Kanunlar ve Kararlar Başkanı ile ilgili Kanunlar ve Kararlar Başkan Yardımcısı'nın katılımıyla 30/12/2014 tarihinde bir toplantı yapılmış, söz konusu toplantı da Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının yukarıda yer verilen bilgi notları arz edilerek katılımcıların değerlendirmeleri alınmış ve Sayın Meclis Başkanı'nca da benimsenen hususlar bir tutanak şeklinde düzenlenmiştir.

Söz konusu tutanakta yer alan hususlarla ilgili olası gelişmelere göre Genel Kurulu yönetecek başkanvekilinin bilgilendirilmesi ve olası Genel Kurul uygulamalarına ilişkin açıklama metinlerinin hazırlanması hususunda, ilgili Kürsü Müsavirleri, Sayın Başkan tarafından talimatlandırılmıştır.

A. Süresinde Komisyon raporu teslim edilmemesi halinde nasıl bir sonuç çıkar?

Kesinliği ifade edilen Anayasal sürenin dolmasıyla birlikte Komisyonunun görev ve yetkisinin sona ereceği ve Komisyonun olmayan yetkiyi kullanamayacağı, böyle bir durumda inisiyatifin Genel Kurul tarafından alınarak yeni bir komisyon kurulabileceği veya rapor olmaksızın Genel Kurulda konunun görüşülebileceği,

asli yetkinin Genel Kurulda olması hasebiyle konuya doğrudan vaziyet edebileceği, (Sn. Erdal ONAR ilk fikir olarak ileri sürdü)

Bu şekilde Genel kurulun rapor olmadan görüşme yapmasına ilişkin bir uygulama ve düzenleme bulunmadığı, Genel Kurulda raporun görüşülmesinin esas olduğu,

Fikirleri dile getirilmiş olup;

Yüce divanın tatil nedeniyle söz konusu sürenin aşılmasına ilişkin itirazlar üzerine yaptığı değerlendirmenin konuya ışık tuttuğu, Yargıtay Başsavcısı mütalasında ve (YD Kararındaki) çoğunluk görüşüne farklı gerekçeyle katılan üyelerin söz konusu Anayasal süreleri düzenleyici süre olarak nitelediği,

Anayasada sürenin kesin olduğu belirtilmekle birlikte, aşılması durumunda nasıl bir sonuç doğacağının belirtilmediği,

Söz konusu düzenlemede (gerekçesinde de belirtildiği üzere) amacın işin sürüncemede kalmasının engellenmesi olduğu ve bu amacın işleyişi düzenlemeye yönelik olduğu tespitleriyle birlikte,

Anayasal sürenin “Düzenleyici süre” olduğu fikri benimsenmiş, özellikle 10 günlük dağıtım süresini aşmayacak şekilde son gün karar verilmesi gibi uygulamadan kaynaklı -hakkın kötüye kullanımı anlamına gelmeyecek- gecikmelerin tolere edilebileceği değerlendirilmiştir.

B. Muhalefet şerhlerinin teslim süresinin geçmesinden sonra verilmesi durumunda ne yapılacaktır?

Muhalefet şerhi hazırlamanın da Komisyonun yetki ve görevinin bir parçası olduğu; görev süresini belirleyen Anayasal süre içinde verilmesi gerektiği, verilemez ise bu eksikliğin Genel Kuruldaki önerge işlemi sırasında milletvekillerince telafi edilebileceği, (Erdal hocanın ilk görüşü)

İçtüzükte, Muhalefet şerhi vermenin bir hak olarak tanımlandığı, şerhin raporun eki mahiyetinde ancak onun bir parçası olduğu, Genel Kurulun konu hakkında aydınlanmak için raporu görmekte ne kadar menfaati varsa muhalefet şerhlerini (ek görüşü) görmekte de menfaatinin bulunduğunu,

Komisyonun çalışmalarını geç bitirmesi, raporunu son gün/günlerde teslim etmesi durumunda, rapora göre ek görüş ve muhalefet şerhi yazacak üye için belli bir süre tanınmasının hizmetin bir gereği olduğu, bu hakkın kullanılması için gerektiği, yoksa üyenin kendisinden kaynaklanmayan bir sebepten dolayı bir hakkının engellenmesi sonucunun çıkacağı,

Kaldı ki Meclis uygulamasında (bütçe ve araştırma raporu) raporun tesliminden sonra bu şerhlerin Başkanlıkça teslim alınıp bastırılmasına ilişkin örneklerin bulunduğu,

Yukarıdaki düzenleyici süre tespitiyle birlikte bakıldığında, 10 günlük dağıtım süresi içinde ve dağıtımı aksatmayacak şekilde, Başkanlık tarafından da bu ek görüş ve şerhlerin alınabileceği, bununla birlikte Komisyon Başkanının raporu teslimden önce (karar toplantısında) üyelere muhalefet şerhlerini verme haklarını belli bir süre içinde kullanmaları (İçt.42/son) hususunda bildirimde bulunmasının yerinde olacağı fikirleri benimsenmiştir.

C. Önerge verme sayısı nasıl olacak?

Milletvekillerinin gerekçe okutmak için önerge vermek isteyebileceği ve çok sayıda önergeyle karşılaşılabilmesi, böyle bir durumda kanunların görüşmelerinde gözetilen önerge verme sayısının burada da emsal uygulama olarak gözetilebileceği, oturumu yöneten başkana bu yönde uygulamayı gözetmesinin hatırlatılması benimsenmiştir.

D. Önergelerde neler olmalı?

Bir önergenin işleme alınabilmesi için İçtüzüğün 112 nci maddesini de dikkate alarak verilecek önergenin Yüce Divana sevk önergesinin niteliğini taşıması gerektiği, fiil, fail ve hukuki sebep unsurlarının bulunması gerektiği,

Fiil ve failde bağlılık ilkesi gereğiz fiil ve fail unsurlarının yapılacak işlemin konusunu belirleyen asli unsurlar olduğu, hukuki sebebin hiç olmamasının ise içtüzükte aranılan şekli unsurun eksikliğini gündeme getireceği,

Hukuki sebepte ciddi bir hata olması durumunda bunun bir maddi hata olarak kabul edilebileceği,

Uygulamada soruşturma önergesindeki hukuki sebepten farklı bir sebep içeren önergelerinde işleme alındığının olduğu, soruşturma sürecindeki verilere göre hukuki sebep nitelmesi değişebileceğinden, soruşturma önergesinden farklı bir hukuki sebebi dile getiren önergelerin işleme alınabileceği, kaldı ki aynı hususun komisyon raporu içinde geçerli olduğu,

Soruşturma önergesinde belirtilen fiillerin dışında ek bir fiil içeren önergelerin, bu önergenin genel kurulda verilebilecek yüce divana sevk önergesinin ötesinde yeni bir soruşturma önergesi (soruşturma açılması talebini içeren) mahiyetinde olacağı için işlememe alınmaması gerektiği,

Verilen önergede, fiil bakımından kısmi bir aşım olması durumunda önergenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde hareket edilmesi gerektiği, önerge sahibinin

önergesini düzeltmemesi durumunda önerenin kısmen işleme alınamayacağı tespitiyle işleme alınamayacağı,

benimsenmiştir.

E. Sadece hukuki sebepte değişiklik içeren önerge işleme alınacak mı?

Yüce Divana sevke ilişkin komisyon raporuna göre yeni/ek bir fiil içermeyen sadece hukuki sebepte değişiklik içeren önergelerin, Yüce Divana sevk önergesi niteliği taşımayacağı, yeni bir suçlama içermediği, kabul edilmesi durumunda yüce divan yargılamasına konu yeni bir sonuç doğurmayacağı, yargılamanın kapsamını değiştirmeyeceği,

Yüce Divanın resen hukuki sebep değişikliğini yargılamanın her aşamasında yapabileceği,

Dolayısıyla sonuç doğurucu bir işlem olmayacağı için bu tür önergelerin işleme alınmaması gerektiği,

Ancak bu tür önergelerin içeriği hakkında Başkanın açıklama yapabileceği, önerge sahibine kısa açıklama hakkı tanıyabileceği, bu şekilde tutanaklara geçecek görüşlerin, gerekirse Yüce Divan tarafından resen dikkate alınacağı, bu şekilde de önergeyle hedeflene amacın belli bir ölçüde gerçekleşmiş olacağı,

benimsenmiştir.

F. Aynı veya farklı mahiyetteki önergeler nasıl işleme alınacak?

Genel Kurul uygulamasında verilen önergelerin -fiil bağlamında aynı mahiyette oldukları için-hep birleştirilerek işleme alındığı,

Uygulamada sadece hukuki sebebi farklı olan önergelerin de aynı mahiyette değerlendirilerek birlikte işleme alındığı,

Aynı mahiyetteki önergelerin birleştirilerek işleme alınması gerektiği, burada da ölçütün fiilde aynılık olması gerektiği,

Filler aynı olmakla birlikte hukuki sebebi farklı olan önergelerinde aynı mahiyette kabul edileceği, önergelerin kabul edilmesi durumunda, Meclis kararında iki önergedeki hukuki sebeplerin birlikte yazılması söz konusu olacağı, (Hem TCK'nin ..maddesinden hem de TCK'nin ... maddesinden gibi)

benimsenmiştir.

G. Önergelerin gerekçesi okutulacak mı? Açıklama hakkı tanınacak mı?

Uygulamada gerekçeli veya gerekçesiz önerge verildiğinin olduğu, gerekçe olması durumunda bunun okutulduğu,

Yine uygulamada tasarı görüşmelerinde olduğu üzere önerge üzerinde önerge sahibine söz hakkı verilmediği, bu yöndeki taleplerin karşılanmadığı,

İçtüzükte Yüce Divana sevk önergesi üzerinde söz hakkına ilişkin özel veya genel bir düzenleme olmadığı için mevcut uygulama doğrultusunda hareket edilmesinin yerinde olacağı,

benimsenmiştir.

H. Önergenin uzun olması durumunda ne yapılacaktır?

İçtüzükte kural olarak yapılacak konuşmalarda, görüşmelerde ve okutulacak metinlerde belli bir sınırın ve sürenin gözetildiği, bunun tek istisnasının savunma hakkına konu konuşmalarda olduğu, bu genel kural gereği hakkın kötüye kullanımı anlama gelecek genişlikteki önergeler için özet istenebileceği, değişiklik önergelerinde geçerli olan 500 kelime ölçütünün emsal alınabileceği, geniş metin içeren önergeler için özet getirilmemesi durumunda işleme alınmayacağı, benimsenmiştir.

I. Komisyon raporu sevke dair ise önerge kabul edilecek mi?

İçtüzükte sevk etmeme şeklindeki rapor üzerine yüce divana sevk önergesinin verilebileceğinin düzenlendiği,

Sevke dair rapor üzerine önerge verilip verilmeyeceğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığı,

Sevk yönündeki raporda belirtilen fiilin dışında ek veya eksik bir fiil içermeyen önergenin raporla aynı mahiyette olacağından, işleme alınmasına mahal bulunmadığı veya bu tür önergenin raporla birlikte işleme alınabileceği ve oylanabileceği, yine sadece hukuki sebepte değişiklik içeren önergenin de bu kabil önerge olarak değerlendirilebileceği,

Bunun yanında komisyon raporu açılan soruşturmadaki (ve soruşturma önergesindeki) fiillerin bir kısmında yüce divana sevk (bir kısım fiilden de sevk etmeme) şeklinde ise soruşturma önergesindeki fiillerin kapsamında kalmakla birlikte komisyonun sevk etmediği fiillerden de yüce divana sevk içeren önergelerin işleme alınabileceği,

Bu uygulamanın komisyonların Genel Kurula niyabeten çalıştığı, asli ve nihai karar alma yetkisinin Genel Kurulda olduğu ilkesine de uygun düşeceği,

Bu şekilde verilen önergelerin komisyon raporuna göre ek fiil içeren kısmı için komisyon raporundan ayrı oylama yapılacağı, önergenin kabul edilmesi durumunda da bu (ek) fiilden de yüce divana sevk kararı alınacağı,

Komisyon raporu ve önerge ayrı ayrı oylanacağından alınacak kararlarda bir irade çakışması olmayacağı, iki oylamada birbirinden bağımsız sonuç doğuracağı, çünkü ayrı fiillerin oylanmış olacağı,

benimsenmiştir.

İ. Oylamaların aynı anda yapılıp yapılamayacağı?

Genel Kurul uygulamasında Meclis soruşturmasına konu (birden çok fail bulunduğu veya komisyon raporunun bölümler halinde oylandığı için) birden çok oylamanın aynı anda yapıldığı görüldüğü gibi, oylamaların sırayla yapıldığının da görüldüğü,

Bir karışıklığa sebep olmayacaksa işleri hızlandırmak için oylamaların aynı anda yapılabilmesi, bunu gelişen sürece göre değerlendirmek gerekeceği,

Aynı anda bir den çok oyalama yapılması durumunda oylama güvenliğini sağlamak üzere renkli zarf gibi uygulamaların yapılabilmesi, benimsenmiştir.

J. Savunmaya sınır getirilebilecek mi?

İçtüzük hükmü ve Ceza Muhakemesi ilkelerini dikkate alarak savunmanın süre bakımından sınırlanamayacağı, Yargıtay'ın içtihadının da bu yönde olduğu, anlaşılmıştır.

K. Yazılı savunma okutulabilecek mi?

İçtüzüğün 60/5 inci maddesinin yazılı konuşmanın başkanın izniyle katip üyeye okutturulmasına ilişkin hükmünün genel kural mahiyetinde olduğu, Meclis soruşturmasına ilişkin söz hakkının sadece şifahi yapılacağına ilişkin bir sınırlamada bulunmadığı,

Savunma hakkının önemine binaen 60/5 kapsamında uygulama yapılmasının doğru olacağı,

Güneş Taner örneğindeki Genel Kurul uygulamasının yanlış bir değerlendirmeye dayandığı,

Bu yönde gelebilecek talebin anlaşılabilir ve kabul edilebilir insani yönünün de bulunacağı anlaşılmıştır.

L. Başka bir üye savunma yapabilir mi?

Başka bir milletvekiline de savunma yaptırılabilmesine ilişkin İçtüzüğün Dokunulmazlığın kaldırılmasındaki ve disiplin cezası verilmesindeki hükümlerin özel hüküm mahiyetinde olduğu,

Meclis soruşturmasına ilişkin bu yönde bir özel hüküm bulunmadığı gibi, konuya ilişkin genel bir hükmünde bulunmadığı,

Dolayısıyla emsal uygulama yapılamayacağı yoksa yeni içtüzük maddesi ihdası söz konusu olacağı, anlaşılmıştır.

M. Yasal Mazeret nedeniyle savunmanın bir başka gün yapılması talebi karşılanabilir mi?

Konuya ilişkin Yaşar Topçu soruşturmasında örnek olay yaşandığı, istirahat raporu sunan Topçu'nun erteleme talebinin, Anayasal süre içerisinde başka bir görüşme günü bulunmadığı için Meclis Başkanlığınca reddedildiği, Genel Kurul'da da Başkanlığın bu cevabı okunmak suretiyle tutum belirlendiği,

Yüce Divanda yapılan itirazda, bu eksikliğin son soruşturma sırasında giderilebileceğinden itirazın reddedildiği,

Ceza yargılamasında savunma hakkının karşılanmasının önemli olduğu, insanı nedenlerle yasal bir mazeretten savunmanın başka bir gün yapılması talebinin gelebileceği,

10 günlük görüşme süresiyle sınırlı olarak bu hakkın kullanılmasına yönelik uygulama geliştirmenin yerinde olacağı, oturumu yöneten Başkan tarafından bu durumun dikkate alınması gerektiği,

benimsenmiştir.

N. Genel Kurulda Hükümet temsil edilir mi?

Uygulamada hükümetin temsil edilmediği, zaten soruşturmanın mahiyeti gereği hükümetin görevine konu bir hususun bulunmadığı, bu şekilde uygulamaya devam edilmesi,

benimsenmiştir.

O. Önerenin Kabulü Komisyona sorulur mu?

Genel kurulda yüce divana sevke ilişkin önergelerin doğrudan sonuç doğuracağı, uygulamada da komisyona önergeye katılıp katılmadığı sorulmadığı, kaldı ki önerenin komisyon metnin de bir değişiklik içermediği, kabul edilmesi durumunda önerenin dava açan belge niteliğini kazanacağı, dolayısıyla önergeye ilişkin komisyonun kabulüne sunmaya gerek bulunmadığı,

benimsenmiştir.

Ö. Önerge kaç imzalı verilir?

Uygulamada önerenin bir imzalı da bir den çok imzalı da verildiğinin görüldüğü, buna ilişkin İçtüzükte bir sınırlamanın bulunmadığı, kanun görüşmelerindeki 5 imza kuralının özel hüküm olduğu, buraya teşmil edilemeyeceği, özel hükmün dar yorumlanması gerektiği, dolayısıyla tek imzalı da önerenin kabul edilebileceği,

benimsenmiştir.

YASAMA VERİLERİ VE İSTATİSTİKLER

26. DÖNEM 2. YASAMA YILI İSTATİSTİKLERİ

Yasama ve Denetim İstatistikleri*

Kanun Önerisi İstatistiği

	Kanun Tasarıları	Kanun Teklifleri
Gelen	92	454
Kanunlaşan	281	11
Geri Alınan	-	3
Komisyonlarca Raporlanan	19	-
Komisyonlarda Bulunan*	122	1766
Genel Kurulda Bulunan*	79	2

*01/11/2015-30/09/2017 itibarıyla bulunan

Kanun İstatistiği

Uluslararası Anlaşmalara İlişkin Kanunlar	267
Kabul Edilen Diğer Kanunlar	23
Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Gönderilen Kanunlar	-

Dilekçe İstatistiği

Komisyon	Gelen Dilekçe	Sonuçlanan
Dilekçe	4950	6026
İHK	6137	5998
KEFEK	41	35

Yasama Dokunulmazlığı Tezkereleri İstatistiği

Gelen	264
İstem üzerine Başbakanlığa İade Edilen	-
Üyeliğin Sona Ermesi Nedeniyle Başbakanlığa İade Edilen	8
TBMM Karma Komisyon	256
Genel Kurul	-

* 01/10/2016-30/09/2017 tarihleri arası istatistikler

Çalışma Süresi İstatistiği

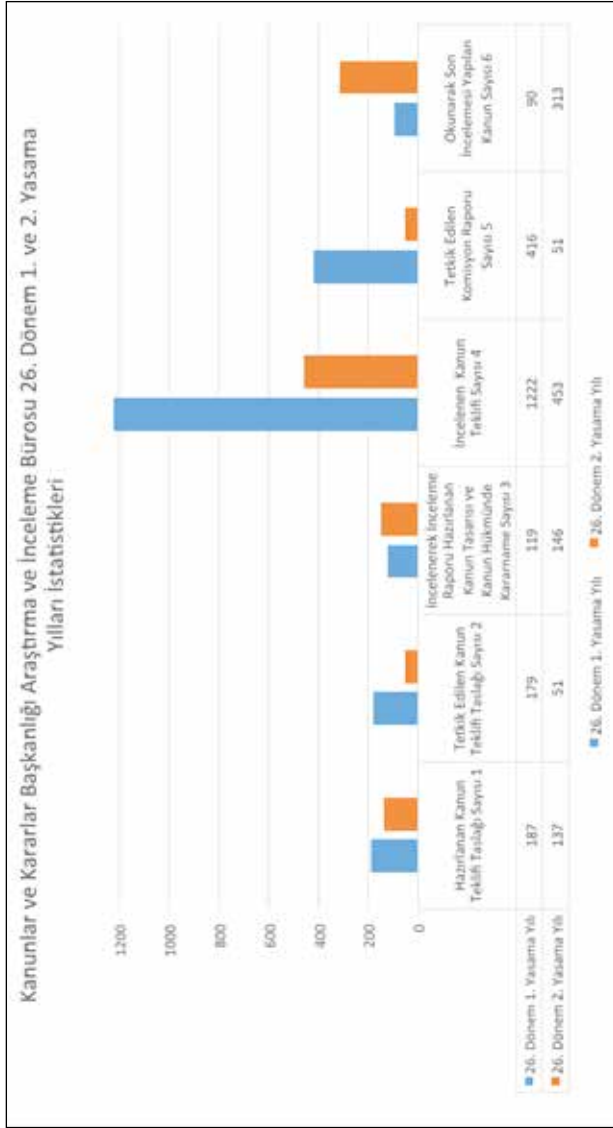
Genel Kurul / Komisyonlar	Toplantı Sayısı	Toplantı Süresi (Saat)
Anayasa	18	179,35
Adalet	10	42,06
Milli Savunma	3	4
İçişleri	1	1,10
Dışişleri	5	7,13
Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor	4	12
Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm	3	7
Çevre	2	6
Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler	-	-
Tarım, Orman ve Köyişleri	2	4
Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji	8	112
Dilekçe*	36	65
Plan ve Bütçe	28	249,43
KİT	27	91
İHK	23	58,30
AB Uyum	9	10,30
KEFEK	4	10,30
Güvenlik ve İst.	1	3,05
Karma (Anayasa ve Adalet)	13	21,15
Karma (Dilekçe ve İHK)	11	12,30
FETÖ Araştırma	22	142,22
Çölyak Araştırma	1	2,20
Aladağ Araştırma	6	15,7
Komisyonlar Toplam	237	1056,55
TBMM Genel Kurulu	121	1042,34

*19'u Komisyon Başkanlık Divanı toplantısıdır.

Denetim Önergeleri İstatistiği

Önerge	Yazılı Soru	Sözlü Soru	Başkanlıktan Soru	Meclis Araştırması	Genel Görüşme	Gensoru	Meclis Soruşturması
Gelen	7803	246	94	585	8	6	-
Cevaplanan/ Görüşülen	4747	354	87	293	2	5	-

Araştırma ve İnceleme Bürosu 26. Dönem Verileri

- 1 Milletvekillerinin talepleri doğrultusunda hazırlanan kanun teklifi taslağı sayısını gösterir.
- 2 Milletvekillerince gönderilen kanun teklifi tasarıları düzeltilerek milletvekillerine gönderilmektedir.
- 3 Kanun tasarılarının özetleri çıkarılmakta, madde bazında kanun yapım tekniğine uygunluk açısından tetkik edilerek hazırlanan inceleme raporları komisyonlara gönderilmektedir.
- 4 Milletvekillerince sunulan kanun tekliflerinin özeti çıkarılmaktadır.
- 5 Komisyon raporları okunarak kanun yapım tekniği açısından kontrolü yapılmakta ve Genel Kurul kürsü nüshası hazırlanmaktadır.
- 6 Genel Kurulda kabul edilen kanunların son okuması yapılarak incelenmektedir.

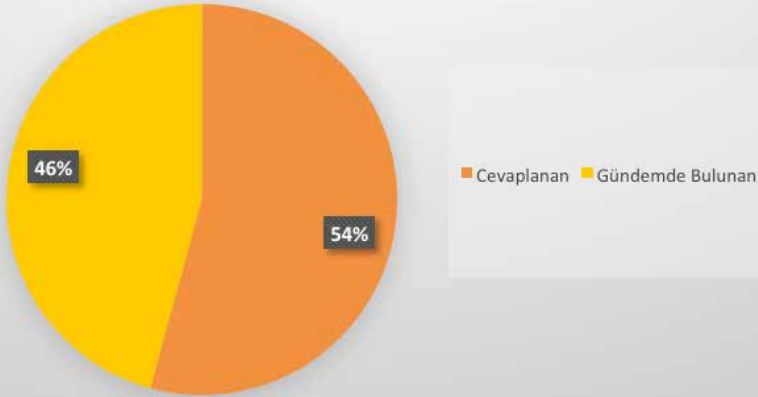

26. Yasama Dönemi 1. ve 2. Yasama Yıllarında İşleme Alınan Denetim Önergeleri

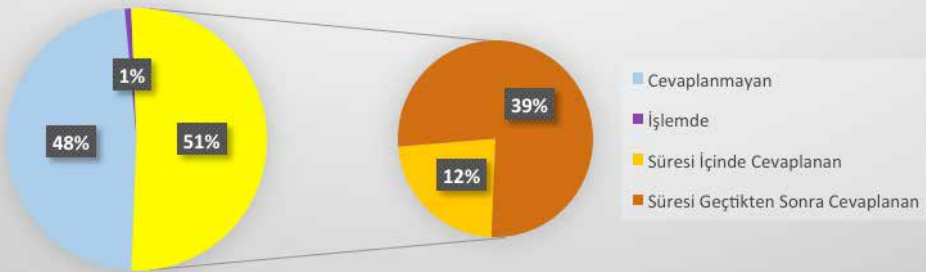
Sözlü Soru Önergeleri	1. YY	2. YY
İşleme Alınan	603	293
Gelen Kağıtlar Listesine Girdikten Sonra Geri Alınan	1	-
Cevaplanan	379	107
Gündemde	224	186
Yazılı Soru Önergeleri	1. YY	2. YY
İşleme Alınan	8.175	9.564
Gelen Kağıtlar Listesine Girdikten Sonra Geri Alınan	-	3
Süresi İçinde Cevaplanan	726	1372
Süresi Geçtikten Sonra Cevaplanan	4.024	2.978
Cevaplanmayan	3.425	5.069
İşlemde		142
Genel Görüşme Önergeleri	1. YY	2. YY
İşleme Alınan	18	11
Gündemde	18	11
Meclis Araştırması Önergeleri	1. YY	2. YY
İşleme Alınan	1.241	817
İşlemden Kaldırılan	1	-
Meclis Araştırması Açılması Kabul Edilen	30	15
Gündemde	1.210	802
Gensoru Önergeleri	1. YY	2. YY
İşleme Alınan	11	5
Gelen Kağıtlar Listesine Girdikten Sonra Geri Alınan	2	-
Gündeme Alınması Kabul Edilmeyen	9	5

26. Yasama Dönemi 1. ve 2. Yasama Yıllarında İşleme Alınan Soru Önergeleri Son Durumlarına Göre Dağılımları*

26. Yasama Dönemi İşleme Alınan Sözlü Soru Önergeleri Son Durumlarına Göre Dağılımı

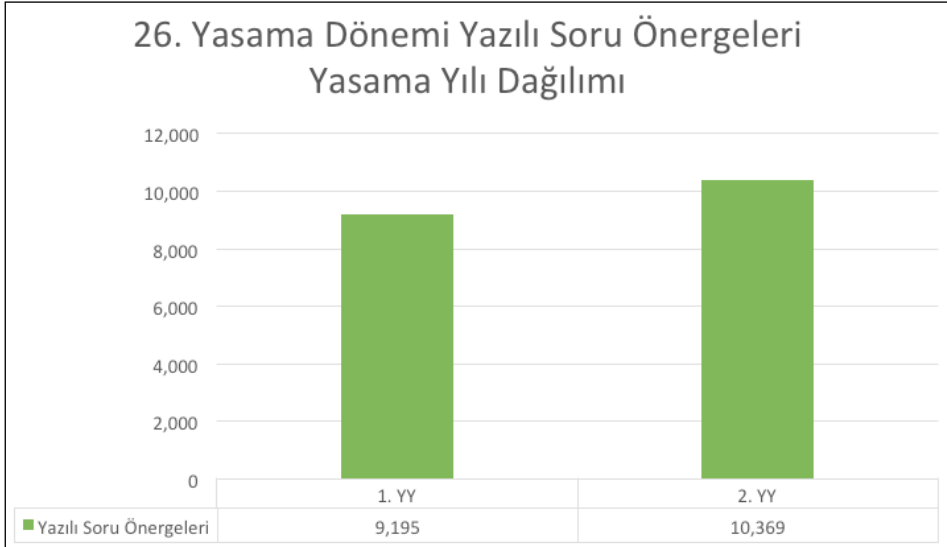
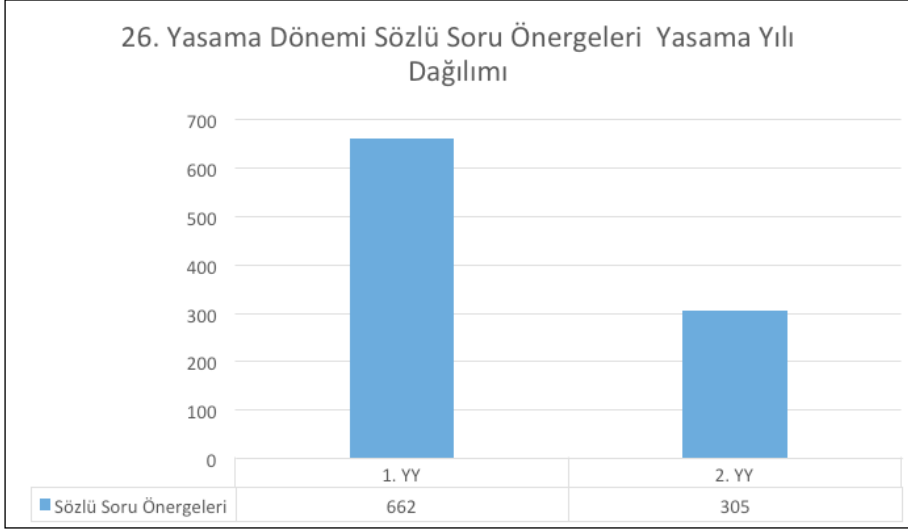
26. Yasama Dönemi İşleme Alınan Yazılı Soru Önergeleri Son Durumlarına Göre Dağılımı

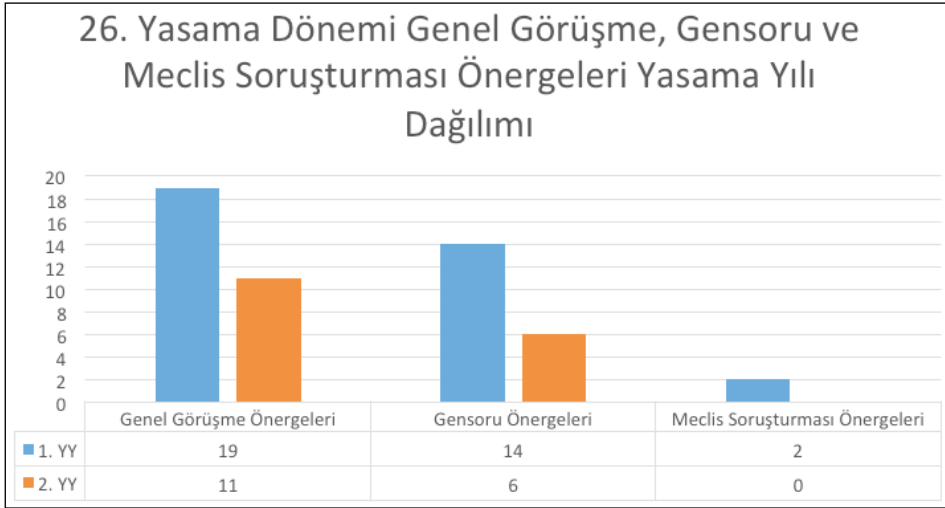
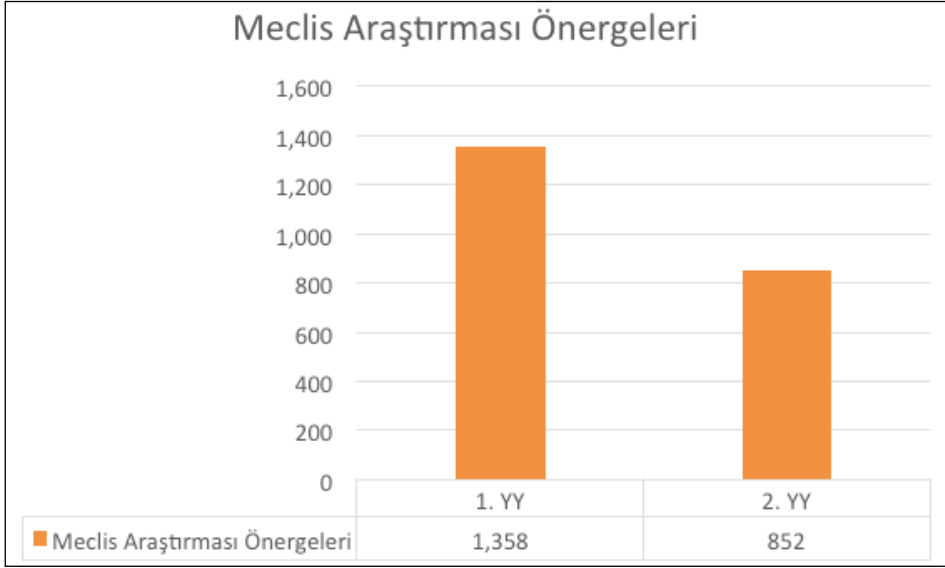
* Tablolarda yer verilen ancak anlamlı bir sonuç çıkarılamayacak kadar sayıları düşük olan geri alınan önergeleri ile işlemde kaldırılan önergelere grafiklerde yer verilmemiştir.

26. Yasama Dönemi Denetim Önergelerinin Yasama Yıllarına Göre Dağılımları*

* İşleme alınan önergeler ile mükerrer, Gelen Kağıtlara girmeden geri alınan ve iade edilen önerge sayılarının toplamı gösterilmektedir.

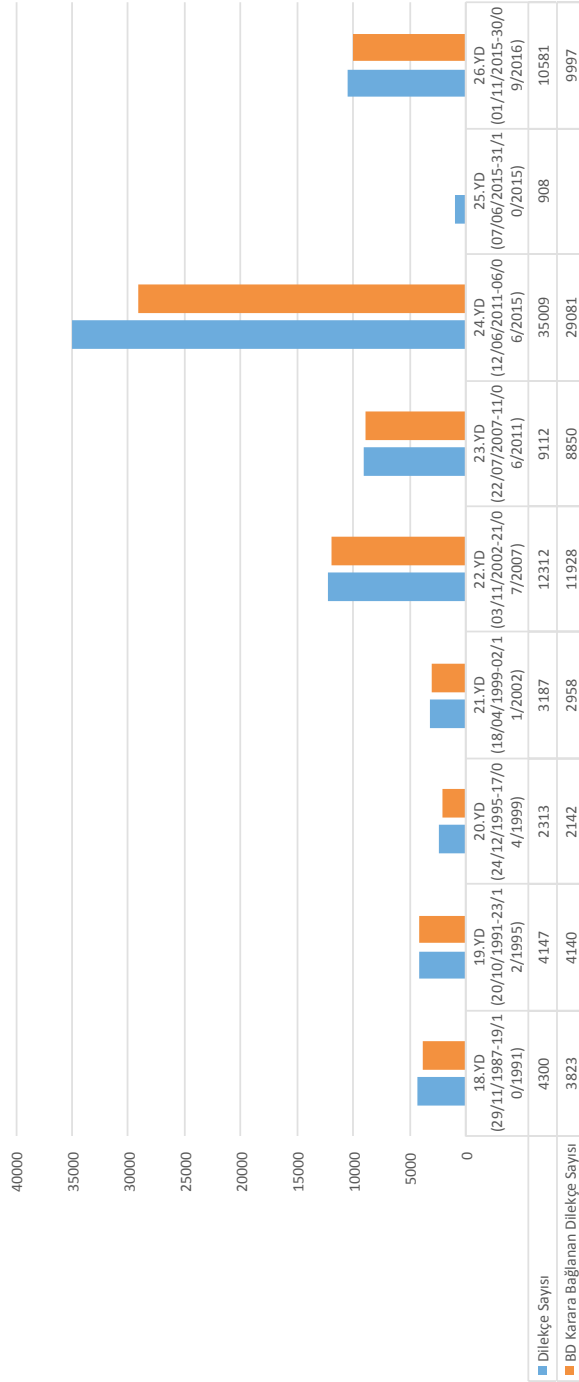

YASAMA DÖNEMLERİNE GÖRE TBMM BAŞKANLIĞINA SUNULAN DENETİM ÖNERGELERİ SAYILARI

Denetim Yolları	18. Dönem	19. Dönem	20. Dönem	21. Dönem	22. Dönem	23. Dönem	24. Dönem	25. Dönem	26. Dönem*	Eğilim
Sözlü Soru Önergeleri	1.255	1.824	1.261	2.056	2.622	2.616	8.733	100	1.069	
Yazılı Soru Önergeleri	2.202	7.550	6.950	8.424	23.360	21.220	70.848	3.168	20.845	
Genel Görüşme Önergeleri	46	69	38	30	37	26	85	5	33	
Meclis Araştırması Önergeleri	151	247	313	294	434	1.113	3.355	155	2.385	
Gensoru Önergeleri	28	42	22	29	8	13	55	1	21	
Meclis Soruşturması Önergeleri	4	25	46	5	13	3	14	1	2	

* 08.12.2017 tarihi itibarıyla

YASAMA DÖNEMLERİ İTİBARIYLA DİLEKÇE KOMİSYONUNA GELEN VE KOMİSYON BAŞKANLIK DİVANINCA
KARARA BAĞLANAN DİLEKÇE SAYILARI

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİLGİ VE VERİLER

1987 yılında Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusu sonrasında insan hakları konusunun gündemde öne çıkması ile insan haklarına ilişkin parlamenter düzeyde denetim mekanizması oluşmasını sağlayacak bir ihtisas komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda 18'inci Yasama Döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsil edilen tüm siyasi partilerden milletvekillerinin imzalarını içeren kanun teklifi TBMM Başkanlığına sunulmuştur. 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu, 5 Aralık 1990 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmiş, 8 Aralık 1990 tarihinde 20719 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, ülkemizde insan haklarının ulusal düzeyde korunması amacına uygun olarak kurulan *ilk ulusal insan haklarını koruma mekanizması*dır. Komisyon diğer çoğu ihtisas komisyonundan farklı şekilde kanunla kurularak, kendisine özel görev ve yetkilerle donatılmıştır. Komisyon aktif ve kapsamlı olarak hem denetim hem de yasama faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Komisyon çalışmalarının ağırlıklı kısmını bireysel başvurular ile alt komisyon çalışmaları oluşturmaktadır.

1- BİREYSEL BAŞVURULAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 3686 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin (e) fıkrasına göre "*insan haklarının ihlale uğradığına dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek*" ile görevlendirilmiştir.

Komisyon, bireysel başvurular yoluyla idarenin işlem ve eylemlerinden kaynaklanan insan hakları ihlallerini incelemekte ve bu doğrultuda denetim faaliyetini yerine getirmektedir.

Komisyon kendisine ulaşan başvurulardan gerekli gördüklerini ilgili kurum ve kuruluşlara ileterek başvuru konusu ile ilgili bilgi istemekte ve gereğinin yapılmasını talep etmektedir. Başvuru konusu, Komisyonun görev alanı dışında bulunanlar hakkında (nakil talebi, genel af talebi gibi) işlem yapılmayıp başvuru bilgilendirilmektedir. Komisyon, kendisine yapılan başvuruları Anayasa, 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu ve 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun çerçevesinde ele almakta, başvuru sahipleri hem yapılmakta olan işlem hem de sonuca ilişkin olarak bilgilendirilmektedir.

Komisyon 23., 24., 25. ve 26. Yasama Dönemlerinde yapılan bireysel başvurulara, ihlal edildiği iddia edilen konular itibarıyla aşağıda yer verilmiştir.

Konu	23. YD	24. YD	25. YD	26. YD
İşleme Alınmayan Başvurular	68	364	17	334
Cezaevlerine İlişkin Sorunlar	2815	3156	309	3455
Yargıya İlişkin Sorunlar	231	2053	108	2159
Memur Sorunları	99	281	11	4103
Üniversitelerle İlgili Sorunlar	166	54	0	120
Askerlikle İlgili Sorunlar	104	326	9	123
Eski Hükümlülerin Sorunları	85	10	0	4
Yardım Talebi	22	244	2	99
İşçi Sorunları	72	163	2	111
Gayrimenkul Sorunları	43	147	0	23
Engellilerin Sorunları	118	106	3	24
Kolluğun Uygulamalarından Şikâyet	27	139	8	142
Terör Kaynaklı Sorunlar	143	71	2	14
Yabancıların Sorunları	697	52	3	23
Yurtdışında Yaşayan Türklerin Sorunları	110	45	2	21
Yabancı Ülkelerle İlgili Sorunlar	33	16	0	14
Çeşitli Sorunlar	867	1358	40	846

Yapılan başvurulardan belli bir şikâyet konusu içermeyen, içinde ad-soyad/ imza/adres bulunmayan ya da şikâyet konusu ortadan kalkan başvurular işleme alınmamaktadır.

Cezaevlerinden gelen başvurularda, kapasite üstü barınma ve bu durumdan kaynaklanan diğer sorunlar (sıcak su kullanımı, yatak ve ortak alan kullanımı, spor etkinliklerine katılamama, hastane sevklerinin geç yapıldığı vs.), başka ceza infaz kurumlarına nakil talebi, disiplin cezalarının keyfi şekilde verildiği, mevzuatın keyfi biçimde yorumlandığı, ceza infaz kurumlarında yeterli sağlık hizmetinin olmadığı gibi iddialar hükümlü ve tutukluların en çok yakındığı konulardır.

Cezaevlerinden Komisyona ulaşan sözkonusu başvuruyla ilgili olarak, içeriklerine göre, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, ilgili Savcılıklar ve Ceza İnfaz Kurumları İzleme Kurulları ile yazışmalar yapmak suretiyle şikâyet konularıyla ilgili bilgi ve inceleme talep edilerek başvuru bilgileri bildirilmiştir.

Komisyonla ulaşan başvurularda ikinci sırayı yargıya ilişkin başvurular almaktadır. Yargılamanın uzun sürmesi, tutuklu yargılanmaya ve tutuklamanın süresine itiraz, mahkeme kararlarından, soruşturma aşamasından, hâkim ve savcılarının tutumundan şikâyetler yoğun başvuru konuları arasındadır. Ancak kuvvetler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı ilkeleri gereği bu tür başvurulara Komisyon tarafından herhangi bir işlem yapılmamakta ve bu durum başvurucuya gerekçesi ile bildirilmektedir.

Memurların yaptığı başvurular arasında, göreve iade talepleri ile bezdiri (mobbing) iddiaları başı çekmektedir.

Üniversiteler ve YÖK konulu başvurular; başörtüsü sorunları, denklik sorunları, öğretim üyelerinin psikolojik taciz iddiaları ve 28 Şubat döneminden kaynaklı mağduriyetleri içermektedir.

Askerlik hizmeti sırasında yaşanan sorunlara dair başvurular; askeri öğrencilerin sorunları, askeri personelin özlük haklarından şikâyetleri, askerlik sırasında kötü muamele iddiaları ile şüpheli ölüm iddiaları gibi konuları içermektedir.

Vatandaşlarımızdan, maddi yardım talebi içeren ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından şikâyeti konu alan başvurular da Komisyonumuza ulaşmaktadır.

İşçi hakları ihlali iddiaları dair başvuruların çok büyük kısmı iş kazaları ile işten haksız çıkarılma ve işçi alacaklarına ilişkindir.

Gayrimenkul sorunları başlığı altındaki şikâyetler, tapu-kadastro işlemlerinden şikâyetler, kamulaştırma işlemleri ve orman statüsü verilmiş araziler konularıyla ilgilidir.

Engelli bireylerin başvurularında dile getirilen hususlar; engellilik oranının doğru tespit edilmemiş olması sebebiyle sosyal güvenlik hakkından faydalanamama, sağlık hizmetleri ve istihdam sorunları olmaktadır.

Kolluk uygulamalarından şikâyet başvuruları; polis veya askerin görevi sırasında orantısız güç kullandığı, haksız uygulama yaptığı, görevini gerektiği gibi ifa etmediği, kötü veya aşağılayıcı muamelede bulunduğu iddialarını içermektedir.

Ayrıca Komisyonumuza, kayıp vakaları, şehitlik ve gazilik statü hakkında sorunlar, ailevi sorunlar, çevresel sorunlar, ticari ilişkilerden kaynaklı şikâyetler, sağlık sorunları, sosyal güvenlik hizmetlerinden yakınmalar gibi idarenin pek çok işleminden ve özel ilişkilerden kaynaklı temel hak ve özgürlüklere ilişkin olmayan çeşitli şikâyetler ile yerinde inceleme talebi yapılmıştır. Bunların bir kısmı uygulamada karşılaşılan sorunlara dair yasal değişiklik yapılması taleplerini de içermektedir.

2- ALT KOMİSYONLAR

Komisyon, rutin dilekçeler dışında ilke olarak çalışmalarını resen incelemelere dayandırmaktadır. Resen yapılan incelemeler alt komisyonlar kurmak, heyetler oluşturmak ve Komisyon Başkanlığınca girişimde bulunmak biçiminde gerçekleştirilmektedir.

Alt komisyonlar Komisyonun kendi üyeleri arasından seçtiği üyelerden oluşur ve bunların oluşumunda farklı siyasi partilerden üyelerin bulunmasına özen gösterilir. Alt komisyonlar, yerinde incelemeler yaparak, ilgili kişi ve kurumları dinleyerek ve bilgi-belge toplayarak çalışmalarını gerçekleştirirler. Bir olay veya konu hakkında veya hak ve özgürlüklerin ciddi biçimde ihlal edilme ihtimali olan yerlere yönelik genel denetleme yapmak amacıyla veya bir konunun incelenmesinin önemli görüldüğü hallerde veya başvurular üzerine alt komisyon kurulabilmektedir. Örnek olarak, kolluk birimlerinin uygulamaları, ceza infaz kurumları veya ülkemize sığınan kişilerin yaşam koşullarının incelenmesi alt komisyon incelemesine konu olabilmektedir. Alt komisyonların çalışmaları sadece görevlendirildikleri olay ve alanla sınırlıdır.

Alt komisyon çalışmalarının amacı, incelenen konuyu objektif olarak ve tüm açıklığıyla ortaya koymak, yansız bir süreçte tespit yapmak ve çözüm önermektir.

Alt komisyonlar yaptıkları yerinde incelemeler sonunda rapor hazırlayarak Komisyona sunar. Komisyon tarafından kabul edilen raporlar kamuya açık duruma gelir ve ayrıca TBMM Başkanlığına sunulur. Komisyon raporları Danışma Kurulunun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir ve okunmak suretiyle veya üzerinde görüşme açılarak bilgi edinilmesi sağlanabilir. Raporlar Başbakanlık ve ilgili bakanlıklara da gereği veya bilgi için gönderilir. Raporun doğrudan ilgilendiği kurumdan Komisyonun tespit ve önerileri hakkında geri bildirim istenir.

Komisyon,

18. Yasama Döneminde 3,
 19. Yasama Döneminde 14,
 20. Yasama Döneminde 10,
 21. Yasama Döneminde 19,
 22. Yasama Döneminde 14,
 23. Yasama Döneminde 54,
 24. Yasama Döneminde 53,
 26. Yasama Döneminde (01.12.2017 tarihi itibarıyla) 10
- alt komisyon raporunu* kabul etmiştir.

İŞ YÜKÜ TAKİP SİSTEMİ VERİLERİ

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı bünyesindeki birimlerin ve personelin iş yükünü objektif veriler üzerinden takip etmek, iş yükünün ve istihdamın dengeli dağılımını sağlamak, salt subjektif değerlendirmeye dayalı olmayan iş odaklı bir çalışma ortamı oluşturmak, çalışanlara ve yöneticilere iş odaklı bir bakış açısı kazandırmak, çalışanların yaptığı işlerin görünürlüğünü sağlamak, bir sistem ve süreç öngörerek sürekliliği ve devamlılığı sağlamak amaçlarıyla başlatılan İş Yüğü Takip Sistemi kapsamında derlenen verilerin, uzun vadede önemli bir bilgi havuzu oluşturacağı ve etkili bir personel planlamasına olanak tanıyacağı öngörülmektedir. Sistem; çalışanlar nezdinde özlük, ücret, disiplin ve görevde yükselme yönünden doğrudan sonuç doğurmaması bakımından bir performans sistemi niteliği taşımamaktadır.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı hizmet birimlerinin 26'ncı Dönem 2'nci Yasama Yılına (1/10/2016 ila 30/09/2017) ilişkin toplam iş yükü verileri aşağıda yer almaktadır.

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI	
26'NCİ YASAMA DÖNEMİ 2'NCİ YASAMA YILI İŞ DÖKÜMÜ	
İşler	Sayısal Veriler
Bütçe Görüşmesi Sayısı	1
Genel Kurulda Seçim İşlemi Sayısı	4
Anayasa Değişikliği Madde Oylaması İşlemi Sayısı	18
Proje Sayısı (Kamu Den. Seç. Dahil.)	3
Proje Faaliyetleri Raporu, Bilgi Notu Sayısı	60
İHK Yurtiçi Proje Toplantıları Sayısı	57
İHK Yurtdışı Proje Toplantıları Sayısı	6
Bilgi Edinme Talebine Cevap Sayısı	110
Takip/Koordine Ettiği Eğitim Programı Sayısı	9
Koordine Ettiği Faaliyet Raporu Sayısı	2
Takip/Koordine Ettiği Staj Programındaki Öğrenci Sayısı	10
Takip/Koordine Ettiği Plan (Stratejik, Eylem) Çalışması Sayısı	2
Hazırlanmasını Koordine Ettiği Dilekçe Kom. Haftalık Cetvel Sayısı	40
Toplantı Sayısı (Alt Komisyon Dahil)	280

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI	
26'NCI YASAMA DÖNEMİ 2'NCİ YASAMA YILI İŞ DÖKÜMÜ	
İşler	Sayısal Veriler
Kanun Görüşmelerine İlişkin Rapor Sayısı	56
İncelemelere İlişkin Rapor Sayısı	16
İstihbarat Komisyonu Faaliyet Rapor Sayısı	1
Yıllık Kit Denetim Raporu Sayısı	1
Yerinde İnceleme Sayısı (Yurtiçi)	29
Yerinde İnceleme Sayısı (Yurtdışı)	7
İncelenen Kit Sayısı	73
İncelenen Bireysel Başvuru Sayısı	6191
İncelenen Sözlü ve Yazılı Soru Önergesi	19742
İncelenen Soru Önergesi Cevap Sayısı	6496
Olumlu Sonuçlandırılan Dilekçe Sayısı	147
Telefonla Takip Edilen Dilekçe Sayısı	186
Takip Edilen Başkandan Soru Sayısı	49
Takip Edilen Meclis Araştırması ve Genel Görüşme Önergesi Sayısı	3274
Takip Edilen Meclis Soruşturması ve Gensoru Önergesi Sayısı	4
Tekit İşlemi Yapılan Soru Sayısı	9997
Gelen Kağıt İşlemi Yapılan Soru Sayısı	9443
Taranan Önerge, Yazı ve Cevap Sayısı	15924
Soru Önergesi İade Yazışma Sayısı	664
Soru Önergesi Muhatap Değişikliği Yazışma Sayısı	87
İncelenen Resmi Gazete Sayısı	448
Dilekçe Başkanlık Divanı Karar Sayısı	3304
Dilekçeler İçin Yapılan Havale Ve/Veya Tekit Sayısı	1920
Dilekçe Komisyonu Genel Kur. Karar Sayısı	4
Kanun Teklifi Bilgi Formu Sayısı	451
İncelenen Uluslararası Anlaşma Sayısı	69
Tasarı ve Teklifte İncelenen Madde Sayısı (Anlaşmalar Hariç)	1577

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI	
26'NCI YASAMA DÖNEMİ 2'NCİ YASAMA YILI İŞ DÖKÜMÜ	
İşler	Sayısal Veriler
Mevzuat Hazırlama, Anayasa, İçtüzük, TBMM İlgili Kan. vb. Hazırlama Çalışması	20
Hazırlanan ve Düzeltilen Kanun Teklifleri Sayısı	180
Komisyon Metni Üzerinde Yapılan İnceleme Sayısı	68
Sıra Sayıları ve Kanunlar Üzerinde Yapılan Okuma Sayısı (Anlaşmalar Hariç)	362
İHK ve KEFEK Komisyona Gelen Heyetlere Katılım Sayısı	52
MBS'ye Aktarılan Kanun ve KHK Madde Sayısı	2451
MBS'ye Aktarılan Kanunlaşan Anlaş. Sayısı	311
MBS'ye Aktarılan Çerçeve Kanun ve KHK Değişikliklerinin Mad. Sayısı	1753
MBS'ye Aktarılan Kanun ve KHK'ların Mev. Bil.Sis. Yerleştirilmesine İlişk. Kont.	1487
MBS'ye Aktarılan Çerçeve Kanun ve KHK Değişikliklerinin Kontrolü, Düzeltilmesi ve Yürürlüğe Alınması	1633
MBS'ye Aktarılan Anlaşma Eki Sayısı	308
MBS'ye Aktarılan Anayasa Mah., Bakanlar Kurulu ve TBMM Kararı ile Yönetmelik Sayısı	305
Arşivden Geçmişe Dönük Evrak Aranması	125
Personel Tebliğ İşlemleri Sayısı	63
Gelen Evrakın Kaydı (Teslim, Tasnif Havale) İşlemleri Sayısı	7250
İlgili Bürolara Havale Edilen Süreli Evrakların Takibi ve Basılı Yayınların Dağıtım	150
Harcırah Hazırlanması Sayısı	67
Mal ve Hizmet Alımına İlişkin Hazırlana Dosya Sayısı	25
Hazırlanan Bütçe Teklifi Sayısı	10
Birimlerden Gönderilen Taşınır İşlem Fişlerine Takibi	100
Demirbaş Malzemelerinin Tescil, Tespit, Zimmet İşlemi Sayısı	63
Başkanlığın Kırtasiye İhtiyaçlarının Tespiti, Dağ. Depo. İşlemleri	36
Periyodik Yapılan Taşınır İşlemleri	25
Taşınıra İlişkin Yıl Sonu Sayım İşlemleri Sayısı	4

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI	
26'NCI YASAMA DÖNEMİ 2'NCİ YASAMA YILI İŞ DÖKÜMÜ	
İşler	Sayısal Veriler
Elektronik Ortamdaki Programların Güncellenmesi	45
TBMM Teşkilatı, Birim İçi ve Kurum Dışından Gelen Telefonların Cevaplandırılması	5190
Genel Kurul Gündem Kitapçığının Hazırlanması	121
Tasarı ve Tekliflerin Komisyonlara Havalesi	551
Komisyon Raporunun İncelenmesi, Sıra Say. Haz. Basımevine Gönderilmesi	70
Sıra Sayısı Dağıtımı, Okunması, Söz Talep. Alın., Önergelerin Alınması	70
Komisyon Üyeliği İşlemleri (Sisteme Giriş vb.)	60
İçtüzük 37 İşlemi Sayısı	26
Genel Kurul Divan Nöbet Çizelgesi Hazır.	14
KHK Süreci Takip (Süre Takibi vb.)	20
Kanun Tasarı ve Teklifleri ile KHK'ların Dosyalarının Hazır. Havalesi	1071
Kanun Tasarı ve Teklifleri ile KHK'ların Taranması ve Programa Kaydı, Kontrolü	1071
Sayıştay Başkanlığı ile Başbakanlık Tezkerelerin Kontrolü ve Dosya Münderacatının Dökümü	270
Sayıştay Başkanlığı ile Başbakanlık Tezkerelerinin Dosyalarının Hazır. Havalesi	270
Tezkerelerin Programa İşlenmesi	270
Genel Kurulun Bilgisine Sunulan veya Genel Kurulda Oylanan Tezkereler Esas Numarası Verilmesi, Programa İşlenmesi, Kontrolü ve Tutanak Hizmetlerine Bildirilmesi	90
Gelen Kağıtın Hazırlanması ve Bastırılması	186
Çıkarılan Komisyonlar Bülteni	2
Hazırlanan İstatistik Sayısı	20
(İncelenip, Hazırlanan) Kanunlaşan Madde Sayısı	1750
Kanun Okuma Sayısı (Anlaşmalar ve Kanun Hariç)	48
Hazırlanan Karar Metni Sayısı (Okuma Dahil)	34
Yürütülen Danışma Kurulu Toplantı Sayısı	172

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI	
26'NCİ YASAMA DÖNEMİ 2'NCİ YASAMA YILI İŞ DÖKÜMÜ	
İşler	Sayısal Veriler
Danışma Kurulu/Grup Önerisi Taslağı Hazırlanması	61
Hazırlanan Kanunlar Dergisi Sayısı	3
Milletvekili Devamsızlığına Konu Takip Edilen İzin, Rapor, Görev vs. Sayısı	2505
Çıkarılan Devamsızlık Cetveli Sayısı	3
Personelin ÇSYS Takibi ile İlgili Görüşmeler-Kayıt İşlemi	715
Genel Kurul El Gündemi Hazırlığına Konu Telefon Görüşmesi Sayısı	375
Milletvekili Devamsızlığı ile İlgili Telefon Görüşmesi	3465
Genel Kurul El Gündemi Sayısı	133
Genel Kurulda İşlem Gören ve Takip Edilen Tezkere Sayısı	1115
Gözden Geçirilen ve Yenilenen Rehber Çalışması	20
Toplantı Süresi (Alt Komisyon, Komisyon, Genel Kurul, STK vs. Dahil) (Saat)	2417
Rutin Yazışmalar (Bilgi Edinme Hariç)	15313
Haftalık Değerlendirme Toplantısı Sayısı	1341
Katıldığı Meslek İçi Eğitim, Sempozyum	441
Kürsü Müşavirliği (Saat)	1043
Eğitim Amaçlı veya Heyetlere Yaptığı Sunumlar ile Sempozyum, Seminer vb. Toplantılarda Yaptığı Sunumlar	109
Mütalaa, Bilgi Notu, El Gündemi, Kitapçık, Araştırma Raporu ve Bu Nitelikte Nitelikli Yazışmalar veya Yazılar	1243
Sayısal Olarak Toplam İş	139.333

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
17'NCİ YASAMA DÖNEMİ (24/11/1983)-(16/10/1987) ¹					
11/1	Mustafa İzci (Manisa) ve 23 milletvekili	07/11/1984	Bakanların görevlerini Anayasa ve Kanunlara uygun olarak yerine getirmelerini sağlamakla görevli olmasına rağmen, hukuk dışı davranışlara meydan verdiği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/2	Abdurrahman Necati Kara'a (Kütahya) ve 21 milletvekili	10/10/1985	Uyguladığı yanlış politika ile Türk tarımını ve hayvancılığını içinden çıkılmaz bir kargaşa ortamına sürüklediği, Türk köylü ve çiftçisini perişan ettiği ve partizan tutumu ile de bakanlık teşkilatının iş yapamaz hale gelmesine neden olduğu iddialarıyla	Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanı	Reddedildi
11/3	Mehmet Seyfi Oktay (Ankara) ve 35 milletvekili	30/01/1987	Yabancılar mülk satışıyla ilgili kanunların Anayasa Mahkemesince iptal edilmesine rağmen mülk satışlarına devam ederek ulusal çıkarları ve Anayasayı ihlal ettikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi

¹ 17 ila 23'üncü (5.11.2008 tarihi itibarıyla) Yasama Dönemine ilişkin veriler Yasama Uzman Kamil ATLAY'ın *Gensoru* başlıklı Uzmanlık Tezi'nden (s.165-184) aktarılmıştır.

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önere Sahibi	Önerenin Verilme Tarihi	Önerenin Özeti	Önerenin Hedefi	Önerenin Sonucu
18'İNCİ YASAMA DÖNEMİ (14/12/1987)-(01/09/1991)					
11/1	Vefa Tanır (Konya) ve 31 milletvekili	30/01/1988	Şahsi ile ilgili olarak kamuoyunda yer alan itham, haber ve yorumlar nedeniyle görevini hakıyla ve tartışmasız bir biçimde yerine getirmesinin mümkün olmadığı iddiasıyla	Milli Savunma Bakanı	11/1 sayılı önere ile birleştirilerek görüşüldü ve reddedildi.
11/2	Deniz Baykal (Antalya) ve 27 milletvekili	30/01/1988	Şahsi ile ilgili olarak kamuoyunda ortaya atılan iddialar karşısında Bakanlığını ilgilendiren konularda gerekli etkinliği gösteremeyeceği iddiasıyla	Milli Savunma Bakanı	Reddedildi
11/3	Yaşar Topçu (Sinop) ve 30 milletvekili	05/10/1988	TRT Kurumunda Anayasanın 133. maddesine aykırı olarak geliştiği iddia edilen kadrolaşma hareketine karşı kayıtsız kaldığı iddiasıyla	Devlet Bakanı	Reddedildi
11/4	Mehmet Mogultay (İstanbul) ve 61 milletvekili	11/11/1988	Güvenlik güçlerinin bir tür devlet terörü niteliği gösteren işlem ve eylemlerine karşı gerekli önlemleri almakta yetersiz kalarak temel hak ve özgürlüklerin zedelenmesine göz yumduğu, sorumluluğu altındaki atamaların yansızlık ve özen içinde yapılmadığı ve yasa dışı örgütlenmeler konusun da gerekli duyarlılığı göstermediği iddialarıyla	İçişleri Bakanı	Reddedildi
11/5	Tevfik Ertüzün (Zonguldak) ve 23 milletvekili	16/02/1989	Özelleşiminin anaından sapıtılması karşısında kayıtsız kaldığı, sorumluluğunun gerektirdiği özenu göstermediği, özel çıkar sağlanmasına fırsat verdiği ve millî ekonomiyi telafisi güç zarara uğrattığı iddiasıyla	Devlet Bakanı	Reddedildi
11/6	Köksal Topkan (Zonguldak) ve 24 milletvekili	21/08/1989	Bulgaristan'daki soydaşlarımızın manuz kaldıkları göç olayı karşısındaki tutumu ve izlediği sorumsuz politikla ile Ülkemizin geleceği konusunda yaygın endişeler yarattığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/7	Mehmet Cevdet Selvi (Eskişehir) ve 71 milletvekili	04/09/1989	Ceza ve tutuklevlerindeki olaylara karşı gereken ilgiyi göstermediği, Eskişehir özel Tıp Ceza ve Tutuklevindeki tutuklu ve hükümlülerin Aydın Ceza ve Tutuklevine nakli sırasında gerekli tedbirleri almayarak tutuklu ve hükümlülerden ikisinin ölümüne, pek çoğunun da yaralanmasına neden olduğu ve gelişen olaylar karşısında seyirci kaldığı iddialarıyla	Adalet Bakanı	Reddedildi
11/8	Şinasi Altuner (Zonguldak) ve 20 milletvekili	06/09/1989	Ulaşmaz ve kasıtlı tutumlarıyla, Türkiye Demir- Çelik İşletmeleri Karabük ve İskenderun fabrikalarındaki grevi teşvik ettikleri, birtakım çevrelere haksız kazanç aktarılmasına neden oldukları ve gerek ülke ekonomisini gerekse demir-çelik işçilerini zarara uğrattıkları iddialarıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/9	Köksal Toptan (Zonguldak) DYP Grubu adına	06/09/1989	Uyguladıkları yanlış ekonomik politikalarla Türk çiftçi ve köylüsünü mağdur ettikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/10	Fuat Kuloğlu (İzmir) ve 20 milletvekili	20/09/1989	Uyguladıkları siyasi ve ekonomik politikalarla, belediyeleri Kanunlarla kendilerine verilmiş olan görevleri yapamaz hale getirdikleri ve ekonomik yönden çıkmaza soktukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/11	Adnan Keskin (Denizli) ve 34 milletvekili	05/10/1989	Siyasi tercih ve takdirleri doğrultusunda hazırladığı kararnameyle bazı kamu iktisadi kuruluşlarını yabancılarla satışı, satışlardan elde edilen kaynakları Meclis denetiminden uzak olan fon idaresine kullandığı satışlarda izlenen yöntemler ile satış koşullarının ilgililer hakkında cezaî sorumluluğu gerektirecek kanunları ve yolsuzlukları içerdikleri iddialarıyla	Başbakan	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özeti	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
11/12	Eşref Erdem (Ankara) ve 39 milletvekili	17/01/1990	Projesiz ihalelerle otoyol yatırımlarını geciktirdiği, yapımı firmalara ek süre tanıyıp fiyat farkı ödeyerek, maliyetlerin artmasına ve Hazine'nin zararına neden olduğu iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Reddedildi
11/13	Fuat Atalay (Diyarbakır) ve 38 milletvekili	25/01/1990	Olağanüstü hal uygulamasının sürdürüldüğü Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki sorunları çözmekte aceze düşerek vatandaşların güvenliğini kaybettikleri, uyguladıkları yanlış politikalarla bölgedeki yurtaşların temel hak ve özgürlüklerini ortadan kaldırdıkları, toplumsal barışın bozulmasına neden oldukları ve siyasal nedenlerle vatandaşların yabancı ülkelere göç etmeleri olayına seyirci kaldıkları iddialarıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/14	Erdal Kalkan (Edirne) ve 31 milletvekili	25/01/1990	Tarım ürünlerinin ithalatının serbest bırakılmasına dair ithalat rejimi kararının tarım sektörünü zafafa uğratacağı, bazı ithalatçı firmaların tekel durumuna getireceği ve ülke ekonomisini büyük ölçüde zarara uğratarak tarımda da dışa bağımlılığı pekiştireceği iddialarıyla	Devlet Bakanlığı	Reddedildi
11/15	Ahmet Neidim (Sakarya) ve 22 milletvekili	07/02/1990	Fiskobirlik'te bulunan fındıkların piyasa değerinin altında vade ile ve faizsiz olarak fındık sanayii ile uğraşan firmalara satılmasını öngören Para ve Kredi Kurulu kararının uygulanmasını sağlayarak söz konusu firmaların fahiş ve haksız kazanç edinmelerine ve Türk ekonomisinin zararına neden olduğu iddiasıyla	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Reddedildi
11/16	Tufan Doğu (Muğla) ve 45 milletvekili	24/05/1990	Aliağa'daki termik santral yapılırsa konusunda tutarsız davranışlarıyla halkın güvenliğini yitirdiği, biyolojik varlığı ve çevre kirliliğine yönelik kayıtsızlığını sürdürdüğü ve ağır bir çıkar ilişkisinin muhatabı durumuna geçtiği iddialarıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özeti	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
11/17	Erdal Kalkan (Edirne) ve 49 milletvekili	11/10/1990	Uyguladıkları politikalarla ülkemizi ekonomik, siyasal ve toplumsal bunalıma sürükledikleri, terörün önlenmesi konusunda yetersiz kaldıkları ve laik ve demokratik Cumhuriyetimizi ciddi tehlikeye soktukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/18	Orhan Şendag (Adana) ve 51 milletvekili	12/10/1990	İzledikleri tarım politikası ile çiftçileri tahammül edilmez sıkıntılara soktukları, enflasyonu devlet politikası haline getirerek vatandaşları açığa mahkûm ettikleri ve çeşitli olumsuzluklara neden oldukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/19	Orhan Veli Yıldırım (Tunceli) ve 23 milletvekili	08/03/1991	Kararsız ve basiretsiz tutumu ile ülkemizdeki terör olaylarının kaygı verici boyutlara yükselmesinde, sorgulamalarda insanların ölmesinde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki olayların meydana gelmesinde pay sahibi olduğu ve bu olaylar karşısında acze düştüğü iddiasıyla	İçişleri Bakanı	Reddedildi
11/20	Süleyman Sami Demirel (İsparta) ve 23 milletvekili	28/03/1991	Uyguladıkları yanlış politikalar sonucunda Türk tarımını ve Türk çiftçisini aşılması gittikçe imkânsızlaşan bir darboğazın içine soktukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/21	Cavut Erdemir (Kütahya) ve 22 milletvekili	12/04/1991	Yanlış politika ve tabikatlar ile Bağ-Kur'u iflasa sürüklediği ve işlevini yapamaz hale getirdiği iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	Reddedildi
11/22	Mehmet Turan Bayazıt (İzmir) ve 22 milletvekili	02/05/1991	6/3/1991 tarihli ve 3701 numaralı Kanun bazı maddelerinin uygulanmasına dair Cumhurbaşkanlığı istemini işleme koyarak Anayasayı ağır derecede ihlal ettiği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge'nin Verilme Tarihi	Önerge'nin Özeti	Önerge'nin Hedefi	Önerge'nin Sonucu
11/23	Tevfik Ertüzün (Zonguldak) ve 20 milletvekili	03/05/1991	Uyguladıkları ekonomik politikalarla ülkeyi kronik enflasyona mahkûm ettikleri, sanayileşmeyi durdurdıkları, ekonominin geleceğini ipotek altına soktukları, ekonomide istikrarsızlığı ve belirsizliği egemen kıldıkları, bölgesel gelişmişlik farkını büyüttükleri, gelir ve vergi adaletini bozdukları, çalışma barışını engelledikleri ve orta direği yok ettikleri iddialarıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/24	Süleyman Sami Demirel (İsparta) ve 59 milletvekili	17/05/1991	Türkiye'yi yakından ilgilendiren son derece önemli gelişmeler karşısında etkin olmadıkları, konulan kapalı diplomasi ve kişisel ilişkiler düzeyinde ele alarak Türkiye Büyük Millet Meclisini devre dışı bıraktıkları ve dış politika konusunda ülkemizi yalnızlığa ve çaresizliğe ittikleri iddialarıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/25	Şinasi Altuner (Zonguldak) ve 23 milletvekili	22/05/1991	İş Kanununun 13. maddesini bir tehdit aracı gibi kullanarak toplu iş sözleşmelerini baskı altına almaya çalıştıkları ve sosyal dengeleri kasıtlı olarak erozyona uğrattıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/26	Kamer Genç (Tunceli) ve 22 milletvekili	23/05/1991	Anayasayı ve yasaları keyfi ve hatalı uygulayarak beceriksiz, başarısız ve kayırmacı bir yönetimle devleti milyarlarca lira zarara soktukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/27	Mehmet Dönen (Hatay) ve 20 milletvekili	24/05/1991	Değişik işkollarında on binlerce işçiyi işten çıkararak rejimi yozlaştırdıkları ve bu uygulamalarıyla Cumhuriyetimiz ve demokrasi için büyük tehlike oluşturdukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/28	Veli Aksoy (İzmir) ve 22 milletvekili	27/05/1991	Tekele ait olan rakı dıssatımı yetkisini 12/4/1990 tarihinde imzalanan bir sözleşme ile sözleşme tarihinde kurulmamış olan bir şirkete vererek bazı kişileri koruduğu ve devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Maliye ve Gümrük Bakamı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
19'UNCU YASAMA DÖNEMİ (06/11/1991)-(04/12/1995)					
11/1	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	17/02/1992	Beyan ve icraatlarıyla aileyi tahrip ettiği ve korumaya muhtaç çocuklar için tahsis edilen paraları kanunlara aykırı olarak şahsi çıkarları için harcadığı iddialarıyla	Devlet Bakanı	Önerge işlemden kaldırıldı (2)
11/2	Eyüp Cenap Gülpınar (Şanlıurfa) ve 24 milletvekili	17/02/1992	Beyan ve icraatlarıyla aileyi tahrip ettiği ve korumaya muhtaç çocuklar için tahsis edilen paraları amaç dışı şahsi çıkarları için harcadığı iddialarıyla	Devlet Bakanı	Önerge işlemden kaldırıldı (2)
11/3	Z/ Selçuk Maruflu (İstanbul) ve 21 milletvekili	20/05/1992	Bakanlıkta ve bağlı kuruluşlarında görevlendirdiği ve atadığı kişilerin yaptıkları usulsüz ihale ve hukuk dışı uygulamaları nedeniyle Devletin zarara uğratıldığı iddiasıyla	Sanayi ve Ticaret Bakanı	Reddedildi
11/4	Mehmet Budak (Ankara) ve 27 milletvekili	26/05/1992	Göreve geldiği günden beri milli kültürümüzü tahrip edici davranışlarda bulunduğu, bütçe ve fon kaynaklarını usulsüz ve keyfi sarfederek Devletin zarara uğratıldığı iddiasıyla	Kültür Bakanı	Reddedildi
11/5	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	05/06/1992	Sahibi olduğu şirketlere haksız kazanç sağladığı ve görevini kötüye kullanarak devleti zarara uğratıldığı iddiasıyla	Devlet Bakanı	Reddedildi
11/6	Mahmut Orhon(Yozgat) ve 56 milletvekili	05/06/1992	Bakanlığıyla ilgili icraat ve atamalarında kanunsuz ve keyfi davranışlarda bulunarak devleti zarara uğratıldığı iddiasıyla	Ulaştırma Bakanı	Reddedildi
11/7	İsmail Gökçek (Ankara) ve 20 milletvekili	23/06/1992	Beyanat ve icraatları ile milletin temel değerlerine ters düşen davranışlarda bulunduğu ve Bakanlığıyla ilgili atama ve ihalelerde usulsüzlük yaptığı iddiasıyla	Kültür Bakanı	Reddedildi
11/8	Sedat Yurtdaş (Diyarbakır) ve 19 milletvekili	06/07/1992	Gerçekleri çarpıtarak halkı aldatıldığı ve böylece, suçluları korumayı görev haline getirdiği iddiasıyla	İçişleri Bakanı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önere Sahibi	Önerenin Verilme Tarihi	Önerenin Özeti	Önerenin Hedefi	Önerenin Sonucu
11/9	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	25/08/1992	Hükümetin, özellikle Sınak olaylarında ve ülkede giderek turmanan terör ve anarşiyi önlemede başarısız kaldığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/10	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	21/10/1992	Ermenistan ile ilişkilerde milli menfaatlere zarar verici bir politika izleyerek Türkiye'nin dış itibarını sarstığı iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/11	Rüştü Kazım Yücelen (Mersin) ve 30 milletvekili	30/10/1992	Beyan ve icraatları ile Devleti zarara uğrattığı ve yaptığı atamalar ile görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Sanayi ve Ticaret Bakamı	Reddedildi
11/12	Hasan Korkmazcan (Denizli) ve 35 milletvekili	05/11/1992	1 Kasım 1992 günü yapılan kısmi yerel seçimlerde Devlet imkânlarından yararlanarak temel kanunlara aykırı bir şekilde seçmen iradesi üzerinde baskı uyguladıkları iddiasıyla	Başbakan , İçişleri Bakamı, Ulaştırma Bakamı ve Devlet Bakamı hakkında	Reddedildi
11/13	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	27/11/1992	Partizanca hareket ederek uyguladıkları yanlış ekonomik politikalarla kamu iktisadi teşebbüslerini zarara uğrattıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/14	Kamran İnan (Bitlis) ve 30 milletvekili	21/01/1993	Son Irak bunalımında, Anayasayı ihlal ederek Türkiye'yi savaşa taraf haline getirdikleri ve gerçekleri TBMM ve kamuoyundan gizledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/15	Halis Uluç Gürkan (Ankara) CHP Grubu adına	21/01/1993	Müttefik ülkelerin Kuzey Irak'a yaptığı müdahalede İncirlik Üssünün kullanılmasına göz yumarak Anayasaya aykırı hareket ettikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/16	Oğuzhan Asiltürk (Malatya) RP Grubu adına	21/01/1993	TBMM Kararına aykırı bir şekilde Çekir Güç'e mensup uçakların Irak'ı bombalamalarına göz yumarak milli menfaatlerimize zarar verdikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/17	Hasan Korkmazcan (Denizli) ve 69 milletvekili	25/02/1993	Son günlerde cezaevlerinde meydana gelen firar olaylarında ihmal ve kusuru bulunduğu iddiasıyla	Adalet Bakamı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önere Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/18	Eyüp Aşık (Trabzon) ve 42 milletvekili	29/03/1993	Partizanca hareket ederek Devlet müesseselerinin tahrip edilmesine yol açtığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Reddedildi
11/19	Zeki Ergezen (Bitlis) ve 19 milletvekili	31/03/1993	Kendine yapılan ithamlar karşısında suskun kalarak halkın Devlete olan güvenini sarstığı ve memurları partizanlığa zorladığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Reddedildi
11/20	Şevket Kuzan (Kocaeli) RP Grubu adına	02/04/1993	Kanunları keyfi bir şekilde uygulayıp özel radyo ve televizyon yayınlarını siyasal çıkarlarına aykırı yayın yaptıkları nedeniyle kapatarak fiili bir durumu ortadan kaldırdıkları iddiasıyla	Başbakan ve Ulaştırma Bakanı haklarında	Reddedildi
11/21	Abdullah Gül (Kayseri) ve 23 milletvekili	08/04/1993	Ermenistan'a karşı izlediği yanlış dış politika nedeniyle Azerbaycan'a yapılan son Ermeni saldırısı ve işgalinde dolaylı sorumlulukları bulunduğu iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/22	Şevket Kuzan (Kocaeli) RP Grubu adına	02/09/1993	Milli bir kuruluş olan PTT'yi, telafisi mümkün olmayan sonuçlarını dikkate almadan özelleştirmeye teşebbüs ettikleri iddiasıyla	Başbakan ve Ulaştırma Bakanı hakkında	Reddedildi
11/23	Nevşat Özer (Muğla) ve 39 Milletvekili	11/10/1993	Ormanların tahrip edilmesine yol açtığı ve bazı çevrelere ve kendisine çıkar sağlayarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Orman Bakanı	Reddedildi
11/24	Şevket Kuzan (Kocaeli) RP Grubu adına	15/10/1993	Türkiye Büyük Millet Meclisinin izin kararının amaçları dışına çıkarak Somali Birleşmiş Milletler Barış Gücü operasyonunda görevli Türk Birliğini takviye etmeye hazırlanıp milli menfaatlerimize ters düşükleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/25	Halis Uluç Gürkan (Ankara) CHP Grubu adına	19/10/1993	Güneydoğu Anadolu Bölgesinde gelişen son olaylar karşısında yetersiz kalarak, olayların tımanmasını önleyemedikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/26	Halis Uluç Gürkan (Ankara) CHP Grubu adına	19/10/1993	Ekonominin makro dengeslerini bozduğu, sabit gelirilerin aleyhine sonuçlar doğuracak politikalar uyguladığı iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/27	Abdülkadir Şener (Sivas) RP Grubu adına	04/11/1993	Kastlı ve kanunsuz tasarruflarda da bulunarak partizanca tayinler yaptığı iddiasıyla	Sanayi ve Ticaret Bakanı	Reddedildi
11/28	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	13/01/1994	Özellikle İSKİ skandalı ile ilgili tutum ve davranışları ile yargı bağımsızlığını zedelediği ve adalete olan güveni sarstığı iddiasıyla	Adalet Bakanı	Reddedildi
11/29	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	25/03/1994	Yaptığı konuşmalar ile ülkede bölücülük yaptığı, düşmanlık tohumları ektiği ve Atatürk'ü istismar ettiği iddialarıyla	Başbakan	Reddedildi
11/30	Ahmet Derin (Kütahya) ve 21 milletvekili	13/05/1994	Ekonomik sıkıntının had safhada olduğu bir ortamda ülkemizin stratejik tesislerini imha etmeye yöneldiği iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Önerge işlemden kaldırıldı (3)
11/31	Ahmet Ankan (Sivas) ve 21 milletvekili	07/06/1994	Otoyol projelerinin sözleşmelerini son ekonomik değişiklikler karşısında yeniden değerlendirmeyerek Devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Reddedildi
11/32	Oğuzhan Asiltürk (Malatya) RP Grubu adına	14/07/1994	TEK Salonunda yapılan DYP Grup toplantısını yayım ilkelerine aykırı bir şekilde TRT'den naklen yayınlattırarak yetkilerini kötüye kullandığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/33	Eyüp Asık (Trabzon) ve 33 milletvekili	09/09/1994	Hakkında ileri sürülen iddialardan aklanmadan Adalet Bakanlığı görevini kabul ederek yargıya olan güveni sarstığı iddiasıyla	Adalet Bakanı	Reddedildi
11/34	Hasan Korkmazcan (Denizli) ve 29 milletvekili	08/11/1994	Maliye Bakanlığının ve dolayısıyla devletin mali kaynakların partizanca kullanarak siyasi menfaat sağladığı ve siyasi baskı yaratmak suretiyle görev ve yetkilerini kötüye kullandığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/35	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	09/11/1994	Uzmanlarca hazırlanan raporları dikkate almadan milli menfaatlerimizi ve iç barış hiçe sayarak Karabük Demir-Çelik Fabrikalarını kapatmaya yöneldiği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/36	Necmettin Erbakan (Konya) ve 25 milletvekili	09/11/1994	İsrail'e yaptığı seyahat sırasındaki sözleri ve davranışları ile milli ve manevî değerlerimizi ve menfaatlerimizi haleldar ettiği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/37	Abdullahî Şener (Sivas) RP Grubu adına	09/01/1995	İzlediği ekonomik politikalarla ülke ekonomisini tahrip ederek çalışanları ve üretkenleri yoksullaştırdığı ve rant geliri elde edenleri zenginleştirdiği iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/38	Oğuzhan Asiltürk (Malatya) RP Grubu adına	14/02/1995	Tek yanlı verilen tavizlerle Türkiye'yi Gümrük Birliğine sokmaya çalışarak ülkeyi ekonomik bakımdan tahrike, siyasî bakımdan bağımsızlığını terke sürüklediği iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Geri Alındı
11/39	Necmettin Erbakan (Konya) RP Grubu adına	07/03/1995	Tek yanlı verilen tavizlerle Türkiye'yi Gümrük Birliğine sokmaya çalışarak ülkeyi ekonomik bakımdan tahrike, siyasî bakımdan bağımsızlığını terke sürükledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Geri Alındı
11/40	Engin Güner (İstanbul) ve 28 milletvekili	03/04/1995	Hentbol Milli Takımının Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile maç yapmasını uygun bularak milli çıkarlarımıza ters düştüğü iddiasıyla	Devlet Bakamı	Reddedildi
11/41	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	20/04/1995	Tek yanlı verilen tavizlerle Türkiye'yi Gümrük Birliğine sokmaya çalışarak ülkeyi ekonomik bakımdan tahrike, siyasî bakımdan bağımsızlığını terke sürükledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/42	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	08/06/1995	Kısmî yerel seçimler sırasında devlet inkanlarını partizanca kullanarak Anayasa ve Seçim Kanununa aykırı hareket etiketleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi

(2) Bakan İstifa Etti.

(3) Önerge Sahipleri İmzalarını Geri Çektiğinden Anayasanın Öngördüğü Yeter Sayı Kalmadı.

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
20'NCİ YASAMA DÖNEMİ (08/01/1996)-(25/03/1999)					
11/1	Şevket Kazan (Kocaeli) RP Grubu adına	26/05/1996	Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile güvenoyu almadığı ortaya çıkmasına karşın hukuk ve siyasi nezaket kurallarına aykırı olarak görevini iade etmediği iddiasıyla	Başbakan	Kabul Edildi Önerge işlemden kaldırıldı (1)
11/2	Deniz Baykal (Antalya) CHP Grubu adına	07/10/1996	Hükümetin izlediği ciddiyetsiz ve tutarsız dış politika nedeniyle devletin dış ilişkilerinde küçültülmeye duruma düşürüldüğü iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/3	Mumtaz Soysal (Zonguldak) ve 20 milletvekili	08/10/1996	Dış politikamızın belirlenme ve yürütülmesindeki tutarsızlıklar nedeniyle devletin küçük düşürüldüğü iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/4	Kamran İnan(Bitlis) ve 24 milletvekili	09/10/1996	Libya gezisi esnasında Türk Milletine yapılan hakaretlere duyarsız ve tepkisiz kalması nedeniyle devletin dış ilişkilerinde küçültülmeye duruma düşürüldüğü iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/5	Deniz Baykal (Antalya) CHP Grubu adına	06/11/1996	Devletimizin iç güvenlik bakımından zaafa uğratıldığı iddiası ve Susurluk'ta meydana gelen trafik kazasının sergilediği Devlet-Mafya-Politikacı ilişkisi karşısındaki beyan ve tutumu nedeniyle	İçişleri Bakanı	Önerge işlemden kaldırıldı (2)
11/6	Ayhan Fırat (Malatya) ve 38 milletvekili	07/01/1997	SSK sınavında usulsüzlük ve iltimas yapılmasını önleyecek tedbirleri almadığı iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	Reddedildi
11/7	Mustafa Bülent Ecevit (İstanbul) ve 19 milletvekili	04/02/1997	Cumhuriyetin temel niteliklerini hedef alan ve rejimi tehdit eden faaliyetlere göz yumdukları ve gerekli tedbirleri almadıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/8	Ekrem Erdem (Ankara) ve 35 milletvekili	05/02/1997	Cumhuriyetin temel niteliklerine ve özellikle laikliğe karşı saldırılan önlemlerde isteksiz ve yetersiz kaldıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/9	Biltekin Özdemir (Samsun) ve 36 milletvekili	14/02/1997	4214 sayılı Yetki Kanununu kötüye kullanmak suretiyle kamu personelinin ücret rejimiyle ilgili yanlış ve adaletsiz politikalar izledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Önerge işlemden kaldırıldı (3)
11/10	Biltekin Özdemir (Samsun) ve 41 milletvekili	25/02/1997	4214 sayılı Yetki Kanununu kötüye kullanmak suretiyle kamu personelinin ücret rejimiyle ilgili yanlış ve adaletsiz politikalar izledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/11	Mesut Yılmaz (Rize) Bülent Ecevit (İstanbul) Deniz Baykal (Antalya) ve 20 milletvekili	18/05/1997	Ülke sorunlarını ağırlaştırdıkları ve Cumhuriyetin temel ilkelerini sürekli çığneyerek toplumu iç çatışmaların eşiğine getirdikleri iddialarıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/12	Mustafa Baş (İstanbul) ve 46 milletvekili	07/11/1997	İstanbul Büyükşehir Belediyesi alanındaki bir araziyi mevzuata aykırı bir şekilde siyasi ayrımcılık yaparak Bahçeköy Belediyesi mücavir alanına dahil ettiği iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Reddedildi
11/13	Mustafa Kemal Aykurt (Denizli) ve 54 milletvekili	21/11/1997	Karadeniz karayolu ihalesinde usulsüzlük yaptığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Kabul Edildi. Güvensizlik Önergisi Reddedildi.
11/14	Muhsin Yazıcıoğlu (Sivas) ve 20 milletvekili	05/03/1998	Görevlendirme ve atamalarda usulsüz ve partizanca uygulamalar yaparak ülkede gerginlik ve huzursuzluğa yol açtığı iddiasıyla	Millî Eğitim Bakanı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/15	Mustafa Kemal Aykurt (Denizli) ve 57 milletvekili	17/04/1998	Marmaris-İçmeler Belediyesiince yeşil alan olarak belirlenen ve sonra Millî park alanı ilan edilen ormanlık bir sahayı kanuna aykırı şekilde bir şahsa tahsis ettiği iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Önerge işlemden kaldırıldı (3)
11/16	Saffet Arkan Bedük (Ankara) DYP Grubu adına	11/06/1998	Hakkında yakalama emri bulunan ve aranan Yeşil kod adlı Mahmut Yıldırım'ın saklı bulunduğu yeri bildiğim açıklamasına rağmen yetkili mercilere haber vermediği iddiasıyla	Devlet Bakanı	Kabul Edildi. Güvensizlik Öngesi Reddedildi.
11/17	Osman Pepe (Kocaeli) ve 60 milletvekili	02/07/1998	İzmitte SEKA'ya ait fidanlık bir araziye bedelsiz olarak Ford-Koç Grubuna tahsis ettiği iddiasıyla	Başbakan	Kabul Edildi. Güvensizlik Öngesi Reddedildi.
11/18	Mehmet Sabri Güner (Kars) ve 26 milletvekili	23/07/1998	İzmit Körfez Geçiş Projesi ihalesinde mevzuata aykırı davranmak suretiyle usulsüzlük yaptığı ve devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Kabul Edildi. Güvensizlik Öngesi Reddedildi.
11/19	Saffet Arkan Bedük (Ankara) DYP Grubu adına	11/11/1998	Çete ve mafya liderleri ile doğrudan ilişki içinde oldukları ve özelleştirmelerde özellikle Türkbank'ın satışı ihalesinde devleti menfaatini gözetmeyerek görevlerini kötüye kullandıkları iddialarıyla	Devlet Bakanı ve Başbakan	11/19, 11/20, 11/21 numaralı önergeler birleştirilerek görüşülmüş, gündeme alınması kabul edilmiştir.
11/20	Lütfü Esengün (Erzurum) FP Grubu adına	11/11/1998	Çete ve mafya liderleri ile doğrudan ilişki içinde oldukları ve görevlerini kötüye kullandıkları, kamu ihaleleri ve özellikle Türkbank'ın satışı ihalesine fesat karıştırdıkları iddialarıyla	Devlet Bakanı ve Başbakan	

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/21	Demiz Baykal (Antalya) CHP Grubu adına	12/11/1998	Mafya ve çete liderleri ile yakın ilişki içinde olduğu ve Türkbank'ın satış ihalesinde bir işadama fiyat teklifi ve para ve kredi temini konularında yardımcı olmak suretiyle ihaleyi yönlendirdiği iddiasıyla	Başbakan	*
11/22	Yusuf Selahattin Beyribey (Kars) ve 30 milletvekili	15/03/1999	Türkiye Büyük Millet Meclisinin olağanüstü toplantıya çağırılmasını sivil darbe girişimi olarak nitelendirdikleri ve demokratikleşme çabalarını engelleyici tutum sergiledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Kabul Edildi Güvensizlik Önergisi Reddedildi

(1) Bakanlar Kurulu İstifa Etti.

(2) Bakan İstifa Etti.

(3) Önerge Sahipleri İmzalarını Geri Çektiğinden Anayasanın Öngördüğü Yeter Sayı Kalmadı.

* 11/19, 11/20, 11/21 numaralı önergeler birleştirilerek görüşülmüş, gündeme alınmaları kabul edilmiş ve güvensizlik önergeleri salt çoğunlukla kabul edilmiştir.

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
21'İNCİ YASAMA DÖNEMİ (02/05/1999)-(01/10/2002)					
11/1	Bülent Arıncı (Manisa) FP Grubu adına	27/12/1999	Yanlış ekonomik tercihler ve kararlar sonucunda bazı bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesine neden olacak düzeyde mali sektörde tahribata yol açtıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/2	Mehmet Recai Kutan (Malatya) ve 35 milletvekili	15/06/2000	Uyguladığı yanlış politikalarla tarım sektörünün olumsuz yönde etkilenmesine neden olduğu iddiasıyla	Tarım ve Köy İşleri Bakanı	Reddedildi
11/3	Abdülkadir Şener (Sivas) ve 67 milletvekili	21/11/2000	Özel bankaların için boşaltılarak, Hazine'nin ekonomik kayba uğratılmasında kusurları bulunduğu iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/4	A/Rıza Gönül (Ayдын) DYP Grubu adına	01/12/2000	Hatalı ve tutarsız ekonomi politikaları izleyerek ülkeyi kriz ortamına sürükledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Önerge işlemden kaldırıldı (3)
11/5	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	07/12/2000	Yanlış ekonomi politikaları izleyerek ülkeyi kriz ortamına sürükledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/6	İlyas Yılmazyıldız (Balıkesir) ve 31 milletvekili	16/01/2001	Enerji alanındaki yolsuzluk ve usulsüzlüklerin ortaya çıkarılmasında ve Teftiş Kurulu raporlarının uygulanmasında görevinin gereklerini zamanında yerine getirmedikleri iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Reddedildi
11/7	Oğuz Tezmen (Bursa) ve 23 milletvekili	12/02/2001	Uyguladıkları yanlış politikalar ve kötü yönetim sonucu ülke ekonomisinde tahribata yol açtıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Önerge işlemden kaldırıldı (3)
11/8	Veyysel Candan (Konya) ve 29 milletvekili	13/02/2001	Deprem konutlarıyla ilgili ihalelerin yapılış şekli ve altyapı hizmetlerinde uyguladığı yanlış politikalarla devleti zarara uğrattığı ve afet kararnameyle belediyeler arasında partizanlık yaptığı iddialarıyla	Bayındırlık ve İskân Bakanı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önere Sahibi	Önere Verilme Tarihi	Önere Özet	Önere Hedefi	Önere Sonucu
11/9	Mehmet Bekaroğlu (Rize) ve 34	12/02/2001	Uyguladıkları ekonomik politikalarla ülkeyi kriz ortamına sürükledikleri iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/10	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	16/03/2001	Ekonomiyi IMF'nin hatalı reçetelerine teslim ederek kötü yönetim sergilediği ve ekonomik çöküşe yol açtığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/11	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	03/04/2001	Tarım ve hayvancılık sektöründe gerekli önlemleri almayarak çiftçiyi yoksulluğa mahkûm ettiği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/12	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	24/04/2001	Ülke ekonomisinde krize ve tahribata yol açarak esnaf ve sanatkarı tarihî bir çöküşe ve halkı fakirleşmeye sürüklediği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/13	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	25/04/2001	Enerji yolsuzluğuyla ilgili teftiş kurulu raporları ve Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısı tarafından hazırlanan iddianamede yer alan bilgi ve deliller karşısında sorumsuzluk örneği sergilediği iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Önere işlemden kaldırıldı (2)
11/14	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	04/06/2001	Yanlış ekonomik program ve uygulamalarla ülke ekonomisinde krize ve yoksullaşmaya yol açtığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/15	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	15/06/2001	Yargıya müdahalede bulunduğu iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/16	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	07/09/2001	Aldıkları kararlar ve kötü yönetim sonucu ülke ekonomisinde krize yol açtıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/17	Nevzat Ercan (Sakarya) DYP Grubu adına	19/09/2001	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile ilgili yolsuzlukların üzerine gitmediği iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/18	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	04/10/2001	Uyguladıkları politikalarla ülke ekonomisini iflas esşğine getirdiği ve ABD'deki terör olayından sonra ortaya çıkan uluslararası kriz konusunda tutarlı politikalar ortaya koymadığı iddiasıyla	Başbakan	Önerge işlemden kaldırıldı (3)
11/19	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	12/10/2001	Uyguladıkları yanlış politikalarla ülke ekonomisini iflas esşğine getirdiği ve Anayasanın 92. maddesi uyarınca, TBMM'nin verdiği yetkiyi, halkın desteğini kaybetmesi nedeniyle kullanamayacağı iddialarıyla	Başbakan	Reddedildi
11/20	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	26/10/2001	Özelleştirme sürecinde alınan yanlış kararlarla devleti zarara uğrattıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/21	Hüseyin Çelik (Van) AKP Grubu adına	06/11/2001	Başarılı eğitim politikaları uygulayamadığı, bakanlığında idareci ve öğretmen kıyımı yaptığı ve yükseköğretimi yapılandırıp yönlendiremediği iddialarıyla	Milli Eğitim Bakanı	Reddedildi
11/22	Yasin Hatiboğlu (Çorum) SP Grubu adına	05/11/2001	Ekonomi yönetiminde başarılı olmayarak ekonomik çöküş sürecini hızlandırdığı ve dış ekonomik ilişkilerde Türkiye'yi küçük düşürücü davranışlar sergilediği iddiasıyla	Devlet Bakanı	Geri Alındı
11/23	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	15/11/2001	Ekonomi yönetiminde başarılı olmayarak ekonomik çöküş sürecini hızlandırdığı ve dış ekonomik ilişkilerde Türkiye'yi küçük düşürücü davranışlar sergilediği iddiasıyla	Devlet Bakanı	Reddedildi
11/24	Yasin Hatiboğlu (Çorum) SP Grubu adına	11/01/2002	Enerji doğalgaz ve LPG konusunda uyguladıkları yanlış politikalarla ekonomik krizi ağırlaştırdıkları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/25	Mehmet Gözlükaya (Denizli) ve 22 milletvekili	01/02/2002	Tütün üreticilerini mağdur ettiği, Türk tarımını, çiftçisini ve hayvanlığını tasfiye etmeye yönelik politikalar uyguladığı iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/26	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	15/11/2001	Ekonomide IMF'ye bağlı olarak aldığı yanlış kararlar sonucu ülke ekonomisinin kötüye gidişine ve toplumsal huzursuzluğa yol açtığı iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/27	Yasin Hatiboğlu (Çorum) SP Grubu adına	30/04/2002	Esnaf ve sanatkarların sorunlarıyla ilgilenmedikleri ve ticari yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli önlemleri almadıklarından işyerlerini kapatmalarına neden oldukları iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/28	Yasin Hatiboğlu (Çorum) SP Grubu adına	09/05/2002	Tabii afetler nedeniyle gelir kaybı ve altyapı hasarına uğrayan belediyelerin belirlenmesinde ve bunlara yapılan yardımlarda yanlış davranarak partizanlık yaptığı ve afetler sonrasında gerekli tedbirleri zamanında almayıp yanlış uygulamalarla tahribatın artmasına neden olduğu iddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Geri Alındı
11/29	Veysel Candan (Konya) SP Grubu adına	19/06/2002	Ülke yönetiminde aciz kaldığı, ekonomide aldığı yanlış kararlarda ısrar ederek krizler yaşanmasına ve halkın yoksullaşmasına neden olduğu iddialarıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi

(2) Bakan İstifa Etti.

(3) Önerge Sahipleri İmzalarını Geri Çektikten Anayasanın Öngördüğü Yeter Sayı Kalmadı.

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özeti	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
22'NCİ YASAMA DÖNEMİ (14/11/2002)-(03/06/2007)					
11/1	Deniz Baykal (Antalya) ve 32 milletvekili	28/07/2004	22 Temmuz 2004 tarihinde Pamukova'da meydana gelen tren kazası nedeniyle	Ulaştırma Bakanı	Reddedildi
11/2	Eşref Erdem (Ankara) ve 23 milletvekili	06/05/2005	Sorumluluğunun geçmesini yapmadığı, yetkilerini aştığı, hazıneyi zarara uğrattığı ve görevini ihmal ettiği iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Reddedildi
11/3	Deniz Baykal (Antalya) ve 115 milletvekili	14/10/2005	TÜPRAS'ın bir grup hissesinin satışı ile Galataport ve Kuşadası Limanı ihalelerinde, organize bir şekilde görevlerini kötüye kullanarak ihaleye fesat karıştırdıkları ve bu suretle kamuyu zarara uğrattıkları iddiasıyla	Başbakan, Maliye Bakanı ve Ulaştırma Bakanı	Reddedildi
11/4	Deniz Baykal (Antalya) CHP Grubu adına	06/02/2005	Galataport ihalesine fesat karıştırdığı; mal bildirmiş ve banka hesapları konularında ticari sır ve bankacılık sırrını ihlal ettiği, kişi ve kurumlara iftira bulduğu ve suç uydurduğu; görevini, kamu gücünü ve yetkisini, siyasi ve kişisel sebeplerle kötüye kullandığı; bu suretle kamuyu zarara uğrattığı ve yanlış bilgilendirdiği iddiasıyla	Maliye Bakanı	Reddedildi
11/5	Haluk Koç (Samsun) CHP Grubu adına	03/02/2006	Çocukların ticari iş ve ilişkilerinde nüfuzunu kullandığı, lojman giderlerini kamuya ödeterek siyasi ahlak kurallarına aykırı davrandığı ve kamuyu zarara uğrattığı iddiasıyla	Maliye Bakanı	Reddedildi
11/6	Deniz Baykal (Antalya) CHP Grubu adına	01/10/2006	Nitelikli ortaöğretim kurumlarında atıl kapasite oluşturarak kamu kaynaklarını israf ettiği, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığını işlevsizleştirerek ders kitapları ve yardımcı kitapların içeriğinde sorunlar oluşturduğu, YÖK ile çatışmaya girdiği, kadrolaşmak ve yargı kararlarını uygulamamak suretiyle görevini kötüye kullandığı iddialarıyla	Millî Eğitim Bakanı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/7	Süleyman Sarıbaş (Malatya) ANAP adına	16/01/2007	Avrupa Birliği üyelik süreci, sözde Ermeni iddiaları ve Kıbrıs konuları ile Irak'taki gelişmeler ve ABD'yle ilişkilerde etkili bir dış politika izlenmesinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği iddiasıyla	Dışişleri Bakanı	Reddedildi
11/8	Erkan Mumcu (Isparta) ANAP Grubu adına	07/02/2007	Terör ve asayiş olaylarındaki artış ve ahlaki çöküntüye karşı gerekli önlemleri alamadığı, toplumdaki ayrışma ve huzursuzluğa neden olduğu, KÖYDES projesi ve mahalli idarelerin yetersiz denetimi sonucu kamu kaynaklarının kullanımı tartışmalı hâle getirdiği iddiasıyla	İçişleri Bakanı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özet	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
23*ÜNCÜ YASAMA DÖNEMİ (04/08/2007-12/06/2011)					
11/1	Okay Vural (İzmir) MHP Grubu adına	17/04/2008	Tarım ve hayvancılık sektöründeki desteklemelerin zamanında ödenmemesi veya kaldırılması, girdilerdeki artışlar ürünlerdeki düşük fiyat oluşumu sonucu üreticilerin temel gıda maddelerinde meydana gelen aşırı fiyat artışları ile de halkın mağduriyetine sebep olduğu; TMO'nun yönetiminde ve tarım politikalarında görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyerek devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Tarım ve Köyişleri Bakanı	Reddedildi
11/2	Hakkı Süha Okay (Ankara) CHP Grubu adına	06/05/2008	1 Mayıs kutlamalarının Taksim'de yapılmasını engellemekle toplanti ve gösteri yürüyüşü hakkını ihlal ettiği, güvenlik güçlerini orantısız güç kullanmaya teşvik ettiği, bu tutumuyla toplumsal barışı tehlikeye atarak şiddet görüntülerinin ortaya çıkmasına neden olduğu iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/3	Hakkı Süha Okay (Ankara) CHP Grubu adına	14/05/2008	Sabah Gazetesi ile ATV Televizyonunun satış ihalesinde ve ihale bedelinin finansmanında bir grubun lehinde etkin rol alarak yetkisimi kötüye kullandığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/4	Kemal Kılıçdaroğlu (İstanbul) CHP Grubu adına	16/07/2008	9 Ocak 2007 tarihinde Bağdat'ta düşen ve Türk işçilerinin yaşamlarını yitirmesiyle sonuçlanan kazaya neden olan yabancı bir şirkete ait uçagın gerekli güvenlik önlemleri olmamasına ve yeterli mali mesuliyet sigortası sağlanmasına rağmen uçuşuna izin veren sorumluların himaye ederek sağlığı soruşturma yürütülmesine engel olduğu iddiasıyla	Ulaştırma Bakanı	Reddedildi
11/5	Okay Vural (İzmir) MHP Grubu adına	05/11/2008	Elektrik ve doğalgaz başta olmak üzere enerji zamlarıyla vatandaşları zor durumda bıraktığı, sağlıklı bir enerji piyasası oluşturamadığı, enerji arz güvenliği bakanlığında yolsuzluklara yol açtığı iddiasıyla için gereken tedbirleri alamadığı ve bakanlığında yolsuzluklara yol açtığı iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Reddedildi

Gensorü Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/6	Hakkı Süha Okay (Ankara) CHP Grubu adına	20/01/2009	TRT'nin Ergenekon soruşturmasıyla ilgili yayınlarıyla kamu yayıncılığı kural ve ilkelerine aykırı davranmasına göz yumduğu iddiasıyla	Devlet Bakanı	Reddedildi
11/7	Selahattin Demirtaş (Diyarbakır) DTP Grubu adına	15/04/2009	Toplumsal olaylarda ve dur ihbarlarında güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanımına göz yumarak yaralanma ve ölüm olaylarına yol açtığı ve bu suretle toplumsal barışı tehlikeye attığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı	Reddedildi
11/8	Kemal Kılıçdaroğlu (İstanbul) CHP Grubu adına	30/04/2009	İletişimin tespiti ve dinlenmesi ile Deniz Feneri davasında görevinin gereklerini yerine getirmediği iddiasıyla	Adalet Bakanı	İşlerden kaldırıldı
11/9	Okay Vural (İzmir) MHP Grubu adına	22/01/2010	Çalışma hayatındaki sorunlara ve ilgili kesimlere duyarsız kaldığı, görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	Reddedildi
11/10	Hakkı Süha Okay (Ankara) CHP Grubu adına	17/02/2010	Demokratik açılım olarak adlandırılan proje kapsamında gizli görüşmelerde bulunduğu, terör örgütü mensupları hakkındaki yargı sürecini etkilediği iddiasıyla	İçişleri Bakanı	Reddedildi
11/11	Kemal Kılıçdaroğlu (İstanbul) CHP Grubu adına	21/04/2010	Bazı yabancı firmaların Türkiye'de rüşvet dağıttığı iddiaları karşısında gerekleni yapmadığı iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/12	Ayla Akat Ata (Batman) BDP Grubu adına	15/06/2010	Uygulanan iç ve dış politikalarda Hükümet Programı'nda verdiği sözleri yerine getirmediği, ekonomik ve sosyal sorunları çözmede başarılı olmadığını iddiasıyla	Başbakan	Reddedildi
11/13	Kıvılcım Kemal ANADOL (İzmir) CHP Grubu adına	04/02/2011	Uyguladığı tarımsal politikalarla çiftçileri işsizliğe ve yoksulluğa ittiği, kırmızı et fiyatlarında yükselişe neden olduğu, tarımsal üretimi ve üreticileri desteklemek yerine ithalatı teşvik ederek görevinin gereklerine aykırı davrandığı iddiasıyla	Tarım ve Köyişleri Bakanı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
24'ÜNCÜ YASAMA DÖNEMİ (28/06/2011-07/06/2015)					
11/1	Pervin Buldan (İğdır) ve Hasip Kaplan (Şırnak) BDP Grubu adına	17/10/2011	Bazı soruşturma ve operasyonlarda kolluk güçlerine hukuka aykırı uygulamalar yaptırıldığı; açıklamalarında kullandığı bazı ifadelerle devlet adamı ciddiyetinden uzaklaştığı; görev ve sorumluluklarını kötüye kullandığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin hakkında	Geri Alındı
11/2	Pervin Buldan (İğdır) ve Hasip Kaplan (Şırnak) BDP Grubu adına	03/11/2011	Bazı soruşturma ve operasyonlarda kolluk güçlerine hukuka aykırı uygulamalar yaptırıldığı; yargıya müdahale ettiği, açıklamalarında kullandığı bazı ifadelerle devlet adamı ciddiyetinden uzaklaştığı ve yetkilerini hukuka aykırı olarak kullandığı iddialarıyla	İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin hakkında	Reddedildi
11/3	Muhammed (Yalova) ve Emine Ülker Tarhan (Ankara) CHP Grubu adına	04/11/2011	CHP'li belediyelerin Alman vakıflarından kredi alarak terör örgütüne yardım ettikleri iddiasında bulunduğu hâlde bunu ispatlamadığı ve böylelikle üstlendiği görevi yerine getirmediği iddiasıyla	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında	Geri Alındı
11/4	Muhammed (Yalova), Mehmet Akif Hamzaçebi (İstanbul) ve Emine Ülker Tarhan (Ankara) CHP Grubu adına	15/11/2011	CHP'li belediyelerin Alman vakıflarından kredi alarak terör örgütüne yardım ettikleri iddiasında bulunduğu hâlde bunu ispatlamadığı ve böylelikle üstlendiği görevi yerine getirmediği iddiasıyla	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında	Reddedildi
11/5	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	21/11/2011	Van ilinde meydana gelen depremlerde, arama ve kurtarma çalışmaları, yardımların ulaştırılması, hasar tespiti ve süreci diğer hizmetlerin yerine getirilmesinde etkin koordinasyon sağlayamadığı iddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay hakkında	Geri Alındı
11/6	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	25/11/2011	Van ilinde meydana gelen depremlerde, arama ve kurtarma çalışmaları, yardımların ulaştırılması, hasar tespiti ve süreci diğer hizmetlerin yerine getirilmesinde etkin koordinasyon sağlayamadığı iddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay hakkında	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/7	İzmir Milletvekili Oğuz OYAN ve 59 Milletvekili	25/01/2012	Görev ve sorumluluğunun gereklerini yerine getirmedeği ve yargı bağımsızlığının korunmasında gerekli çabayı göstermediği iddiasıyla	Adalet Bakanı Sadullah Ergin hakkında	Reddedildi
11/8	Ankara Milletvekili Levent GÖK ve 22 Milletvekili	20/03/2012	Siyasi nüfuzunu kullanarak rant elde ettiği, çıkar ilişkisi kurduğu kamu görevlilerini himaye ettiği ve böylece görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç hakkında	Reddedildi
11/9	Konya Milletvekili Atilla KART ve 32 Milletvekili	21/03/2012	Deniz Feneri Demegüyle ilgili soruşturma sürecine müdahil olarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay hakkında	Reddedildi
11/10	Pervin Buldan (İğdür) ve Hasip Kaplan (Şımak) BDP Grubu adına	28/03/2012	Nevruz Bayramı kutlamaları ile eğitim sistemine ilişkin kanun teklifine karşı yapılan protesto gösterilerinin yasaklandığı ve bu gösterilere katılanlara yönelik polisin orantısız güç kullandığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin hakkında	Geri Alındı
11/11	Pervin Buldan (İğdür) ve Hasip Kaplan (Şımak) BDP Grubu adına	05/04/2012	Nevruz Bayramı kutlamaları ile eğitim sistemine ilişkin kanun teklifine karşı yapılan protesto gösterilerinin yasaklandığı ve bu gösterilere katılanlara yönelik polisin orantısız güç kullandığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin hakkında	Reddedildi
11/12	Emine Ülker Tarhan (Ankara), Muhtarrem İnce (Yalova) ve Mehmet Hamzaçebi (İstanbul) CHP Grubu adına	25/05/2012	İzlemekte olduğu dış politikanın gerçeklerden uzak olduğu, ülke güvenliği ve çıkarlarına zarar verdiği iddiasıyla	Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu hakkında	Reddedildi
11/13	Kocaeli Milletvekili Hürşit Güneş ve 103 Milletvekili	01/10/2012	İzlemekte olduğu dış politikanın tehlikeli ve gerçeklerden uzak olduğu, ulusal çıkarlarla bağdaşmadığı ve yasama organı ile halktan gizlendiği iddiasıyla	Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu hakkında	Reddedildi
11/14	Ardahan Milletvekili Ensar Öğüt ve 28 Milletvekili	15/10/2012	Uygulanan gıda, tarım ve hayvancılık politikaları ile çiftçi ve üreticileri sıkıntıya sokarak görevinin gereklerini yerine getirmedeği iddiasıyla	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehmet Mehdi Eker hakkında	Reddedildi
11/15	Adana Milletvekili Seyfettin Yılmaz ve 21 Milletvekili	02/11/2012	Uygulamalarında siyasi nüfuzunu kullanarak Gazi Yerleşkesi, Orman Genel Müdürlüğü arazisini ve İstanbul Orman Bölge Müdürlüğündeki hafriyat alanlarını devrederek kamuyu zarara uğrattığı ve görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu hakkında	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/16	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	02/11/2012	TRT ve Anadolu Ajansı'nın yayımlarında tarafsızlığı sağlayamadığı, üstlendiği görevin sorumluluğunu yerine getirmediği ve kamu kaynaklarını partilere aktardığı iddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç hakkında	Geri Alındı
11/17	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	02/11/2012	Terör ve bölücü terör örgütü ile ilgili yaptığı açıklamalarla terörle mücadele eden güvenlik güçlerinin moralini ve azmini zayıflatığı iddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç hakkında	Reddedildi
11/18	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	02/11/2012	Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Planı zamanında yayımlanmayarak TBMM'nin bütçe hakkını doğru bir şekilde kullanmasını engellediği iddiasıyla	Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz hakkında	Geri Alındı
11/19	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	02/11/2012	Türk tarım ve hayvancılık sektörlerini yanlış uygulanan politikalar ile bitirme noktasına getirerek çiftçileri ve üreticileri sıkıntıya soktuğu iddiasıyla	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehmet Mehdi Eker hakkında	Reddedildi
11/20	Ankara Milletvekili Zühal Topçu ve 21 Milletvekili	02/11/2012	Yeni oluşturulan sistemlerin ve projelerin yürütülmesinde sorunlar yaşandığı ve öğretmenlik mesleğinin itibarını düşürdüğü iddiasıyla	Millî Eğitim Bakanı Ömer Dinçer hakkında	Reddedildi
11/21	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	05/11/2012	Ülke ekonomisinin ihmalata bağlılığını attığı, milli sanayinin rekabet gücünü azalttığı ve yerli üretim konusunda çaba göstermediği iddiasıyla	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün hakkında	Geri Alındı
11/22	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	06/11/2012	Vatandaşları ve üreticileri son aylarda doğalgaz ve elektrikte yüksek oranlı zamlarla karşı karşıya getirdiği, sağlıklı bir enerji politikası oluşturmadığı, enerji arz güvenliği için gerekli tedbirleri sağlayamadığı ve enerji KİT'lerinin şeffaflık, verimli ve etkin işletilmesini temin edemediği iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Tamer Yıldız hakkında	Geri Alındı
11/23	Oktay Vural (İzmir) ve Mehmet Şandır (Mersin) MHP Grubu adına	13/11/2012	TRT ve Anadolu Ajansı'nın yayımlarında tarafsızlığı sağlayamadığı, üstlendiği görevin sorumluluğunu yerine getirmediği ve kamu kaynaklarını partilere aktardığı iddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç hakkında	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özeti	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
11/24	Muharrem İnce (Yalova) CHP Grubu adına	16/11/2012	Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında toplantı, gösteri ve seyahat özgürlüklerinin kullanılmasını engellediği, halka şiddet uygulayan kamu görevlilerini himaye ettiği ve kamu gücünü kullanarak vatandaşlar üzerinde baskı uyguladığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin hakkında	Reddedildi
11/25	İstanbul Milletvekili Aykut Erdoğan ve 24 Milletvekili	22/11/2012	Devlet eliyle yapılması gereken bor tuzlarının aranması ve işletilmesi işlerini ihale ile özel şirketlere yaptırdığı ve bu ihalelere kamu ihalelerine katılması yasaklı kişilerin katılmasına izin verdiği iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Tamer Yıldız hakkında	Reddedildi
11/26	İzmir Milletvekili Ayıun Çıray ve 24 Milletvekili	25/03/2013	Enerji alanında bazı şirketlere imtiyazla çıkar sağlamak amacıyla devlet olanaklarını kullandığı, milli güvenliği tehdit edecek, Irak'ın ve ülkemizin bölünmesine neden olacak açık ve gizli antlaşmalar imzaladığı iddiasıyla	Dişişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu hakkında	Reddedildi
11/27	Ankara Milletvekili Levent Gök ve 47 Milletvekili	10/05/2013	Başkent Doğalgaz Dağıtım Anonim Şirketinin değerinin çok altında bir ihale bedeli ile özelleştirilmesini onaylayarak kamuyu zarara uğrattığı iddiasıyla	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında	Geri Alındı
11/28	Ankara Milletvekili Levent Gök ve 72 Milletvekili	20/05/2013	Başkent Doğalgaz Dağıtım Anonim Şirketinin değerinin çok altında bir ihale bedeli ile özelleştirilmesini onaylayarak kamuyu zarara uğrattığı iddiasıyla	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında	Reddedildi
11/29	Sakarya Milletvekili Engin ÖZKOÇ ve 47 Milletvekili	20/11/2013	Türk sporundaki doping olaylarının engellenmesinde yetersiz kaldığı ve üzerine düşen görevleri yerine getirmediği iddiasıyla	Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç hakkında	Reddedildi
11/30	Mehmet Akif Hamzaçebi (İstanbul), Engin Altay (Sinop) ve Muharrem İnce (Yalova) CHP Grubu adına	06/12/2013	Ülkemizin ulusal güvenliğini yeni tehditlere maruz bırakan, siyasi ve ekonomik çıkarlarına zarar veren, dünyadaki konumunu giderek aşağı çeken hatalı dış politika icra ettiği iddiasıyla	Dişişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu	Reddedildi
11/31	Oktaay Vural (İzmir) ve Yusuf Halacıoğlu (Kayseri) MHP GRubu adına	27/02/2014	Rüşvet ve yolsuzluk iddialarıyla ilgili soruşturmaları yürüten adli kolluk ve yargı mensupları üzerinde baskı uyguladığı, soruşturmalara müdahale ettiği ve bazı bakanlar hakkında düzenlenenen fezlekelerin gereğini yerine getirmedeği iddiasıyla	Adalet Bakanı Bekir Bozdağ hakkında	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/32	Mehmet Akif Hamzaçebi (İstanbul), Engin Altay (Sinop) CHP Grubu adına	20/05/2014	Ruhsatı Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumuna ait olan ve Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. tarafından işletilmekte olan Manisa İli Soma İlçesi Eynesiz Yeraltı Kömür Ocağında meydana gelen kaza ile ilgili olarak kontrol ve denetim görevlerini yerine getirmeyerek yaşam hakkının ihlal edildiği bir çalışmanın ortamının oluşmasına zemin hazırladıkları ve maden emekçilerinin ölümlerine yol açtıkları iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik hakkında	Reddedildi; 11/33 ve 11/34 ile birleştirilerek görüşülmüştür
11/33	Şirnak Milletvekili Hasip Kaplan ve 28 Milletvekili	21/05/2014	Manisa İli Soma İlçesinde yaşanan maden faciası ile ilgili olarak ruhsat, denetim ve kurtarma çalışmalarında sorumsuz davrandığı, adli ve idari soruşturmaları engellediği, sorumluları koruyan ve kollayan politikalar yürüttüğü ve gerekli önlemleri almadığı iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız hakkında	Reddedildi
11/34	Şirnak Milletvekili Hasip Kaplan ve 28 Milletvekili	21/05/2014	Manisa İli Soma İlçesinde yaşanan maden faciası ile ilgili olarak önleme ve denetim çalışmalarında sorumsuz davrandığı, adli ve idari soruşturmaları engellediği, sorumluları koruyan ve kollayan politikalar yürüttüğü ve iş güvenliği konusunda gerekli önlemleri almadığı iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik hakkında	Reddedildi
11/35	Şirnak Milletvekili Hasip Kaplan ve 28 Milletvekili	21/05/2014	Manisa İli Soma İlçesinde yaşanan maden faciasıyla ilgili olarak önleme, denetim ve kurtarma çalışmalarında sorumsuz davrandığı, adli ve idari soruşturmaları engellediği, baskıcı ve sorumluları koruyan ve kollayan politikalar yürüttüğü iddiasıyla	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında	Geri Alındı
11/36	Mehmet Akif Hamzaçebi (İstanbul), Engin Altay (Sinop) ve Muhtarrem İnce (Yalova) CHP Grubu adına	05/06/2014	Yolsuzluk olaylarına karıştığı iddia edilen bakanlara isnat edilen suçları önceden bildiği halde gerekli işlemleri yapılmayarak görevini kötüye kullandığı, yolsuzluk iddialarının üzerine örnek için girişimlerde bulunduğu, yargı görevini yaparlari etkil emeye teşebbüs ettiği ve haksız mal edimne, mal kaçırma ve gizleme suçlarını işlediği iddiasıyla	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan hakkında	Geri Alındı

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önere Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
11/37	Mehmet Akif Hamzaçebi (İstanbul), Engin Alay (Sinop) ve Muharem İnce (Yalova) CHP Grubu adına	05/08/2014	Türkiye'ye bölgesel ve küresel planda itibar kaybettirdiği, çıkmaza soktuğu dış politikayla ülkemizi savaş ortamına sürüklediği, uluslararası terör örgütlerinin ülkemizde faaliyet göstermesine olanak sağladığı, Musul Başkonsolosluğundaki vatandaşlarımızın rehlin alınması olayında gerekli tedbirleri almadığı, Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmediği ve konu hakkında çelişkili açıklamalar yaptığı iddiasıyla	Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu hakkında	İşlerden kaldırıldı (Başbakanın Cümhurbaşkanı'nı seçilmesi nedeniyle Bakanlar Kurulunun çekilmesi sayılması)
11/38	Pervin Buldan (İğdır) ve İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	05/11/2014	Soma ve Ermenek'te meydana gelen kazalar başta olmak üzere madenlerde işçi sağlığı ve güvenliğini göz ardı ederek kazaların önüne geçmediği ve maden işletmelerinde emek sermaye dengesini lehine dönüştürerek genel piyasa dengesini bozduğu iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız hakkında	Geri Alındı
11/39	Pervin Buldan (İğdır) ve İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	05/11/2014	Soma ve Ermenek'te meydana gelen kazalar başta olmak üzere madenlerde iş kazalarını önleyici politikalar geliştirmediği ve tedbirleri almadığı, işyeri denetimlerinin etkin olarak yapılmasını sağlamadığı, siyasi ve maddi nüfuz sahibi çevrelerce yönlendirildiği ve mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarını çözmediği iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik hakkında	Geri Alındı
11/40	Pervin Buldan (İğdır) ve İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	04/12/2014	Soma ve Ermenek'te meydana gelen kazalar başta olmak üzere madenlerde iş kazalarını önleyici politikalar geliştirmediği ve tedbirleri almadığı, işyeri denetimlerinin etkin olarak yapılmasını sağlamadığı, siyasi ve maddi nüfuz sahibi çevrelerce yönlendirildiği ve mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarını çözmediği iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik hakkında	Reddedildi
11/41	Pervin Buldan (İğdır) ve İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	04/12/2014	Soma ve Ermenek'te meydana gelen kazalar başta olmak üzere madenlerde işçi sağlığı ve güvenliğini göz ardı ederek kazaların önüne geçmediği ve maden işletmelerinde emek sermaye dengesini lehine dönüştürerek genel piyasa dengesini bozduğu iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız hakkında	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önere Sahibi	Önerenin Verilme Tarihi	Önerenin Özeti	Önerenin Hedefi	Önerenin Sonucu
11/42	Ankara Millîyetkili Bülent Kuşoğlu ve 21 Millîyetkili	09/01/2015	Soma maden sahasında rüdvans ve hizmet alım sözleşmeleri ile çalışan firmaları kolladığı, bu firmalara işlerin ihalesiz ve usulsüz verilmesini sağladığı iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız hakkında	İşlerden kaldırıldı
11/43	Ankara Millîyetkili Bülent Kuşoğlu ve 20 Millîyetkili	27/01/2015	Soma maden sahasında rüdvans ve hizmet alım sözleşmeleri ile çalışan firmaları kolladığı, bu firmalara işlerin ihalesiz ve usulsüz verilmesini sağladığı iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız hakkında	Reddedildi
11/44	Ankara Millîyetkili Zühal Topcu ve 25 Millîyetkili	04/02/2015	Millî Eğitimle İlgili Sorunlara Çözüm Bulamadığı ve Sorunların Daha Kötüye Gitmesine Sebep Olduğu İddiasıyla	Millî Eğitim Bakanı Naci Avcı Hakkında	Reddedildi
11/45	Oktay Yural (İzmir) ve Yusuf Halaçoğlu (Kayseri) MHP Grubu adına	20/02/2015	Kamu düzenini sağlamada görevlerini yürütemediği, PKK/KCK'nın faaliyetlerini engelleyemeyerek paralel devlet yapılımasına zemin hazırladığı, rüşvet ve yolsuzluk sorunlarının akmate uğratma girişimlerinde bulunduğu iddiasıyla	İçişleri Bakanı Ertan Ala	Reddedildi
11/46	İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	03/03/2015	Kalkınma Plan ve Stratejilerinin Oluşturulması Sürecindeki Görevini Yerine Getirmeyerek ve KOBİ'leri Yeterince Desteklenemeyerek Çevresel, Ekonomik ve Sosyal Problemlere Zemin Hazırladığı İddiasıyla	Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz	Reddedildi
11/47	İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	06/03/2015	Türkiye'nin Son Dönemde Ekonomik ve İstihdam Yönelik Göstergelerinin Kötüye Gittiği İddiasıyla	Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi	Reddedildi
11/48	İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	09/03/2015	Ekonominin Kötü Yönetildiği İddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Ali Babacan	Geri Alındı

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özeti	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
11/49	Pervin Buldan (İğdir) HDP Grubu adına	12/03/2015	Hayvancılık ve Tarım Sektörünün Birme Noktasına Geldiği İddiasıyla	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker	Reddedildi
11/50	Oktaç Vural (İzmir) MHP Grubu adına	12/03/2015	Süleyman Şah Türbesi ve Saygı Karakolunun Bulunduğu Türkiye Cumhuriyeti Toprağını Savunmadıkları, PKK/PYD ile IŞİD Terör Örgütlerini Muhafaz Aldıkları İddiasıyla	Bakanlar Kurulu	Reddedildi
11/51	Adana Milletvekili Seyfettin Yılmaz ve 19 Milletvekili	13/03/2015	Kamu İhalelerinde Kamu Menfaatini Korumadığı, İstanbul'da Bulunan Bazı Mesire Yerlerini Rant Alanı Haline Getirdiği ve Orman ve Su Varlıklarını Etkin Bir Şekilde Yönetemediği İddiasıyla	Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu	Reddedildi
11/52	İstanbul Milletvekili Fatma Nur Serter ve 21 Milletvekili	16/03/2015	Bakanlığına Bağlı Kurumlarda Kayıtlı Olan Bazı Çocukların Kayıp Olduğu ve Bu Kurumlarda Kaç Çocuğun Olduğunu Tespit Edemediği İddiasıyla	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Ayşenur İslam	Reddedildi
11/53	Ardahan Milletvekili Ensar Öğü ve 23 Milletvekili	16/03/2015	Yanlış Politikalar Nedeniyle Üreticinin Zarar Gördüğü, İthal Edilen Et ve Hayvan Fiyatlarının Artmasının ve Ülkeye Kaçak Et Girişimin Engellenmediği, Tarım Desteklerinin Zamanında Ödenmediği ve Bu Sorunlarla İlgili Görevlerin Gereklerini Yerine Getirmediği İddiasıyla	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehmet Mehdi Eker	Reddedildi
11/54	İstanbul Milletvekili Fatma Nur Serter ve 21 Milletvekili	16/03/2015	FATİH Projesini Zamanında Bitiremediği, Proje Dair Birçok Yolsuzluğa Sessiz Kaldığı İddiasıyla	Milli Eğitim Bakanı Naci Avcı	Reddedildi
11/55	İdris Baluken (Bingöl) HDP Grubu adına	23/03/2015	Ekonomimin Kötü Yönetildiği İddiasıyla	Başbakan Yardımcısı Ali Babacan	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önerge Sahibi	Önergenin Verilme Tarihi	Önergenin Özeti	Önergenin Hedefi	Önergenin Sonucu
26'NCI YASAMA DÖNEMİ (17/11/2015-...)					
11/1	İdris Baluken (Diyarbakır) HDP Grubu adına	16/02/2016	Sokağa çıkma yasağı uygulanan yerlerde kişilerin yaşam haklarının korunmasına yönelik gerekli tedbirleri almadığı ve sağlık hizmetlerinde aksamalarla sebebiyet verdiği iddiasıyla	Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu	Reddedildi
11/2	İdris Baluken (Diyarbakır) HDP Grubu adına	16/02/2016	Sokağa çıkma yasağı uygulanan yerlerde meydana gelen yaşam hakkı ihlalleri konusunda gerekli tedbirleri almadığı ve sokağa çıkma yasaklarıyla sorunların derinleşmesine zemin hazırladığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı Erkan Ala	Reddedildi
11/3	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	23/03/2016	Yargı erkini baskı altına aldığı ve yönlendirdiği, kuvvetler ayrılığı ilkesine ve Anayasa'ya aykırı yaklaşımlarda bulunduğu iddiasıyla	Adalet Bakanı Bekir Bozdağ	Reddedildi
11/4	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	24/03/2016	Çocuklara yönelik cinsel istismarı ve kadınlara yönelik şiddeti önlemede ihmali bulunduğu iddiasıyla	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sema Ramazanoğlu	Reddedildi
11/5	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	07/04/2016	Türkiye'yi ve çevre ülkeleri istikrarsızlığa sürüklediği ve küresel denklemede aktör olmaktan uzaklaştırdığı ileri sürülen politikalarda sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla	Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu	Reddedildi
11/6	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	07/04/2016	Sur ve Silopi ilçelerinde alınan acile kamulaştırma kararı ve Türkiye genelindeki kentsel dönüşüm projeleriyle vatandaşları mağdur ettiği ve sermaye için rant yarattığı, uygulanan RES ve HES projeleriyle doğanın tahrip edilmesine sebebiyet verdiği iddiasıyla	Çevre ve Şehircilik Bakanı Fatma Güldemir Sarı	Reddedildi

Gensoru Önergeleri

1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ

Esas No	Önerge Sahibi	Önerge Verilme Tarihi	Önerge Özeti	Önerge Hedefi	Önerge Sonucu
11/7	Levent Gök (Ankara), Engin Alay (İstanbul) ve Özgür Özel (Manisa) CHP Grubu adına	11/04/2016	Ankara ve İstanbul'da meydana gelen dört ayrı terör saldırısı öncesi gerekli önlemleri almadığı iddiasıyla	İçişleri Bakanı Ertan Ala	Reddedildi
11/8	Engin Alay (İstanbul), Levent Gök (Ankara) ve Özgür Özel (Manisa) CHP Grubu adına	11/04/2016	Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin niteliğini düşürdüğü ve çocuklara yönelik istismar vakalarının artmasına neden olduğu iddiasıyla	Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı	Reddedildi
11/9	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	21/04/2016	Başta hidroelektrik santraller olmak üzere Cerattepe, Yeşil Yol, Kuzey Marmara Otoyolu ve diğer büyük projelerle ekolojik yıkımı gerçekleştirdiği ve bu yıkımda sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla	Orman ve Su İşleri Bakanı Veyisel Eroğlu	Reddedildi
11/10	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	02/05/2016	Türkiye'nin bir terör örgütü ile ihalat ve ihracat ilişkisine girmesinde ve yatırımlar için gerekli olan finansman ihtiyacının dışarı kaçmasında sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla	Ekonomi Bakanı Mustafa Elitaş	Reddedildi
11/11	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	11/07/2016	Sokağa çıkma yasakları nedeniyle oluşan eğitim hakkı ihallerini gideremediği, mağduriyetler yaşanan ölümler ve sivilere yönelik bombalı saldırılara karşı gerekli önlemlerin alınmamasında sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla	İçişleri Bakanı Ertan Ala	Reddedildi
11/12	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	18/10/2016	Sokağa çıkma yasakları nedeniyle oluşan eğitim hakkı ihallerini gideremediği, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından öğretmenlerin meslektan ihraçı ve açığa alınmasında hak ihallerine sebebiyet verdiği, mülakata dayalı sözlü sınavı öğretmen alımıyla kadrolasmaya ve eğitimde güvencesiz istihdamda yol açtığı ve proje okulu uygulaması ile eğitimin niteliğini düşürdüğünü amaçladığı iddiasıyla	Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz	Reddedildi

Gensoru Önergeleri**1982 ANAYASASI DÖNEMİNDE VERİLMİŞ GENSORU ÖNERGELERİ**

Esas No	Önere Sahibi	Önerenin Verilme Tarihi	Önerenin Özeti	Önerenin Hedefi	Önerenin Sonucu
11/13	İdris Baluken (Diyarbakır) ve Çağlar Demirel (Diyarbakır) HDP Grubu adına	19/10/2016	15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından gerçekleştirilen uygulamalar sebebiyle yaşandığı ileri sürülen hak ihallerini önleyemediği iddiasıyla	Adalet Bakanı Bekir Bozdağ	Reddedildi
11/14	Filiz Kerestecioglu Demir (İstanbul) ve Ahmet Yıldırım (Muş) HDP Grubu adına	22/12/2016	Belediyelere kayyum ataması uygulaması ve eş başkanlar ile milletvekillerinin tutuklanması nedeniyle gerçekleştiği iddia edilen hak ihallerinde ve artan terör olayları sebebiyle meydana gelen ölümlerde sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla	İçişleri Bakanı Süleyman Soylu	Reddedildi
11/15	Engin Altay (İstanbul), Levent Gök (Ankara) ve Özgür Özel (Manisa) CHP Grubu adına	11/05/2017	24 Aralık 2016 tarihinde yazılı aşaması yapılan avukatlar için adli yargı hâkim ve savcı adaylığı ile idari yargı hâkim adaylığı sınavının sonuçlarını etkilediği iddiasıyla	Adalet Bakanı Bekir Bozdağ	Reddedildi
11/16	Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 22 Milletvekili	31/05/2017	Tarım Kredi Kooperatiflerinin zarara uğramasında sorumluluğu bulunduğu ve bu nedenle çiftçileri mağdur ettiği iddiasıyla	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Faruk Çelik	Reddedildi
11/17	Engin Altay (İstanbul), Levent Gök (Ankara) ve Özgür Özel (Manisa) CHP Grubu adına	06/10/2017	Kamu ihaleleri ile ilgili kanuni sorumluluğunu yerine getirmede ve kamunun zarara uğratılmasına sebebiyet verdiği iddiasıyla	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Ahmet Arslan	Reddedildi

Meclis Soruşturması Komisyonları

17 NCİ YASAMA DÖNEMİNDEN İTİBAREN KURULAN MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

17'NCİ YASAMA DÖNEMİ			
Esas No	Önerge Sahibi	Konusu	Kimin Hakkında Verildiği
1	Şanlıurfa Milletvekili Osman DOĞAN ve 39 arkadaşı	Bakanlığı zamanında nütufunu kötüye kullanarak şahsi menfaat sağladığı ve Devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Devlet eski Bakanı İsmail ÖZDAĞLAR GK: 7.1.1985 Okundur: 8.1.1985 – B.50 Komisyon kuruldu: 10.1.1985 – B.52 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 15.1.1985 – B.53 Komisyon raporunu sundu: 11.5.1985 Sıra sayısı: 314 Komisyon Raporu görüşüldü, oylandı ve Yüce Divana sevk edilmesi kabul edildi. 15.5.1985 – B.99 K: 19

19'UNCU YASAMA DÖNEMİ			
Esas No	Önerge Sahibi	Konusu	Kimin Hakkında Verildiği
1	İzmir Milletvekili Veli AKSOY ve 45 arkadaşı	30 Ekim 1989 tarihinden yayımlanan 89/14657 sayılı Karar ile otayol yapımlarını üstlenen firmalara fazla ve haksız ödemeler yapılmasına neden oldukları, dolayısıyla Devleti zarara uğratarak görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Eski Başbakan Yıldırım AKBULUT Okundur: 23.1.1992 – B.30 Komisyon kuruldu: 18.2.1992 – B.37 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 28.4.1992 – B.69 Komisyon raporunu sundu: 9.11.1992 Sıra sayısı: 202 Komisyon Raporu görüşüldü ve oylandı. Eski Başbakan Yıldırım AKBULUT, Eski Bayındırlık ve İskân Bakanı Hüsamettin ÖRÜÇ'ün Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. Diğer eski bakanların Yüce Divana sevk edilmesi reddedildi.

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

2	9/3	Ankara Milletvekili H. Uluç GÜRKAN ve 47 arkadaşı	İmar Bankasına ayrıcalıklar ve kolaylıklar sağlayarak görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Eski Başbakanlar Yıldırım AKBULUT ve Ahmet Mesut YILMAZ Devlet eski Bakanları Hüsnü DOĞAN ve Güneş TANER Maliye ve Gümrük eski Bakanı Adnan KAHVECİ	Bayındırlık ve İskan eski bakanları Sefa GIRAY ve Cengiz ALTINKAYA'nın Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi. 20.1.1993 – B.57 K: 211 GK: 25.2.1992 Okundu: 25.2.1992 – B.40 Komisyon kuruldu: 4.3.1992 – B.44 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 28.4.1992 – B.69 Komisyon raporunu sundu: 23.11.1992 Sıra sayısı: 213 Komisyon Raporu görüşüldü, oylandı ve Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi. 20.1.1993 – B.57 K: 212
3	9/5	Tunceli Milletvekili Kamer Genç ve 45 arkadaşı	Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.'ni haksız ve keyfi zarara uğratarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Devlet eski Bakanı Mustafa Rüşü TAŞAR	GK: 26.3.1992 Okundu: 26.3.1992 – B.62 Komisyon kuruldu: 21.4.1992 – B.66 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 26.5.1992 – B.80 Komisyon raporunu sundu: 7.12.1992 Sıra sayısı: 235 Komisyon Raporu görüşüldü, oylandı ve Yüce Divana sevk edilmesi kabul edildi. 20.1.1993 – B.57 K: 215
4	9/11	Çanakkale Milletvekili Hamdi UÇPINARLAR ve 53 arkadaşı	Haksız ve keyfi işlemleriyle Devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Sağlık eski Bakanı Halil ŞİVGİN	GK: 23.6.1992 Okundu: 23.6.1992 – B.86 Komisyon kuruldu: 1.7.1992 – B.91 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

5	9/15	Çorum Milletvekili Cemal ŞAHİN ve 54 arkadaşı	Sosyal Sigortalar Kurumu ile SISATEV arasında tetkik hizmetleri sağlanmasına ve gayrimenkul kiralamasına ilişkin olarak ilgili yönetmelik hükümlerinin ihlali suretiyle sözleşmeler yapıldığı iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı İmren AYKUT	başladı: 17.11.1992 – B.27 Komisyon raporunu sundu: 19.3.1993 Sıra sayısı: 337 20. Döneme intikal etti. Komisyon raporu görüşüldü, oylandı ve Yüce Divana sevk edilmesi kabul edilmedi. 22.10.1996 – B.10
6	9/16	Sakarya Milletvekili Nevzat ERCAN ve 50 arkadaşı	Bulgaristan'dan ülkemize gelen soydaşlarımızın iskanını ve konut yapımı ile ilgili işlemlerde mevzuata ve kanunlara aykırı hareket ederek Devleti zarara uğrattıkları iddiasıyla	Eski Başbakan AKBULUT Devlet eski Bakanları Işın ÇELEBİ, ÖZARSLAN, Recep İsmet ERDÜMEN, KÖNÜKMAN, Mehmet ÇEVİK ve Cemil ÇİÇEK Tarım ve Köyişleri eski Bakanı Lutfullah KAYALAR Sanayi ve Ticaret eski	GK: 2.3.1993 Okundu: 2.3.1993 – B.75 Komisyon kuruldu: 16.3.1993 – B.81 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 5.5.1993 – B.99 Komisyon raporunu sundu: 24.11.1993 Sıra sayısı: 385 Komisyon raporu görüşüldü, oylandı ve Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 7.12.1993 – B.37 K: 275 GK: 9.3.1993 Okundu: 9.3.1993 – B.78 Komisyon kuruldu: 16.3.1993 – B.81 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 5.5.1993 – B.99 Komisyon raporunu sundu: 2.11.1993 Sıra sayısı: 373 Komisyon raporu görüşüldü ve oylandı. Eski Başbakan Yıldırım AKBULUT, Devlet eski bakanları Işın ÇELEBİ, İsmet ÖZARSLAN, Tarım ve

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

				Bakamı Şükrü YÜRÜR Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakamı Fahrettin KURT	Köşikleri eski Bakamı Lütfullah KAYALAR, Sanayi ve Ticaret eski Bakamı Şükrü YÜRÜR, Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakamı Fahrettin KURT'un ve Devlet eski Bakamı Cemil ÇİÇEK'in Yüce Divana sevk edilmemeleri kabul edildi. 19.7.1995 – B.143 Devlet eski Bakamı Mehmet ÇEVİK ve Devlet eski Bakamı Recep Ercüment KONUKMAN'ın Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edilmedi. 20.7.1995 – B.144 K: 375
7	9/22	DYP Başkanvekilleri Bursa Milletvekili Turan TAYAN ve 50 arkadaşı	Grup	Hayali ihracat iddialarının üzerine gitmeyerek Devletin zarara uğramasına sebebiyet verdikleri iddiasıyla	Devlet eski Bakamı ve Başbakan Yardımcısı İsmet Kaya ERDEM Maliye ve Gümrük eski bakanları Ekrem PAKDEMİRLİ ve Ahmet Kurtcebe ALPTEMOÇİN Devlet eski Bakamı Yusuf Bozkurt ÖZAL GK: 28.4.1994 Okundu: 28.4.1994 – B.97 Komisyon kuruldu: 17.5.1994 – B.104 Üye seçimi yapıldı ve görev süresi başladı: 22.9.1994 – B.10 Komisyon raporunu sundu: 19.1.1995 Sıra sayısı: 779 20. Döneme intikal etti. Komisyon raporu görüşüldü, oylandı ve Yüce Divana sevk edilmemeleri kabul edildi. 22.10.1996 – B.10

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

20'NCİ YASAMA DÖNEMİ				
Esas No	Önere Sahibi	Konusu	Kimin Hakkında Verildiği	Sonucu
1	9/1 Kocaali Milletvekili Şevket KAZAN ve 75 arkadaşı	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin (TEDAŞ) bazı ihalelerinde usulsüzlük ve yolsuzluk yapıldığının tespit edilmesine karşın gerekli işlemleri yapılmayarak ihalelerin belli firmalara verilmesini sağlamak suretiyle Devleti zarara uğratarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Eski Başbakan ÇİLLER Tansu	GK: 9.4.1996 Okundu: 9.4.1996 – B.34 Komisyon kuruldu: 24.4.1996 – B.45 Üye seçimi yapıldı: 21.5.1996 – B.54 Görev süresi başladı: 6.6.1996 Komisyon raporunu sundu: 28.11.1996 Sıra sayısı: 173 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk dair önergeler reddedildi. Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 18.2.1997 – B.57 E: 68
2	9/2 Zonguldak Milletvekili Mümtaz SOYSAL ve 59 arkadaşı	Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin (TEDAŞ) bazı ihalelerinde usulsüzlük ve yolsuzluk yapıldığının TEDAŞ Tefiş Kurulunca tespit edilmesine karşın ihaleleri iptal etmek suretiyle Devleti zarara uğratarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanı ALTINER	GK: 9.4.1996 Okundu: 9.4.1996 – B.34 Komisyon kuruldu: 24.4.1996 – B.45 Üye seçimi yapıldı: 21.5.1996 – B.54 Görev süresi başladı: 6.6.1996 Komisyon raporunu sundu: 20.11.1996 Sıra sayısı: 149 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk dair önerge reddedildi. Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 18.2.1997 – B.57 E: 67
3	9/3 Kocaali Milletvekili Şevket KAZAN ve 56 arkadaşı	Türk Otomobil Fabrikaları A.Ş. (TOFAŞ) ile TOFAŞ Oto Ticaret A.Ş.'ndeki Devlete ait hissenin satış yolu ile özelleştirilmesi sırasında nüfuzunu kullanmak ve	Eski Başbakan ÇİLLER Tansu	GK: 16.4.1996 Okundu: 16.4.1996 – B.37 Komisyon kuruldu: 9.5.1996 – B.50

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

			ihaleye fesat karıştırmak suretiyle devleti zarara uğratarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla			Üye seçimi yapıldı: 20.06.1996 – B.65 Görev süresi başladı: 25.6.1996 Komisyon raporunu sundu: 18.12.1996 Sıra sayısı: 196 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevke dair önergeler reddedildi. Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 18.2.1997 – B.57 E: 69
4	9/4	Erzurum Milletvekili Lütfü ESENGÜN ve 62 arkadaşı	Kanuna veya genel ahlaka aykırı şekilde mal edinmek suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Eski Başbakan ÇİLLER	Tansu	GK: 6.5.1996 Okundu: 7.5.1996 – B.48 Komisyon kuruldu: 5.6.1996 – B.58 Üye seçimi yapıldı: 18.7.1996 – B.79 Görev süresi başladı: 25.7.1996 Komisyon raporunu sundu: 22.1.1997 Sıra sayısı: 213 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevke dair önergeler reddedildi. Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 19.2.1997 – B.58 E: 70
5	9/6	Ankara Milletvekili Saffet Arıkan BEDÜK ve 57 arkadaşı	Emlak Bankası eski Genel Müdürü Engin Civan'ın rüşvet karşılığı verdiği krediler ve çıkar temin eden bazı tasarruflarına karşın gerekli işlemleri yapmamak suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Eski Başbakan YILMAZ	Mesut	GK: 4.6.1996 Okundu: 4.6.1996 – B.57 Komisyon kuruldu: 19.6.1996 – B.64 Üye seçimi yapıldı: 18.7.1996 – B.79 Görev süresi başladı: 25.7.1996 Komisyon raporunu sundu: 22.1.1997 Sıra sayısı: 214 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

6	9/16	Konya Milletvekili Ahmet ALKAN ve 106 arkadaş	Kanuna ve genel ahlaka aykırı şekilde mal edinmek suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Devlet eski Bakanı, Dışişleri eski Bakanı ve Başbakan Yardımcısı ve eski Başbakan Tansu ÇİLLER	benimsendi. 19.2.1997 – B.58 E: 71 GK: 25.3.1998 Okundu: 25.3.1998 – B.71 Komisyon kuruldu: 16.4.1998 – B.78 Üye seçimi yapıldı: 21.5.1998 – B.92 Görev süresi başladı: 26.5.1998 Komisyon raporunu sundu: 25.11.1998 Sıra sayısı: 779 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk dair önerge reddedildi. Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 3.12.1998 – B.28 E: 322
7	9/17	İstanbul Milletvekili Meral AKŞENER ve 71 arkadaş	Kanuna ve genel ahlaka aykırı şekilde mal edinmek suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Turizm eski Bakanı ve Başbakan A. YILMAZ	GK: 31.3.1998 Okundu: 31.3.1998 – B.73 Komisyon kuruldu: 22.4.1998 – B.80 Üye seçimi yapıldı: 21.5.1998 – B.92 Görev süresi başladı: 26.5.1998 Komisyon raporunu sundu: 25.11.1998 Sıra sayısı: 780 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk dair önerge reddedildi. Yüce Divana sevk edilmemesi kabul edildi. 3.12.1998 – B.28 E: 323
8	9/18	Zonguldak Milletvekili Ömer	İstanbul-Kurtköy Havaalanı ihalesi için hazırlanmış olan protokol hükümlerini dikkate almadan ihalenin	Başbakan Mesut YILMAZ	GK: 22.4.1998 Okundu: 22.4.1998 – B.80

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

		BARUTÇU ve 59 arkadaşı	Nato ENF Dairesi tarafıdan sağlamak suretiyle görevini iddiasıyla kötüye kullandığı		Komisyona kuruldu: 12.5.1998 – B.88 Üye seçimi yapıldı: 18.6.1998 – B.104 Görev süresi başladı: 19.6.1998 Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme itikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 1.2.2000 – B.54 Görev süresi başladı: 16.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 16.6.2000 Sıra sayısı: 506 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk dair önerge reddedildi. Yüce Divana sevk edilmesini kabul edildi. 29.6.2000 – B.122 E: 91
9	9/19	Çanakkale Milletvekili ŞAHİN ve 56 arkadaşı	Karadeniz Sahil Yolumun devamı olan yolların ihalesinde usulsüzlük yaparak Devleti zarara uğrattığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskan Bakanı Yaşar TOPÇU	GK: 22.4.1998 Okundu: 22.4.1998 – B.80 Komisyon kuruldu: 12.5.1998 – B.88 Üye seçimi yapıldı: 18.6.1998 – B.104 Görev süresi başladı: 19.6.1998 Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme itikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 1.2.2000 – B.54 Görev süresi başladı: 16.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 16.6.2000 Sıra sayısı: 507 Komisyon raporu görüşüldü, oyları, Yüce Divana sevk edilmesi kabul edilmedi. 29.6.2000 – B.122 E: 92

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

10	9/24	Denizli Milletvekili Mehmet GÖZLÜKAYA ve 55 arkadaşı	6.1.1998 tarih ve 98/10496 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle mevzuata aykırı bir şekilde İstanbul'da yeni turizm merkezleri ilan ettiği ve bu suretle partizanlık yapılmasına yol açarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Başbakan Mesut YILMAZ	GK: 9.6.1998 Okundu: 9.6.1998 – B.99 Komisyon kuruldu: 30.6.1998 – B.112 Üye seçimi yapıldı: 7.10.1998 – B.3 Görev süresi başladı: 8.10.1998 Dönemin sona ermesi nedeniyle Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 1.2.2000 – B.54 Görev süresi başladı: 16.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 19.6.2000 Sıra sayısı: 508 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 29.6.2000 – B.122 E: 93
11	9/27	İstanbul Milletvekili Halit DUMANKAYA ve 71 arkadaşı	Başbakanlık örtülü ödeneğini 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun 77 nci maddesine aykırı bir şekilde harcamak suretiyle Hazineyi zarara uğratarak görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Eski Başbakan Tansu ÇİLLER Maliye eski Bakanı İsmet ATILMA	GK: 8.7.1998 Okundu: 8.7.1998 – B.118 Komisyon kuruldu: 6.10.1998 – B.2 Üye seçimi yapıldı: 22.12.1998 – B.35 Görev süresi başladı: 29.12.1998 Dönemin sona ermesi nedeniyle Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 1.2.2000 – B.54 Görev süresi başladı: 16.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 15.6.2000 Sıra sayısı: 502 Komisyon raporu görüşüldü, Maliye eski Bakanı İsmet ATILMA'nın Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi.

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

					Eski Başkan Tansu ÇİLLER'in Yüce Divana sevk edilmesi kabul edilmedi. 29.6.2000 – B.122 E: 90
12	9/28	Kocaeli Milletvekili İsmail KALKANDELEN ve 55 arkadaşı	İzmit'de SEKA'ya ait bir araziye Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.'ne bedelsiz vermek suretiyle görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Başbakan A. Mesut YILMAZ Sanayi ve Ticaret Bakanı E. Yalım EREZ	GK: 15.7.1998 Okudu: 15.7.1998 – B.122 Komisyon kuruldu: 6.10.1998 – B.2 Üye seçimi yapıldı: 18.11.1998 – B.20 Görev süresi başladı: 19.11.1998 Dönemin sona ermesi nedeniyle Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 1.2.2000 – B.54 Görev süresi başladı: 16.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 7.6.2000 Sıra sayısı: 485 Komisyon raporu görüşüldü, oylandı, Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edilmedi. 22.6.2000 – B.115 E: 86
13	9/29	Yozgat Milletvekili Yusuf BACANLI ve 55 arkadaşı	Denizcilik Müsteşarlığına ait bazı işlerin ihalelerinde ve personel alımıyla ilgili konularda görevini kötüye kullanma, ihaleye fesat karıştırma ve evrakta sahtecilik suçlarını işlediği iddiasıyla	Devlet Bakanı KARA	GK: 15.7.1998 Okudu: 15.7.1998 – B.122 Komisyon kuruldu: 13.10.1998 – B.6 Üye seçimi yapıldı: 10.12.1998 – B.31 Görev süresi başladı: 16.12.1998 Komisyon raporunu sundu: 9.2.1999 Dönem sona erdiğinden görüşülmedi. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 2.2.2000 – B.55

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

				Görev süresi başladı: 17.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 15.6.2000 Sıra sayısı: 501 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 29.6.2000 – B.122 E: 89
14	9/31	Malatya Milletvekili Ayhan FIRAT ve 54 arkadaşı	Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğünce 1996 Aralık ayında gerçekleştirilen personel sınavında usulsüzlük yapılmasına yol açarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı Necati ÇELİK GK: 23.7.1998 Okundu: 23.7.1998 – B.127 Komisyon kuruldu: 13.10.1998 – B.6 Üye seçimi yapıldı: 22.12.1998 – B.35 Görev süresi başladı: 23.12.1998 Dönemin sona ermesi nedeniyle Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 2.2.2000 – B.55 Görev süresi başladı: 17.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 31.5.2000 Sıra sayısı: 442 Komisyon raporu görüşüldü, oylandı, Yüce Divana sevk edilmesi kabul edilmedi. 22.6.2000 – B.115 E: 83
15	9/32	Konya Milletvekili Veysel CANDAN ve 57 arkadaşı	Petrol Ofisi A.Ş.(POAS)'nin özelleştirilmesinde ihaleye fesat karıştırdıkları ve usulsüzlük yapmak suretiyle görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Başbakan A.Mesut YILMAZ Devlet Bakanı Işın ÇELEBİ GK: 23.7.1998 Okundu: 23.7.1998 – B.127 Komisyon kuruldu: 13.10.1998 – B.6 Üye seçimi yapıldı: 10.12.1998 – B.31 Görev süresi başladı: 16.12.1998 Dönemin sona ermesi nedeniyle Komisyon raporunu vermedi.

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

16	9/33	Çanakkale Milletvekili ŞAHİN ve 55 arkadaşı	İzmit Körfez Geçiş Projesi ihalesinde Devletin zarara uğratılmasına göz yumarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Başbakan YILMAZ A. Mesut	21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 2.2.2000 – B.55 Görev süresi başladı: 17.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 5.6.2000 Sıra sayısı: 481 Komisyon raporu görüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 22.6.2000 – B.115 E: 84 GK: 28.7.1998 Okundu: 28.7.1998 – B.129 Komisyon kuruldu: 20.10.1998 – B.9 Üye seçimi yapıldı: 24.12.1998 – B.37 Komisyon görev bölümü yapmadı.
17	9/34	Konya Milletvekili Hüseyin ARI ve 56 arkadaşı	S.S.K. Genel Müdürlüğince 1996 yılında özürtülerin memurluğa alınması için açılan sınavda mevzuata aykırı ve usulsüz işlemler yapılmasına göz yumarak görevini ihmal ettiği iddiasıyla	Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı Mustafa KUL	21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 2.2.2000 – B.55 Görev süresi başladı: 17.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 13.6.2000 Sıra sayısı: 495 Komisyon raporu görüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 22.6.2000 – B.115 E: 87 GK: 30.7.1998 Okundu: 6.10.1998 – B.2 Komisyon kuruldu: 20.10.1998 – B.9 Üye seçimi yapıldı: 24.12.1998 – B.37 Komisyon görev bölümü yapmadı.

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

18	9/38	Haray Milletvekili Atilla SAV ve 54 arkadaşı	Suç işlemek amacıyla teşekkül oluşturduğu iddiasıyla	İçişleri eski Bakanı Mehmet AĞAR	Görev süresi başladı: 17.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 17.4.2000 Sıra sayısı: 410 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 22.6.2000 – B.115 E: 82 GK: 20.10.1998 Okundu: 20.10.1998 – B.9 Komisyon kuruldu: 10.11.1998 – B.16 Üye seçimi yapıldı: 27.1.1999 – B.46 Görev süresi başladı: 28.1.1999 Dönemin sona ermesi nedeniyle Komisyon raporunu vermedi. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 3.2.2000 – B. 56 Görev süresi başladı: 18.2.2000 Komisyon raporunu sundu. Sıra sayısı: 509 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 29.6.2000 – B.122 E: 94
19	9/39	Balkesir Milletvekili İlyas YILMAZYILDIZ ve 54 arkadaşı	İzmit Körfez Geçiş Projesi ihalesinde ihale usul ve esaslarını ihlal ederek rekabet ortamının oluşmasını önlediği, firma seçiminde yanlış davranarak Devleti zarara uğratmak suretiyle görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskan Bakanı Yaşar TOPÇU	GK: 27.10.1998 Okundu: 27.10.1998 – B.12 Kabul edildi: 10.11.1998 – B.16 Komisyon kuruldu: 27.1.1999 – B.46 Komisyon görev bölümü yapılmadı. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 3.2.2000 – B. 56 Görev süresi başladı: 18.2.2000

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

20	9/40	Şırnak Milletvekili Bayar ÖKTEN ve 57 arkadaşı	Güvenlik güçlerince hakkında düzenlenen operasyonları Alaattin Çakıcı'ya haber vermek suretiyle kaçmasını sağladıkları ve Hükümetin çeteler ve mafya ile mücadelede izlediği politikanın başarıya ulaşmasını engelleyerek görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Başbakan A. Mesut YILMAZ Devlet eski Bakanı Eyüp AŞIK	Komisyonda Sıra sayısı: 511 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. 29.6.2000 – B.122 E: 96 GK: 3.11.1998 Okundu: 3.11.1998 – B.13 9/41 ile birleşti Komisyon (9/40,41) kuruldu: 26.11.1998 – B.25
	9/41	Karabük Milletvekili Hayrettin DİLEKCAN ve 71 arkadaşı	Yasa dışı örgütlerle ve mensuplarıyla birlikte hareket ettikleri, örgüt mensuplarının işledikleri suçların ortaya çıkarmasını engelledikleri ve suçluları himaye ettikleri, devlet ihalelerinde çetelerle işbirliği yaptıkları iddiasıyla	Başbakan A. Mesut YILMAZ Devlet eski Bakanı Eyüp AŞIK Bayındırlık ve İskan Bakanı Yaşar TOPÇU	GK: 10.11.1998 Okundu: 10.11.1998 – B.16 9/40 ile birleşti Komisyon (9/40,41) kuruldu: 26.11.1998 – B.25 Üye seçimi yapıldı: 9.2.1999 – B.51 Komisyon görev bölümü yapmadı. 21. Döneme itikal etti. Komisyon (9/40,41) kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 3.2.2000 – B. 56 Göreve süresi başladı: 18.2.2000 Komisyon raporunu sundu. Sıra sayısı: 496 Komisyon raporu görüşüldü, eski bakanlar Eyüp AŞIK ve Yaşar TOPÇU'nun Yüce Divana sevk edilmemesi benimsendi. Eski Başbakan Ahmet Mesut YILMAZ'ın Yüce Divana sevkine dair önerge reddedildi. Yüce Divana sevk

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

21	9/42	Konya Milletvekili Veysel CANDAN ve 61 arkadaşı	Telsim ve Türkcell firmalarıyla imzalanan sözleşmelere ve 4046 numaralı Özelleştirme Kanunu hükümlerine aykırı davranmak suretiyle Devleti gelir kaybına uğratarak görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Başbakan A. Mesut YILMAZ Ulaştırma eski Neddet MENZİİR	edilmemesi kabul edildi. 22.6.2000 – B.115 E: 88 GK: 10.11.1998 Okundu: 10.11.1998 – B.16 Komisyon kuruldu: 26.11.1998 – B.25 Üye seçimi yapıldı: 9.2.1999 – B.51 Komisyon görev bölümü yapmadı. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 3.2.2000 – B. 56 Görev süresi başladı: 18.2.2000 Komisyon raporunu sundu: 20.6.2000 Sıra sayısı: 510 Komisyon raporu görüşüldü, oylandı, Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edilmedi. 29.6.2000 – B.122 E: 95
22	9/43	Aydın Milletvekili Ali Rıza GÖNÜL ve 57 arkadaşı	Türk Ticaret Bankasının satışı ihalesiyle ilgili olarak ortaya atılan yolsuzluk iddiaları konusunda gerekli tedbirleri almayarak görevlerini kötüye kullandıkları iddiasıyla	Devlet Bakanı TANER Başbakan A. YILMAZ	GK: 10.11.1998 Okundu: 10.11.1998 – B.16 Komisyon kuruldu: 26.11.1998 – B.25 Üye seçimi yapıldı: 9.2.1999 – B.51 Komisyon görev bölümü yapmadı. 21. Döneme intikal etti. Komisyon kuruldu: 23.11.1999 – B.23 Üye seçimi yapıldı: 3.2.2000 – B. 56 Görev süresi başladı: 18.2.2000 Komisyon raporunu sundu. Sıra sayısı: 483 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevklerine dair önerge reddedildi. Yüce Divana sevk

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

					edilmeleri kabul edildi. 22.6.2000 – B.115 E: 85
Esas No	Önerge Sahibi	Konusu	Kimin Hakkında Verildiği	Sonucu	
1	İstanbul Milletvekili Mehmet Ali ŞAHİN ve 55 arkadaşı	Bakanlığı döneminde usulsüzlük ve suistimallere yol açtığı ve göz yumduğu, gerekli tedbirleri almayarak görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskan eski Bakanı Koray AYDIN	GK: 12.11.2001 Okundu: 15.11.2001 – B.21 Komisyon kuruldu: 9.11.2001 – B.28 Üye seçimi yapıldı: 7.12.2001 – B.33 Göreve süresi başladı: 11.12.2001 Komisyon raporunu sundu: 11.2.2002 Sıra sayısı: 819 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevke dair önergeler reddedildi. Yüce Divana sevki edilmemesi kabul edildi. 14.2.2002 – B.65 E: 184	
2	İstanbul Milletvekili İrfan GÜNDÜZ ve 55 arkadaşı	Türk Milli Eğitim Politikasına aykırı, keyfi ve ideolojik uygulamalarıyla eğitim ve öğretimde kargaşaya ve huzursuzluğa sebep olduğu, toplumsal gerilime yol açtığı, eğitim sistemini AB ve uluslararası standartlardan uzaklaştırdığı ve görevini kötüye kullandığı iddiasıyla	Milli Eğitim Bakanı BOSTANCIOĞLU	GK: 14.3.2002 Okundu: 14.3.2002 – B.74 Komisyon kuruldu: 9.4.2002 – B.84 Üye seçimi yapıldı: 25.4.2002 – B.92 Göreve süresi başladı: 30.4.2002 Komisyon raporunu sundu: 14.6.2002 Sıra sayısı: 878 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevke dair önergeler kabul edilmedi. Yüce Divana sevki edilmemesi kabul edildi. 25.6.2002 – B.117 E: 196	

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

22'NCİ YASAMA DÖNEMİ			
Esas No	Önerge Sahibi	Konusu	Kimin Hakkında Verildiği
1	İstanbul Milletvekili Hüseyin BEŞLİ ve 63 milletvekili	Bakanlıkları sırasında ilgili kuruluşların raporlarının gereğinin yapılmasını geciktirerek ve gerekli tedbirleri zamanında almayarak görevlerini yerine getirmemek suretiyle Türkiye Halk Bankasının zarara uğramasına sebep oldukları, usulsüz işlemlerin yapılmasına imkan sağladıkları iddiasıyla	Devlet eski Bakanı ve Başbakan Yardımcısı H. Hüsamettin ÖZKAN Devlet eski Bakanı Recep ÖNAL GK: 18.11.2003 Okundu: 18.11.2003 – B.19 Komisyon kuruldu: 9.12.2003 – B.25 Üye seçimi yapıldı: 13.1.2004 Görev süresi başladı: 14.1.2004 Komisyon raporunu sundu: 27.5.2004 Sıra sayısı: 463 Komisyon raporu görüşüldü, oyları, Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi. 15.6.2004 – B101 K: 811 Yüce Divan'ın 22.7.2004 2004/1 esas sayılı kararı İADE Ayrı ayrı yapılan ikinci oylamalarda Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi: 26.10.2004 – B.10 K: 822 ve K: 823
2	İstanbul Milletvekili Hüseyin BEŞLİ ve 64 milletvekili	Doğalgaz alım anlaşmalarında Devlet alım satımına fesat karıştırdığı iddiasıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanı Mustafa Cumhur ERŞÜMER ile ayrıca bakanlıkları sırasında uyguladıkları yanlış ve usulsüz enerji politikalarında ilgili kurum ve kuruluşların uyarılarını dikkate almayarak kamuyu zarara uğrattıkları ve bu suretle görevi ihmal ve görevi kötüye kullanma fiillerini işledikleri iddiasıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Eski Bakanları Mustafa Cumhur ERŞÜMER ve Zeki Çakan haklarında	Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanları Mustafa Cumhur ERŞÜMER ve Zeki ÇAKAN GK: 18.11.2003 Okundu: 18.11.2003 – B.19 9/7 ile birleştirildi: 4.12.2003 – B.24 Komisyon (9/4,7) kuruldu: 9.12.2003 – B.25 Üye seçimi yapıldı: 14.1.2004 – B.42 Görev süresi başladı: 10.2.2004 Komisyon raporunu sundu: 25.6.2004 Sıra sayısı: 622 Komisyon raporu görüşüldü, oyları, Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi.

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

9/7	Samsun Milletvekili Haluk KOÇ ve 55 milletvekili	Bakanlığı sırasında enerji ve doğalgaz anlaşmalarında Türkiye aleyhine anlaşma ve uygulamaların yapılmasına yol açtığı iddiasıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Eski Bakanı Cumhur Ersümer ile ayrıca bakanlıkları sırasında DSI Genel Müdürlüğünde usulsüz uygulamalara onay verdikleri iddiasıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Eski Bakanları Mustafa Cumhur Ersümer ve Zeki Çakan haklarında	Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanları Mustafa Cumhur ERSÜMER ile Zeki ÇAKAN	13.7.2004 – B.114 K: 816 GK: 4.12.2003 Okundu: 4.12.2003 – B.24 9/4 ile birleştirildi: 4.12.2003 – B.24 Komisyon (9/4,7) kuruldu: 9.12.2003 – B.25
3 9/5	İstanbul Milletvekili Hüseyin BEŞLİ ve 58 milletvekili	Türkbank ihalesi sürecinde malın satımında ve değerinde fesat oluşturacak ilişki ve görüşmelere girdikleri iddiasıyla	Eski Başbakan A. Mesut YILMAZ Devlet eski Bakanı Güneş TANER	GK: 20.11.2003 Okundu: 20.11.2003 – B.21 9/6 ile birleştirildi: 4.12.2003 – B.24 Komisyon (9/5,6) kuruldu: 9.12.2003 – B.25 Üye seçimi yapıldı: 21.1.2004 – B.45 Görev süresi başladı: 10.2.2004 Komisyon raporunu sundu: 25.6.2004 Sıra sayısı: 621 Komisyon raporu görüşüldü, oyları, Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi. 13.7.2004 – B.114 K: 815 Yüce Divan'ın 23.7.2004 2004/2 esas sayılı kararı İADE Ayrı ayrı yapılan ikinci oylamalarda Yüce Divana sevk edilmeleri kabul edildi: 27.10.2004 – B.11 K: 824 ve K: 825
9/6	Samsun Milletvekili Haluk KOÇ ve 55 milletvekili	Türkbank ihalesi sürecinde malın satımında ve değerinde fesat oluşturacak ilişki ve görüşmelere girdikleri iddiasıyla	Eski Başbakan A. Mesut YILMAZ ile Devlet eski Bakanı Güneş TANER	GK: 4.12.2003 Okundu: 4.12.2003 – B.24 9/5 ile birleştirildi: 4.12.2003 – B.24

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

4	9/8	Samsun Milletvekili Haluk KOÇ ve 55 milletvekili	Bakanlığı sırasında yapılan ihalelerde usulsüzlüklerde bulunduğu ve bu ihalelerle ilgili yolsuzluk iddialarının tahkikini zamanında yapmıyarak görevini kötüye kullandığı, aynı zamanda mal varlığında haksız bir artışa sebebiyet verdiği iddiasıyla	Bayındırlık ve İskan eski Bakamı Koray AYDIN	Komisyondan kuruldu: 9.12.2003 - B.25 GK: 10.12.2003 Okundu: 10.12.2003 - B.26 Komisyon kuruldu: 6.1.2004 - B.38 Üye seçimi yapıldı: 6.4.2004 - B.69 Görev süresi başladı: 7.4.2004 Komisyon raporunu sundu: 21.10.2004 Sıra sayısı: 670 Komisyon raporu görüşüldü, oylandı, Yüce Divana sevk edilmesi kabul edildi. 9.11.2004 - B.15 K: 827
5	9/9	Samsun Milletvekili Haluk KOÇ ve 55 milletvekili	Karadeniz Sahil Yolu işlerinin ihalesinde müteahhit firmaların önceden anlaşmalarının bilinmesine rağmen, fiyatları ayarlayarak ve rekabete meydan veremeyerek Devleti büyük ölçüde zarara uğrattığı iddiasıyla	Bayındırlık ve İskan eski Bakamı Yaşar TOPÇU	GK: 10.12.2003 Okundu: 10.12.2003 - B.26 Komisyon kuruldu: 6.1.2004 - B.38 Üye seçimi yapıldı: 13.4.2004 - B.72 Görev süresi başladı: 13.4.2004 Komisyon raporunu sundu: 27.10.2004 Sıra sayısı: 672 Komisyon raporu görüşüldü, oylandı, Yüce Divana sevk edilmesi kabul edildi. 9.11.2004 - B.15 K: 828

Meclis Soruşturması Komisyonları

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONLARI

24'ÜNCÜ YASAMA DÖNEMİ		Kimin Hakkında Verildiği	
Esas No	Önere Sahibi	Konusu	Sonucu
1	9/8 Isparta Milletvekili Süreyya Sadi BİL.GİÇ ve 76 milletvekili	Ekonomi Eski Bakanı M. Z. Çağlayan hakkında, bir şahsın sağlanan miktar ve değeri tespit edilemeyen bazı maddi menfaatler karşılığında bu şahsın İran'a altın ihracatı yapması işlerinde imtiyaz sağladığı, Gana'dan kaçak yollarla yurda sokulmak istendiği iddia edilen 1,5 ton altınla ilgili adli ve idari soruşturmaları engelleyerek altının Dubai'ye çıkışını sağlamaya çalıştığı; İçişleri Eski Bakanı M. Güler hakkında, bir şahsın sağlanan miktar ve değeri tespit edilemeyen bazı maddi menfaatler karşılığında bu şahsın araçlarına trafikte emniyet şeridini kullanma imtiyazı verdiği ve söz konusu şahsın için koruma polisi görevlendirdiği, bu şahsla ilgili adli veya istihbari çalışma yapılıp yapılmadığının araştırılması için talimat verdiği, bu şahsın usulsüzlükleri hakkında basında çıkacak haberlerin engellenmesi için girişimlerde bulunduğu; AB Eski Bakanı E. Bağış hakkında, bir şahsın sağlanan miktar ve değeri tespit edilemeyen bazı maddi menfaatler karşılığında bu şahsın turizm belgeli bir otel kiralama girişimi ile yakınlarına vize alınması işleri için aracılık ettiği; Çevre ve Şehircilik Eski Bakanı E. Bayraktar hakkında, bir suç örgütünün yönetici ve üyelerinin kendilerine sağlanan ve miktar ve değeri tespit edilemeyen bazı menfaatler karşılığında kişiye özel imtiyazlı imar planlarını onaylattıkları ve imar planlarına aykırı olarak yapılan bazı projelerin usulsüzlüklerine göz yumdukları ve denetimlerden sorunsuzca geçmelerini sağladıkları iddialarıyla	Ekonomi eski Bakanı Mehmet Zafer ÇAĞLAYAN İçişleri eski Bakanı Muammer GÜLER Avrupa Birliği eski Bakanı Egemen BAĞIŞ Çevre ve Şehircilik eski Bakanı BAYRAKTAR GK: 24.4.2014 Okundur: 29.4.2014 – B.82 Komisyon kuruldu: 5.5.2014 – B.84 Üye seçimi yapıldı: 8.7.2014 – B.113 Görev süresi başladı: 9.7.2014 Komisyon raporunu sundu: 9.1.2015 Sıra sayısı: 681 Komisyon raporu görüşüldü, Yüce Divana sevk dair önergeler kabul edilmedi. Yüce Divana sevk edilmemeleri kabul edildi. 20.1.2015 – B.44

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
1	17	9/328	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	15.05.1985	Yok	-	-	Açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı	Danışma Kurulu önerisi ile rapor üzerindeki görüşmelerde kişisel konuşmalar 20'er dakika, hakkında soruşturma açılması istenen bakanın konuşması ise 30 dakika olarak belirlenmiştir. Görüşmelerin devam etmesine dair önerge verilmiş ancak kabul edilmemiştir. Raporun komisyona iadesine dair önerge Başkanlıkça Anayasa'nın 100'üncü maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle işleme konulmamıştır.
2	19	9/1	Bakanlar Kurulu Üyelerinin tümü	Raporun I., II. ve III. bölümlündekiler hakkında sevk yönünde, IV. bölümündekiler hakkında sevk etmeme yönünde	20.01.1993	Yok	-	-	4 ayrı oylama üçü açık, biri işaretli ve rapor üzerinde	2 bakan hakkında sevk, diğer bakanlar ve başbakan hakkında sevk kararı yok	Raporda eski Başbakan Yıldırım Akbulut ve Bayındırlık ve İskân eski Bakanı Hüsamettin Örtü hakkında sevk olmasına rağmen Genel Kurulda işaretle oylama yapılmıştır.
3	19	9/3	2 eski Başbakan ve 3 eski Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	20.01.1993	Yok	-	-	Tek oylama, işaretle ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Komisyon raporu sevk yönünde olmasına rağmen Genel Kurulda işaretle oylanmıştır.

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
4	19	9/5	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	20.01.1993	Yok	-	-	Açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Oylamada toplantı yeter sayısına (150 iken 139 rey kullanılmış) ulaşamadığı anlaşılmışsa rağmen, başkan oylamanın tekrar edilmesi gerektiğini açıklamış ancak usul tartışması sonucunda üye tamsayısına ulaşmadığı gerekçesiyle raporun red edildiğini belirtmiştir.
5	19	9/15	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	07.12.1993	Yok	-	-	İşaretle ve rapor üzerinde	Rapor kabul edilmiş	Komisyon raporu sevk yönünde olmamasına rağmen Genel Kurulda işaretle oylanmıştır.
6	19	9/16	1 eski Başbakan ve 8 eski Bakan	Raporun I. ve III. bölümlerinde sevk, II. ve IV. bölümlerinde sevk etmeme yönünde	19.07.1995 20.07.1995	Yok	-	-	4 ayrı oylama ikisi açık, ikisi işaretle ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Raporun dağıtma tarihi 10.01.1994 olup okunup okunmaması hususu Genel Kurulda tartışma konusu olmuş, iki bakanın sevk oylaması toplantı yeter sayısını olmadığından Genel Kurulun 20.07.1995 tarihli 144. Birleşimde tamamlanmıştır.
7	19	9/11	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	22.10.1996	Yok	-	-	Açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Raporun görüşmeleri 20. Yasama Dönemi'nde Genel Kurulun 22.10.1996 tarihli 10. Birleşiminde, Gündemin "Meclis Soruşturması Raporları" kısmında yapılmıştır.
8	19	9/22	4 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	22.10.1996	Yok	-	-	İşaretle ve rapor üzerinde	Rapor kabul edilmiş	Raporun görüşmeleri 20. Yasama Dönemi'nde Genel Kurulun 22.10.1996 tarihli 10. Birleşiminde, Gündemin "Meclis Soruşturması Raporları" kısmında yapılmıştır.

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
9	20	9/1	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	18.02.1997	Var	Yok	Yok	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Önergeler birden fazla ancak birleştirilerek oylanmıştır. Raporun görüşmelerinde Komisyonun söz sırasına ilişkin tartışma olmuş ve en son Komisyona söz verilmiştir.
10	20	9/2	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	18.02.1997	Var	Yok	Yok	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
11	20	9/3	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	18.02.1997	Var	Yok	Birinde var	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Önergeler birden fazla ancak birleştirilerek oylanmış ve ayrıca bakanların vekâletle oy kullanması konusu tartışılmıştır.
12	20	9/4	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	19.02.1997	Var	Yok	Birinde var	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
13	20	9/6	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	19.02.1997	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etmeme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	
14	20	9/16	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	03.12.1998	Var	Söz istenmiş ancak verilmemiş	Yok	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
15	20	9/17	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	03.12.1998	Var	Söz istenmiş ancak verilmemiş	Yok	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
16	20	9/18	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	29.06.2000	Var	Yok	Yok	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
17	20	9/19	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	29.06.2000	-	-	-	Açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Komisyonun söz sırasına ilişkin tartışma olmuştur.
18	20	9/24	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	29.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etmeme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	Komisyonun söz sırasına ilişkin tartışma olmuştur.
19	20	9/27	2 Bakan	1 Bakan hakkında sevk, diğer Bakan hakkında sevk etmeme yönünde	29.06.2000	Yok	-	-	Açık ve önerge üzerinde (raporda sevk edilmesi öngörülen bakan hakkında)	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
20	20	9/28	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	22.06.2000	-	-	-	Tek oylama, açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Komisyon raporu üzerindeki görüşmeler sonucunda tek oylama yapılmıştır.
21	20	9/29	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	29.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etmeme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
22	20	9/31	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	22.06.2000	-	-	-	Açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
23	20	9/32	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	22.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	Önerge olmadığı için Komisyon Raporu oylanmamıştır.
24	20	9/33	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	22.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	
25	20	9/34	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	22.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	
26	20	9/38	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	29.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	
27	20	9/39	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	29.06.2000	Yok	-	-	Yok	Yüce Divan'a sevk etme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
28	20	9/40 ve 41	3 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	22.06.2000	Var (1 bakan hakkında)	Yok	Yok	Önerge verilen bakan hakkında açık oylama	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
29	20	9/42	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	29.06.2000	-	-	-	Tek oylama, açık ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	
30	20	9/43	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	22.06.2000	Var	Yok	Yok	Açık ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk etmeme yönündeki komisyon raporu benimsenmiş	
31	21	9/4	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	14.02.2002	Var	Yok	Önerge gerekçeleri okutulmuş	Gizli ve önerge üzerine	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Yüce Divan'a sevk dair 3 önerge birleştirilerek gizli oylanmıştır.
32	21	9/5	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etmeme yönünde	25.06.2002	Var	Yok	Önerge gerekçeleri okutulmuş	Gizli ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	Yüce Divan'a sevk dair 2 önerge birleştirilerek gizli oylanmıştır.
33	22	9/3	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	15.06.2004	-	-	-	Gizli ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı var	
34	22	9/4 ve 7	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	13.07.2004	-	-	-	İki oylama, gizli ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı var	Oylamanın ayrı ayrı gerçekleştirilmesi için önerge sunulmuş, bu önerge sonucunda oylamalar ayrı ayrı yapılmıştır.
35	22	9/5 ve 6	2 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	13.07.2004	-	-	-	Tek oylama, gizli ve rapor	Yüce Divan'a sevk kararı var	İlgili bakan yazılı savunma göndermiş ancak okunması kabul edilmemiştir.

Meclis Soruşturması Komisyonu Raporları ve Genel Kurul Süreci

MECLİS SORUŞTURMASI KOMİSYONU RAPORLARI VE GENEL KURUL SÜRECİ HAKKINDA BİLGİLER											
Sıra No	Dönem	Esas No	Muhatap	Komisyon Raporu	Görüşme Tarihi	Önerge	Önerge Üzerinde Söz Hakkı	Önerge Gerekçesi	Oylama	Genel Kurul Kararı	Açıklama
									üzerinde		
36	22	9/8	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	09.11.2004	-	-	-	Gizli ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı var	Raporun görüşmeleri sırasında tartışma yaşanmış ve bakan kürsüyü terk etmiş, savunma hakkı itirazları olmuş ve görüşmenin bakanın geldiği başka bir güne ertelenmesi talep edilmiştir. Bunun üzerine bakan yarım saat beklenmiş, gelmeyince oylamaya geçilmiştir.
37	22	9/9	1 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	09.11.2004	-	-	-	Gizli ve rapor üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı var	Raporun görüşmeleri öncesinde bakan sağlık raporu sunarak gelemeyeceğini belirtmiş ve görüşmelerin ertelenmesini talep etmiştir. Ancak, bakanın bu talebi kabul edilmeyerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
											Komisyon Raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasından ardından önerge işlemine geçilmiştir. Ekonomi eski Bakanı Mehmet Zafer Çağlayan hakkında 53 önerge, İçişleri eski Bakanı Muammer Güler hakkında 52 önerge, Avrupa Birliği eski Bakanı Egemen Bağış hakkında 53 önerge ve Çevre ve Şehircilik eski Bakanı Erdoğan Bayraktar hakkında 53 adet Yüce Divan'a sevk dair önerge verilmiştir. Yüce Divan'a sevk dair verilen önergelerin oylama işlemi her bakan için ayrı ayrı yapılmıştır. Oylamada bakanlara vekâleten oy kullanılmıştır.
38	24	9/8	4 Bakan	Yüce Divan'a sevk etme yönünde	20.01.2015	Var	Yok	Önerge gerekçeleri okutulmuş	Gizli ve önerge üzerinde	Yüce Divan'a sevk kararı yok	

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

17. YASAMA DÖNEMİ			
No	Birleşim	Konusu	Notlar
1	07.12.1983 B. 5	Türkiye Cumhuriyeti Devletini parçalamaktan kurtararak demokratik parlamenter sisteme yeniden geçişi gerçekleştiren Cumhurbaşkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Türk Silahlı Kuvvetlerine Türkiye Büyük Millet Meclisinin şükran duygularını ifade eden bildirge	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.
2	07.03.1984 B. 43	Yunanistan'ın Ege'de ahdi dengeyi, Kıbrıs'ta mevcut statükoyu bozarak Türkiye ve bölgenin güvenliğini tehdit edecek herhangi bir girişimine karşı Yunan Hükûmeti ve milletleyle dünya kamuoyunun uyarılmasına ilişkin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 1'inci yıldönümü münasebetiyle TBMM'nin tebrik ve iyi niyetlerinin kardeş Cumhuriyete duyurulmasına ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuş. Metin üzerine söz talebi olmuş ama verilmiş ve oylama da yapılmamıştır.
3	15.11.1984 B. 26	Millî Savunma Bakanlığı Bütçesinin kabulü dolayısıyla silahlı kuvvetlerimize Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, takdir ve şükranlarının iletilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Teşekkür, Tebrîk ve Temenniler başlığı altında okunmuştur.
4	14.12.1984 B. 42	Millî Savunma Bakanlığı Bütçesinin kabulü dolayısıyla silahlı kuvvetlerimize Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, takdir ve şükranlarının iletilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Teşekkür, Tebrîk ve Temenniler başlığı altında okunmuştur.
5	03.12.1985 B. 36	ABD Kongresinde sözde Ermeni iddialarıyla ilgili bir karar tasarısı üzerinde yapılan çalışmalara ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerini ve iki bağımsız vekilin ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
6	16.12.1985 B. 46	Millî Savunma Bakanlığı Bütçesinin kabulü dolayısıyla silahlı kuvvetlerimize Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, takdir ve şükranlarının iletilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerini ve bağımsız vekillerin ortaklaşa verdikleri önerge. Teşekkür, Tebrîk ve Temenniler başlığı altında okunmuştur.
7	16.12.1986 B. 43	Millî Savunma Bakanlığı Bütçesinin kabulü dolayısıyla silahlı kuvvetlerimize Türkiye Büyük Millet Meclisinin güven, takdir ve şükranlarının iletilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerini ve bağımsız milletvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Teşekkür, Tebrîk, Temenni ve İhtisaplar başlığı altında okunmuştur.
8	12.03.1987 B. 76	Avrupa Parlamentosu Genel Kurulunun, sözde Ermeni Sorununa ilişkin karar tasarısı karşısında alınması gereken tavra ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerini ve bağımsız milletvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
9	25.03.1987	ABD Kongresinde bazı değişikliklerle yeniden gündeme	Siyasî parti grupları başkanvekillerini ve bağımsız vekillerinin

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

B. 81	getirilen Ermeni iddialarıyla ilgili karar tasarısı karşısında Yüce Meclisin infial ve görüşlerinin Başkanlıkça, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ABD Kongre Başkan ve üyelerine ulaştırılmasına ilişkin	ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuş. Metin üzerine söz talebi olmuş, oturumu yöneten başkanvekili oturduğu yerden olmak üzere bir vekile söz vermiştir.
10 19.06.1987 B. 120	Avrupa Parlamentosunda kabul edilen "Ermeni Sorununa Siyasal Bir Çözüm" başlıklı karar tasarısı karşısında Yüce Meclisin infial ve görüşlerinin Başkanlıkça, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Avrupa Parlamentosu Başkanına ve bütün parlamento üyelerine ulaştırılmasına ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekilleri ve bağımsız vekillerin ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

18. YASAMA DÖNEMİ			Notlar	
No	Birleşim	Konusu		
1	17.03.1988 B. 36	İsrail'in, işgal altındaki Arap topraklarında yaşayan Filistinlilerin haklarını acımasızca ihlal eden şiddetli hareketlerini kınadıklarına ve uluslararası sözleşmeler uyarınca bu konuda kendisine düşen vebeleri yerine getirmesinin zorunlu görüldüğünün hatırlatılmasına ilişkin	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Başkan önergeyi okutmadan önce "Danışma Kurulunun bugün yaptığı toplantıda görüşülerek hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulmak üzere siyasî parti grupları tarafından müştereken verilmiş bulunan" şeklinde ifade etmiştir.	
2	11.04.1988 B. 52	Millî Savunma Bakanlığı Bütçesinin kabulü nedeniyle silahlı kuvvetlerimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sevgi, saygı ve güven duygularının iletilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Teşekkür, Tebrik ve Temenniler başlığı altında okunmuştur. Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi kabul edildikten hemen sonra okunmuştur.	
3	17.11.1988 B. 27	Bağımsız Filistin Devleti kuruluşunun kutlanmasına ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin müşterek önergesi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Önergeler başlığı altında okunmuştur.	
4	29.03.1989 B. 71	Avrupa Konseyi'nin kuruluşunun 40'inci yıldönümünü kutlama bildirisi	TBMM'de grubu bulunan siyasî partilerin ortak görüşleri doğrultusunda hazırlanan metin şeklinde geçmektedir. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylamaya sunulup kabul edilmiştir.	
5	24.05.1989 B. 92	Bulgaristan'daki soydaşlarımızın maruz kaldıkları terör olayları nedeniyle takınılması gereken tavra ilişkin	Bulgaristan'daki soydaşlarımızın maruz kaldıkları terör olayları nedeniyle takınılması gereken tavra ilişkin siyasî parti grupları müşterek önergesi ve Başkanlığın aynı konu hakkında açıklaması şeklinde geçmektedir. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.	
6	11.10.1989 B. 15	ABD Kongresine sunulan Ermeni karar tasarısı karşısında Yüce Meclisin infial ve görüşlerinin, Başkanlıkça, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla, bütün Kongre üyelerine aktarılması için, ABD. Senato ve Temsilciler Meclisi Başkanlıklarına iletilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.	
	05.12.1989	Gündemin "Genel Görüşme ve Meclis Araştırması	Gündemin "Genel Görüşme ve Meclis Araştırması	

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

7	B. 41	Yapılmasına Dair Öngörüşmeler" kısmının 1'inci sırasında yer alan Meclis araştırması önergesinden sonra gelen önerelerin görüşülmesi için grup sözcülerinin hazır bulunmamları nedeniyle, daha önce alınan karar gereğince, birleşimin ertelenmesine ilişkin	Yapılmasına Dair Öngörüşmeler" kısmının 1'inci sırasında yer alan Meclis araştırması önergesinden sonra gelen önerelerin görüşülmesi için grup sözcülerinin bulunmamları nedeniyle, daha önce alınan karar gereğince, birleşimin ertelenmesine ilişkin önerge.
8	13.02.1990 B. 76	Anayasa Yeniçelttek Kömür Ocağında grizu patlaması sonucu hayatlarını kaybeden işçiler için saygı durumunda bulunulmasına ilişkin	Anavatan Partisi, Sosyal Demokrat Halkçı Parti ve Doğru Yol Partisi Grup Başkanvekillerinin, Anayasa Yeniçelttek Kömür Ocağında grizu patlaması sonucu hayatlarını kaybeden işçiler için saygı durumunda bulunulmasına ilişkin müşterek önergeleri, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylama yapılmaksızın saygı durumunda bulunulmuştur.
9	20.03.1991 B. 96	Belçika Parlamentosunda Türkiye'ye ilişkin olarak kabul edilen ve gerçek dışı iddialar içeren karar tasarınsına karşı Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin gerekli duyarlılığı göstererek, icap eden önlemleri almasına ve Belçika Hükümeti ile ilişkilerini bu açıdan yeniden değerlendirmesine ve ayrıca TBMM Başkanının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin hissiyatı doğrultusunda gerekli girişimlerde bulunmasına ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

19. YASAMA DÖNEMİ			Notlar
No	Birleşim	Konusu	
1	19.03.1992 B. 55	Birleşmiş Milletler ve Paris Şartını çiğneyen Ermenistan'ın, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne tecavüzünün durdurulması ve ateşkesin derhal sağlanması için bütün dünya parlamenterleri ve kamuoylarından ağırlıklarını koymalarının talep edilmesine ilişkin	Siyasi parti grupların ortaklaşa verdikleri önerge, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Meclis Başkanlık Divanının da önergeye katıldığı belirtilmiştir.
2	12.05.1992 B. 75	Bosna Hersek'te Müslüman halka karşı Sırplar tarafından sürdürülen katliam nedeniyle	Siyasi parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
3	25.08.1992 B. 94	Bosna Hersek Cumhuriyetinin ülke bütünlüğü ve sınırları ile ilgili zor kullanıma dayalı bir değişiklik ile Kıbrıs'taki iki toplumun rızasına dayanmayan hiçbir çözümün kabul edilemeyeceğine ve bu hususların TBMM'nin görüşleri olarak Başkanlık Divanınca Türkiye ve dünya kamuoyuna duyurulmasına ilişkin	Siyasi parti grupları başkanvekillerini ve bağımsız vekillerin ortaklaşa verdikleri önerge, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir.
4	28.08.1992 B. 97	Milletimizin birliğine, ülkemizin bütünlüğüne ve Devletimizin teklifine karşı girilen hareketler karşısında, TBMM'nin gerekli önlemleri alacağına ve bu hususların TBMM'nin görüşleri olarak, Başkanlık Divanınca Türkiye ve dünya kamuoyuna duyurulmasına ilişkin	Siyasi parti grupları adına Grup Başkanvekillerinin ve grubu bulunmayan MÇP, DSP ve BBP Genel Başkanları ve yetkililerinin müşterek önergesi, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylamaya sunulmuş ve kabul edilmiştir.
5	13.10.1992 B. 14	Kafkasya ve Abhazya'da cereyan eden olayların durdurulmasına, insan haklarına dayalı bir çözüm bulunmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisini temsilen bir heyetin bölgeyi ziyaret etmesine ve bu hususta bir temenni karan alınmasına ilişkin	Siyasi parti grupları adına başkanvekillerinin ve grubu bulunmayan diğer parti milletvekillerinin müşterek önergesi, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
6	03.11.1992 B. 21	Iraklılık ve yabancı düşmanlığına karşı en etkili mücadelelerin tüm ülkelerin işbirliği ve kararlılığına bağlı olduğuna, TBMM olarak, Batı Avrupa ülkelerinin ve tüm uluslararası kuruluşların, gelişen ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı mücadeleye çağırılmasına ve bu hususların TBMM'nin	Siyasi parti grupları adına başkanvekillerinin ve grubu bulunmayan diğer parti milletvekillerinin müşterek önergesi, Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

			görüşleri olarak Başkanlık Divanınca Türk ve dünya kamuoyuna duyurulmasına ilişkin	
7	12.01.1993 B. 53		Bosna Hersek Başbakan Yardımcısının Sırp'lar tarafından katledilmesi üzerine Sırp'ların Müslüman halk üzerindeki vahşetini önlenmesi için Türk ve dünya kamuoyu ile uluslararası kuruluşların göreve davet edilmesine ilişkin	Siyasî parti grupları başkanvekillerinin ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuş. Başkanlık Divanına bildiriyi duyurmak için oylama yapılarak yetki verilmiştir.
8	27.04.1993 B. 95		Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı saldırıdan ve yayılmacı tutumunun knaması ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, Azerbaycan'a her türlü yardımı yapmasına ilişkin	Bazı milletvekillerince verilen ve siyasî parti gruplarının da katıldıkları grup temsilcilerince ifade edilen önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
9	10.06.1993 B. 111		Kıbrıs'la ilgili görüşmelerin sağlıklı bir sonuca ulaşabilmesi için alınması gereken önlemlere ilişkin	TBMM'de bulunan siyasî parti temsilcilerinin müşterek önergesi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
10	15.06.1993 B. 112		Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarına karşı yapılan insanlık dışı saldırılar ve ırkçı hareketler karşısında TBMM'nin görüş ve hissiyatına ilişkin	TBMM'nin görüş ve hissiyatına ilişkin siyasî parti gruplarının müşterek önergesi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
11	01.03.1994 B. 77		Yunanistan Parlamentosunun 19 Mayıs'ın sözde Pontus Soykırımını anma günü olmasını öngören yasayı kabul etmesine ilişkin	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylama talebi olmuş ama bu tür bildirilerin oylanmadığı belirtilerek reddedilmiştir.
12	26.04.1994 B. 95		Kıbrıs millî davası konusunda hazırlanan karar tasarısının, Başkanlıkça, Genel Kurulun ve dünya kamuoyunun bilgilerine sunulmasına ilişkin	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
13	01.12.1994 B. 45		Bosna Hersek'teki Sırp vahşetleriyle ilgili olarak hazırlanan bildirinin Türk ve dünya kamuoyunun bilgilerine sunulmasına ilişkin	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.
14	11.01.1995 B. 66		Çeçenistan ve Kafkasya'da son günlerde meydana gelen olaylara ilişkin	Genel Görüşme yapılmasına ilişkin görüşmeler esnasında, Mecliste bulunan ve grubu olan 4 siyasî parti adına, grubu olmayan diğer siyasî partiler adına ve bağmsız milletvekilleri adına verilmiş bir duyuru metni okunmuştur.
15	21.02.1995		Avrupa Birliğine ilişkin (Gümrük Birliği konusunda)*	Genel görüşme yapılmasına ilişkin öngörüşme sonrasında

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

B. 77		Avrupa Konseyi Parlamento Meclisinin 1266 sayılı tavsiye kararıyla Avrupa Konseyinin, bir üye devletle ilişkilerinde yetki sınırını aştığı, ülkenizin toplumsal gerçeklerini hiçbir surette yansıtmadığı, Türkiye'ye karşı yanlış ve art niyetli düşünceler ve fikirler taşıdığı ve memleketimizin içişlerine ve TBMM'nin yetkilerine müdahale eğilimi manasında olduğu için Avrupa Konseyi Parlamento Meclisi Türk Grubunun tavrı ve kararlarını haklı ve tamamen uygun mütalaa ettiğine ve bu hususları Türk ve dünya kamuoyuna açıklamayı zorunlu gördüğüne ilişkin	bir önerge verilerek siyasi parti gruplarının ortak karar okutulmuştur. Söz konusu bildiriyse Refah Partisi katılmamış ve bildiriyse katılmadıklarına dair bir yazıyı Genel Kurulda okutmuşlardır.
16	02.05.1995 B. 107	Yunanistan'ın Ege Denizindeki karasularının 12 mile çıkarılmasına yönelik tutumunun doğuracağı sonuçların Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına ilişkin	Gündem dışı konuşmalardan sonra partilerin ortak katilimiyi bir karar açıklanmıştır.
17	08.06.1995 B. 121	Bosna-Hersek'te işlenmekte olan insanlık dışı vahşet ve soykırım karşısında, başta Birleşmiş Milletler ve NATO olmak üzere, uluslararası kurum ve kuruluşların içine düştükleri aciz, umursamazlık ve ahlâk ilkelere sığmayan tutum sonucu ortaya çıkan ıstırap verici son gelişmelere ilişkin	Siyasi parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylama talebi olmuş ama bu tür bildirilerin oylanmadığı belirtilerek reddedilmiştir.
18	23.07.1995 B. 147		Siyasi parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.

* Söz konusu bildiriyse Refah Partisi katılmamış ve bildiriyse katılmadıklarına dair bir yazıyı Genel Kurulda okutmuşlardır.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

20. YASAMA DÖNEMİ		
No	Birleşim	Konusu
1	06.06.1996 B. 59	Amerika Temsilciler Meclisinde ekonomik yardım konusunda alınan karara TBMM'nin gösterdiği tepkiye ilişkin
2	25.06.1996 B. 66	HADEP İkinci Olağan Kongresinde, Türk Bayrağının asılı olduğu yerden sökülerek yere atılmasının bütün yurttta üzüntü ve nefretle karşılandığına ve bu çirkin olayı hoşgörüyle karşılayanları şiddet ve nefretle kınadıklarına ilişkin
3	07.11.1996 B. 15	Avrupa Parlamentosunun 23.10.1996 tarihinde Türkiye'de din özgürlüğü ihlalleri ve Kıbrıs'ta bir Kıbrıslı Rum'un öldürülmesi konulu haksız, insafsız, tek yanlı ve önyargılı kararının üzüntüyle karşıladığı, bu uluslararası parlamentoda, temsileisi bulunmayan bir ülke aleyhine karar alınmasının ve incitici ifadeler kullanılmasının demokratik ve parlamenter teamüllere aykırı olduğuna ilişkin
4	21.01.1997 B. 48	Kıbrıs Rum tarafınca sürdürülen ağır silahlanmanın ulaştığı vahim boyutlara ve Rum-Yunan tarafının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ve Türkiye'yi tehdide yönelik tutum ve davranışlarının müsamaha ile karşılanmayacağına ve sağlıklı bir sonuca ulaşabilmesi için alınması gereken önlemlere ilişkin
5	17.03.1998 B. 67	Kosova'daki gelişmelerin endişeyle takip edilmekte olduğuna ve saldırıların şiddetle kınandığına; sonunun Birleşmiş Milletler ve AGIT ilkeleri doğrultusunda çözülebileceğine; bu amaçla Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Hükümeti ile Kosova Halkı temsilcilerini, bunaların bir an önce aşılması için gerekli cesaret ve olgunluğu göstermeye davet edilmesine ilişkin
6	02.06.1998 B. 96	Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili kabul edilen Kanun hakkında ortak bildiri

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

7	07.10.1998 B. 3	Suriye'nin iyi komşuluk hizmetlerine uymayarak Türkiye'ye yönelik terör eylemlerinin desteklenmesinin kınanmasına ilişkin	Siyasi parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur. Bildiri okunduktan sonra grubu olmayan siyasi partiler kendilerinin de imzasına açılmasını talep etmişler ve onlarında imzaları alınmıştır.
8	18.11.1998 B. 20	İtalya'nın teröre kanat gerdiğine, 30 bine yakın insanın öldürülmesinden sorumlu bir hareketin başını himaye etmesinin TBMM ve temsil ettiği Büyük Türk Milletinde yarattığı üzüntü ve nefrete ilişkin	Siyasi parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

21. YASAMA DÖNEMİ			
No	Birleşim	Konusu	Notlar
1	15.07.1999 B. 34	Kıbrıs Barış Harekâtının 25'inci yıldönümü münasebetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin özel gündem toplantısı ve ortak bildiri ile KKTC'nin her şartta destekleneceğinin Türk ve Dünya kamuoyuna duyurulmasına ilişkin	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.
2	14.12.1999 B. 33	Çeçenistan krizinin adli, kalıcı, onurlu, yapılan anlaşmalara uygun ve insan hak ve hürriyetlerine dayalı bir çözüme kavuşmasına dünya parlamentolarını katkıda bulunmaya davet etmesine ilişkin	Siyasî parti grupları adına başkanvekillerinin müşterek önergesi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur. Oylamayla benimsendiği ifade edilmiştir.
3	01.10.2000 B. 1	Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisinde görüşülmekte olan sözde Ermeni Soykırımına ilişkin	Siyasî parti gruplarının ortaklaşa verdikleri önerge. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.
4	09.01.2001 B. 41	Fransa Ulusal Meclisinin 18.01.2001 tarihinde gündemine aldığı sözde Ermeni Soykırımı hakkındaki karar tasarısına ilişkin	DSP, MHP, FP, ANAP ve DYP Grup Başkanvekillerinin ortak önergesi şeklinde ifade edilmiştir. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.
5	28.02.2002 B. 68	Avrupa Parlamentosunun 28.02.2002 tarihinde kabul ettiği Ermeni Soykırımı ile ilgili karar tasarısına ilişkin	Gündem dışı konuşmadan sonra konuyla ilgili başkanvekillerinin ortak bildiri hazırlama isteği üzerine başkan oturuma ara vermiştir ve grup başkanvekillerini bildiriye hazırlamak üzere arkaya davet etmiştir.

Ortak Bildiriler**TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER**

22. YASAMA DÖNEMİ		
No	Birleşim	Konu
1	06.03.2003 B. 42	Kıbrıs konusunda gelinen noktaya, önümüzdeki sürece ve İsveç'te yapılan görüşmeler ile Annan Planının aldığı son şekline ilişkin
2	22.12.2003 B. 34	İsviçre Konfederasyonu Parlamentosu Ulusal Meclisinin 16.12.2003 tarihinde sözde Ermeni Soykırımının tanınması konusunda aldığı kararın Türk milletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından büyük bir infiale karşılandığı hakkında ortak bildiri
3	22.06.2004 B. 104	Makedonya, Amavutluk ve Hırvatistan'ın NATO üyeliklerinin TBMM tarafından desteklenmesine ilişkin bildiri
4	13.04.2005 B. 83	Sözde Ermeni Soykırımı iddialarına ilişkin
5	17.10.2006 B. 8	Fransız Ulusal Meclisi tarafından Ermeni Soykırımının inkârının Cezalandırılması Öngören Yasa Teklifinin kabul edilmesinin kınanmasına ilişkin.

Notlar

Rauf Denktaş'ın genel kurula hitabından sonra ortak bir önerge verilmiş grup başkanvekilleri tarafından, sonrasında itirazlara rağmen bu bildiri üzerine 10 ar dk söz verilmiş ve sonrasında oylanarak kabul edilmiş.

AK Parti ve CHP Grup Başkanvekilleri ortak önergeyi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.

Siyasi parti grup başkanvekilleri ve dostluk grupları başkanları ile grubu bulunduran siyasi partiye mensup milletvekilinin müşterek önergesi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Çeşitli İşler başlığı altında okunmuştur.

AK Parti ve CHP Grubu Başkanvekilleri, DYP Genel Başkanı, ANAP, SHP ve bağımsız milletvekilleri temsilcilerinin müşterek önergeyi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.

Siyasi parti grupları adına grup başkan vekilleri ve grubu bulunduran diğer parti milletvekillerinin ortak önergesi. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Tezkereler ve Önergeler başlığı altında okunmuştur.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

23. YASAMA DÖNEMİ			
No	Birleşim	Konusu	Notlar
1	27.12.2007 B. 43	Dost ve kardeş Pakistan'da düzenlenen menfur bir terör saldırısı sonucu çok sayıda Pakistan vatandaşı ile birlikte eski Başbakanlardan Benazir Butto'nun da hayatını kaybetmesine ilişkin	AK Parti, CHP, MHP, DTP Grubu başkan vekilleri ile İzmir Milletvekili Recai Birgün'ün müşterek bildirileri. Başkanlığın Genel Kurula Sunuşlarında Önergeler başlığı altında okunmuştur.
2	02.06.2010 B. 110	İsrail Silahlı Kuvvetlerinin, insani yardım taşıyan gemi konvoyuna yaptığı ve çok sayıda masum insanın ölümüne ve yaralanmasına yol açan insanlık dışı saldırının şiddetle ve nefretle kınanmasına ilişkin (Mavi Marmara)	Siyasi parti grupları adına, grup başkan vekillerince hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kabul edilen bildiri. Gündemin Bildiriler-Deklarasyonlar başlığı altında okunmuştur. Oylanaya sunulmuş ve oylanarak kabul edilmiştir.

Ortak Bildiriler**TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER**

24. YASAMA DÖNEMİ			
No	Birleşim	Konusu	Notlar
1	15.07.2011 B. 11	Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde 14 Temmuz 2011 Perşembe günü meydana gelen ve 13 askerimizin şehit olmasına neden olan menfur terör saldırısına ilişkin	AK PARTİ, CHP ve MHP Gruplarının müşterek önergesi. Gündemin Bildiriler-Deklarasyonlar başlığı altında okunmuştur.
2	20.12.2011 B. 43	Sözde Ermeni soykırımını reddedenlerin cezalandırılmasını öngören tefkirin Fransa Ulusal Meclisinde görüşülecek olmasının vahim, kabul edilemez ve tarihî bir hata olduğu; Türk halkını derinden yaralayan, Türk tarihini tek taraflı bilgilere dayanarak karalayan ve bu haksızlığa karşı kendini savunma hakkını elinden alan kanun tefkirinin gündeme getirilmesini şiddetle kınadığına ilişkin	Başkanlık Bildirisi şeklinde olmuş. Gündemin Bildiriler-Deklarasyonlar başlığı altında okunmuştur.
3	30.04.2013 B. 98	Meclis çatısı altında millî ahlaka, erdemle, siyasi etiğe, temel kişi hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğindeki her türlü söz ve fiilin şiddetle karşıında olacaklarına ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının ve siyasi parti gruplarının ortak duygu ve düşüncelerine ilişkin	Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Meral Akşener'in, Meclis Başkanlığının ve siyasi parti gruplarının ortak duygu ve düşüncelerini yanından bir açıklaması. Gündemin Açıklamalar başlığı altında okunmuştur.
4	09.04.2014 B. 74	Mısır'da cereyan eden olayların kaygıyla izlendiğine, siyasi gerekçelerle verilmiş olan idam cezalarının bütün insanlığın vicdanını sızlatacağına ve bu idam kararlarının uygulanmamasının TBMM'de tecelli eden millet iradesinin ortak arzusu olduğuna ilişkin	Siyasi parti gruplarının ortak önergesi. Gündemin Bildiriler-Deklarasyonlar başlığı altında okunmuştur.
5	14.05.2014 B. 89	Manisa İli Soma İlçesinde bir maden ocağında yaşanan elim kazaya ilişkin	Siyasi parti gruplarının ortak önergesi. Gündemin Bildiriler-Deklarasyonlar başlığı altında okunmuştur.
6	18.07.2014 B. 119	İsrail Tarafından Filistin'e Yönelik Yürütülen Askerî Harekâta İlişkin	Siyasi parti gruplarının ortak önergesi. Gündemin Bildiriler-Deklarasyonlar başlığı altında okunmuştur.

Ortak Bildiriler

TBMM GENEL KURULUNDA OKUNAN ORTAK BİLDİRİLER

26. YASAMA DÖNEMİ			
No	Birleşim	Konusu	Notlar
1	16.07.2016 B. 114	Darbe girişimine karşı ortak bildirisi	AK PARTİ, CHP, HDP ve MHP Gruplarının müşterek önergesi. Konuşmaların ardından Başkan tarafından okunmuştur.
2	06.12.2017 B. 33	Kudüs'ün statüsü değiştirilemez, BM kararları ihlal edilemez!	Siyasi parti gruplarının ortak önergesi. Kanun Teklifi görüşmeleri sırasında Başkan tarafından okunmuştur. Bildiri üzerine görüşme yapılmamıştır. Başkanın bildiri metnini okuduktan sonraki ifadesi: “ <i>Bildiri bilgilerinize sunulmuş olup gereği Başkanlığımızca yapılacaktır.</i> ”

Disiplin Cezaları

DİSİPLİN CEZASI UYGULAMALARINA İLİŞKİN ÇİZELGE											
Sıra No	Disiplin Cezası Alan Milletvekilinin			Milletvekilinin Aldığı Disiplin Cezasının		Disiplin Cezasının Verildiği			Disiplin Cezasının Verildiği Oturumu Yöneten Başkan/Başkanvekili ve Partisi		
	Adı-Soyadı	Partisi ^(*)	Siyasi Konumu ^(*)	Meclisi	Türü	Nedeni	D. YY.	B. T.	Başkan/Başkanvekili	Partisi ^(*)	
1	Osman BAYDEMİR	Halkların Demokratik Partisi (HDP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten iki birleşim geçici çıkarma cezası ve bir aylık ödenek ve yolulğunun üçte ikisi tutarında kesimi	Konusmasında kullandığı bir ifade nedeniyle (27.7.2017 tarihli ve 1160 numaralı Karar ile İçtüzük'te yapılan değişiklik kapsamında)	26	3 36	13.12.2017	Ayşe Nur BAHÇEKAPILI (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
2	Ertuğrul KÜRKÇÜ	Halkların Demokratik Partisi (HDP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	26	2 101	06.06.2017	Ahmet AYDIN (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
3	Garı PAYLAN	Halkların Demokratik Partisi (HDP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Ermeni soykırımı iddiaları ile ilgili sözleri	26	2 57	13.01.2017	Ahmet AYDIN (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
4	Alihan ÖNLÜ	Halkların Demokratik Partisi (HDP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek ve hakaretler yapmak	26	1 106	23.06.2016	Mehmet Akif HAMZAÇEBİ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
5	Tanrı ÖZCAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Meclis Başkanı ile ilgili sözleri nedeniyle	26	1 82	27.04.2016	Ahmet AYDIN (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)

Disiplin Cezaları

6	Akif EKİCİ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten iki birleşim geçici çıkarma cezası	Cumhurbaşkanıyla ilgili söylediği sözler nedeniyle	26	1	49	01.03.2016	Pervin BULDAN (Başkanvekili)	Halkların Demokratik Partisi (HDP)
7	Lütfü TÜRKKAN	Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten iki birleşim geçici çıkarma cezası	Cumhurbaşkanına ve Başbakanına hakaret etmek	24	5	69	04.03.2015	Şükran Güldal MUMCU (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
8	Kamer GENÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Konuşmaktan men cezası	Görüşülmekte olan konudan ayrılmak	24	4	102	12.06.2014	Ayşe Nur BAĞÇEKAPILI (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
9	Kamer GENÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten iki birleşim geçici çıkarma cezası	Oturumu yöneten Başkanvekiline hakaret etmek	24	4	78	17.04.2014	Ayşe Nur BAĞÇEKAPILI (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
10	Oktay SARAL	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Saldırıda bulunmak	24	4	51	23.01.2014	Sadık YAKUT (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
11	Özdal ÜÇER	Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	24	4	33	16.12.2013	Ayşe Nur BAĞÇEKAPILI (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
12	Kamer GENÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Cumhurbaşkanına hakaret etmek	24	3	130	04.07.2013	Sadık YAKUT (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
13	Zeyid ASLAN	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	24	3	98	30.04.2013	Meral AKŞENER (Başkanvekili)	Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)
14	Kamer GENÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	24	3	97	25.04.2013	Şükran Güldal MUMCU (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Disiplin Cezaları

15	Lütfü TÜRKKAN	Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	24	3	19	09.11.2012	Sadık YAKUT (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
16	Altan TAN	Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Şahsiyatla uğruşmak	24	2	72	29.02.2012	Mehmet SAĞLAM (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
17	Kamer GENÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Konuşmaktan men cezası	Görüşülmekte olan konudan ayrılmak	24	2	17	10.11.2011	Sadık YAKUT (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
18	Sırrı SAKIK	Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	23	4	130	07.07.2010	Nevzat PAKDİL (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
19	Mehmet Şevki KULKULOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Başbakana hakaret etmek	23	4	94	25.04.2010	Sadık YAKUT (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
20	Kamer GENÇ	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Uyarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	23	4	90	21.04.2010	Sadık YAKUT (Başkanvekili)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
21	Kamer GENÇ	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	23	4	42	25.12.2009	Mehmet Ali ŞAHİN (Başkan)	Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)
22	Mahmut YILBAŞ	Doğru Yol Partisi (DYP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Çalışma düzenini bozmak	20	4	61	22.03.1999	Uluc GÜRKAN (Başkanvekili)	Demokratik Sol Parti (DSP)
23	Halit DUMANKAYA	Anavatan Partisi (ANAP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	19	4	136	07.07.1995	Kamer GENÇ (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)

Disiplin Cezaları

24	Hasan KORKMAZCAN	Anavatan Partisi (ANAP)	Muhalefet	TBMM	İkinci uyarı cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	19	4	136	07.07.1995	Kamer GENÇ (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
25	Oğuzhan ASILTÜRK	Refah Partisi (RP)	Muhalefet	TBMM	Uyarı cezası	Sükûneti bozmak	19	4	135	06.07.1995	Kamer GENÇ (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
26	Oğuzhan ASILTÜRK	Refah Partisi (RP)	Muhalefet	TBMM	Uyarı cezası	Sükûneti bozmak	19	4	121	08.06.1995	Kamer GENÇ (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
27	Zeki ÜNAL	Refah Partisi (RP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Başkanlık Divanına fiili müdahale etmek	19	4	120	07.06.1995	Kamer GENÇ (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
28	Turhan TAYAN	Doğru Yol Partisi (DYP)	İktidar	TBMM	Uyarı cezası	Konuşma düzenine uymamak	19	4	61	23.12.1994	Hüsamettin CINDORUK (Başkan)	Doğru Yol Partisi (DYP)
29	Seyit Osman SEVİMLİ	Milletçi Çalışma Partisi (MCP)	Muhalefet	TBMM	Uyarı cezası	Çalışma düzenini bozmak	19	4	57	19.12.1994	Mustafa KALEMLİ (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
30	Hüseyin ERDAL	Refah Partisi (RP)	Muhalefet	TBMM	İkinci uyarı cezası	Çalışma düzenini bozmak	19	4	25	27.10.1994	Kamer GENÇ (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
31	Mahmut ÖZTÜRK	Doğru Yol Partisi (DYP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	19	2	39	11.12.1992	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
32	Ahmet SAYIN	Doğru Yol Partisi (DYP)	İktidar	TBMM	Uyarı cezası	Sükûneti bozmak	19	2	38	10.12.1992	Hüsamettin CINDORUK (Başkan)	Doğru Yol Partisi (DYP)

Disiplin Cezaları

33	Kadri GÜÇLÜ	Doğru Yol Partisi (DYP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Hakaret etmek	19	1	80	26.05.1992	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
34	Kamer GENÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	19	1	8	28.11.1991	Yıldırım AVCI (Başkanvekili)	Doğru Yol Partisi (DYP)
35	Ömer BARUTÇU	Doğru Yol Partisi (DYP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten iki birleşim geçici çıkarma cezası	Hakaret etmek	18	4	104	09.04.1991	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
36	Kamer GENÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Hakaret etmek	18	4	102	03.04.1991	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
37	Rıza YILMAZ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	18	4	102	03.04.1991	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
38	Mehmet Turan BAYAZIT	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	İkinci kez kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	18	4	64	15.01.1991	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
39	Mehmet Turan BAYAZIT	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	18	4	64	15.01.1991	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
40	Salih SÜMER	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Uyarma cezası	Hatibe müdahale etmek	18	4	64	15.01.1991	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
41	Mahmut ALINAK	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Meclisten iki birleşim geçici çıkarma cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	18	4	57	23.12.1990	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)

Disiplin Cezaları

42	Mahmut ALINAK	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Kınama cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	18	4	57	23.12.1990	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
43	Kamer GENÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	18	4	4	06.09.1990	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
44	Ömer ÇİFTÇİ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma Cezası	Sükûneti bozmak	18	4	4	06.09.1990	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
45	Kamer GENÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Hakaret etmek ve küstürü işgal etmek	18	3	98	04.04.1990	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
46	Yaşar YILMAZ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	18	3	91	20.03.1990	Yılmaz HOCAOĞLU (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
47	İbrahim DEMİR	Doğru Yol Partisi (DYP)	Muhalefet	TBMM	Görüşümekte olan konunun bitimine kadar konuşmaktan men cezası	Konudan ayrılmak	18	2	50	22.12.1988	E. Yıldırım AVCİ (Başkanvekili)	Doğru Yol Partisi (DYP)
48	İrfan DEMİRALP	Doğru Yol Partisi (DYP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	18	2	43	15.12.1988	İlyas AKTAŞ (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
49	Alpaslan PEHLİVANLI	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Uyarma cezası	Hakaret etmek	18	1	67	11.05.1988	Arif Hüdai ORAL (Başkanvekili)	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)
50	Ömer ÇİFTÇİ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	18	1	37	18.03.1988	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)

Disiplin Cezaları

51	Rıza YILMAZ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	18	1	37	18.03.1988	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
52	Ahmet Esat KIRATLIOĞLU	Doğru Yol Partisi (DYP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	18	1	16	02.02.1988	E. Yıldırım AYCI (Başkanvekili)	Doğru Yol Partisi (DYP)
53	Nevzat YAĞCI	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Uyarma Cezası	Sükûneti bozmak	17	5	2	09.09.1987	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
54	Mahmud ALTUNAKAR	Doğru Yol Partisi (DYP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Meclise hakaret etmek	17	4	70	26.02.1987	Arif Şevket BILGIN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
55	Münir SEVİNÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Konuşma düzenine uymamak	17	4	68	24.02.1987	Arif Şevket BILGIN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
56	Hüseyin Aydın ARVASI	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Hakaret ve kaba söz söylemek	17	4	47	20.12.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
57	Özgür BARUTÇU	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Hakaret ve kavgaya sebebiyet vermek	17	4	47	20.12.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
58	Yılmaz DEMİR	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	17	4	47	20.12.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
59	Yılmaz DEMİR	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Oturumu yöneten Başkanvekiline hakaret etmek	17	4	14	15.10.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)

Disiplin Cezaları

60	Şükrü YÜZBAŞIOĞLU	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Kınama cezası	Hatibe müdahale etmek	17	4	4	04.09.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
61	İsmail ÜĞDÜL	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Hakaret ve kaba söz söylemek	17	4	2	02.09.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
62	Halit Barış CAN	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma Cezası	Kaba söz söylemek	17	3	117	10.07.1986	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
63	Yılmaz DEMİR	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Milletvekiline çanta atmak	17	3	100	01.05.1986	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
64	Yılmaz DEMİR	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Meclis Başkanlığına hakaret	17	3	77	11.03.1986	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
65	Ömer KUŞHAN	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	17	3	77	11.03.1986	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
66	Ayhan FIRAT	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	17	3	76	06.03.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
67	Hakkı ARTUKARSLAN	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Hakaret ve kaba söz söylemek	17	3	74	04.03.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
68	Ömer KUŞHAN	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	17	3	63	22.01.1986	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)

Disiplin Cezaları

69	Cüneyt CANVER	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Hatibin sözünü kesmek	17	3	55	25.12.1985	Sabahattin ERYURT (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
70	Salim EREL	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Kaba konuşmak	17	3	48	18.12.1985	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
71	Yılmaz DEMİR	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Kaba konuşmak ve müzakereleri ihlal etmek	17	3	48	18.12.1985	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
72	Hasan ALTAY	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten bir birleşim geçici çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	17	3	44	14.12.1985	Arif Şevket BİLGİN (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
73	Abdurrahman Necati KARAA	Bağımsız	Bagımsız	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	17	3	8	25.09.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
74	Şükrü BABACAN	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	17	2	115	15.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
75	Berati ERDOĞAN	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Müzakerelerin heyecanını artırmak	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
76	Fecri ALPASLAN	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Uyarma cezası	Hatibin sözünü kesmek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
77	Günseli ÖZKAYA	Bağımsız	Bagımsız	TBMM	Kınama cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)

Disiplin Cezaları

78	Günseli ÖZKAYA	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Meclisten bir birleşim geçici çıkarma cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
79	İlhan AŞKIN	Anavatan Partisi (ANAP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Hatibin sözünü kesmek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
80	Münir SEVİNÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
81	Münir SEVİNÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
82	Münir SEVİNÇ	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten bir birleşim geçici çıkarma cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
83	Onural Şeref BOZKURT	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
84	Onural Şeref BOZKURT	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Kınama cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
85	Onural Şeref BOZKURT	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Meclisten bir birleşim geçici çıkarma cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	17	2	114	14.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
86	Cüneyt CANVER	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	17	2	113	13.06.1985	Abdulhalim ARAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)

Disiplin Cezaları

87	Mehmet Turan BAYAZIT	Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	17	2	104	28.05.1985	Ledin BARLAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
88	Onural Şeref BOZKURT	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	17	2	104	28.05.1985	Ledin BARLAS (Başkanvekili)	Anavatan Partisi (ANAP)
89	Ahmet SAYIN	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	İkinci uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti bozmak	16 (5)	2	99	05.06.1979	Ali Fuat EYÜBOĞLU (Başkanvekili)	Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)
90	İbrahim Etem EZGÜ	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Meclise ve Başkanlığa hakaret etmek	16 (5)	2	45	07.02.1979	Memduh EKŞİ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
91	Nurettin KARSU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Meclisten üç birleşim geçici çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	15 (4)	3	140	06.10.1976	Ahmet ÇAKMAK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
92	Mehmet ÖZKAYA	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Millet Meclisi	Kınama (Tahbih) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	15 (4)	3	66	25.02.1976	İ. Etem KILIÇOĞLU (Başkanvekili)	Demokratik Parti (DP)
93	Mustafa Asrı ÜNSÜR	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Millet Meclisi	Kınama (Tahbih) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	15 (4)	3	47	29.01.1976	Memduh EKŞİ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
94	Yücel DİRİK	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Tahbih) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	15 (4)	2	38	12.02.1975	Memduh EKŞİ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
95	Yüksel ÇAKMUR	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti bozmak	15 (4)	2	34	04.02.1975	Kemal GÜVEN (Başkan)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Disiplin Cezaları

96	Yılmaz HOCAOĞLU	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	İkinci uyarı (ihtar) cezası	Sükûneti bozmak	15 (4)	1	62	04.04.1974	Memduh EKŞİ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
97	Feyzullah DEĞERLİ	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Tahkihi) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	15 (4)	1	62	04.04.1974	Memduh EKŞİ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
98	Necati KALAYCIOĞLU	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Tahkihi) cezası	Sükûneti ihlal etmek ve hakarete bulunmak	14 (3)	3	42	18.02.1972	Vahit BOZATLI (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
99	Hidayet İPEK	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Tahkihi) cezası	Sükûneti ihlal etmek ve hakarete bulunmak	14 (3)	3	42	18.02.1972	Vahit BOZATLI (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
100	Samet GÜLDOĞAN	Bağımsız	Bağımsız	Millet Meclisi	İkinci uyarı (ihtar) cezası	Sükûneti bozmak	14 (3)	3	18	20.12.1971	Sabit Osman AVCİ (Başkan)	Adalet Partisi (AP)
101	Mustafa Vedat ÖNSAL	Bağımsız	Bağımsız	Millet Meclisi	Meclisten iki hafta çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	14 (3)	2	182	21.10.1971	Talât KÖSEÖĞLÜ (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
102	Hasan KORKMAZCAN	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Meclisten iki hafta çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	14 (3)	2	182	21.10.1971	Talât KÖSEÖĞLÜ (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
103	Hüseyin ABBAS	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Millet Meclisi	İkinci uyarı (ihtar) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	14 (3)	2	21	14.12.1970	Fikret TURHANGİL (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
104	Orhan VURAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Tahkihi) cezası	Başbakanla hakaret etmek	14 (3)	1	54	12.03.1970	Feruh BOZBEYLİ (Başkan)	Adalet Partisi (AP)

Disiplin Cezaları

105	İhsan KABADAYI	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Takbîh) cezası	Başkanlığa hakaret etmek	13 (2)	4	55	18.02.1969	Nurettin OK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
106	Şaban ERİK	Türkiye İşçi Partisi (TİP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Takbîh) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	13 (2)	4	54	17.02.1969	Nurettin OK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
107	Kasım ÖNADIM	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Millet Meclisi	Kınama (Takbîh) cezası	Hakaret etmek ve sözle tehditte bulunmak	13 (2)	4	52	15.02.1969	İsmail ARAR (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
108	S. Faruk ÖNDER	Millet Partisi (MP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Takbîh) cezası	Hakaret etmek ve sözle tehditte bulunmak	13 (2)	4	52	15.02.1969	İsmail ARAR (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
109	Rıza KUAS	Türkiye İşçi Partisi (TİP)	Muhalefet	Millet Meclisi	İki uyarma (ihtar) cezası	Çalışma düzenini bozmak	13 (2)	4	31	17.01.1969	Nurettin OK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
110	Ali KARCI	Türkiye İşçi Partisi (TİP)	Muhalefet	Millet Meclisi	İki uyarma (ihtar) cezası	Çalışma düzenini bozmak	13 (2)	3	87	02.10.1968	Nurettin OK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
111	Nihat DİLER	Yeni Türkiye Partisi (YTP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Meclisten iki birleşim çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	13 (2)	2	99	10.05.1967	Ahmet BİLGİN (Başkanvekili)	Millet Partisi (MP)
112	İhsan ATAÖV	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Millet Meclisi	İki uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti bozmak	13 (2)	1	101	24.06.1966	Ahmet BİLGİN (Başkanvekili)	Millet Partisi (MP)
113	İhsan ATAÖV	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Millet Meclisi	Kınama (Takbîh) cezası	Hakaret etmek ve kavga çıkarmak	12 (1)	3	86	08.04.1964	Feruh BOZBEYLİ (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)

Disiplin Cezaları

114	Ali Rıza AKBIYIKOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Millet Meclisi	Kınama (Takbîh) cezası	Hakaret etmek ve kavga çıkarmak	12 (1)	3	86	08.04.1964	Ferruh BOZBEYLİ (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
115	Naci GACIROĞLU	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Kaba konuşmak	1	19	29	04.02.1980	Cengizhan YORULMAZ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
116	Niyazi ÜNSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Kaba konuşmak	1	18	49	20.03.1979	Osman SALİHOĞLU (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
117	Mehmet KILIÇ	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (ihtar) cezası	Hakaret etmek	1	18	46	26.02.1979	Sırrı ATALAY (Başkan)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
118	Fevzi Hakkı ESATOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	18	40	10.02.1979	Cengizhan YORULMAZ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
119	Fevzi Hakkı ESATOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Kaba konuşmak	1	18	36	06.02.1979	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
120	İsmail ÇATALOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Kaba konuşmak	1	18	32	02.02.1979	Sırrı ATALAY (Başkan)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
121	M. Macit ZEREN	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Kaba konuşmak	1	18	32	02.02.1979	Sırrı ATALAY (Başkan)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
122	M. Macit ZEREN	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Kaba konuşmak	1	17	64	08.06.1978	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)

Disiplin Cezaları

123	Mehmet FEYYAT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (İhtar) cezası	Kaba konuşmak	1	17	64	08.06.1978	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
124	Mehmet FEYYAT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (İhtar) cezası	Kaba konuşmak	1	17	25	07.02.1978	Sırrı ATALAY (Başkan)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
125	Cahit DALOKAY	Adalet Partisi (AP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (İhtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	17	16	12.01.1978	Rahmi ERDEM (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
126	Belig BEDER	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (İhtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	16	32	07.02.1977	Rahmi ERDEM (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
127	Kemal KILIÇOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (İhtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	16	32	07.02.1977	Rahmi ERDEM (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
128	Kemal KILIÇOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Kınama (Taklıb) cezası	İki kez uyarma cezasına rağmen gereğini yapmamak	1	16	32	07.02.1977	Rahmi ERDEM (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
129	Mehmet FEYYAT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Kınama (Taklıb) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	1	15	22	06.01.1976	Kâzım KANGAL (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
130	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Cumhuriyet Senatosundan üç birleşim çıkarma cezası	Başkanlığa hakaret etmek	1	14	68	24.06.1975	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
131	Mehmet FEYYAT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Kınama (Taklıb) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	1	14	59	22.05.1975	Zihni BETİL (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Disiplin Cezaları

132	Niyazi ÜNSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Kınama (Takbılı) cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	1	13	51	27.04.1974	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
133	Yiğit KÖKER	Adalet Partisi (AP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (ihtar) cezası	Gürlütiye sebebiyet vermek	1	11	79	19.07.1972	Hayri MUMCUOĞLU (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
134	Salim HAZERDAĞILI	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	11	72	04.07.1972	İskender Cenap EGE (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
135	Kâmil KARAVELİOĞLU	Diğer ^(**)	Tabii Üye	Cumhuriyet Senatosu	İki uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	10	103	18.08.1971	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
136	Ekrem ÖZDEN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Hatibin sözünü kesmek	1	10	43	23.02.1971	Macit ZEREN (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
137	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Cumhuriyet Senatosundan üç birleşim çıkarma cezası	Hakaret etmek ve kavgâ çıkarmak	1	9	83	25.06.1970	Mehmet ÜNALDI (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
138	Mehmet Ali DEMİR	Yeni Türkiye Partisi (YTP)	Muhalefet	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	4	84	13.05.1965	Fikret TURHANGİL (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
139	Mustafa Yılmaz İNCEOĞLU	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	İktidar	Cumhuriyet Senatosu	Uyarma (ihtar) cezası	Sükûneti ve çalışma düzenini bozmak	1	4	33	29.01.1965	Muhittin KILIÇ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
140	Celâl KARGILI	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM Birleşik Toplantısı	Kınama Cezası	Meclisi küçük düşürücü beyanda bulunmak	1	11	17	19.07.1972	Kemal Ziya ÖZTÜRK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)

Disiplin Cezaları

141	Turhan ÖZGÜNER	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM Birleşik Toplantısı	Kınama Cezası	Kürsüde konuşan hatibe müdahale etmek	1	9	3	17.12.1969	Nurettin OK (Başkanvekili)	Adalet Partisi (AP)
142	Abdullah KELEŞOĞLU	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	3	69	25.05.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
143	İbrahim UŞ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	3	69	25.05.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
144	Abdullah KÖKSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
145	Ali YENİARAS	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
146	Arslan BORA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Sükûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
147	Arslan BORA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclesten üç birleşim çıkarma cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
148	Arslan BORA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclesten üç birleşim çıkarma cezası	Kınama cezasını gerektiren hareketlerde ısrar etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
149	Cemal TÜZÜN	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Uyarma cezası	Hakaret etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

150	Enver KAYA	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Uyarma cezası	Karşılıklı konuşmak ve sükûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
151	Ferda GÜLEY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Sükûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
152	Hamdi ÖNER	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	İki uyari cezasının ardından sükûneti ihlale devam etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
153	Kâmil TABAK	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Hatibin sözünü kesmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
154	M. Yılmaz METE	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
155	Mehmet Ali CERİTOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Karşılıklı konuşmak ve sükûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
156	Mehmet Zeki TOLUNAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Hakaret etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
157	Melih Kemal KÜÇÜKTEPEPINAR	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Hatibin konuşmasını müdahale etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
158	Melih Kemal KÜÇÜKTEPEPINAR	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

159	Osman KAVRAKOĞLU	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Uyarma cezası	Hükümete hakaret etmek	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
160	Zeki TULUNAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sukûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
161	Mehmet Ali CERİTOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Sukûneti bozmak	11	3	62	29.04.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
162	Adil SAĞIROĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten altı birleşim çıkarma cezası	Mecclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
163	Ahmet ÜSTÜN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten altı birleşim çıkarma cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	3	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
164	Ali Rıza AKBIYIKOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten altı birleşim çıkarma cezası	Mecclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
165	Avni DOĞAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sukûneti bozmak	11	3	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
166	Hasan TEZ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten altı birleşim çıkarma cezası	Mecclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
167	İsmet İNÖNÜ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Konuşmasında kullandığı ifadeler nedeniyle	11	3	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

168	Mehmet DELİKAYA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
169	Nihat SARGINALP	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
170	Nurettin AKYURT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
171	Osman EROĞLU	Hürriyet Partisi (HP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
172	Reşit ÖNDER	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
173	Suphi BAYKAM	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	11	3	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
174	Tevfik ÜNSALAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
175	Yaşar ALHAS	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	61	27.04.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
176	Faruk AYANOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	11	3	59	20.04.1960	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

177	Fethi ÇELİKBAŞ	Hürriyet Partisi (HP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Meclise hakaret etmek	11	3	59	20.04.1960	İlhan SİPAHIOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
178	Osman BÖLÜKBAŞI	Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Meclise hakaret etmek	11	3	59	20.04.1960	İlhan SİPAHIOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
179	Hasan ERDOĞAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	3	58	18.04.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
180	Hasan ERDOĞAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten altı birleşim çıkarma cezası	Milletvekiline çanta atmak	11	3	58	18.04.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
181	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	3	58	18.04.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
182	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	3	58	18.04.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
183	Abdullah YAYCIOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Stüküneti bozmak	11	3	49	27.02.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
184	Rıza TEKEİ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	11	3	48	26.02.1960	İlhan SİPAHIOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
185	Suphi BAYKAM	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	11	3	48	26.02.1960	İlhan SİPAHIOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

186	Emn SOYSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten üç birleşim çıkarma cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	11	3	46	24.02.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
187	Kamil SÜRENKÖK	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	İki uyurma cezasına rağmen aynı hareketlerde bulunmak	11	3	46	24.02.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
188	Selim SOLEY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten üç birleşim çıkarma cezası	Nezaketsi dışı ve hakaretimiz konuşmak	11	3	46	24.02.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
189	Mehmet DELİKAYA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten altı birleşim çıkarma cezası	Mecclis çalışmalarını engellemek	11	3	45	23.02.1960	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
190	Enver KAYA	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	İki uyurma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	41	19.02.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
191	Suphi BAYKAM	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	11	3	41	19.02.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
192	Kemali BEYAZIT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Mecclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Mecclis çalışmalarını engellemek	11	3	37	15.02.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
193	Nevzat ARMAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyurma cezası	Hakaret etmek	11	3	37	15.02.1960	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
194	Selim SOLEY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Hakaret etmek	11	3	35	10.02.1960	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

195	Kadir KOCAELİ	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	33	05.02.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
196	Melih Kemal KÜÇÜKTEPEPINAR	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Uyarma cezasını gerektiren hareketlerin tekrarı	11	3	33	05.02.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
197	Hasan TEZ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	32	03.02.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
198	Esat Mahmut KARAKURT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	3	25	18.01.1960	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
199	Esat Mahmut KARAKURT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	3	25	18.01.1960	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
200	Nüvit YETKİN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	25	18.01.1960	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
201	Mehmet HAZER	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	24	15.01.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
202	Yaşar GÜMÜŞEL	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	24	15.01.1960	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
203	Fethi ÇELİKBAŞ	Hürriyet Partisi (HP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	19	04.01.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

204	İsmail İNAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	19	04.01.1960	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
205	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	16	18.12.1959	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
206	Suphi BAYKAM	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Meclis Başkanlığına hakaret	11	3	16	18.12.1959	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
207	İsmail İNAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	7	27.11.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
208	Ahmet FIRAT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Meclise saygısızlık etmek	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
209	Arif Hikmet ONAT	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
210	Emin SOYSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
211	Hasan TEZ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
212	Nihat SARGINALP	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

213	Ömer BAŞEĞMEZ	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Gürlüğe sebebîyet vermek	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
214	Şahap KİTAPÇI	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	45	25.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
215	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	44	24.11.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
216	M. Yaşar ALHAS	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten bir birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	44	24.11.1959	Mahmut GOLOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
217	Hasan TEZ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	43	23.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
218	Osman ALİŞİROĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	43	23.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
219	Hasan ERDOĞAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Gürlüğe sebebîyet vermek	11	2	42	22.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
220	İbrahim GÜRGEN	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	41	21.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
221	Muslihiddin YILMAZMETE	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	37	13.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

222	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Söz söylemekten yasaklama cezası	İki kez uyarma cezası almak	11	2	37	13.11.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
223	Fethi ÇELİKBAŞ	Hürriyet Partisi (HP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Hakaret etmek	11	2	32	02.11.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
224	Hüseyin BALIK	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	32	02.11.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
225	Osman EROĞLU	Hürriyet Partisi (HP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	32	02.11.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
226	Sadettin YALIM	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	32	02.11.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
227	Ferid MELEN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	83	20.07.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
228	Sait ERDİNÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	83	20.07.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
229	Sait ERDİNÇ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	2	83	20.07.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
230	Turhan FEYZİOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	83	20.07.1959	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

231	Hamdi BAŞAK	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	82	17.07.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
232	Hasan TEZ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	82	17.07.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
233	Mehmet Ali ARIKAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	82	17.07.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
234	Nevzat ARMAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	81	17.07.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
235	Nihat SARGINALP	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Meclise hakaret etmek	11	2	82	17.07.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
236	Selim SOLEY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten oniki birleşim çıkarma cezası	Meclis Başkanlığına hakaret etmek	11	3	10	04.07.1959	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
237	Suphi BAYKAM	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	3	10	04.07.1959	İlhan SIPAHOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
238	Nüvit YETKİN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten dört birleşim çıkarma cezası	Kürsüyü terk etmemek	11	2	67	13.05.1959	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
239	Suphi BAYKAM	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten beş birleşim çıkarma cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	11	2	67	13.05.1959	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

240	Turhan FEYZİOĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten beş birleşim çıkarma cezası	Meclis Başkanlığına hakaret etmek	11	2	67	13.05.1959	Refik KORALTAN (Başkan)	Demokrat Parti (DP)
241	Hamza EROĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	60	11.05.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
242	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	60	11.05.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
243	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	66	11.05.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
244	Mustafa ALTINDOĞAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Çalışma düzenini bozmak	11	2	51	23.03.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
245	Ali YENİARAS	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	2	27	21.01.1959	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
246	Mehmet HAZER	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Hakaret etmek	11	1	47	26.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
247	Mehmet HAZER	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	1	47	26.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
248	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	46	25.11.1958	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

249	Hasan TEZ	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Söz söylemekten yasaklama cezası	İki uyarı cezası almak	11	1	44	23.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
250	Melih Kemal KÜÇÜKTEPEPINAR	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclesten beş birleşim çıkarma cezası	Cumhurbaşkanına hakaret etmek	11	1	44	23.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
251	Emin SOYSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarıma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
252	Fahri KARAKAYA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarıma cezası	Hatibin sözünü kesmek	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
253	Hamza EROĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Uyarıma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
254	Mehmet KARTAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarıma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
255	Melih Kemal KÜÇÜKTEPEPINAR	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Genel Kurul çalışmalarını engellemek	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
256	Murat ÜLGEN	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Uyarıma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
257	Emin SOYSAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarıma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

258	Fahri KARAKAYA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
259	Mehmet KARTAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	43	22.11.1958	Agâh EROZAN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
260	Osman ALIŞIROĞLU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	41	20.11.1958	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
261	Mehmet KARTAL	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisin üç birleşim çıkarma cezası	Meclis çalışmalarını engellemek	11	1	33	03.11.1958	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
262	Arslan BORA	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	85	25.06.1958	Fikri APAYDIN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
263	Asım EREN	Demokrat Parti (DP)	İktidar	TBMM	Kınama cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	1	85	25.06.1958	Fikri APAYDIN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
264	Faik Ahmed BARUTÇU	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kürsüde bulunan hatibe hakaret etmek	11	1	85	25.06.1958	Fikri APAYDIN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
265	Hilmi SOYDAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	1	85	25.06.1958	Fikri APAYDIN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
266	Mustafa ALTINDOĞAN	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	85	25.06.1958	Fikri APAYDIN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)

Disiplin Cezaları

267	Turgut GÖLE	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Sükûneti bozmak	11	1	85	25.06.1958	Fikri APAYDIN (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
268	Ferda GÜLEY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Hükûmete hakaret etmek	11	1	71	23.05.1958	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
269	Sırrı ATALAY	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Gürültüye sebebiyet vermek	11	1	71	23.05.1958	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
270	Nihat SARGINALP	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	Muhalefet	TBMM	İki uyarma cezası	Haribin sözünü kesmek	11	1	66	09.05.1958	İbrahim KIRAZOĞLU (Başkanvekili)	Demokrat Parti (DP)
271	Ahmet TAHTAKILIÇ	Millet Partisi (MP)	Muhalefet	TBMM	Uyarma cezası	Sükûneti bozmak	8	4	8	23.11.1949	Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
272	Ahmet Kenan SILIVRİLİ	Bağımsız	Bağımsız	TBMM	Meclisten bir birleşim çıkarma cezası	Hakaret etmek	8	3	66	07.04.1949	Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
273	Ahmet TAHTAKILIÇ	Millet Partisi (MP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten üç birleşim çıkarma cezası	Meclise hakaret etmek	8	3	25	29.12.1948	Raif KARADENİZ (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
274	Kemal ÖZÇOBAN	Demokrat Parti (DP)	Muhalefet	TBMM	Kınama cezası	Kaba ve yaralayıcı sözler sarf etmek	8	3	19	15.12.1948	Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Başkanvekili)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)
275	Sadık ALDOĞAN	Demokrat Parti (DP)	Muhalefet	TBMM	Meclisten çıkarma cezası	Çalışma düzenini bozmak	8	1	49	14.04.1947	Tevfik Fikret SİLAY (Başkan)	Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Disiplin Cezaları

276	Salih Efendi	-	(***)	(***)	TBMM	Meclisten onbeş gün çıkarma cezası	Meclisin çalışma düzenini bozmak	1	3	47	04.06.1922	Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Başkanvekili)	-
277	Salih Efendi	-	-	-	TBMM	Uyarma cezası	Sukûneti bozmak	1	2	125	10.12.1921	Hasan Fehmi Beyefendi (Başkanvekili)	-
278	Süreyya Bey	-	-	-	Meclis-i Mebusan	Kınama (Takbîh) cezası	Milletvekiline hakaret etmek	2	1	46	21.07.1912	Halil Beyefendi (Başkanvekili)	-
279	Ali Osman Bey	-	-	-	Meclis-i Mebusan	Uyarma (iltar) cezası	Kaba söz sarf etmek	2	1	11	26.05.1912	Hallacayan Efendi (Başkanvekili)	-
280	Lütfi Fikri Bey	-	-	-	Meclis-i Mebusan	Kınama (Takbîh) cezası	Dahili Nizamnameye aykırı hareket etmek	1	4	31	21.12.1911	Ahmet Rıza Beyefendi (Başkan)	-
281	Yorgıvadis Efendi	-	-	-	Meclis-i Ayan	Kınama (Takbîh) cezası	Müzakereleri engellemek	1	2	70	17.05.1910	Sait Paşa (Başkan)	-

AÇIKLAMALAR:

(*) Milletvekillerinin partisel ve siyasi konuları disiplin cezalarının uygulandığı tarihteki durumu göstermektedir.

(**) "Diğer" ibaresi Cumhuriyet Senatosunun siyasi parti mensubiyeti bulunmayan tabii üyesini belirtmektedir.

(***) 1946 yılı öncesinde parlamentoda iktidar-muhalefet ayrımı bulunmadığından milletvekillerinin partisel ve siyasi konuları belirtilmemiştir.

FAALİYET VE PROJELER

KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞININ FAALİYET VE PROJELERİ

Kanun ve Karar Bilgi Sistemi Projesi

Yürürlükteki kanunların anlaşılması ve yorumlanmasına yardımcı kaynak niteliğindeki genel ve madde gerekçeleri, komisyon raporu, Genel Kurul görüşme tutanakları, değişiklik önergeleri, görüşmelerdeki soru-cevap işleminde sorulan sorular ile verilen cevaplar madde bazında erişime açılmıştır. Ayrıca ilgili Bakanlar Kurulu ve Anayasa Mahkemesi Kararlarına da yer verilmektedir.

2014 yılında internet üzerinden erişime açılan Sistemde; 2006 yılından günümüze kadar kabul edilen kanunların yukarıda belirtilen bilgilerine ulaşılabilme ve kabul edilen her yeni kanun sisteme işlenmektedir. Aynı zamanda geçmişte kabul edilen kanunlara yönelik çalışmalar da devam etmekte olup 1929 yılına kadar olan kanunların belli bilgilerine ve metinlerine verilen linklerden ulaşılabilir. 23/04/1920- 01/6/1929 tarihleri arasındaki 1 ila 1500 sayılı kanunlar için Bilgi İşlem Başkanlığı tarafından gerekli alanın açılması için çalışmalar devam etmektedir.

Sistemde Türkiye Büyük Millet Meclisi karar metnlerinin girilmesi yoluyla parlamento kararlarına da dışarıdan erişim sağlanmaktadır.

Dilekçe Komisyonu Çalıştayı

Dilekçe Komisyonu Çalıştayı 4 Kasım 2016 tarihinde TBMM Beştepe Eğitim ve Sosyal Tesislerinde Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR'ın himayelerinde, Dilekçe Komisyonu Eski Başkanları Yahya AKMAN ve Mehmet DANİŞ, TBMM Genel Sekreteri Mehmet Ali KUMBUZOĞLU, TBMM İdari Teşkilatı yöneticileri, Kamu Denetçiliği Kurumu, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara Barosu ve BİMER temsilcileri ile yasama uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayı birinci oturumunda; Dilekçe Komisyonu Başkanları, Komisyonun misyonu, etkinliğinin artırılması ve Komisyondan beklentilerin karşılanması konusunda düşüncelerini açıklayarak komisyonda yaşamış oldukları tecrübeleri paylaşmıştır.

İkinci ve üçüncü oturumlarda; yasama uzmanları ve kamu kurumlarından gelen temsilciler Siyasi Başvuru Hakkı, Dilekçe Komisyonunun Türk Parlamento

Tarihindeki Yeri, Komisyonun Yetkileri ve Etkin Kullanımı, Komisyonun Kamu Kurumlarıyla, Basın ve STK'larla ilişkileri, Komisyonun yerinde inceleme, bilirkişi tayini ve idari denetim talebi yetkileri ve daha birçok konuda yaptıkları sunumlar çerçevesinde bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmuştur.

Çalıştayda yapılan sunum, tartışma ve değerlendirmeler bir kitap haline getirilerek katılımcılara, ilgili kurumlara ve hukuk fakültelerinin kütüphanelerine gönderilmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çalıştayı

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çalıştayı 5 Mayıs 2017 tarihinde TBMM Beştepe Eğitim ve Sosyal Tesislerinde İHİK Başkanı Mustafa YENEROĞLU'nun himayelerinde, İHİK Başkanvekilleri Fatma BENLİ ve Şenal SARIHAN, İHİK Eski Başkanları Ayhan Sefer ÜSTÜN ve Mehmet ELKATMIŞ, TBMM Genel Sekreteri Mehmet Ali KUMBUZOĞLU, TBMM İdari Teşkilatı yöneticileri, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı temsilcileri ile yasama uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayın birinci oturumunda; İHİK Komisyonu Başkan ve Başkanvekilleri; Komisyonun misyonu, etkinliğinin artırılması ve Komisyondan beklentilerin karşılanması konusunda düşüncelerini açıklayarak komisyonda yaşamış oldukları tecrübeleri paylaşmıştır.

İkinci ve üçüncü oturumlarda; yasama uzmanları ve kamu kurumlarından gelen temsilciler Komisyonun Türk Hukukunda Yeri, Komisyonun Parlamento Tarihindeki Yeri ve Geçmiş Komisyon Çalışmaları, Komisyonun Yasama ve Denetim Faaliyetleri, Karşılaştırmalı Ülke Uygulamaları, Komisyonun Görevleri, Yetkileri ve Etkin Kullanımı, Bireysel Başvuru Yolu, Komisyonun İyi Uygulama Örnekleri, Komisyonun Diğer Meclis Komisyonları ve KDK ile İlişkileri, Komisyonun Kamu Kurumlarıyla İlişkileri, Basın ve STK'larla İlişkiler, Sivil Toplum Katılımı, Alt Komisyon Çalışmaları ve Etkinliği, Alt Komisyon Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar, Komisyonun Personel, Bütçe ve Lojistik İmkanları konularında yaptıkları sunumlar çerçevesinde bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmuştur.

Çalıştayda yapılan sunum, tartışma ve değerlendirmeler bir kitap haline getirilerek katılımcılara, ilgili kurumlara ve hukuk fakültelerinin kütüphanelerine gönderilmiştir.

Yasama ve Denetim İşlemleri Rehberleri

Yasa yapımı ve denetim faaliyetleri kapsamında yürütülen işlere ilişkin rehberler hazırlanmakta, hazırlanmış olanlar ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmektedir.

Rehberler ile kurumsallaşmaya yönelik olarak yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin süreçlerdeki iş ve işlemler ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda, Başkanlığımızca hazırlanmış ve muhtelif tarihlerde güncellemesi yapılmış rehberler aşağıdaki şekildedir:

- TBMM Gündemi Hazırlama Rehberi
- Kanun ve Karar Bilgi Sistemi Veri Giriş Kuralları Rehberi
- Kanun Önerileri İnceleme ve Hazırlama Rehberi
- Dilekçe Komisyonu Çalışma Rehberi
- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Çalışma Rehberi
- Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Çalışma Rehberi
- Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Çalışma Rehberi
- Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Çalışma Rehberi
- Meclis Denetim İşlemleri Rehberleri (Soru, Genel Görüşme, Meclis Araştırması ve Gensoru)
- Meclis Soruşturması Rehberleri
- Yasama Dokunulmazlığı Tezkerelerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde Görüşülme Sürecine İlişkin Rehber
- Kanun Tasarıları, Kanun Teklifleri, Kanun Hükmünde Kararnameler ve Tezkerelerin Komisyonlara Havalesine İlişkin Rehber
- TBMM Kararları Çalışma Rehberi
- Kanunların Hazırlanması Rehberi
- Danışma Kurulu Çalışma Rehberi
- Anayasa Değişikliği Rehberi
- Olağanüstü Toplantı Rehberi
- Genel Kurul Rehberleri
- Meclis Araştırması Komisyonları Çalışma Rehberi
- İhtisas Komisyonları Çalışma Rehberi
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu Çalışma Rehberi
- Milletvekili İzin ve Devamsızlık İşleri Rehberi

Öte yandan, hazırlanması düşünülen diğer bazı rehberler ile ilgili çalışmalar da devam etmektedir.

Yasama Bilgilendirme Eğitimleri

Anayasa ve İçtüzük çerçevesinde Kanunlar ve Kararlar Başkanlığının görev ve sorumluluğu alanında bulunan yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin olarak talepte bulunan sivil toplum örgütü üyeleri, üniversite öğrencileri, milletvekili danışman ve sekreterleri ile ülkemize ziyarette bulunan yabancı ülke parlamento

çalışanlarına sunumlar yapılmaktadır. Bu çerçevede, 26. Yasama Dönemi 1. ve 2. Yasama Yıllarını kapsayan dönemde yasama uzmanları tarafından 18 yasama bilgilendirme eğitimi programında sunum yapılmıştır.

Ayrıca, yine bu süre zarfında 37 üniversitede düzenlenen yasama seminerleri kapsamında Başkanlığımızda görevli yasama uzmanları tarafından yasama ve denetim konularında sunumlar gerçekleştirilmiştir.

Anayasa Web Sitesinin Geliştirilmesi Projesi

Anayasa metinleri ile değişikliklerini içeren web sayfasının geliştirilmesine yönelik çalışmalar 2017 yılı içerisinde tamamlanmıştır.

Parlamentolar ve Parlamenter Gözetim ve Denetim SIGMA Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının Avrupa parlamentolarının parlamenter denetim ve gözetim faaliyetleri bakımından incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin bir rapor hazırlanması talebi üzerine SIGMA tarafından hazırlanan *Parliaments and Executive Oversight and Control* (Parlamentolar ve Parlamenter Denetim ve Gözetim) başlıklı raporun tam metni ile Türkçesi bir kitapçık haline getirilerek bastırılmış, elektronik ortamda da yayınlanmıştır.

“Bir Zamanlar Meclis” Söyleşileri

Geçmiş dönemlerde gerek Kanunlar birimlerinin sunduğu hizmetlere gerekse Genel Kurul ve komisyon çalışmalarına ilişkin tecrübelerin intikali amacıyla geçmişte görev yapmış yönetici ve uzmanlar ile “Bir Zamanlar Meclis” adı altında söyleşiler düzenlenmektedir.

4.12.2015 tarihinde Emekli Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanı Gündüz DİNÇER, 11.12.2015 tarihinde Emekli Cumhuriyet Senatosu Kanunlar ve Kararlar Müdürü Bedia YAĞIZ, 24.3.2016 tarihinde Emekli Cumhuriyet Senatosu Kanunlar ve Kararlar Müdür Yardımcısı Cehdi KOZOK, 4.6.2016 tarihinde Emekli Kanunlar ve Karar Müdürü İsmail YERTUTAN ve 27.6.2016 tarihinde Emekli Kanunlar ve Karar Müdürlüğü Raportörü Nevzat DEMİRSOY ile söyleşi gerçekleştirilmiştir.

Söyleşilere ilişkin tutulan görüntü kayıtları, TBMM Kütüphanesine gönderilmiş ve ilgili personelin istifade etmesi amacıyla elektronik ortamda paylaşılmıştır.

YAYINLAR

SIGMA

A joint initiative of the OECD and the EU, principally financed by the EU

Creating Change Together

**PARLAMENTOLAR
VE
PARLAMENTER GÖZETİM VE DENETİM**

SEÇİLİ AVRUPA ÜLKESİ TECRÜBELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

SIGMA RAPORU ÇEVİRİSİ

§

**PARLIAMENTS AND EXECUTIVE
OVERSIGHT AND CONTROL**

COMPARING SELECTED EUROPEAN EXPERIENCES

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

YASAMA BÜLTENİ

İçtihatlar - Mütalaalar

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

95.yıl

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARININ ÇALIŞMA ve RAPOR SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME ÇALIŞTAYI

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

BİR PARLAMENTER DENETİM YOLU DİLEKÇE KOMİSYONU

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İNSAN HAKLARININ KORUNMASINDA BİR PARLAMENTO DENETİM YOLU İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ERDEMİSİZ KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

ERDEMİSİZ KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TBMM
KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI

MECLİS-İ MEBUSANDAN GÜNÜMÜZE
KANUNLAR VE KARARLAR BAŞKANLIĞI
(YASAMA HİZMETLERİ TEŞKİLATI)

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Personeli - 13.10.2017

